

ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ :

กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรามแดง

อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

Capacity of Local Administrative Organization and Citizen Groups dealing with

Natural Disaster: A Case Study of Ramdang Administrative Organization,

Singhanakhon District, Songkhla Province

ว่าที่ ร.ต. พีรศุขม์ วัฒนพงศ์พิทักษ์

Acting Sub Lt Peerasuit Wattanapongpitak

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Public Administration

Prince of Songkla University

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ :
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน ว่าที่ ร.ต. พีรศุภมภ์ วัฒนพงศ์พิทักษ์

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

.....กรรมการ
(ดร.สมพร คุณวิชิต)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(ว่าที่ ร.ต. พิรศุขม์ วัฒนพงศ์พิทักษ์)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(ว่าที่ ร.ต. พิรศุขม์ วัฒนพงศ์พิทักษ์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการ ภัยพิบัติ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัด สงขลา
ผู้เขียน	ว่าที่ ร.ต. พีรศุภมภ์ วัฒนพงศ์พิทักษ์
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาในปี พ.ศ. 2553 รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเลือกแบบการสุ่มแบบลูกโซ่ จำนวน 70 คน ประกอบด้วย คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ครู ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ และอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนกลุ่มที่สองมาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ สมาชิกสภา ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือการสนทนากลุ่ม

การศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัย คือ ผู้นำองค์กร ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ความชัดเจนด้านนโยบาย กระบวนการจัดการ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาชนมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัย คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และทุนทางสังคม รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต ประกอบด้วย 1) ความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบ 2) การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย 3) เครือข่ายการทำงานระหว่างภาครัฐ 4) ความพร้อมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย 5) การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ และ 6) การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชุมชน

Thesis Title	Capacity of Local Administrative Organization and Citizen Groups dealing with Natural Disaster : A Case Study of Ramdang Administrative Organization, Singhanakhon District, Songkhla Province
Author	Acting Sub Lt Peerasuit Wattanapongpitak
Major Program	Public Administration
Academic Year	2014

ABSTRACT

This study aimed to investigate capacity of the Tambon Administrative Organization and the citizen groups in dealing with floods and storms of Ram Daeng Sub-district, Singha Nakhon District, Songkhla Province in 2010, and to provide recommendations for increasing capacity of the Tambon Administrative Organization and the citizen groups in dealing with natural disaster. The data of this qualitative study were collected from two groups of key informants. One was a group of 70 informants selected with snowball sampling consisting of administrators, officers, sub-district headman, village headmen, local wise persons, teachers, people affected by the disasters, and various types of volunteers; in-depth interviews were conducted with this group. The other was a group of 10 informants selected with purposive sampling consisting of administrators, officers, members of the sub-district council and various types of volunteers, focus group discussion was used to collect data from this group.

The study found that factors providing the Tambon Administrative Organization with capacity for dealing with floods and storms were the leader of the organization, followed by policy clarity, management process, and coordination of cooperation from related organizations, respectively. For factors providing the citizen groups with capacity for dealing with floods and storms were community leaders, followed by experience/knowledge of people in the community, and social capital, respectively. Regarding recommendations for increasing capacity of the Tambon Administrative Organization and the citizen groups for future dealing with natural disaster. They are as follows: 1) completeness of all aspects of all disasters and all their effects; 2) creation of safety culture; 3) networks of state organizations; 4) readiness and modernity of materials and equipment; 5) establishment of a disaster fund; and 6) building of social networks of the community.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการตาราง.....	(10)
รายการภาพประกอบ.....	(11)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพองค์กร.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน.....	30
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ.....	54
ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง.....	72
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	77
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	100
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	101
การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	102
ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย.....	103
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
การตรวจสอบข้อมูล.....	105

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	106
จรรยาบรรณของนักวิจัย	107
4 ผลการวิจัย	108
บริบทตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	108
ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยของตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	125
ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงในการจัดการภัยพิบัติ ทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลราแดง	133
ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย ในพื้นที่ตำบลราแดง	161
ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล และภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต	181
5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	185
สรุปผลการวิจัย	185
การอภิปรายผล	193
ข้อเสนอแนะ	202
บรรณานุกรม	207
บุคลากร	218
ภาคผนวก	223
ก แบบสัมภาษณ์	224
ข แบบสนทนากลุ่ม	230
ประวัติผู้เขียน	235

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติ ทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง.....	87
2	ศักยภาพของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัย และวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง.....	98
3	ขนาดของพื้นที่ และจำนวนประชากรของตำบลรางแดง.....	112
4	การใช้ประโยชน์จากที่ดินของประชาชนในตำบลรางแดง.....	119
5	สถานศึกษาของตำบลรางแดง.....	122
6	สถานที่ให้บริการระบบสุขภาพในตำบลรางแดง.....	123

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบ 5 ประการขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง ตามแนวคิดของเซอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และออสบอร์น.....	27
2 วงจรการบริหารจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management Life Cycle).....	60
3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	100
4 ที่ตั้งของตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.....	113
5 หมู่ที่ 1 บ้านหนองโค.....	114
6 หมู่ที่ 2 บ้านขมวน.....	114
7 หมู่ที่ 3 บ้านราแดง.....	115
8 หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย.....	115
9 หมู่ที่ 5 บ้านนอก.....	116
10 หมู่ที่ 6 บ้านราแดง.....	116
11 หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง.....	117
12 แผนผังระบบช่วยเหลือ-ป้องกันเหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย.....	141
13 แผนผังระบบช่วยเหลือ-ป้องกันเหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย.....	141

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นช่วงเวลาที่ยกภัยพิบัติขนาดใหญ่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์ความไม่แน่นอนของสถานการณ์โลกในปัจจุบันและผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ความไม่สมดุลของระบบนิเวศ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าเป็นเหตุปัจจัยสำคัญของการเกิดภัยพิบัติที่มีความรุนแรงจนแผ่ขยายพื้นที่ออกไปเป็นบริเวณกว้างขึ้นจนสร้างความเสียหายและความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ นอกจากนี้ยังพบมูลเหตุสำคัญของปัญหาที่เกิดจากปัจจัยในด้านอื่น ๆ ทั้งในเรื่องของการนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การขาดประสิทธิภาพของการจัดวางระบบผังเมืองที่ดี การเพิ่มจำนวนประชากรที่สูงขึ้นในแต่ละปี รวมทั้งการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ทำการเกษตรอย่างต่อเนื่อง (ศิริวรรณ การวิหชา, 2555) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุสำคัญของการเกิดภัยพิบัติทุกประเภท ทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากภัยธรรมชาติ (Natural Disaster) และภัยพิบัติที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (Man and Disaster) ซึ่งได้สร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คิดเป็นมูลค่ามหาศาล ประชากรที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทั่วโลกมีจำนวนถึง 4,000 ล้านคน จำนวนผู้เสียชีวิตประมาณ 2 ล้านคน ประชากรจำนวนมากต้องกลายเป็นผู้อพยพไร้ที่อยู่อาศัยและทำให้ชุมชนล่มสลาย มูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจประมาณ 30,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ทำให้หลายประเทศต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น รายได้ ผลผลิตและขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศลดลงตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

สำหรับประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาต้องประสบกับภัยพิบัติที่รุนแรงบ่อยครั้งมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นตามลำดับ อาทิเช่น การเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อปี พ.ศ. 2547 รวมถึงการเกิดอุทกภัยภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเมื่อปลายปี พ.ศ. 2553 มีผู้เสียชีวิตจากอุทกภัยจำนวน 260 คน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายจำนวน 7,784,248 ไร่ มูลค่าความเสียหายจำนวน 20,666 ล้านบาท และต่อเนื่องมาถึงอุทกภัยทางภาคใต้ปี พ.ศ. 2554 รวม 10 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พังงา นราธิวาส สตูล ชุมพร สงขลา กระบี่ ตรัง พัทลุง มี

ผู้เสียชีวิตจำนวน 64 ราย บ้านเรือนเสียหายจำนวน 17,000 หลัง พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายจำนวน 1,100,000 ไร่ ด้านประมงได้รับความเสียหายจำนวน 58,000 ไร่ คิดเป็นมูลค่าอย่างมหาศาล (ทวิดา กมลเวช, 2554)

คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่หนึ่งทางภาคใต้ที่ประสบกับภัยพิบัติอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้น คาบสมุทรสทิงพระ ประกอบด้วย 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอรโนด อำเภอกระเสสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร ในช่วงที่ผ่านมามีปัญหาอุทกภัยและวาตภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2543 มีระดับน้ำสูงถึง 1.25 เมตร โดยภัยแต่ละครั้งมีระยะเวลาน้ำท่วมขังนานเกินกว่า 1 เดือน ซึ่งส่งผลให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2548 ได้เกิดอุทกภัยขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนปี พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมกราคมปี พ.ศ. 2549 ได้เกิดภาวะฝนตกหนักและลมพัดแรงในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอรโนด อำเภอกระเสสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทำให้เกิดน้ำท่วมสูงเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 เมตร ส่งผลให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก สร้างความเสียหายต่อพื้นที่เกษตรกรรมมากกว่า 5,000 ไร่ ส่งผลให้ชุมชน เศรษฐกิจ ผลผลิตทางการเกษตร ทรัพย์สินประชาชน และระบบสาธารณสุขปโภคได้รับความเสียหาย โดยครัวเรือนได้รับความเสียหายเฉลี่ยประมาณ 76,600 บาทต่อครัวเรือน และเหตุการณ์อุทกภัยและวาตภัยครั้งที่สำคัญอีกครั้งคือเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 ได้เกิดพายุดีเปรสชันในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ มีผู้ได้รับผลกระทบมากกว่า 2,680 ครัวเรือน มีประชากรได้รับผลกระทบจำนวน 870,444 คน บ้านเรือนพังเสียหายจำนวน 41,102 หลัง พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายจำนวน 230,582 ไร่ ปศุสัตว์ได้รับความเสียหายจำนวน 61,922 ตัว คิดเป็นจำนวนเงินมูลค่าประมาณ 400 ล้านบาท ซึ่งนับได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงมากที่สุด (กรมชลประทาน, 2555)

ในอนาคตภัยพิบัติก็จะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น และจะเกิดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี รวมทั้งมีอัตราการเกิดบ่อยครั้งขึ้นและจะมีความถี่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีขนาดและระดับของความรุนแรงอย่างมหาศาล อีกทั้งยังสร้างความเสียหายและทำลายทรัพยากรทางการบริหารในพื้นที่ประสบภัยเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหากระทบกระเทือนไปอย่างกว้างขวางและครอบคลุมทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นความสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน อสังหาริมทรัพย์ของประชาชนและราชการคิดเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี ทำให้แนวโน้มในการรับมือกับภัยพิบัติยังมีความซับซ้อนและหลากหลายมากยิ่งขึ้นตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การจัดการภัยพิบัติในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องยาก เพราะความรุนแรงและความถี่ของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น แต่ถ้ามีการวางระบบจัดการภัยพิบัติที่ดีจะทำให้ลดความสูญเสียได้อย่างมาก การจัดการ

ภัยพิบัติสมัยใหม่จึงต้องมีลักษณะของการเตรียมการแบบเชิงรุกมากขึ้น โดยมีขั้นตอนการดำเนินการและมาตรการที่ครอบคลุมทั้งการแก้ไขปัญหาในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า “วงจรจัดการภัยพิบัติ” ประกอบด้วย การป้องกัน (Prevention) คือ การดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความสูญเสียเกิดขึ้น การบรรเทา (Mitigation) คือ การลดผลกระทบและความรุนแรงของภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายแก่ประชาชน ชุมชน และประเทศในรูปแบบของกิจกรรม การเตรียมพร้อม (Preparedness) คือ การเตรียมการล่วงหน้าเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับรัฐบาล องค์กร ชุมชน และบุคคลในการเผชิญกับภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Response) คือ การปฏิบัติงานอย่างทันทีทันใดเมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้น โดยมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยชีวิต ป้องกันอันตราย และความสูญเสีย การฟื้นฟูบูรณะ (Recovery) คือ ขั้นตอนดำเนินการเมื่อภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติผ่านพ้นไปแล้ว เพื่อให้พื้นที่หรือชุมชนที่ได้รับความเสียหายกลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้น สำหรับมาตรการฟื้นฟูบูรณะในระยะยาวจะนำไปสู่เรื่องของการพัฒนา การพัฒนา (Development) คือ การพัฒนาภายหลังเกิดภัยพิบัติ ซึ่งครอบคลุมถึงการทบทวน และศึกษา ประสิทธิภาพการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นแล้วทำการปรับปรุงระบบการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดความสูญเสียให้น้อยที่สุด (พรเทพ ศิริวนารังสรรค์, 2554) ดังนั้นการจัดการภัยพิบัติที่มีกระบวนการทำงานแบบเชิงรุกจะประสบความสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพหรือไม่ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพขององค์กรและศักยภาพของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ประสบปัญหาภัยพิบัตินั้น ๆ ด้วย

ศักยภาพองค์กร คือ องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานอยู่ในระดับสูง มีแผนรองรับกับสถานะต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน เพื่อบรรลุภารกิจและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเวลา และมีคุณภาพของผลงานที่ดีเยี่ยมเป็นที่ยอมรับ แต่ต้องอาศัยความต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอ และความมุ่งมั่นขององค์กร โดยทั่วไปการที่องค์กรจะมีศักยภาพในการทำงานอาจเกิดมาจากหลายปัจจัยที่เป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพ อาทิเช่น โครงสร้างขององค์กร (Organizational Structure) บุคลากร (Person) งบประมาณ (Budget) วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ (Material) ตลอดจนวิทยาการหรือเทคโนโลยี (Technology) ก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรนั้นได้ (วรเดช จันทศร, 2543) และยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพในการดำเนินการ อาทิเช่น ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์และมีความยืดหยุ่นขององค์กร การวางยุทธศาสตร์และนโยบาย การออกแบบขั้นตอนการดำเนินงาน การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (ลินเดอร์ และบรูคส์, 2004) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้กับ

องค์กรในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ ศักยภาพของชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญการจัดการภัยพิบัติ

ศักยภาพชุมชน คือ ชุมชนที่มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน รวมทั้งมีความสามารถในการประสานความร่วมมือและการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์กรประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงาน เช่น ศักยภาพทางด้านกายภาพของชุมชน ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ศักยภาพทางด้านสังคมของชุมชน ศักยภาพทางการเมืองของชุมชน เป็นต้น (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2546) และยังมีองค์กรประกอบอีกหลายด้านที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพ อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็ง การมีทุนทางสังคม การมีส่วนร่วม เป็นองค์กรประกอบเสริมเพื่อทำให้ชุมชนนั้นมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติที่ดี โดยที่ชุมชนไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐหรือเอกชนเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนจิรนนท์ คลองข่อย และสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2555) พบว่า การจัดการภัยพิบัติของชุมชนจำเป็นต้องอาศัย ผู้นำชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน การมีทุนทางสังคม และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นต้น

โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่หนึ่งในคาบสมุทรสทิงพระที่ได้ประสบปัญหาภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2543 จนถึงปี พ.ศ. 2553 แต่สิ่งที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติคือ มีผู้นำที่เข้มแข็งในการสั่งการ ควบคุม ดูแลทรัพยากรการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากการนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติขององค์กรและชุมชนไปเผยแพร่ให้กับองค์กรและชุมชนต่าง ๆ ได้รับรู้ถึงการเตรียมตัวและการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ เพื่อลดความเสียหายทางด้านร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินที่เกิดจากภัยพิบัติ อาทิเช่น การเข้าร่วมนำเสนอ “รูปแบบการจัดการน้ำและภัยพิบัติโดยชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล” ในโครงการการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมแบบปรับตามสถานการณ์: กรณีศึกษาคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555) การประชุมวิชาการระดับชาติลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการภัยพิบัติจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคอื่น ๆ เป็นต้น (สถาบันทักษิณคดี, 2556) และการเข้าร่วมนำเสนอ “เครือข่ายภัยพิบัติกับการจัดการตนเองของชุมชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการตนเองของชุมชน เพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้นกับชุมชน เป็นต้น (สถาบันสันติศึกษา, 2556) จึงเห็นได้ว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติคือผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

สิ่งที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติอีกอย่างหนึ่งคือ กระบวนการของการจัดการภัยพิบัติทั้ง 3 ขั้นตอน โดยมีลักษณะของการเตรียมการแบบเชิงรุกตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นนโยบายและโครงการที่สำคัญ ๆ ในการจัดการภัยพิบัติคือ นโยบายส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติทุกประเภท รวมถึงวิธีการเตรียมตัวและป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ นโยบายการสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อลดความเสียหายแก่ที่อยู่อาศัยของประชาชน แผนพัฒนาและแผนป้องกันภัยที่เกิดจากชาวบ้านในชุมชน ตำบลรณรงค์ คณะผู้บริหาร แกนนำชุมชนตำบลรณรงค์ที่ร่วมกันที่คิดค้นขึ้นจนเกิดโครงการที่สำคัญคือ “โครงการคลองหมอนนา” ซึ่งเป็นโครงการแห่งแรกในคาบสมุทรมหานคร เพื่อแก้ปัญหาได้ครอบคลุมได้ทั้งภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ตำบลรณรงค์ จึงเห็นได้ว่ากระบวนการของการจัดการภัยพิบัติ นโยบายและโครงการที่สำคัญ ๆ เป็นตัวช่วยหนึ่งที่ทำให้องค์กรบริหารส่วนตำบลรณรงค์มีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว โดยไม่มีการสูญเสียชีวิตตั้งแต่เกิดภัยพิบัติที่ผ่านมา (องค์การบริหารส่วนตำบลรณรงค์, 2555) นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลรณรงค์มีการเตรียมการทางด้านงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรและอาสาสมัคร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงมีการจัดเตรียมเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติเอาไว้เป็นอย่างดี เพื่อเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ภาคประชาชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนตำบลรณรงค์สามารถจัดการกับภัยพิบัติได้ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาสาเหตุ การวางแผน การปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผล ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนพัฒนา การจัดทำแผนป้องกันภัยตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จนเกิดนโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชนนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการรับมือกับภัยพิบัติและการดำเนินชีวิต อาทิเช่น ภูมิปัญญาในการเตือนภัย ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาในการสร้างที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับนิเวศน์ทางวัฒนธรรมบ้านตาลโตนด จึงเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและนำภูมิปัญญามาใช้กับภัยพิบัติ จึงทำให้ชุมชนตำบลรณรงค์มีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของประชาชน

จากการตรวจรับรองมาตรฐานการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปี พ.ศ. 2552 ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนมากไม่มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน ไม่มีการจัดทำแผนที่กำหนดพื้นที่เสี่ยงในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ไม่มีการซักซ้อม ขาด

เครื่องมือเครื่องใช้ และยานพาหนะที่ทันสมัย นอกจากนี้แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่สอดคล้องกับแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และยังขาดความเชื่อมโยงเครือข่ายในการปฏิบัติงานอีกด้วย (อารียา จันทร์จวง, 2553) และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กระสินธุ์ เจริญกุล (2548) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทางด้านอัคคีภัย ก็มีปัญหาด้านงบประมาณ รองลงมาคือด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านบุคลากร จากผลงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภัยพิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นว่าแม้ว่าจะมีงานศึกษาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นก็ตาม แต่ยังไม่มีการศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในด้านการจัดการภัยพิบัติ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากประกอบกับในปัจจุบันและอนาคตการบริหารจัดการภัยพิบัติยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น นอกจากนี้พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้นยังเป็นพื้นที่ที่ประสบกับปัญหาภัยพิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษา ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงในการจัดการภัยพิบัติ ว่ามีศักยภาพด้านใดบ้างที่ส่งผลให้การจัดการภัยพิบัติประสบความสำเร็จ และศึกษาศักยภาพของชุมชนว่ามีด้านใดบ้างที่ส่งผลให้การจัดการภัยพิบัติประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาที่ได้ได้นำมาเป็นข้อมูลให้องค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาหรือเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการในเรื่องภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ต่อไป

คำถามการวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงและภาคประชาชนมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยอย่างไรบ้าง รวมถึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคตอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและ วาตภัยในพื้นที่ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและ ภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. สามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของภาคประชาชนไปเผยแพร่สู่ชุมชน ต่าง ๆ ในรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการภัยพิบัติได้อย่างมี ประสิทธิภาพ
2. สามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลไปเผยแพร่ สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้เชิง วิชาการ หรือ จัดทำเป็นหนังสือ คู่มือ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถ จัดการภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ทั้งหมดมากำหนดเป็นกรอบ ทิศทางการวางแผนการ จัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นต่อไปใน อนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการภัยพิบัติ ในประเด็น เรื่อง ผู้นำองค์กร ความชัดเจนด้านนโยบาย การจัดโครงสร้างองค์กร กระบวนการจัดการ สมรรถนะ บุคลากร ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การจัดสรรงบประมาณ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ระบบการสื่อสาร การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ ในประเด็นเรื่อง ผู้นำ ชุมชน ประสพการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน การพึ่งพาตนเองของชุมชน การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในชุมชน ทูตทางสังคม การประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ บทบาทของอาสาสมัครชุมชน

โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาอยู่ที่การจัดการภัยพิบัติแบบเชิงรุก ซึ่งแบ่งกระบวนการจัดการออกเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การดำเนินงานก่อนเกิดภัย 2. การดำเนินงานขณะเกิดภัย และ 3. การดำเนินงานหลังเกิดภัย

ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้จำแนกขอบเขตด้านประชากร ดังนี้

1. ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ได้รับการแต่งตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขององค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงพยาบาล
2. ภาคประชาชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสครู เจ้าอาวาส ตลอดจนประชาชนทุกคนในพื้นที่ตำบลร่ำแดงที่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรงที่เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ
3. องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง เจ้าหน้าที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่มาศึกษาดูงานจากภายนอก เจ้าหน้าที่กรมการเกษตร

ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลร่ำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเก็บแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผ่านความคิดเห็นจากภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาของการเก็บข้อมูลการเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึงปี พ.ศ. 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพการทำงานอยู่ในระดับสูง มีแผนรองรับกับสถานะต่าง ๆ อย่างชัดเจน รวมถึงมีการวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน เพื่อบรรลุภารกิจและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเวลา และมี

คุณภาพของผลงานที่ดีเยี่ยมเป็นที่ยอมรับ แต่ต้องอาศัยความต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอ และความมุ่งมั่นขององค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา หมายถึง องค์กรซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสภาตำบล ประกอบด้วย คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเพื่อดำเนินงานตามกำหนดระยะเวลา โดยมีงบประมาณและอำนาจอิสระเป็นของตนเองในการดำเนินกิจการของท้องถิ่นตามที่ได้มอบหมาย

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง พลังหรือความสามารถของทุกสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งถูกนำมาใช้ในการจัดการ การพัฒนา การปรับปรุง และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนให้เพื่อเกิดผลสำเร็จ มุ่งสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภาคประชาชน หมายถึง ประชาชนทุกคนในตำบลราแดง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ครู ผู้อาวุโส เจ้าอาวาส ตลอดจนประชาชนทุกคนในพื้นที่ตำบลราแดงที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย

ภัยพิบัติ (Disaster) ภัยพิบัติเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยมีสาเหตุมาจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เจตนา และไม่ได้เจตนา ภัยพิบัติของตำบลราแดงประกอบด้วย ดังนี้

1. ภัยพิบัติทางอุทกภัย (Flood Disaster) หมายถึง ภัยหรืออันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม หรืออันตรายอันเกิดจากสภาวะที่น้ำไหลเอ่อ ล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธาร หรือทางน้ำเข้าท่วมพื้นที่ ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ได้อยู่ใต้อันตรายน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ โดยทั่วไปแล้วอุทกภัยมักเกิดจากน้ำท่วมเป็นส่วนใหญ่

2. ภัยพิบัติทางวาตภัย (Storms Disaster) หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นจากพายุลมแรง ฝนตกหนัก ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า จนทำให้เกิดความเสียหายแก่อาคารบ้านเรือน ต้นไม้ และสิ่งก่อสร้าง พืชผลทางการเกษตรเสียหาย และเป็นอันตรายแก่ชีวิตมนุษย์และสัตว์ได้

การจัดการภัยพิบัติ หมายถึง กระบวนการในการบริหารจัดการ การรวมกำลัง ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และความสามารถที่จะดำเนินนโยบาย กลยุทธ์ และความสามารถขององค์กร และชุมชนที่พร้อมจะลดผลกระทบจากภัยพิบัติจากธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยจำแนกการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (ทวีดา กมลเวช, 2554)

1. การดำเนินการก่อนเกิดภัย (Prevention and Preparedness) หมายถึง การดำเนินงานเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญเหตุ

กิจกรรมสำคัญได้แก่ การกำหนดมาตรการป้องกันภัย การจัดทำแผนหรือวางระบบแผนงาน การปฏิบัติงาน การฝึกอบรม การเตรียมบุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ การฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการ และการประสานงาน เป็นต้น

2. การดำเนินการขณะเกิดภัย (Response) หมายถึง การดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการระดมทรัพยากรต่าง ๆ เข้าช่วยเหลือเพื่อรักษาชีวิตและทรัพย์สินและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย ตลอดจนการระงับภัย หรือลดความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้น กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การแจ้งเตือนภัย การลดอันตรายและระงับภัยที่เกิดขึ้นการบรรเทาภัย การอพยพผู้ประสบภัยและทรัพย์สินต่าง ๆ ไปไว้ยังสถานที่ปลอดภัย การจัดให้บริการด้านอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า ที่พักชั่วคราว และเวชภัณฑ์ แก่ผู้ประสบภัย

3. การดำเนินการหลังเกิดภัย (Recovery and Development) หมายถึง การฟื้นฟูบูรณะกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การประกอบอาชีพ และบริการของรัฐให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ การซ่อมแซมบูรณะสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ตลอดจนการพัฒนาเพื่อป้องกันมิให้ภัยพิบัติเกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคต

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพองค์กร

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพองค์กร

ในปัจจุบัน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของไทยได้ให้ความสำคัญในการนำเครื่องมือทางการบริหารจัดการต่าง ๆ มาพัฒนาหน่วยงานเพื่อก้าวไปสู่การเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้อย่างชัดเจนที่จะผลักดันองค์กรให้กลายเป็น องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง (High Performance Organization) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงมีการกล่าวถึงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมากันอย่างแพร่หลาย แม้แต่ในหน่วยงานราชการเองก็ได้มีการนำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อยกระดับการทำงาน และการวิธีการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง (High Performance Organization) หรือเรียกว่า องค์กรสู่ความเป็นเลิศ (Excellence Organization) เป็นองค์กรที่มีความสามารถ มีแผนรองรับกับสถานะต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่สามารถกระทบต่อการทำงานจากรอบด้านทุกมุมมอง ทำให้สามารถปฏิบัติภารกิจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเวลา และคุณภาพของผลงานที่ดีเยี่ยมเป็นที่ยอมรับ ซึ่งแนวคิดนี้มองว่าเพียงบรรลุเป้าหมายที่กำหนดยังไม่เพียงพอ แต่องค์กรนั้นจะต้องมีระบบการบริหารจัดการภายในที่ดีด้วย จึงจะเป็นองค์กรที่มีศักยภาพและเกิดความยั่งยืนในการทำงานระยะยาว

องค์กรที่จะมีศักยภาพในการทำงานระดับสูงได้นั้น ไม่ใช่เพียงนำเครื่องมือทางการบริหารจัดการต่าง ๆ ไปใช้แล้วจะทำให้องค์กรมีศักยภาพการทำงานสูง แต่ต้องอาศัยความต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอ และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์กรตนเองตลอดเวลา เครื่องมือทางการบริหารต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงเครื่องมือทางการบริหาร (Tools) ที่ผู้บริหารจะเลือกนำมาใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และความจำเป็นขององค์กร สำหรับหน่วยงานราชการที่จะบอกได้ว่าเป็นองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงได้นั้นก็ยังไม่มีการถูกติดการรองรับ แต่สามารถใช้กรอบวิสัยทัศน์และพันธกิจมาเป็นแนวทาง ในกำหนดว่าเป็นองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงหรือไม่ โดยพิจารณาได้จากผลการดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ให้เป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์และพันธกิจอย่างเป็นเลิศ

ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง

เซอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และออสบอร์น (Schermerhorn, Hunt and Osborn, 2003 อ้างถึงในวิเชียร วิทย์อุดม, 2551) ได้ให้ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่มีการออกแบบเพื่อให้พนักงานปฏิบัติงานได้ดีที่สุด และเกิดประสิทธิผลแก่องค์กรแบบยั่งยืน โดยจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้องค์กรมีศักยภาพการทำงานสูง โดยให้ความสำคัญทางทรัพย์สินทางปัญญา (Emphasis on Intellectual Capital) คือ ผลรวมของความรู้ ความชำนาญและพลังงานที่เกิดจากสมาชิกในองค์กรภายใต้เทคโนโลยีระดับสูง พนักงานจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการกำหนดจุดมุ่งหมาย ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์กร องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง (HPO) จะต้องมีขั้นตอนการทำงานเพื่อสร้างทีมงาน นโยบายทรัพยากรมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับความสามารถทางทักษะ ความรู้ความสามารถ และการสร้างแรงจูงใจ ในขณะเดียวกันก็มุ่งให้ความสำคัญที่การฝึกอบรมงาน การประชุมประสานของงาน การสร้างทีมงาน การอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดทีมงานที่ดีที่สุด และตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของลูกค้า

บายเทนดิจค์ (Buytendijk, 2009 อ้างถึงในนิสดารค์ เวชยานนท์, 2551) ได้ให้ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานในระดับสูง สามารถเข้าใจและเข้าถึงการตลาดก่อนองค์กรอื่น สามารถรักษาพนักงานที่มีความรู้ความสามารถสูง และสามารถรับมือกับแรงกดดันต่าง ๆ ได้ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรได้เป็นอย่างดี

บลานชาร์ด (Blanchard, 2007 อ้างถึงในอัยฎางค์ แสงการ, 2548) ได้ให้ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่สามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในขณะที่พนักงานมีความพึงพอใจ และมีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ

เกริว (Carew, 2009 อ้างถึงในบุศรินทร์ สุจริตจันทร์, 2553) ได้ให้ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานระดับสูง เป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานติดต่อกันเป็นเวลานาน มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จ บุคลากรมีความพึงพอใจในระดับสูง และมีพันธสัญญาที่จะไปสู่ความสำเร็จ

ไวทาลอ (Vitalo, 2009 อ้างถึงในอัญชญา พานิช, 2550) ได้ให้ความหมายขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถในการผลิตผลลัพธ์ที่ตอบสนองความต้องการสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ได้แก่ ลูกค้า พนักงาน ชุมชน และผู้ประกอบการ

จากความหมายที่ได้กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง หมายถึง องค์กรที่มีขีดความสามารถในการเปลี่ยนแปลง สามารถรับมือกับแรงกดดันต่าง ๆ ได้จากภายในและภายนอกองค์กรได้ดี เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มีวัฒนธรรมองค์กรเป็นตัวยึดเหนี่ยวทำให้พนักงานมีค่านิยมร่วมกัน พนักงานและผู้บริหารทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีความผูกพันกัน มีเป้าหมายในการทำงานอย่างเดียวกัน มีการเคลื่อนไหวของข้อมูลในองค์กร มีความพึงพอใจและมีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จสูง สามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง

วเรช จันทสร (2543) ได้กล่าวถึงองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงว่า ศักยภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้

1. โครงสร้างขององค์กร (Organizational Structure) โครงสร้างองค์กรจะต้องมีความแข็งแกร่งทั้งภายในและภายนอก ซึ่งความแข็งแกร่งภายนอกหมายความว่า องค์กรจะต้องมีโครงสร้างที่กะทัดรัด คล่องตัว ทุกส่วนขององค์กรต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนสามเหลี่ยมเล็กหรือมีลักษณะใกล้เคียงวงกลม ซึ่งสะท้อนลักษณะการบริหารงานแบบแนวราบ ทุกฝ่ายช่วยกันคิดและทำงาน ส่วนต่าง ๆ ขององค์กรโดยทั่วไปจะมี 5 ส่วน ดังนี้

1.1 สมอง หมายถึง องค์กรที่แข็งแกร่งต้องมีวิสัยทัศน์ที่ดี มีสมองในการพัฒนาและยอมรับนวัตกรรมใหม่

1.2 แขนขวา หมายถึง ฝ่ายอำนวยการทำหน้าที่ด้านการวางแผนการบริหารบุคคล บริหารงานทรัพยากร และงบประมาณให้แก่องค์กร เป็นส่วนหลักในการดูแลให้ความเป็นธรรมผลประโยชน์แก่หน่วยงานระดับล่าง

1.3 แขนซ้าย หมายถึง ฝ่ายสนับสนุนทำหน้าที่ในการส่งกำลังบำรุงสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารงานด้านต่าง ๆ

1.4 ลำตัว หมายถึง หัวหน้างานตามลำดับชั้นตอนชั้นบังคับบัญชา องค์กรจะต้องแข็งแกร่ง ทำงานได้รวดเร็วหรือไม่ขึ้นอยู่กับส่วนนี้ หากเปรียบเสมือนร่างกายที่ลำตัวมีไขมันมาก การเคลื่อนไหวก็ล่าช้า ทรัพยากรก็จะไม่ถูกใช้ให้เกิดประโยชน์ในองค์กรเช่นเดียวกัน หากมีชั้นบังคับบัญชามากเกินไป การทำงานก็อาจมีความล่าช้า มีขั้นตอนมาก ยิ่งเป็นองค์กรที่มีการบริหารงานแบบรวมศูนย์ก็ยิ่งล่าช้ามากยิ่งขึ้น

1.5 แขนขา หมายถึง เป็นหน่วยปฏิบัติการระดับล่าง หน่วยนี้จะมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกกับประชาชน ผู้เป็นเป้าหมาย ถ้าหน่วยนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนเพียงพอจากหน่วยสนับสนุนหรือไม่ได้รับการแนะนำที่ดีจากหน่วยอำนวยการ สมรรถนะหรือศักยภาพของหน่วยปฏิบัติก็จะตกต่ำ ส่งผลถึงประชาชนผู้รับบริการด้วย

นอกจากความแข็งแกร่งภายนอกแล้ว องค์กรต้องมีความแข็งแกร่งภายใน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบการตัดสินใจ ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร และระบบความสมานฉันท์ภายใน หน่วยงานที่มีศักยภาพภายในต่ำ จะมีลักษณะ คือ การสื่อสารเสนอไปสู่จุดของการตัดสินใจจะใช้เวลาาน เนื่องจากมีขั้นตอนสายการบังคับบัญชามาก ซึ่งศักยภาพภายในจะมีความแข็งแกร่งได้ก็ขึ้นอยู่กับความสมานฉันท์ภายในด้วย ซึ่งหมายความว่า สมาชิกภายในหน่วยงานจะต้องมีความสมัครสามัคคีกัน ไม่แตกแยก ถือเป็นพื้นฐานเบื้องต้นสำคัญมาก และนอกจากความสามัคคีภายในแล้ว หน่วยงานจะต้องมีวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพด้วย

2. บุคลากร (Person) องค์กรที่มีศักยภาพในการทำงาน จะมีปัจจัยด้านบุคลากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ จำนวนหรือความพอเพียงของบุคลากร คุณภาพของบุคลากร และระดับการนำบุคลากรไปใช้ประโยชน์ ซึ่งความพอเพียงของบุคลากรนั้นขึ้นอยู่กับงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการวางแผน โครงการหรือกิจกรรมนั้นต้องการบุคลากรจำนวนเท่าใด ต้องการบุคลากรประเภทใด ต้องการบุคลากรที่มีคุณสมบัติอย่างไร บุคลากรนั้นมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานนั้นมากน้อยเพียงใด บุคลากรมีความยินดีที่จะปฏิบัติงานหรือไม่ หากไม่มีบุคลากรในหน่วยงานที่เพียงพอและสามารถปฏิบัติงานดังกล่าวได้ จะหาบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานจากที่ใด หรือจะต้องพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานของตนเองอย่างไรจึงจะมีคุณภาพ คุณสมบัติสามารถปฏิบัติงานนั้น ๆ ได้

3. งบประมาณ (Budget) งบประมาณถือเป็นรากฐานของศักยภาพองค์กรที่จะทำให้องค์กรปฏิบัติงานได้อย่างประสบผลสำเร็จ สิ่งสำคัญของการดำเนินงานใด ๆ ก็ตาม ประการแรก คือ ความพอเพียงของงบประมาณ ถ้ามีงบประมาณก็ดำเนินงานอย่างพอเพียง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานก็สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง สามารถนำทรัพยากรบริหารงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ให้เกิดผลต่อโครงการได้ ประการที่สอง คือ การจัดสรรงบประมาณ สมรรถนะด้านการจัดสรร

งบประมาณของหน่วยงานคือทำอะไรให้ประชาชนหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จะได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึงและทันเวลา

4. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนวิทยากรหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ (Material and Technology) ศักยภาพขององค์กรจะมีมากขึ้น ถ้าองค์กรนั้นได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอ การมีความพร้อมด้านเครื่องมือที่ทันสมัย ประกอบกับมีบุคลากรที่มีความชำนาญที่จะใช้เทคโนโลยีนั้น ๆ ย่อมทำให้การดำเนินงานหรือโครงการประสบความสำเร็จ

5. อาคาร สถานที่ ที่ตั้ง (Building and Location) ปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญมาก เพราะถือเป็นเรื่องความสะดวกของลูกค้าที่มาติดต่อขอรับบริการ มีผลโดยตรงต่อความเจริญก้าวหน้าของธุรกิจนั้น ๆ ในโครงการพัฒนาของรัฐ การมีอาคาร สถานที่ตั้งซึ่งสะดวกกับประชาชนผู้มาขอติดต่อเป็นหัวใจสำคัญของโครงการพัฒนาของรัฐ ที่มุ่งให้ประโยชน์กับประชาชน เช่น โครงการบริการด้านสาธารณสุข สถานที่ให้บริการควบคู่กับคนจน ที่ไม่สามารถไปรับบริการในเมือง เพื่อให้ประชาชนผู้มาใช้บริการเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาติดต่อน้อย ประหยัดเวลา ได้รับการบริการอย่างทั่วถึง เกิดความพึงพอใจซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ นอกจากนี้ความพร้อมของอาคารสถานที่ตั้งของโครงการก่อนเริ่มปฏิบัติงานก็เป็นสิ่งสำคัญ โครงการพัฒนารัฐจำนวนมากประสบปัญหาเรื่องอาคารสถานที่ตั้ง สถานที่ทำงาน และใช้เวลาในระหว่างที่เริ่มดำเนินโครงการแล้ว ทำการก่อสร้างอาคารที่ตั้งโครงการ หรือหาที่ตั้ง ทำให้ผลการปฏิบัติการต้องล่าช้าออกไป

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง และคณะ (2543) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาการบริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการทรัพยากร โดยเน้นศักยภาพองค์กร ดังนี้

1. โครงสร้างและระบบงานขององค์กร ได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และกรอบงานหรือความรับผิดชอบของงานที่จะต้องปฏิบัติที่เป็นเครื่องมือในการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ช่วยในการประสานงานและช่วยกระตุ้นให้สมาชิกในองค์กรทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. พฤติกรรมที่แสดงออกในฐานะผู้นำองค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ค่านิยมทัศนคติ และวัฒนธรรมขององค์กร

พสุ เดชะรินทร์ (2549) ได้กล่าวถึง ปัจจัยในการขับเคลื่อนให้องค์กรก้าวไปสู่องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง (High Performance Organization: HPO) ประกอบด้วย ดังนี้

1. การมียุทธศาสตร์ที่ดี (Strategy)
2. ความสามารถในการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ
3. โครงสร้างและกระบวนการทำงานที่เหมาะสมกับยุทธศาสตร์

4. ค่านิยม วัฒนธรรมองค์กรที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์
5. ข้อมูลความรู้ต่างๆที่ใช้ในการตัดสินใจ
6. ผู้นำ (Leadership) ความสามารถในการนำองค์กรของผู้นำ
7. ชีตสมรรถนะของบุคลากร (Competencies) ในองค์กร
8. การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (Performance Management) โดยการเชื่อมโยงตัวชี้วัดกับผลงานไปจนถึงค่าตอบแทนและแรงจูงใจ

จากคุณลักษณะองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยหลักในการสร้างองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงนั้นควร ประกอบด้วย ผู้นำ โครงสร้างและระบบงานขององค์กร ชีตสมรรถนะของบุคลากร นโยบายและยุทธศาสตร์ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และอาคารสถานที่ เป็นต้น

แนวคิดองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง (High Performance Organization)

1. แนวคิดของมิลเลอร์ (Miller)

มิลเลอร์ (Miller, 2005 อ้างถึงในบุศรินทร์ สุจริตจันทร์, 2553) กล่าวว่า ระบบการทำงานและทีมงานที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญกับแนวคิดการ มุ่งสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ การมีระบบการทำงานที่เป็นเลิศ เป็นการออกแบบงานว่าจะมอบหมายงานให้กับบุคคลหรือทีม ในขณะที่การมีทีมงานที่เป็นเลิศจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำงาน ที่จะนำไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ ทีมงานที่จะเป็นเลิศจะต้องรู้จักลูกค้าของตนเป็นอย่างดี จะต้องรู้ว่าทำอย่างไรงานของตนจึงจะสามารถพัฒนาขึ้นได้เรื่อย ๆ สามารถประเมินผลงานของตนเองได้และมีเทคนิคที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ทีมงานที่เป็นเลิศจะต้องมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปกครองตนเองคือผู้บริหารต้องให้อิสระในการบริหารแก่ทีมงานด้วย การมุ่งสู่ทีมงานที่เป็นเลิศนี้จะสามารถดำเนินการได้ผลในทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนกระบวนการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร กุญแจที่สำคัญของการมุ่งสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศประกอบด้วย ดังนี้

1. การออกแบบองค์กรกับกระบวนการทำงาน
2. โครงสร้างองค์กรที่ปรับตัวได้ง่าย และมีความยืดหยุ่นตอบสนองต่อความสำเร็จของลูกค้าและสิ่งเสดล้อมได้เป็นอย่างดี
3. มีลำดับขั้นการปกครองน้อยให้อำนาจการบริหารกับทีมงานต่าง ๆ มากที่สุด
4. มีระบบการเชื่อมต่อบางส่วนต่าง ๆ ขององค์กรเข้าด้วยกัน

5. พนักงานต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน เป้าหมายทางการเงิน คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้าเป็นอย่างดี พนักงานต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานของตนเองอยู่เสมอ

ส่วนหลักการและวิธีปฏิบัติของการมุ่งสู่องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของ มิลเลอร์ (Miller) อธิบายหลักการและวิธีการปฏิบัติการมุ่งสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ โดยใช้ตัวอย่างคุณลักษณะเฉพาะขององค์กรแบบดั้งเดิมเปรียบเทียบกับเมื่อก้าวไปสู่องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงแล้ว คุณลักษณะนั้น ๆ จะมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยมี 9 วิธีปฏิบัติสู่องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง ดังนี้

High Performance Organization shift

From.....	to.....
High Control	High Trust
Produce Things	Produce Knowledge
Individual Decisions	Team Decisions
Individual Reward	Team-based Reward
Vertical-functional Organization	Horizontal-Flow-based Organization
Fixed Structure	Dynamic Structure
Companies with Walls	Companies without Walls
Financial Secrecy	Open-book Management
Blame-Fix Person	Blame-Fix the Process

ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ได้ดังนี้

1. High Control to High Trust : จากองค์กรที่ใช้การควบคุมสูงเป็นองค์กรที่ใช้ความเชื่อใจ มิลเลอร์ (Miller) เชื่อว่า องค์กรที่มีขนาดใหญ่ มาก ๆ และใช้กฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการควบคุมการทำงานของพนักงานจะก่อให้เกิดการต่อต้าน พนักงานทำงานอย่างไม่มีความสุข ทำงานเพียงเพราะหน้าที่ หรือทำตามระเบียบข้อบังคับไม่ได้ใส่ใจในการทำงานและนำไปสู่ความขัดแย้ง ในที่สุดองค์กรที่ใช้ความเชื่อถือหรือเชื่อใจ จะส่งผลให้พนักงานในองค์กรทุ่มเทพลังในการทำงานอย่างเต็มที่ ทำให้ผลการดำเนินงานโดยรวมของบริษัทดีขึ้น นอกจากความไว้วางใจในองค์กรแล้วยังต้องสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กร เช่น ลูกค้าและซัพพลายเออร์ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งความไว้วางใจ การประกอบกิจการก็จะประสบความสำเร็จโดยง่าย

2. Focus on Making “Things” to Making “Knowledge” : จากองค์กรที่มุ่งผลิตสิ่งของไปสู่องค์กรที่มุ่งผลิตองค์ความรู้ มิลเลอร์ (Miller) กล่าวว่า สิ่งที่มีค่าที่สุดขององค์กรคือทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ ทรัพยากรอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุน ที่ดิน แรงงาน ก็ไม่สามารถเทียบคุณค่ากับทรัพยากรมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถได้ นักเศรษฐศาสตร์รุ่นก่อน ๆ เชื่อว่าคุณค่าถูกสร้างขึ้นจากทุนและแรงงาน แต่ปัจจุบันคุณค่าถูกสร้างขึ้นจาก “ผลิตภาพในการผลิต” และ “นวัตกรรม” ซึ่งสองสิ่งนี้สร้างขึ้นจาก “ความรู้” ทั้งสิ้น

3. Individual Decision Making to Team Decisions Making : จากการตัดสินใจโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งสู่การตัดสินใจโดยทีมในองค์กรที่ใช้ระบบการทำงานเป็นทีม ให้อำนาจทีมในการออกแบบกระบวนการทำงานของตนเอง สามารถติดต่อกับลูกค้าและซัพพลายเออร์ได้โดยตรง และสามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงกระบวนการทำงานตามความต้องการของลูกค้า การตัดสินใจจึงเป็นการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในทีมคุณค่าของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นหลักของการมุ่งสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศและทีมงานที่เป็นเลิศทีมงานต้องค้นหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในทีมก่อนที่จะเริ่มทำงาน จากนั้นจึงสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับลูกค้าภายในองค์กร และลูกค้าภายนอกองค์กร เพื่อให้เกิดคุณค่าภายในห่วงโซ่แห่งคุณค่า การออกมาจากวัฒนธรรมเดิม ๆ ในทันทีทันใดไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะในองค์กรที่มีวัฒนธรรมฝังรากลึกแล้ว การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต้องอาศัยเวลาและการฝึกฝนร่วมกัน ดังนั้น การสร้างทีมในองค์กร จึงต้องการการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านทัศนคติและมุมมอง ทำให้สมาชิกภายในทีมมีจุดมุ่งหมายและความสนใจเดียวกัน

4. Individual Rewards to Team-based Reward : จากการให้รางวัลรายบุคคลไปสู่การให้รางวัลเป็นทีม องค์กรที่มีการปรับปรุงระบบทรัพยากรมนุษย์ เพื่อมุ่งไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงนั้น อาจมีสาเหตุมาจากความล้มเหลวในการบริหารโครงสร้างและกระบวนการที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของพนักงาน ในขณะที่องค์กรเปลี่ยนการจัดการภายในองค์กรเป็นระบบทีม แต่มีการจ่ายค่าตอบแทนที่แตกต่างกันเป็นรายบุคคล ทั้ง ๆ ที่การปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ กระทำร่วมกันเป็นทีม การจ่ายค่าตอบแทนในลักษณะนี้เป็นเหตุของความไม่สบายใจ และความแตกสามัคคีของพนักงานในองค์กร

5. Vertical to Horizontal Organization : จากรูปแบบองค์กรในแนวตั้งมาเป็นแนวนอน การควบคุมการทำงาน ในลำดับการบังคับบัญชาระดับแรกขององค์กรจะทำได้ง่าย เนื่องจากใช้กลไกในการควบคุมและตรวจสอบน้อย องค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศจะมีลำดับชั้นการบังคับบัญชาน้อยกว่า และมีการกำกับดูแลง่ายกว่าองค์กรแบบดั้งเดิม การจัดองค์กรในแนวราบมีการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ โดยแต่ละทีมงานจะมีการควบคุมภายในทีมตนเอง และในขณะเดียวกันจะถูกวัด

ประสิทธิภาพการทำงาน และการควบคุมจากทีมอื่น ๆ รวมทั้งลูกค้าและซัพพลายเออร์ที่ติดต่อโดยตรงกับทีมงาน

6. Fixed Structure to Dynamic Structure : จากโครงสร้างแบบตายตัวไปสู่โครงสร้างแบบยืดหยุ่น เทคโนโลยี การตลาด วิธีการผลิต และจัดจำหน่าย มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีใครสามารถระบุได้ว่าในอนาคตสิ่งเหล่านี้ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกลยุทธ์และโครงสร้างขององค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้น โครงสร้างและบุคลากรในองค์กรต้องมีความยืดหยุ่น พร้อมรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

7. Companies with Walls to Companies without Walls : จากองค์กรที่มีการปิดกั้นไปสู่องค์กรที่พร้อมเปิดรับ ความสัมพันธ์จากภายนอกองค์กรแบบดั้งเดิมยึดมั่นกับความเป็นตัวเอง คิดว่าตัวเองสามารถอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเอง แต่องค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศนั้น ให้ความสำคัญระหว่างองค์กรกับลูกค้าและซัพพลายเออร์เป็นอันมาก องค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศจะไม่ปิดกั้นตนเองเพราะการปิดกั้นจะกีดขวางทำให้้องค์กรไม่สามารถเข้าถึงความต้องการของลูกค้าและซัพพลายเออร์ ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานของตนเองได้

8. Financial Secrecy to Open-Book Management : ในอดีตพนักงานขององค์กรจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเงินขององค์กรได้เลย แตกต่างจากองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ต้องพยายามสร้างให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร ตรวจสอบการทำงานและผลการดำเนินงานขององค์กรอยู่เสมอ หากพบความผิดปกติอันใดต้องรีบแจ้งเพื่อหาทางแก้ไข และพัฒนาปรับปรุงองค์กรต่อไป

9. Blame the Person to Blame the Process : เปลี่ยนการตำหนิที่ตัวบุคคลเป็นการพิจารณาทั้งกระบวนการ ดร. เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง หนึ่งในผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาคุณภาพการผลิต ได้กล่าวเอาไว้ว่า ปัญหาด้านคุณภาพ 95 เปอร์เซ็นต์เกิดจากกระบวนการ แต่คนส่วนใหญ่มักจะกล่าวโทษว่าเป็นความผิดของบุคคล อาจมีการลงโทษโดยไล่ออกหรือโยกย้าย ซึ่งการตำหนิลักษณะนี้จะสร้างความตึงเครียดให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน

ระบบทีมในองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ สมาชิกในทีมต้องรับผิดชอบร่วมกัน หากเกิดปัญหาต้องนำปัญหามาวิเคราะห์สาเหตุและแก้ไขร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่กระบวนการทำให้้องค์กรสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป จากแนวคิดองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของ มิลเลอร์ (Miller) จะเห็นได้ว่า มิลเลอร์ให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการทำงาน เป็นองค์กรที่ปรับตัวได้ง่าย มีความยืดหยุ่นสูง ทนต่อการเปลี่ยนแปลง การออกแบบขององค์กรที่มีลำดับชั้นการปกครองน้อย และให้

ความสำคัญกับทีมงาน การใช้ระบบการทำงานเป็นทีม การตัดสินใจจากทีมงาน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่กระบวนการ ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้พนักงานต้องมีการพัฒนาความรู้ในการทำงานของตนอยู่เสมอ

2. แนวคิดของเกริว (Carew)

เกริว (Carew, 2009 อ้างถึงในบุศรินทร์ สุจริตจันทร์, 2553) ได้กล่าวว่า การเริ่มต้นเพื่อให้องค์กรก้าวไปสู่องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง องค์กรต้องเริ่มต้นจากการตั้งเป้าหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสามด้าน (Three Bottom Lines) ประกอบด้วย การเป็นทางเลือกแรกของลูกค้า (Provider of Choice) ทางเลือกแรกของพนักงาน (Employer of Choice) และทางเลือกแรกของนักลงทุน (Investment of Choice) เกริว และคณะ (Carew et al.) พบว่า การที่องค์กรจะเป็นองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงได้นั้น ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ซึ่งเรียกว่า SCORES Model ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสื่อสารอย่างเปิดเผยระหว่างบุคคลภายในองค์กร (S=Share Information and Open Communication) การสื่อสารที่เปิดเผยทั่วทั้งองค์กรเป็นเครื่องมือสำคัญในการก่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดคุยกันระหว่างบุคลากรต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อใจ ซึ่งเมื่อเกิดความเชื่อใจกันแล้วก็ทำให้เกิดการแบ่งปันและการถ่ายทอดข้อมูลระหว่างกัน โดยข้อมูลนั้นมีความสำคัญในการนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรและสร้างคุณค่าให้กับองค์กร การสื่อสารที่เปิดเผยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ส่งเสริมให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนสร้างความยืดหยุ่นในองค์กร

2. การกำหนดวิสัยทัศน์ที่มองเห็นภาพได้ (C=Compelling Vision) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญขององค์กรที่มีศักยภาพ เป็นคำตอบของคำถามที่ว่า What's the point เมื่อทุกคนให้การสนับสนุนต่อวิสัยทัศน์ขององค์กร ซึ่งรวมถึงความประสงค์ขององค์กร ภาพอนาคตขององค์กร และคุณค่าทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ทุกคนมุ่งมั่น กระตือรือร้นมีความตื่นตัว และมุ่งมั่นที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ ทำให้ค่านิยมและแนวทางในการปฏิบัติของบุคลากรในองค์กรมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร ทำให้บุคลากรเกิดความชัดเจนในเป้าหมายสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการนำพาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ

3. นำไปสู่การเรียนรู้ (O=Ongoing Learning) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงเป็นองค์กรที่มุ่งมั่นต่อการพัฒนาความสามารถ โดยใช้ระบบการเรียนรู้ การสร้างทุนทางปัญญา และถ่ายทอดความรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ซึ่งองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงต้องส่งเสริมให้มีทั้งการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลและการเรียนรู้ขององค์กร

4. ความมุ่งมั่นและให้ความสำคัญต่อลูกค้า (R=Relentless focus on Customer results) ไม่ว่าจะอยู่ในอุตสาหกรรมใด องค์กรที่มีศักยภาพต้องเข้าใจว่าใครคือลูกค้าขององค์กรและ วัตถุประสงค์ของด้านลูกค้า ทำความเข้าใจต่อลูกค้า องค์กรที่เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและบริหารที่ นำเสนอต่อลูกค้า และส่วนใหญ่จะใช้ประสบการณ์ หรือความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญ

5. กระบวนการทำงานและโครงสร้าง (E=Energizing System and Structures) ระบบ โครงสร้างกระบวนการและการปฏิบัติในองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงจะมีความสอดคล้องและ สนับสนุนวิสัยทัศน์ ทิศทาง กลยุทธ์และเป้าหมายขององค์กร ทำให้บุคลากรในองค์กรทำงานได้ง่าย ขึ้น ความสอดคล้องของระบบและโครงสร้างทำให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้นตลอดจน การสร้างโอกาส โดยที่โครงสร้างระบบและกระบวนการทำงานสามารถช่วยทำให้บุคลากรสามารถ ทำงานได้ง่ายขึ้น หรือทำให้เกิดความยากลำบากในการทำงาน

6. การมีอำนาจและการมีส่วนร่วมในระดับสูง (S=Shared Power and High Involvement) ในองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานนั้นอำนาจและการตัดสินใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมและกระจายไปทั่วทั้ง องค์กรไม่ใช่การถูกเก็บรักษาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น การมีส่วนร่วม (Participation) ความร่วมมือ (Collaboration) และการทำงานเป็นทีม (Team Work) เป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิต

บทสรุป จากแนวคิดองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของ เกริว และคณะ (Carew et al.) ในรูปแบบ SCORES Model นั้นประกอบด้วย 1) การสื่อสารอย่างเปิดเผย 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ ที่มองเห็นภาพ 3) การนำไปสู่การเรียนรู้โดยมุ่งเน้นการลงทุนทางปัญญา และการถ่ายทอดความรู้ 4) การมุ่งมั่นให้ความสำคัญต่อลูกค้า 5) กระบวนการทำงานและ โครงสร้างที่สอดคล้องและตอบสนอง ต่อการเปลี่ยนแปลงและการปฏิบัติในองค์กร 6) การมีอำนาจและการมีส่วนร่วมในระดับสูง โดยให้ ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และการทำงานเป็นทีม

3. แนวคิดของลินเดอร์ และบรูคส์ (Linder and Brooks)

ลินเดอร์ และบรูคส์ (Linder and Brooks, 2004 อ้างถึงในสุรวุฒิ วัฒนฤกษ์, 2550) กล่าวว่า ศักยภาพการทำงานสูงในหน่วยงานภาครัฐเป็นพื้นฐานของคุณค่าที่พวกเขาคิดขึ้นบนขอบเขต 2 ประการ คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากทุน-ประสิทธิผล (Cost-effectiveness) พวกเขาพิจารณาจากความ คาดหวังของประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเบื้องต้นและผลประโยชน์ที่สำคัญส่วนใหญ่ขององค์กร ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การคิดในสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้นแต่ต้องทำอย่างถูกวิธีด้วย หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็น องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ ซึ่งจะนำองค์กร ภาครัฐไปสู่องค์กรที่มีคุณค่า หลักสำคัญที่มีผลต่อกลยุทธ์ขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงและ

การสร้างรูปแบบพฤติกรรม วัตถุประสงค์ขององค์กร แนวทางปฏิบัติเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

1. การมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการ (Client-Centered) องค์กรภาครัฐที่มีศักยภาพการทำงานสูงจะต้องมีพันธกิจที่มุ่งมั่นต่อการตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สำหรับหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ ประชาชนคือผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุด ในแนวทางการให้บริการของภาครัฐให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นที่ประชาชนใน 2 แนวทาง คือ เน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเน้นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการจัดบริการของรัฐ องค์กรที่มีศักยภาพสูงในการทำงานมีการดำเนินการเพื่อค้นหาลูกค้าเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ ความต้องการ และความคาดหวังของลูกค้าทั้งในระยะสั้น และระยะยาว

2. การมุ่งเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ (Outcome-Oriented) ความต้องการผลลัพธ์ของบริการกลายเป็นตัวเชื่อมหลักสำหรับการประเมินการบรรลุเป้าหมายขององค์กร การมุ่งเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ (Outcome-Oriented) องค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานระดับสูง ออกแบบการปฏิบัติทั้งหมดเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ของการบรรลุและสนับสนุนพันธสัญญาขององค์กร องค์กรภาครัฐโดยปกติมีการจัดการผลการดำเนินงานในลักษณะของปัจจัยนำเข้า และผลผลิต มากกว่าผลลัพธ์ของคุณค่าของการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการมุ่งเน้นที่ประชาชนเป็นสิ่งที่ไกลเกินกว่าความตระหนักต่อจำนวนเงินที่รัฐบาลจ่ายออกไป องค์กรที่มีศักยภาพสูงต้องมีความคิดสร้างสรรค์สำหรับกระตุ้นผู้ตัดสินใจนโยบายที่นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายสำหรับโครงการและบริการของลูกค้า

3. สามารถชี้แจงและรับผิดชอบ (Accountable) ในหน่วยงานภาครัฐองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงสามารถสร้างผลลัพธ์ของเป้าหมายที่เป็นไปได้ และยอมรับในการกระทำตามบทบาทที่สร้างความไว้วางใจของสถานะ ความสามารถชี้แจง และรับผิดชอบต่อรัฐบาล (Government Accountability) ซึ่งเกิดจากการตรวจสอบได้ทางการเงิน การระมัดระวังจำนวนเงินที่ถูกจ่ายไปในงบประมาณที่กำหนด องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงไม่เพียงแต่วัดผลและรายงานผลการดำเนินงานเท่านั้นแต่จะต้องชี้แจงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเงินที่ถูกใช้จ่ายไป ด้วยการรวมเป้าหมายของทุนและประสิทธิผลกับผลลัพธ์ต่อวัตถุประสงค์

4. ความคิดสร้างสรรค์และมีความยืดหยุ่น (Innovative and Flexible) องค์กรภาครัฐที่มีศักยภาพการทำงานสูงจะค้นหาโอกาสใหม่ ๆ และสร้างความคิดสร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ ๆ นวัตกรรมที่มาจากระดับบนถ่ายทอดลงสู่ทุกระดับขององค์กร และพนักงานทั้งหมดถูกกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับวิธีที่พวกเขาสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น องค์กรเหล่านี้มีการทดลองปฏิบัติอย่างกระตือรือร้น เพราะพวกเขาเข้าใจถึงการทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างความสามารถในส่วนของการกระบวนการและโครงสร้าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบ

การบริหารภาครัฐ แอคเซนเจอร์ (Accenture) ได้เสนอไว้ว่าต้องเป็นโครงสร้างที่มีการตอบสนองอย่างฉับพลันต่อโอกาสขององค์กร

5. ความพร้อมที่จะทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ (Open and Collaborative) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง มีความเข้าใจในระบบใหญ่ขององค์กร และสร้างการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ และผู้มีส่วนได้เสีย องค์กรภาครัฐมีการปฏิบัติที่เปิดกว้าง มีหน่วยงานเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ หน่วยงานทางการเมือง องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรสาธารณอื่น ๆ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีความต้องการอย่างหลากหลายซึ่งกันและกัน รวมทั้งด้านการเงินและความกดดันทางการเมือง องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงให้ความสำคัญต่อการกระตุ้นชุมชนใหญ่ ๆ และสร้างความร่วมมือที่ดีในการทำงานร่วมกัน

6. มีความมุ่งมั่น (Passionate) องค์กรภาครัฐที่มีศักยภาพสูงเผชิญกับความสับสนในทุกระดับกับความกระตือรือร้นเพื่องานการบริการภาครัฐที่มีคุณค่า แม้ว่าภาวะผู้นำที่แสดงบทบาทที่จำเป็นในความกระตือรือร้นต่อพนักงาน ความชัดเจนขององค์กรต่อเป้าหมายและการปฏิบัติงานเป็นการกระทำที่สำคัญสำหรับผลลัพธ์ องค์กรเหล่านี้ถ่ายทอดเป้าหมายเพื่อแปลงไปสู่การขับเคลื่อนและการเพิ่มคุณค่าในทุกระดับ

นอกจากคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ องค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานสูงของ ลินเดอร์ และบรูคส์ (Linder and Brooks) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีศักยภาพ (Capabilities) ที่สำคัญอีก 9 ประการ ดังนี้

1. การวางยุทธศาสตร์และนโยบาย (Strategy and Policy Making) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงจะต้องกำหนดความชัดเจนแนวทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายและทำทุกวิถีทางเพื่อให้ไปถึง พวกเขาต้องตระหนักถึงพันธสัญญาขององค์กรและคุณค่าที่เกิดจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงกระบวนการภาคประชาชน การอภิปรายภายในและกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายโดยผู้ร่างกฎหมาย การนำเสนอข้อมูลและแนวทางจากประสบการณ์ของตนเองซึ่งจะนำไปสู่การออกเสียงในการตัดสินใจด้านนโยบาย ผลลัพธ์เป็นพันธสัญญาที่ดีซึ่งนำไปสู่การบริหารและการตัดสินใจ การมีพันธสัญญาที่ดีนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ตลอดจนการกำหนดเป้าหมายสำหรับผลงานและการตรวจสอบ ความชัดเจนของพันธสัญญาช่วยให้หน่วยงานขององค์กรในทุกระดับเข้าใจวิธีการที่จะถ่ายทอดเพื่อไปสู่เป้าหมายของทุกคน

2. การออกแบบองค์กรและกระบวนการทำงาน (Organization and Process Design) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงใช้หลักการ 6 ประการเป็นกรอบของรูปแบบของกระบวนการของ องค์กรในการกำหนดหน้าที่จะนำไปสู่การถ่ายทอดพันธสัญญาหลัก เมื่อพวกเขานำไปปฏิบัติด้วยกระบวนการใหม่และใช้เทคโนโลยีใหม่ นำไปสู่การกระตุ้นวิธีการทำงานใหม่ ๆ องค์กรที่มีศักยภาพ

การทำงานสูงไม่เพียงแต่ออกแบบองค์กรและกระบวนการเพื่อความก้าวหน้า องค์กรต้องมีการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อยกระดับผลลัพธ์และคุณค่าสำหรับองค์กร

3. การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงต้องมีการบริหารผลการปฏิบัติงานเพื่อรักษาองค์กรให้อยู่ในระดับที่ถูกต้อง ส่วนวัฒนธรรมองค์กร องค์กรต้องพัฒนาการวางแผนและกระบวนการเพื่อให้มั่นใจว่านำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้น ระยะยาว และได้มีการใช้เครื่องมือและเทคนิครวมทั้งวิธีการบริหารโครงการ (Project Management) การบริหารเชิงสมดุล (Balance Scorecard) และการสำรวจเสียงสะท้อนของผู้รับบริการ เพื่อเป้าหมายและแนวทางในการจัดบริการ อย่างไรก็ตาม เครื่องมือการบริหารผลการปฏิบัติงานถูกนำมาใช้ ประสิทธิภาพที่ถูกนำมาใช้สำคัญที่สุด ในหลายกรณี องค์กรเหล่านี้มีการแบ่งปันผลการปฏิบัติงานอย่างเปิดเผยกับสมาชิกในองค์กร

4. การมีพันธมิตร (Partnering) การมีพันธมิตรนำมาซึ่งรูปแบบ จากการใช้แหล่งทรัพยากรจากภาคเอกชน หรือผู้ให้บริการอื่น ๆ จนถึงการใช้ร่วมของอาสาสมัครจากองค์กรหรือชุมชน การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ

5. การบริหารทุนมนุษย์ (Human Capital Management) องค์กรที่มีศักยภาพการทำงาน ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานมีระบบบุคลากรที่ยืดหยุ่น มีระบบงานที่เปิดโอกาสที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าสู่ระบบบริการภาครัฐ ความชัดเจนของการจัดระบบการศึกษา การสนองต่อความต้องการ และการให้รางวัลตามความสามารถ

6. การบริหารข้อมูลสารสนเทศ (Information Management) องค์กรภาครัฐจำนวนมากได้มีการนำสารสนเทศไปสู่ความต้องการในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการ ในขณะที่นำเสนอการบริการที่ดีกว่าให้แก่ประชาชนและหน่วยงาน ผู้บริหารระดับสูงสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการพัฒนาซึ่งช่วยให้เข้าถึงวิธีการที่ท้าทาย อย่างไรก็ตาม แอคเซนเจอร์ (Accenture) พบว่า องค์กรมากมายประสบความล้มเหลวในการคงไว้ ซึ่งผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากผลการนำไปสู่การปฏิบัติงานวิจัย เนื่องจากให้ความสำคัญในเทคโนโลยีมากกว่าความสำคัญของข้อมูลที่มีคุณภาพและผลกระทบของข้อมูลที่มีผลต่อการบริการในแต่ละวัน การใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนและช่วยในการตัดสินใจอย่างชัดเจนและช่วยพนักงานให้เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศให้ง่ายขึ้น

7. การตลาดและการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า (Marketing and Client Relationship Management) การศึกษาของ แอคเซนเจอร์ (Accenture) พบว่า ผู้บริหารระดับสูงของรัฐบาลได้มีความพยายามปรับปรุงการบริการให้แก่ลูกค้าเป็นเป้าหมายแรก นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงมีการใช้สารสนเทศที่เกี่ยวกับลูกค้าในการปรับปรุงบริการสร้างช่อง

ทางการปฏิบัติการ การจัดทีมงานวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ การสำรวจความพึงพอใจและผล การศึกษา เพื่อนำไปสู่การทราบความต้องการของลูกค้า สิ่งเหล่านี้ทำให้เข้าใจถึงความแตกต่างของ ลูกค้าต่าง ๆ และนำไปสู่การออกแบบการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย

8. การจัดหาและขนส่ง (Procurement and Logistic) การปรับปรุงหน้าที่การทำงานของ รัฐบาล ยังคงเป็นประเด็นสำหรับหน่วยงานภาครัฐในเรื่องเวลา และด้วยเหตุผลที่ดีในองค์กรของ รัฐบาลประมาณ 5-10 เปอร์เซ็นต์ ของงานที่บีบรัดตัวเป็นความเกี่ยวข้องกับลักษณะบางอย่างซึ่งยังมี ความสำคัญการตัดสินใจของผู้ซื้อจำนวนมากได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ไม่ดีและขาดการ ติดตามประเมินในโครงสร้างราชการ การมีศักยภาพสูง มีลักษณะตรงกันข้าม การปฏิบัติที่ยืดหยุ่น การ ลงทุน กระบวนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและมีระบบสนับสนุนที่ดี องค์กรเหล่านี้ใช้ โอกาสด้านนวัตกรรมในเครือข่ายสนับสนุนลักษณะแทรกซึม แบ่งการจัดการซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับกล ยุทธ์ทั้ง (Stock-Staging) การบริหารจัดการให้ทันกับเวลาที่ลูกค้าต้องการ (Just in Time Customization) อย่างเต็มที่ ในเวลาที่เป็นไปได้พวกเขาใช้ซอฟต์แวร์เป็นเครื่องมือในการบูรณาการกระบวนการ เกี่ยวกับผู้ซื้อจากการจัดการกลยุทธ์และใช้ช่องทางการซื้อทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อค้นหาเงื่อนไขผู้ขาย การปฏิบัติเหล่านี้ไม่เพียงแต่ยกระดับความสะดวก ยังทำให้เพิ่มการกวาดค้น ความโปร่งใส และ ประสิทธิภาพของต้นทุนต่อกิจกรรมที่จัดบริการให้แก่ผู้ซื้อ

9. การดำเนินงานที่ดี (Operation) องค์กรที่มีศักยภาพสูงส่งมอบสิ่งที่ดี การ ดำเนินการที่ดีเป็นสิ่งที่มาพร้อมกันเมื่องานที่มีคุณภาพ การออกแบบพื้นฐานพบกับช่องทางที่ เหมาะสม ก่อให้เกิดคุณภาพสูงในทุก ๆ วัน องค์กรรัฐบาลระดับสูงมีการบริหารทรัพยากรทั้งหมด เพื่อให้เกิดพันธสัญญาเต็มที่และบรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งกิจกรรมมากมายซึ่งช่วยทำให้สังคมมี ความเข้มแข็งมากขึ้น

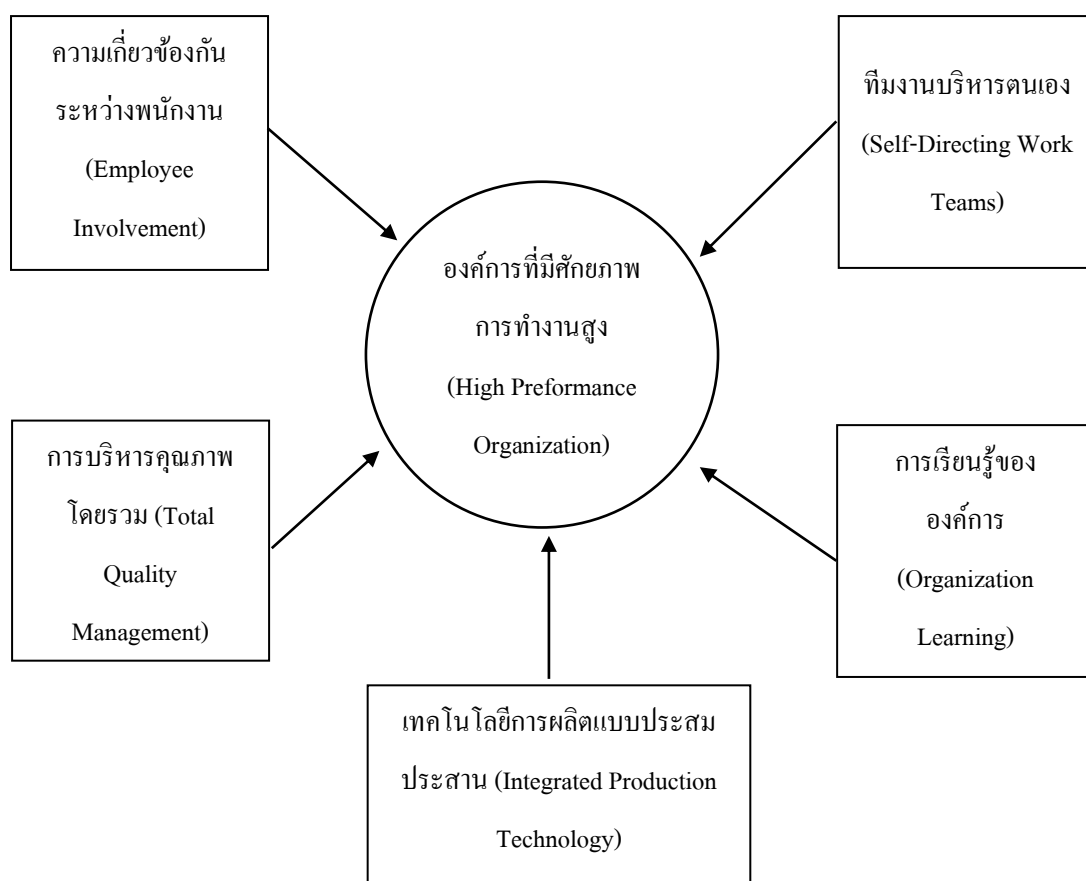
บทสรุป จากแนวคิดองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของลินเดอร์ และบรูคส์ (Linder and Brooks) จะเห็นได้ว่า ลินเดอร์ และบรูคส์ ให้ความสำคัญกับการเพิ่มคุณค่าให้กับ หน่วยงานภาครัฐทางพื้นฐานของผลลัพธ์ที่เกิดจากทุน และประสิทธิผล ประกอบด้วยคุณลักษณะ 15 ประการ คือ 1) การมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการ 2) การมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์และผลผลิต 3) ความรับผิดชอบ 4) ความคิดสร้างสรรค์และความยืดหยุ่น 5) ความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 6) มีความมุ่งมั่น 7) การวางยุทธศาสตร์และนโยบาย 8) การออกแบบองค์กรและกระบวนการทำงาน 9) การบริหารผล การปฏิบัติงาน 10) การมีพันธมิตร 11) การบริหารจัดการทุนมนุษย์ 12) การบริหารจัดการข้อมูล สารสนเทศ 13) การตลาดและการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า 14) การจัดหาและขนส่ง และ 15) การ ดำเนินงานที่ดี

4. แนวคิดของเชอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และออสบอร์น (Schermerhorn, Hunt and Osborn)

เชอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และออสบอร์น (Schermerhorn, Hunt and Osborn, 2003 อ้างถึงในวิเชียร วิทษอุดม, 2551) กล่าวว่า องค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานสูงเป็นองค์กรที่ถูกออกแบบเพื่อให้พนักงานปฏิบัติงานได้ดีที่สุดนำไปสู่การสร้างความสามารถขององค์กรซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีแก่องค์กรอย่างยั่งยืน องค์กรที่มีศักยภาพให้ความสำคัญกับบุคลากรเป็นอันดับแรก โดยถือว่าบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ที่ก่อให้เกิดความสามารถนำไปสู่การสร้างผลลัพธ์การดำเนินงานในระดับสูงอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ลอว์เลอร์ (Lawler) ที่กล่าวถึงการสร้างองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ พื้นฐานที่สำคัญในการสร้างองค์กร คือ ทูมนมนุษย์ การพัฒนาศักยภาพขององค์กรและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับพนักงานในองค์กรในเรื่องของการส่งมอบข้อมูลข่าวสาร ความรู้ อำนาจในการบริหารงานและรางวัลแก่พนักงานปัจจัยแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การแข่งขันในปัจจุบันทำให้องค์กรต้องมีการยกระดับคุณภาพในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นหลักใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1. คุณภาพของสินค้าและบริการ 2. ต้นทุนในการผลิตสินค้าและบริการ 3. ความรวดเร็วในการนำสินค้าและบริการออกสู่ตลาด 4. นวัตกรรมในการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่

ในอดีตองค์กรไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทุกประเด็นข้างต้น แต่ในปัจจุบันภายใต้การแข่งขันที่รุนแรง ลูกคามีความต้องการที่ไม่จำกัด กล่าวคือต้องการสินค้าและบริการที่มีคุณภาพราคาถูก ต้องการทางเลือกในการใช้สินค้าที่หลากหลาย ทำให้องค์กรต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้ การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในการที่องค์กรจะสามารถเป็นผู้นำได้นั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการที่สำคัญ คือ 1. ทูมนมนุษย์ 2. ศักยภาพองค์กร 3. ความสามารถหลักขององค์กรในการเพิ่มศักยภาพและความสามารถหลักขององค์กรนั้นขึ้นอยู่กับทูมนมนุษย์เป็นสำคัญ ดังนั้นองค์กรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพราะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความเก่งนั้นจะสามารถนำมาซึ่งการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้ การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญา (Emphasis on Intellectual Capital) สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับองค์กรที่มีศักยภาพคือ ทูมทางปัญญา (Intellectual Capital) ซึ่งเกิดจากการรวบรวมองค์ความรู้ของพนักงาน แม้ว่าในปัจจุบันที่เทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่บุคลากรยังคงเป็นทรัพยากรที่ถ่ายทอดความก้าวหน้า เป้าหมายขององค์กร พันธกิจ กลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับทูมทางปัญญาองค์กรที่มีศักยภาพมักจัดองค์การให้มีการไหลเวียนของงานตามกระบวนการทางธุรกิจ และมีการสร้างสรรค์ทีมงานในกระบวนการเหล่านี้ นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการยืดหยุ่นทางด้านทักษะ ความรู้ แรงจูงใจ ในขณะเดียวกัน

องค์กรที่มีศักยภาพให้ความสำคัญกับสายการบริหาร และการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติของผู้จัดการที่มุ่งความสำคัญที่การสอนงาน การประสมประสานของงาน การสร้างทีมงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของทีมให้ปฏิบัติงานได้ดีที่สุด และสามารถตอบสนองตามความคาดหวังของลูกค้า จากภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 องค์กรประกอบ 5 ประการขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงตามแนวคิดของ เซอร์ เมอร์ซอร์น ฮันท์ และออสบอร์น (Five Components of a High Performance Organization)

ที่มา : John R. Schemerhorn, Lames G. Hunt and Richard N. Osborn, Organization Behavior. 8th ed. (USA: John Wiley & Son, Inc, 2003)

จากภาพประกอบ 1 มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องระหว่างพนักงาน (Employee Involvement) เป็นการมอบหมายให้กับพนักงานทุกระดับ ทำให้เกิดความเกี่ยวข้องกันและเกิดความต่อเนื่องในกรณีที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกันของพนักงาน พนักงานจะทำเฉพาะงานของตน ส่วนในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกันนั้นสมาชิกจะพบปะกันเพื่อหาวิธีการปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น มีกล่องเสนอความ

คิดเห็น โอกาสในการอภิปรายปัญหาในการทำงาน วงจรคุณภาพ สมาชิกทีม ในผู้บริหารระดับกลางมีการมอบหมายความรับผิดชอบสำหรับการตัดสินใจในงานประจำวันทำให้เกิดความเกี่ยวข้องประสานกันตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับบน ลักษณะการมอบอำนาจทำให้เกิดความรับผิดชอบของพนักงานในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานของตนเอง ให้พนักงานเกิดความกระหนักรถึงผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากสิ่งที่ยอมให้พนักงานทำตามวิธีที่พวกเขาตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ

2. ทีมงานบริหารตนเอง (Self-Directing Work Teams) เป็นทีมงานที่ได้รับการมอบอำนาจให้ตัดสินใจในการวางแผน (Planning) การทำงาน (Doing) และการประเมินผล (Evaluating) เหตุผลที่สำคัญ 2 ประการในการมีทีมงานบริหารตนเองในองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง คือ 1. พนักงานมีความรู้ความชำนาญสูงขึ้น 2. มีการเพิ่มความต้องการในการบริหารตนเองในองค์กร เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทีมงานบริหารตนเองจะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจของพนักงาน ความผูกพันและการปฏิบัติงานของพนักงานด้วย

3. เทคโนโลยีการผลิตแบบผสมผสาน (Integrated Production Technology) องค์กรทุก ๆ แห่งนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อในการผสมผสานการใช้ทรัพยากร ความรู้ วิธีการ และการสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการจากการดำเนินการ แนวคิดเทคโนโลยีการผลิตแบบผสมผสาน จะมุ่งเน้นที่ความยืดหยุ่นในการผลิต การให้บริการ การออกแบบงาน และระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยมุ่งเน้นการใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยออกแบบการผลิตหรือบริหาร การผลิต การควบคุมอุปกรณ์ในกระบวนการผลิต การเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์หรือบริการ และการผสมผสานกับหน้าที่ธุรกิจอื่น ๆ ซึ่งเทคโนโลยีการผลิตแบบผสมผสานจะเกี่ยวข้องกับระบบการผลิตและการให้บริการแบบทันเวลาพอดี (just-in-time: JIT) ระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี หมายถึง การผลิตและขนส่งที่จำเป็นทันตามเวลาที่ต้องการจำนวนพอดีกับการใช้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการผลิตโดยไม่มีสินค้าคงเหลือในกระบวนการผลิต ทำให้สามารถลดระยะเวลารอคอยพร้อมทั้งลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน นอกจากนี้ระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี ยังช่วยเพิ่มคุณภาพการทำงานและจูงใจพนักงานให้เอาใจใส่กับงานอีกด้วย ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ส่งผลให้องค์กรเกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน ด้วยระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดีจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า วัตถุดิบจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการผลิตในตำแหน่งการผลิตที่ต้องการได้อย่างทันเวลาพอดี และในปริมาณที่ถูกต้องเหมาะสม และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถตรวจพบได้ทันที ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดีเป็นเครื่องมือที่ดีเยี่ยมสำหรับองค์กรที่มีศักยภาพในการทำงาน

4. การเรียนรู้ขององค์กร (Organization Learning) เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างประสบความสำเร็จ องค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานที่สูงจะมีลักษณะที่ได้รับการออกแบบเพื่อการเรียนรู้ขององค์กร โดยจะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล

สารสนเทศระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงความสามารถและใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ความต้องการสำหรับการเรียนรู้เช่นนี้เกิดจากความตระหนักว่า ค่านิยม โครงสร้างสายบังคับบัญชาขององค์กรยังไม่เหมาะสมต่อการเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป หรือในการแบ่งปันข้อมูลข้ามสายงานไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาด และฝ่ายวิศวกรรม เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

5. การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) เป็นกระบวนการบริหารองค์กรทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าได้ การผลักดันให้เกิด TQM ถ้ามองย้อนกลับไปในช่วงกลางปี ค.ศ. 1990 เป็นแนวโน้มในการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวที่แพร่หลาย เป็นสิ่งจำเป็นมากในองค์กรที่มีศักยภาพทำงานสูง ซึ่งจะต้องกระตุ้นให้ทีมงานบริหารตนเอง โดยพนักงานทุกคนจะต้องมีการวางแผนคุณภาพและการตรวจสอบตนเองด้วย

บทสรุปจากแนวคิดองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของ ซอร์เมอร์ฮอร์น ฮันท์ และ ออสบอร์น (Schermmerhom, Hunt and Osborn) สรุปได้ว่า องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง เป็นองค์กรที่มีการออกแบบองค์กรที่สามารถนำเอาสิ่งที่ดีที่สุด นั่นคือ ความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร ประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลประกอบการและศักยภาพขององค์กรอย่างยั่งยืน และข้อเสนอองค์กรประกอบ 5 ประการขององค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูง ได้แก่ 1) ความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างพนักงาน 2) ทีมงานบริหารตนเอง 3) เทคโนโลยีการผลิตแบบผสมผสาน 4) การเรียนรู้ขององค์กร และ 5) การบริหารคุณภาพโดยรวม

5. แนวคิดของนิสดารก์ (Nisada's Model)

นิสดารก์ (2551) ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบ (HPO) ที่จะนำไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน นั้นควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ต้องมีรากฐานที่มั่นคง คือ ต้องมีทุนมนุษย์และการบริหารทุนมนุษย์
2. ต้องมีวัฒนธรรมร่วมกัน โดยเป็นวัฒนธรรมที่เน้นด้านการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมคุณภาพ วัฒนธรรมมุ่งผลงานสูง วัฒนธรรมความไว้วางใจ วัฒนธรรมการกระจายอำนาจ เป็นต้น
3. ต้องมีระบบการสร้างและสะสมความรู้ โดยระบบเหล่านี้ต้องเชื่อมโยงกับตัวชี้วัดต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงการให้รางวัลหรือแรงจูงใจในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย
4. ต้องมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น มีการกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย พันธกิจที่ท้าทายและความเป็นไปได้โดยให้คนได้ใช้ศักยภาพของตนเองมากที่สุด

5. มีการบูรณาการตั้งแต่วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และบุคลากรเพื่อตอบสนองทั้งเป้าหมายขององค์กรและเป้าหมายของบุคคล

6. ต้องมีการบริหารงานที่เป็นการสร้างคุณค่าที่ดีให้กับสังคม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

6. แนวคิดของแฟรงค์ บายเทนดัจค์ (Frank Buytendijk)

แฟรงค์ บายเทนดัจค์ (Frank Buytendijk, 2006 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) ได้เสนอปัจจัยสำคัญ 5 ประการในการเสริมสร้างศักยภาพองค์กร ดังนี้

1. การตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและแสวงหาแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย
2. คนในองค์กรมีค่านิยมร่วมกัน (Shared Values)
3. มุ่งเน้นยุทธศาสตร์และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน
4. การแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่สิ่งที่สามารถเข้าใจและปฏิบัติได้
5. มีความยืดหยุ่นทางธุรกิจ (Business Agility)

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงหรือการเป็นองค์กรแห่งความเป็นเลิศนั้น ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดของ Linder and Brooks เป็นแนวคิดที่มีความชัดเจน ครอบคลุมรอบด้าน มีความกระชับ สามารถเข้าใจง่าย และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน ประกอบกับงานวิจัยของ Linder and Brooks ได้มีการพัฒนาแบบวัดการเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานสูง พร้อมทั้งมีรายละเอียดบอกเอาไว้อย่างชัดเจน ประกอบกับสอดคล้องกับนักวิชาการท่านอื่น ๆ คือ Miller, Carew et al., Buytendijk และนิสคาร์ค ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Linder and Brooks และนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงมาใช้ประยุกต์กับงานวิจัยนี้ เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน

ความหมายของศักยภาพชุมชน

ณัฐพร ดอกบุญนาค (2553) กล่าวว่าไว้ว่า ศักยภาพชุมชน หมายถึง ความสามารถของกลุ่มบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อตัดสินใจบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุที่สอดคล้องกับปัญหาและสถานการณ์นั้น ๆ ในการนำศักยภาพที่มีอยู่มาพัฒนาชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548) ศักยภาพของชุมชน คือ การที่ชุมชน “คน ความรู้ ทรัพยากร” ไม่ได้ “โง่งน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน ชาวบ้านสามารถค้นหาศักยภาพของชุมชนได้จากคน คือ การค้นพบความรู้ความสามารถของคน ของผู้รู้ คนที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน จากการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านต่าง ๆ คนที่เป็นครู เป็นแรงงานความรู้ คือ องค์ความรู้ และตัวความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการดำรงชีวิตการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทรัพยากรคือ ดิน น้ำ ป่า ไร่นา พืช สัตว์ ผลผลิต เป็นต้น

เฉลิมชัย บุญญาดี และเทพ พงษ์พานิช (2545) ได้ให้นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการไว้ในการวิจัยและพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า ศักยภาพชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ความพร้อมของสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรในชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์โดยเฉพาะด้านรายได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

กิตติชัย รัตนะ (2549) ได้ให้ความหมายศักยภาพชุมชนว่าหมายถึง ชีตความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งให้เกิดการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์วิถี (Conservation Practice) นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศของชุมชน และยังคงครอบคลุมถึงการพัฒนาระบบทัศน์ทางความคิด สติปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสนับสนุนการจัดการปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ภายในชุมชนอีกด้วย

มธุรส ปราบไพรี (2543) ได้ให้ความหมายศักยภาพชุมชนว่าหมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดการโดยอาศัยปัจจัยที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นสำคัญ ได้แก่ ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน ความร่วมมือของคนในชุมชน นอกจากนี้จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์จากภายนอกชุมชนเพื่อให้ชุมชนประสบความสำเร็จ

สุวิทย์ ชีรสาสวัต (2543) ได้ให้ความหมายของศักยภาพชุมชนว่าหมายถึง ชีตความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของตนเองส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการให้ความร่วมมือ การดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็แก้ไขปัญหาภายนอกชุมชน ทั้งนี้เพื่อความปกติสุขของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

วีรพล มณีพงษ์ (2531) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนว่าหมายถึง เป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ถึงความสามารถในการประกอบอาชีพของแต่ละชุมชนและนำไปสู่ความมั่นคงทั้งเศรษฐกิจ

และสังคมของชุมชนแต่ละแห่งได้ ศักยภาพของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยเกื้อหนุน ทั้งภายในและภายนอกชุมชนหลายอย่างเช่น เงินทุน แรงงาน ที่ดิน วัตถุประสงค์ การคมนาคม สาธารณูปโภค เป็นต้น แต่ละปัจจัยจะเกื้อหนุนนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาของชุมชนโดยเฉพาะ และนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนนั้นได้ในที่สุด

จากความหมาย จึงสรุปได้ว่า ศักยภาพชุมชน หมายถึง พลังหรือความสามารถของทุกสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งถูกนำมาใช้ในการจัดการ การพัฒนา การปรับปรุง และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนให้เกิดผลสำเร็จ มุ่งสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทั้งในด้านการพัฒนาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

องค์ประกอบของศักยภาพชุมชน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2546) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของศักยภาพชุมชนที่นักพัฒนาควรเข้าใจและศึกษาในชุมชน ประกอบด้วย ดังนี้

1. ศักยภาพทางด้านกายภาพของชุมชน (Physical Potentiality) ประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ภูมิหลังของหมู่บ้านทางด้านกายภาพ ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรของชุมชนในอดีต
2. ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน (Economic Potentiality) ประกอบด้วย อาชีพของคนในชุมชน เทคโนโลยีทางการผลิต ปัจจัยการตลาดของผลผลิต ปัจจัยการผลิตของชุมชน สภาพทางการเงินภายในชุมชน การคมนาคมและการขนส่ง รายได้ของประชาชน ลักษณะเฉพาะของการลงทุนและอัตราการออมภายในชุมชน รวมถึงแบบแผนการบริโภคของประชาชนในชุมชน
3. ศักยภาพทางด้านสังคมของชุมชน (Social Potentiality) ประกอบด้วย ประเพณีของชุมชน การเข้ามาตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมและความเชื่อ การศึกษาและการสาธารณสุข อิทธิพลของวัด ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชน
4. ศักยภาพทางการเมืองของชุมชน (Political Potentiality) ประกอบด้วย โครงสร้างของอำนาจภายในชุมชน รากฐานของอำนาจภายในชุมชน บทบาทของพรรคการเมือง รวมถึงผู้นำชุมชนอีกด้วย

ดิเรก ฤกษ์สาห์ราย (2547) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของศักยภาพชุมชนท้องถิ่นที่มีศักยภาพสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นการผลิตที่ครบวงจรได้ ที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นดังกล่าวและสอดคล้องกันในแต่ละด้าน ประกอบด้วย ทุน แรงงาน ที่ดิน สถานที่เพาะปลูกและแหล่ง

น้ำ สภาพอากาศ หรือฤดูกาล เมล็ดพันธุ์ หรือพันธุ์สัตว์เลี้ยง การส่งเสริมจากหน่วยงานของทางราชการ การผลิต การแปรรูปผลผลิต และการจัดการตลาด เป็นต้น

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง แนวทางการพัฒนาด้วยการจัดตั้งองค์กรของประชาชนในชุมชน โดยนำเอาศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ศักยภาพของชุมชนดังกล่าวสามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ 1. ศักยภาพทางด้านกายภาพของชุมชน 2. ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3. ศักยภาพด้านสังคมของชุมชน 4. ศักยภาพทางด้านภาวะผู้นำและกลุ่มของชุมชน

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้านเป็นปัจจัยที่มีส่วนกำหนดบทบาทหน้าที่ที่สำคัญสำหรับประชาชนที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกันให้เข้าไปในแนวเดียวกัน และร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน สามารถกำหนดเป็นขั้นตอนของการดำเนินงาน โดยยึดความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นหลักสำหรับการปฏิบัติงาน ทั้งนี้จะต้องยึด แนวทางการพัฒนาการศึกษาเป็นแกนกลาง เพราะการศึกษาจะเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อพื้นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่มุ่งเน้นการศึกษาสำหรับประชาชนโดยเสมอภาคกัน

ฐานคิดของศักยภาพของชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548) อธิบายว่า การพัฒนาวันนี้มีฐานคิดใหม่ ไม่ได้อยู่บนหลักคิดที่ว่า ผู้คน “โง่ จน เจ็บ” อีกต่อไปแต่อยู่บนฐานของความเข้าใจเรื่อง “ศักยภาพ” ที่ต้องเข้าใจว่าชุมชนมีความรู้ ทรัพยากร และสามารถทำให้เกิด “คุณภาพ” ได้โดยการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทั้งสามของชุมชน คือ คนสัมพันธ์กับความรู้ มีการเรียนรู้ก็เกิดความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่อง คนสัมพันธ์กับทรัพยากร มีการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความรู้ ความสัมพันธ์กับทรัพยากร คือ การพัฒนา ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชน

กิตติชัย รัตนะ (2549) ชี้ว่าศักยภาพชุมชนเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงขีดความสามารถสูงสุดที่ชุมชนจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและการจัดการชุมชนบนพื้นฐานของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ฉะนั้นในแต่ละชุมชนจึงมีศักยภาพที่แตกต่างกัน และความแตกต่างกันเหล่านี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ดังนี้

1. ขีดความสามารถในการเรียนรู้ ในที่นี้หมายถึง ขีดความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มองค์กรชุมชน หรือสมาชิกในสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่จะเข้าถึงความรู้และสามารถจัดการความรู้

ได้อย่างเป็นระบบ หมวดยุคและประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ตามครรลองของชุมชน โดยทั่วไปขีดความสามารถในการเรียนรู้ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางการศึกษา แหล่งความรู้โดยรอบ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล

2. ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ในที่นี้หมายถึงทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ตามความต้องการได้ เช่น ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้เปรียบเสมือนกับเป็นทุนของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

3. สมาชิกในชุมชน ในที่นี้หมายถึงรวมถึงบทบาทของสมาชิกในชุมชน ศักยภาพของความเป็นผู้นำในชุมชน ระบบการได้มาซึ่งผู้นำ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างแข็งขัน การแสดงบทบาทของสมาชิกในชุมชน

4. ระบบการบริหารจัดการชุมชน เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การระดมสมาชิกในชุมชน การระดมทุน การกำหนดกฎเกณฑ์กติกาในการจัดการชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตามวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มภายนอก นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน หรือแม้กระทั่งหลักในการปกครองท้องถิ่นที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญของการพัฒนาระบบการบริหารจัดการชุมชนทั้งสิ้น

เสรี พงศ์พิศ (2548) กล่าวว่า การจัดทำประชาวิจัยและพัฒนา (People Research and Development-PR&D) ถือว่าเป็นเครื่องมือหรือวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และนำไปสู่การทำ “แผนแม่บทชุมชน” หัวใจของการทำประชาวิจัยอยู่ที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนหลุดพ้นจากวิธีคิดแบบพึ่งพาและรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก

แผนแม่บทชุมชน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจศักยภาพที่เป็น “ทุน” ที่แท้จริงของตนเอง และพบแนวทางในการพัฒนาทุนดังกล่าว ไปสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดผลต่อชีวิตของชุมชน ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง อันเป็นกระบวนการเรียนรู้หรือการทำแผนแม่บท

เสรี พงศ์พิศ (2548) กล่าวว่า บทบาทของหน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วย ดังนี้

1. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (facilitator) คือ การไปสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนมีความรู้ในทุกอย่างที่ยากทำ
2. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” (innovation) ตัวอย่างเช่น การทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน

3. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker) คือ การเชื่อมโยงผู้คนเป็นเครือข่าย ให้ผู้คนสื่อสารสัมพันธ์กัน ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มาร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา ร่วมกันพัฒนาศักยภาพของตนเอง

กิติชัย รัตนะ (2549) กล่าวว่า แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเป็นการกำหนดกรอบแผนการปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการที่สูงขึ้น โดยมีประเด็นในการดำเนินงาน ได้แก่ การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมของชุมชน การสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน การพัฒนาศักยภาพและบทบาทผู้นำชุมชน การสร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มและองค์กรเครือข่ายการสนับสนุนให้เกิดการวิจัยไทบ้านด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาบทบาทการเป็นวิทยากรกระบวนการชุมชน การจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำเวทีชาวบ้านเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของชุมชน การส่งเสริมการดำเนินชีวิตของชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานขององค์กรสนับสนุนชุมชน

ดังนั้นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กร เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพขององค์กรยุคใหม่ ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนำพาองค์กรให้สามารถทำงานสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสนับสนุนบทบาทขององค์กรชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ โดยที่หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานให้น้อยที่สุด เพื่อชี้ให้เห็นว่าชุมชนนั้นมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพชุมชน

การพัฒนาศักยภาพของชุมชน (Capacity Development) จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ดังนี้

1. แนวคิดชุมชนเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติ (Community-Resilient)

ในปัจจุบันการจัดการภัยพิบัติให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาช่วยองค์กรภาครัฐในการจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากประชาชนเป็นกลุ่มคนในพื้นที่รู้ถึงสภาพปัญหา จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์เกี่ยวกับภัยพิบัติเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มบุคคลแรกในการเผชิญหน้ากับภัยพิบัติในทุก ๆ ครั้ง จึงจำเป็นที่ชุมชนต้องมีการจัดการที่เข้มแข็ง มีศักยภาพในการรับมือกับภัยพิบัติ

ความหมายของชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะหรืออาชีพที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวถึง ความเป็นชุมชนหมายถึง การรวมตัว ร่วมคิดและร่วมทำ อาจคิดพื้นที่หรือไม่คิดพื้นที่ก็ได้

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2549) ได้กล่าวถึง ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กร สถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

อุสมาน หวังสนิ (2554) ได้กล่าวถึง ชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีองค์กร มีสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งเราควรทำความเข้าใจชุมชนในมิติต่าง ๆ ต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ของสังคมหมู่บ้านที่เชื่อมโยงกับระบบการเมืองการปกครอง 2) ลักษณะระบบเศรษฐกิจของสังคมหมู่บ้านที่กำลังถูกผนึกเข้ากับระบบตลาดและระบบทุนนิยม 3) ลักษณะโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างอำนาจ องค์กรที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมและหมู่บ้าน และ 4) ลักษณะของวัฒนธรรม ความคิด และจิตสำนึกของสมาชิกของชุมชน

จากความหมายที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีกลุ่มที่พักอาศัยของประชาชนในบริเวณเดียวกัน มีอาณาบริเวณที่ชัดเจน ลักษณะทางสังคมตลอดจนกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ บางอย่างร่วมกันชัดเจน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรซึ่งกันและกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน

องค์ประกอบของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) ได้แบ่งองค์ประกอบของชุมชนออกเป็น 4 ประการ ประกอบด้วย จำนวนของประชากร สถาบันทางสังคม องค์กรทางสังคม และอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ ทั้ง 4 องค์ประกอบรวมกันเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ลักษณะของชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) ได้จำแนกลักษณะความเป็นชุมชนไทยออกเป็น 4 ชุมชนด้วยกัน ประกอบด้วย ดังนี้

1. ชุมชนที่เป็นหมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนของการพึ่งตนเองและหน่วยทางการปกครอง
2. ชุมชนในฐานะขบวนการทางสังคม ได้แก่ กลุ่มที่มีการเรียกร้องที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาทิเช่น สมัชชาคนจน หรือพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น
3. ชุมชนเชิงอุดมคติ ได้แก่ กลุ่มที่รื้อฟื้นชุมชนขึ้นมาใหม่จากที่คิดว่าสังคมที่ผ่านมาล้มสลายจึงควรที่กลุ่มคนที่เข้าใจกันมาอยู่ด้วยกันในหลายมิติ อาทิเช่น สันติอโศก เป็นต้น
4. ชุมชนเสมือนจริง เป็นชุมชนที่เกิดในยุคการสื่อสาร ไร้พรมแดนใช้การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีเป็นหลักหรือที่เรียกว่าชุมชนไซเบอร์สเปซ (Cyberspace)

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ (2548) ได้กล่าวว่า ลักษณะของชุมชนภาคใต้ แบ่งตามลักษณะที่ตั้งถิ่นฐานและลักษณะทางภูมิประเทศ โดยจำแนกชุมชนภาคใต้ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ ชุมชนชาวเขา หรือ โหมควน ชุมชนชาวนา หรือ โหมนา ชุมชนชาวเล หรือ โหมเล และชุมชนเมือง หรือ โหมเมือง เป็นต้น เห็นได้ว่าชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันและมีความหลากหลาย ทำให้เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางพร้อมกันนี้จึงต้องเรียนรู้ลักษณะ โครงสร้างของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย

โครงสร้างของชุมชน

อุสมาน หวังสนิ (2554) ได้กล่าวว่า โครงสร้างของชุมชน ประกอบด้วย ดังนี้

1. บุคคล หมายถึง บุคคลหนึ่ง ๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกแตกต่างกันออกไป เนื่องจากกรรมพันธุ์หรือสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด
2. กลุ่มคน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกันคือมีปฏิภิริยาโต้ตอบและเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี
3. สถานภาพและบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งและหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคม บุคคลแต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่
4. ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคม
5. สถาบันทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันนันทนาการ เป็นต้น
6. การแบ่งชนชั้นทางสังคม ซึ่งได้แก่ การแบ่งชนชั้นในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุน หลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจ เศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาและชนิดของอาชีพ และการแบ่งชนชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้น ผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นชาวบ้านทั่วไป

วัฒนธรรมของชุมชน

บำรุง บุญปัญญา (2549) ได้เสนอหลักการของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่
2. ชุมชนมีสถานะเป็นสถาบันหนึ่ง มีโครงสร้างและกลไกภายในเป็นระบบ มีแบบแผนการผลิต การจัดการองค์ความรู้ ระบบปกครอง ถือเป็นวัฒนธรรมร่วม
3. ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจระบบหนึ่งของตัวเอง มีครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิต สมาชิกในครอบครัว/ชุมชนเป็นแรงงาน อาจมีการขยายเป็นเครือข่าย
4. มีความสัมพันธ์ผ่านระบบเครือข่าย การปกครองโดยผู้อาวุโส ผู้มีบารมี ผู้นำ จัดระเบียบสังคมและการเมือง
5. มีการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายกับสังคมภายนอก
6. มีทางเลือกที่จะพัฒนาตามความต้องการของชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2538) กล่าวว่า “ในวัฒนธรรมชุมชนนั้นไม่ได้ว่างเปล่า เพราะในนั้นบรรจุไว้ด้วยพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา พลังสร้างสรรค์ที่จะแก้ปัญหาชุมชน” และได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรามองเห็นได้ เช่น ศิลปวัฒนธรรม อาหาร การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ และส่วนที่มองเห็นไม่ได้ เช่น ระบบคิด ระบบคุณค่า เป็นต้น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือวิญญาณของชุมชนเป็นระบบคิด ระบบคุณค่า และอุดมการณ์ที่ชุมชนได้ตั้งไว้ กลั่นกรองและสืบทอดต่อเนื่องกันมา วัฒนธรรมเกิดจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชน และเกิดจากประวัติศาสตร์ของชุมชนเป็นวิญญาณที่เกิดมาจากชุมชนเอง เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติการของชุมชนนั้น ๆ เอง

ดังนั้นชุมชนที่ได้กล่าวมานั้นต้องประกอบด้วย ประชากร ลักษณะของชุมชน โครงสร้างชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ที่ทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ถูกหล่อหลอมให้เกิดความรักใคร่ เคารพ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งสอน ภายใต้วัฒนธรรมประเพณี กิจกรรม โครงการที่ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

ชุมชนเข้มแข็ง

นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ (2550) กล่าวว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่คนในชุมชนสามารถดำรงอยู่ของชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกคนในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความรักและห่วงหาผูกพันชุมชน มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งมองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้

ไพโรจน์ ภัทรนุกูล (2545) ให้ความหมายความชุมชนเข้มแข็งว่าหมายถึง ทำอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มคนที่หลากหลายของสังคมมาร่วมกันคิดร่วมกันสร้างเส้นทางเดินใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพของประชาชนจากที่รอคอยการถูกพัฒนาเป็นประชาชนพลเมืองที่มีขีดความสามารถในการคิดและร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตัวเองภายใต้ระบบการประชาสังคม ชุมชนเข้มแข็งจึงเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะประชาคมหรือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีการตั้งสมมุติฐานทางปัญญาหรือทุนทางเศรษฐกิจ มีคุณธรรมและคุณค่าที่ฝังงมเป็นกรอบยึดเหนี่ยวและนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ มีภูมิปัญญาภายใต้ระบบเครือข่ายความร่วมมืออย่างเกื้อกูล

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544) ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งเพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการใช้จุดแข็งในสังคม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ปัญหา

จากความหมายที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ภูมิปัญญาของตนเองขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวได้ทำทันกับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภายนอก

คุณลักษณะของชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติ

John Twist (อ้างถึงในมูลนิธิริรักษ์ไทย และองค์กรแคร์นานาชาติ, 2551) ได้จำแนกคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติไว้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ธรรมชาติภาพ มีคุณลักษณะ คือ 1) ชุมชนมีความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ทุ่มเท และรับผิดชอบต่อการวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้านการลดภัยพิบัติ 2) ชุมชนมีศักยภาพในการทำ และ โน้มน้าวองค์กรภายนอกต่างๆ เพื่อประโยชน์ของแผนการลดภัยพิบัติ สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามลำดับ ความสำคัญ และการปฏิบัติการที่อาจจะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงในท้องถิ่นได้ 3) มีข้อพิสูจน์ว่าชุมชนสามารถพิจารณาเรื่องความเสี่ยงต่อภัยพิบัติประกอบการวางแผนเพื่อกิจกรรมการพัฒนา

2. การประเมินความเสี่ยง มีคุณลักษณะ คือ 1) มีการประเมินภัยความเสี่ยง ความล่อแหลม และศักยภาพของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยข้อมูลที่ได้สามารถให้มุมมองเรื่องภัย/ความเสี่ยง ความล่อแหลม และขีดความสามารถของชุมชนได้อย่างครอบคลุม 2) ชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเข้าใจของชุมชนในเรื่องความเสี่ยงมาใช้ในการประเมินความเสี่ยง ได้ดีเทียบเท่ากับวิธีการทางวิทยาศาสตร์และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติอื่นๆ

3. ความรู้และการศึกษา มีคุณลักษณะ คือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของเทคนิค ความรู้ที่มี การจัดการ และทักษะทางการลดความเสี่ยงและการโต้ตอบภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น เช่น ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเชิงเทคนิค กลไกการรับมือเมื่อเกิดภัยพิบัติ และยุทธศาสตร์ด้านการประกอบอาชีพ 2) สมาชิกชุมชนทั้งหมดรับรู้และสามารถเข้าถึงแผนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน สิ่งอำนวยความสะดวก ของชุมชนตลอดจนทักษะด้านการลดความเสี่ยงทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเหตุการณ์ฉุกเฉิน 3) ชุมชนถ่ายทอดความรู้ด้านการลดความเสี่ยงอย่างเป็นทางการผ่านสถานศึกษาในท้องถิ่น และอย่างไม่เป็นทางการผ่านประเพณีการบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น

4. การจัดการและการลดความต่อแผลมต่อความเสี่ยง มีคุณลักษณะ คือ 1) ชุมชน สามารถจัดการด้านเสบียงอาหาร และนำในยามวิกฤติได้ ยกตัวอย่างเช่น การจัดเก็บเมล็ดธัญพืช และ แหล่งอาหารหลักอื่น ๆ ของชุมชน รวมทั้งการป้องกัน หรือรักษาแหล่งน้ำ สะอาดของชุมชนเอง 2) มี แหล่งรายได้ที่หลากหลายทั้งในและนอกภาคการเกษตร กระจายอยู่ทั้งในระดับชุมชน และครัวเรือน โดยสมาชิกของชุมชนเพียงเล็กน้อยที่ยังต้องประกอบอาชีพหรือต้องทำกิจกรรมที่ต่อแผลมต่อภัย 3) ปฏิบัติกิจกรรมด้านการเกษตรที่สามารถตั้งรับภัยและมีส่วนในการจัดการธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ดินและน้ำ การเพาะปลูกพืชที่มีความยืดหยุ่นและทนต่อภัยธรรมชาติ และการจัดการป่า เป็นต้น 4) ชุมชนสามารถเข้าถึงกลไกด้านการออมทรัพย์และบริการสินเชื่อ ตลอดจนมีการจัดตั้ง กองทุนฉุกเฉินเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการเตรียมความพร้อมทั้งที่เป็นการตอบโต้ และฟื้นฟูอย่างมี ส่วนร่วม 5) มีกลไกเพื่อการบรรเทาภัยในระดับ โครงสร้างที่สามารถใช้การได้ เช่น ถังเก็บกักน้ำ การ ขุดร่องเปลี่ยนทางระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม 6) การตั้งบ้านเรือน ที่ทำงาน และแหล่งสาธารณูปโภค อยู่ในพื้นที่ปลอดภัย หรือใช้วิธีการก่อสร้างที่สามารถตั้งรับภัยได้ และ 7) มีมาตรการเพื่อการปกป้อง สินทรัพย์ที่สำคัญ เช่น ปศุสัตว์ และทรัพย์สินในบ้าน เช่น การยกพื้นสูงในบ้าน หรือเตรียมภาชนะ เป็นต้น

5. การเตรียมความพร้อมและการโต้ตอบต่อภัยพิบัติ หมายถึง ชุมชนต้องมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของสามารถจัดการ และเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนอุปกรณ์ที่ ใช้ในยามฉุกเฉินได้ 2) มีระบบการเตือนภัยเบื้องต้นโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน และมีสมาชิกของชุมชน เป็นศูนย์กลางที่สามารถส่งสารที่น่าเชื่อถือ และเข้าใจได้ทั่วถึงกันทั้งชุมชน 3) ชุมชนสามารถพัฒนา และเป็นเจ้าของแผนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินทั้งในระดับชุมชนและครอบครัว โดยมีการเชื่อมโยง และฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอร่วมกับแผนอื่น ๆ ในระดับที่สูงกว่าได้ 4) ชุมชนสามารถโต้ตอบ สถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ตลอดจนให้การอบรมและสามารถจัด ระเบียบอาสาสมัครตามทักษะที่เหมาะสมได้ เช่น การค้นหา และกู้ภัย การปฐมพยาบาล เป็นต้น และ

5) ชุมชนมีแผนการสนับสนุนกันและกันที่สามารถให้การดูแลช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ แม่ลูกอ่อน เป็นต้น

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (2548) ได้กำหนดลักษณะของชุมชนที่มีภูมิคุ้มกันในมิติของการจัดการภัยพิบัติ ไว้ในแต่ละระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ความสามารถของชุมชนในการลดความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้นไม่ให้กลายมาเป็นภัยพิบัติ

ระยะที่ 2 ความสามารถของชุมชนในการคืนสู่สภาพเดิม และในการยับยั้งความสูญเสียที่จะตามมาในช่วงระหว่างเกิดภัยและหลังเกิดภัย

ระยะที่ 3 โอกาสการเปลี่ยนแปลงและปรับตามสภาพของภัยพิบัติ เพื่อลดระยะเวลาในการฟื้นฟูและรูปแบบของความอ่อนแอ

ความอ่อนแอ (vulnerability) นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคมอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในเขตที่มีแนวโน้มจะได้รับภัยพิบัติ (disaster prone area) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลดความอ่อนแอ เพื่อให้ชุมชนนั้นลดความสูญเสียจากภัยพิบัติได้ด้วยตนเอง ลักษณะของชุมชนที่มั่นคงนั้น จะสามารถยับยั้งเหตุการณ์ ทางธรรมชาติที่ร้ายแรงได้ โดยเกิดความเสียหายและกระทบกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างน้อยที่สุด ทั้งนี้ โดยได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกอย่างน้อยที่สุดเช่นกัน (ADPC, 2548) ลักษณะของชุมชนที่มีภูมิคุ้มกันในมิติของการจัดการภัยพิบัติ ในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ คือสังคมหรือชุมชนนั้นจะมีการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อเตรียมลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น โดยมีวิธีการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ใช้ความรู้และประสบการณ์ของท้องถิ่นเป็นกลไกในการรับมือกับภัยพิบัติ
2. มีการเตรียมเสบียงหรือข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น โดยพร้อมที่จะใช้งานได้ที่ทันที
3. มีการเตรียมความพร้อมทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน
4. จัดการฝึกอบรมในการเตรียมการช่วยเหลือในเบื้องต้น
5. มีการจัดหาเส้นทางอพยพก่อนที่ภัยต่างๆ จะมาถึง
6. ย้ายที่อยู่จากพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยนั้น

จากที่กล่าวมาทั้ง 6 ข้อนั้นคือ ตัวอย่างของการเตรียมความพร้อมของชุมชนที่มีลักษณะมั่นคงในมิติของการจัดการภัยพิบัติในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์ ซึ่งแต่ละชุมชนนั้นอาจมีวิธีการเตรียมความพร้อมที่เหมือนกันหรือต่างกันไปตามสภาพของแต่ละชุมชน

จากที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัตินั้น จำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถ

ในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนี้การพึ่งพาอาศัยภายนอกชุมชนมีอำนาจในการจัดสรร คัดเลือก ตัดสินใจและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนั้น ต้องมีการพัฒนาคน ชุมชน และสภาพแวดล้อมอย่างเป็นระบบที่อาศัยความต่อเนื่อง

3. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capital)

ทุนทางสังคม (Social Capital) แม้จะเป็นแนวคิดที่เพิ่งจะมีมาไม่นานในวงการพัฒนาในประเทศไทย แต่จริง ๆ แล้วมีปรากฏเกิดขึ้นให้เห็นมานานในวิถีชีวิตของคนไทยในรูปของความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความมีน้ำใจต่อกัน ความสามัคคี ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ การตอบแทนบุญคุณ หรืออื่น ๆ อีกหลายอย่างที่เราไม่ได้ใส่ใจนัก เนื่องจาก ความเคยชินหรือคิดว่าเป็นเรื่องปกติ แนวคิดทุนทางสังคมจึงเป็นแนวคิดที่พูดถึงความสัมพันธ์ทางสังคมหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในหลายระดับหลายประเภท เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ในชุมชน ความสัมพันธ์ในสมาคม เป็นต้น

ความหมายของทุนทางสังคม

ปีแอร์ บอร์ดัวร์ (Pierre Bourdieu, 1983 อ้างถึงในปีนวดิ ศรีสุพรรณ, 2547) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสได้ให้คำอธิบายของทุนทางสังคมว่าเป็นทรัพยากรที่มีอยู่จริงและมีศักยภาพที่เชื่อมโยงกับการมีเครือข่ายที่ถาวร ซึ่งเกินจากความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ในกรณีที่มีมายน้อยแตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยกันหรือการยอมรับกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมโยงกับการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทำให้สมาชิกแต่ละคนมีการสะสมทุนที่มาจากลักษณะร่วมของการเป็นหมู่คณะ หรือถ้าจะให้เปรียบเทียบแล้วทุนทางสังคมเป็นเหมือนหนังสือรับรอง ซึ่งสร้างความน่าเชื่อถือในกับสมาชิกนั้น ๆ

เจมส์ โคลแมน (Jame Coleman, 1988 อ้างถึงในจามะริ เชียงทอง, 2549) ได้อธิบายและให้ความหมายทุนทางสังคมว่า เป็นชุดของทรัพยากรที่ฝังตัวอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชน ซึ่งเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทุนที่เป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังหมายถึง บรรทัดฐาน เครือข่ายทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ซึ่งมีคุณค่าต่อการเติบโตของเด็ก ทุนทางสังคมอาจจะอยู่ในครอบครัว นอกครอบครัว หรือในชุมชนได้

โรเบิร์ต พัทนัม (Robert D. Putnam, 1993 อ้างถึงในปีนวดิ ศรีสุพรรณ, 2547) เป็นนักวิชาการที่ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ทำให้แนวคิดทุนทางสังคมเป็นที่น่าสนใจ ได้กล่าวถึงทุนทางสังคม

ว่า ประกอบไปด้วยความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) ซึ่งการที่จะประสบความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อความร่วมมือเหล่านั้นมีการสัมพันธ์เกี่ยวโยงและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทูทางสังคมยังมีลักษณะที่เป็นผลประโยชน์สาธารณะอีกด้วย (Public Good) ซึ่งอาจจะมีองค์กรนิติบุคคลเป็นตัวแทนในการจัดการได้ กล่าวอีกนัยคือ ทูทางสังคมมีลักษณะเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางสังคม โดยทูทางสังคมจะมีข้อผูกมัด บรรทัดฐาน และความไว้วางใจ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้ให้ความหมายของทูทางสังคมที่เป็น วิถีคิดและระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน อาทิเช่น การจัดการทรัพยากร การจัดการระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้และภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้นั้น อาจเป็นรูปของจารีต กฎหมาย หรือเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้น ๆ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) กล่าวว่า ทูทางสังคม ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องสร้างขึ้นมาจากใช้มาตรฐานของตะวันตก หากแต่ต้องคำนึงและพิจารณาถึงทูทางสังคมดั้งเดิมที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ซึ่งจะพบว่ามีความหลากหลาย เช่น ทูของระบบครอบครัวและเครือญาติ องค์กรจัดการเหมืองฝาย กลุ่มรักษาป่าชุมชน เป็นต้น ดังนั้น การที่เราจะลงทูทางสังคมจึงเป็นการทำให้องค์กรประชาชนเหล่านี้ขยายตัวและเปิดโอกาสให้สามารถทำงานได้มากขึ้น โดยไม่ถูกกีดกัน กีดขวางจากระบบราชการหรือกฎหมายต่าง ๆ

ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวว่า ทูทางสังคม คือ ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริตการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี เมื่อนำเอามารวมกันก็เรียกได้ว่าเป็นการเกิดทูทางสังคมซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ และท่านยังได้กล่าวถึงภูมิปัญญาว่าเป็นทูที่สำคัญและเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ และกล่าวว่า ชาติหรือชุมชนที่ดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนมาได้ ย่อมต้องมีภูมิปัญญาแห่งชาติ (National Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) อันผ่านการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก และถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบทอดต่อมา การพัฒนาสิ่งใด ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาแห่งชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือไม่การพัฒนานั้น ๆ ก็อาจทำให้เสียสมดุลในชีวิตและสังคม

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2542) ได้กล่าวถึง ทูทางสังคม หมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคี รวมพลัง มีหน่วยที่จะจัดการ จัดระบบของชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจุดรวมใจ มีศีลธรรม มีจิตวิญญาณความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้อำนาจชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทูทางสังคมต่างจากทูทางเศรษฐกิจที่เป็นวัตถุหรือตัวเงินที่เป็นรูปธรรม แต่ทูทางสังคมเป็นนามธรรมหรืออีกนัยหนึ่ง ทูทางสังคม คือ จิตวิญญาณของ

สังคม จิตวิญญาณมีคุณค่า และพลังสำคัญให้แก่บุคคลนั้นใด ทูทางสังคมก็มีคุณค่าและเป็นพลังแก่ชุมชนและสังคมกันนั้น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ทูทางสังคม มีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามความหมาย สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการต่างประเทศ กับกลุ่มนักวิชาการไทย ซึ่งในมุมมองของนักวิชาการต่างประเทศ อธิบายทูทางสังคมบนความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ส่วนนักวิชาการของไทย ได้อธิบายทูทางสังคมบนความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนชนบท

รูปแบบและองค์ประกอบของทูทางสังคม

สำหรับรูปแบบทูทางสังคมในประเทศไทย อเนก นาคะบุตร (2545) ได้แบ่งทูทางสังคมออกเป็น 5 รูปแบบ ประกอบด้วย ดังนี้

ทูทางสังคมรูปแบบที่หนึ่ง คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกรักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด เรียกว่า (Spirit Capital) สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมือง เสียสละ และการดูแลสืบต่อซึ่งจิตวิญญาณและระบบคุณค่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คนในแต่ละสังคม

ทูทางสังคมรูปแบบที่สอง คือ ทูทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัยสี่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงเครื่องใช้ของใช้ เครื่องไม้เครื่องมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตสะท้อนให้เห็นความพอดี ความพอเพียง การอยู่ร่วมกันของผู้คน อยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่เอาเปรียบกัน ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ (เสกสรร คำมูลดี และคณะ, 2547) นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้ทิศทางที่จะกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนรวยกับคนจน คนกับธรรมชาติ และชุมชนกับชุมชนอื่น ทูทางสังคมรูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล เป็นทูทางที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีความเป็นคนไทย หรือแม้กระทั่งผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี ชาวชน เหล่านี้ล้วนเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้นซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถในระดับหนึ่งและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กร เครือข่ายกับเครือข่าย อาทิเช่น มีอาสาสมัครเข้ามาทำงาน ช่วยเหลือ แบ่งปัน ขยายเครือข่าย ขยายบทเรียน ยิ่งกว่านั้นยังมีทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคประชาสังคม หมายถึง ชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่อยู่ในภาค

ราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคสื่อมวลชน คนเหล่านี้จึงมีความสำคัญในฐานะผู้เชื่อมวัฒนธรรมเมืองและท้องถิ่นเข้าด้วยกัน

ทุนทางสังคมรูปแบบที่ดี คือ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่มากมาย เพียงแต่เรามองข้ามหรือมองด้วยสายตาของเศรษฐกิจสังคมยุคใหม่ ทำให้หญ้าเป็นเป็นวัชพืชไปหมดทั้ง ๆ ที่หญ้าต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นยาอายุวัฒนะ ขับปัสสาวะ ลดความอ้วน รักษาหัวใจ เช่น หญ้าเหี่ยวหนุ หญ้าคา หญ้าแพรก หญ้าหนวดแมว และสมุนไพรอีกนับร้อยที่อยู่หลังบ้านรอบบ้าน ในสวน ในป่า และพืชพรรณสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ แร่ธาตุ และผลผลิตของธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เขา ล้วนเป็นทุนที่สำคัญ

ทุนทางสังคมรูปแบบที่ห้า คือ การจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชน ในทุกสังคมชนบทจะมีการจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชน เรียกว่า (Social Fund) หรือ ทุนโภคทรัพย์ คือทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้างร่วมกันผลิตสะสมมาจากบรรพบุรุษ เรือกสวนไร่นา สิ่งปลูกสร้าง เงินที่สะสมกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันล้วนเป็นทุนของชุมชนอยู่ตลอดมาไม่ว่าจะเป็น กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารกระป๋อง เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิตและปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน ทุกศาสนา ส่งผลให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นที่เป็นที่นอองไว้ใจกัน ก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ศาสนา จารีต ประเพณี ที่ทำให้คนร่วมคิด ร่วมใจ ร่วมกระทำเพื่อเดินไปสู่ทิศทางเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) (อ้างถึงในจามะรี เชียงทอง, 2549) ได้กล่าวถึงรูปแบบทุนทางสังคมหรือการเข้ามามีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ดังนี้

1. รูปแบบเชิงโครงสร้าง (Structure) หมายถึง บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่ส่งเสริมสนับสนุนโดยกฎระเบียบ และจารีตที่จัดปัญหา (Collective Actions) ในสังคมจากการให้/แบ่งปัน ข้อมูลข่าวสาร ทุนทางสังคมในรูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่เป็นวัตถุประสงค์ (Objective) และสามารถสังเกตการเกิดขึ้นหรือลดลงได้อย่างชัดเจน

2. รูปแบบเชิงวิธีการคิด (Cognitive) หมายถึง บรรทัดฐาน คุณค่า ความไว้วางใจ ทศนคติ และความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องยากและไม่เป็นตัวตน (Non-Material) และมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) ทำให้การสังเกตและวัดการมีอยู่หรือเสื่อมสลายได้ยากมากยิ่งขึ้น

โดยสอดคล้องกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ได้ให้องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมไว้ 4 องค์ประกอบที่มีบทบาทและลักษณะการยึดโยงให้เกิดเป็นทุนทางสังคม ดังนี้

1. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ ที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ 2) ด้านจิตใจ ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร มีวินัยซื่อสัตย์ เคารพกฎเกณฑ์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรักชาติ ฯลฯ และ 3) ด้านสติปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมต่าง ๆ นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยนก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน และสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิเช่น สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบัน ศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกลมกลืนจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี สถาบัน ศาสนาที่เข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบัน การเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติ ตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับ คุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สถาบันภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งมีความ พร้อมทางด้านการบริหารจัดการบุคลากรทรัพยากรและเครือข่าย เมื่อประกอบกับการใช้หลักธรรมาภิ บาลในการดำเนินธุรกิจหรือมีการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์สังคมแล้วก็จะเป็ทุนทาง สังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล สถาบันสื่อ เป็นสถาบันที่สามารถชี้นำ และมีอิทธิพลสูง ต่อพฤติกรรมค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

3. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม ความเป็นไทยนอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจ ที่จะรักษา อนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเองครอบครัว ชุมชนและประเทศ

4. องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็น ฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่น หนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบันทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ที่

นำมาใช้ในทางปฏิบัติได้มีความหลากหลายปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สติปัญญา และความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง

โกวิท พวงงาม (2552) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง ประชาชนได้ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมให้ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาต่างๆ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมตัดสินใจในนโยบาย แผนงาน โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ ร่วมลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ร่วมติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและร่วมทำการประเมินว่าการดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

อรทัย ก๊กผล (2552) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ

บรรศักดิ์ อูวรรณ โฉ และถวิลวดี บุรีกุล (2549) กล่าวว่า ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะและมีส่วนในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีส่วนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จันง แรกพิณิจ (2540) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะช่วยให้ประชาชนมีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินงานพัฒนาต่อไปด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการนี้จะมีการต่อเนื่องไม่สิ้นสุดเมื่อนำองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้มาเปรียบเทียบกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมทำให้สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม และกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริง คือ กระบวนการเดียวกัน

เจริญ ภัทสระ (2540) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่าหมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนหรือชุมชน ยอมรับผิชอบและปะทะกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในในทรรศนะคติที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่กลุ่มประชาชนซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ละปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นในฐานะสมาชิกสังคม และในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนารับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่รับแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการแสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงถึงวิธีการแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

ชินรัตน์ สมสืบ (2539) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจในการกำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง

อย่างแท้จริง เป็นการเสริมอำนาจให้แก่ประชาชน ให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจและควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่เป็นฝ่ายตั้งรับ มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจนในทุกๆ ครั้ง ทุกขั้นตอนเพื่อที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของประชาชนส่วนรวม โดยใช้ภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถและการจัดการอย่างเต็มความสามารถและความรับผิดชอบ ทั้งนี้ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าเป็นปัจเจกชน หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และมารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมโดยตรงหรือโดยทางอ้อม

รูปแบบ ขั้นตอน และระดับการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้นำเสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญคือการตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการบริหารการใช้ทรัพยากร

3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของกาพึ่งพาตัวเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน

โดยสอดคล้องกับ โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1997 อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย กรสนับสนุนด้วยทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล (2545) กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินโครงการและแผนการ การควบคุมและประเมินโครงการพัฒนา และการรับผลประโยชน์ของการพัฒนา

จากแนวคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สรุปและแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา โดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา หรือเสนอสิ่งที่มุ่งหวังจะให้ชุมชนเป็นไปในอนาคต เป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานของชุมชน เช่น การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การตั้งเป้าหมาย การกำหนดการใช้ทรัพยากรหรือการกำหนดวิธีการดำเนินงาน เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ตามโอกาส และตามกำลังความสามารถของตน โดยเข้าร่วมช่วยเหลือทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ ทุนทรัพย์หรือแรงงาน เป็นต้น
4. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามประเมินผล โดยมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลเมื่องานในแต่ละกิจกรรมหรือโครงการเสร็จสิ้น
5. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในชุมชน อาทิเช่น มีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับการยอมรับนับถือ หรือการเป็นชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น

คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักคือ การมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจมีส่วนร่วมทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ แต่ควรเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน นอกจากนี้ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งจากการเชิญชวนของภาครัฐและจากการริเริ่มของเอกชนเอง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ (2549) กล่าวถึง วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ อาทิ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็นระดับต่าง ๆ และจำนวนของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วม

ร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ดังนี้

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ หนึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับต้องเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้อง ประชาชนได้รับทราบในเวลาที่เหมาะสมถูกต้องหรือทันเหตุการณ์ มีปริมาณของข้อมูลที่พอเพียงที่เข้าใจได้

2. ระดับเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วขอความเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกันคือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น อนึ่งการลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด อย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด

สำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับ

ภาคราชการนั้น (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

พิสันต์ ประทานชวโน (2553) กล่าวถึง ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากการปลูกจิตสำนึกแล้วจะต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางซึ่งควรจะพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในด้านนโยบาย มาตรการ และวิธีการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย รวมทั้งการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชน และมีการตรวจสอบได้

2. ปัจจัยด้านประชาชน ที่มีความสำคัญต่อปัญหาและประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่ายประชาสังคม

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ที่มิบทบาทในการส่งเสริมกระตุ้น สร้างจิตสำนึก เอื้ออำนวยกระบวนการพัฒนาสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีหลายประการ นอกจากปัจจัยซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ประการ คือ ประชาชนที่เข้าร่วมต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างน้อยควรประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ข้อมูลของประชาชนที่จะให้แก่ผู้เสนอโครงการต่าง ๆ จะต้องมีความชัดเจนและมุ่งให้ผู้เสนอโครงการทราบถึงธรรมชาติ และแนวคิดของสังคมหรือชุมชนนั้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญทางเทคนิคที่ผู้เสนอโครงการหรือรัฐจัดให้แก่ประชาชน จะต้องมีความชัดเจนถูกต้อง ทันสมัยและพอเพียง

3. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและมีความเข้าใจกันระหว่างประชาชนกับผู้เสนอข้อมูล หรือระหว่างประชาชนด้วยกันในอันที่จะรับฟังข้อมูลของกันและกัน

4. เทคนิคการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องเลือกใช้เทคนิคการให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบของการประชุมจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการประชุม จำนวนผู้ฟัง และระดับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม เป็นต้น

ดังนั้นจากแนวคิดข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อนำไปใช้ในงานวิจัย ควรประกอบด้วย ดังนี้

1. การค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหาาร่วมกัน
2. การวางแผนร่วมกัน
3. การปฏิบัติงานร่วมกัน
4. การตัดสินใจ
5. การติดตามประเมินผลร่วมกัน

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินงาน ผู้วิจัยพบว่า มีแนวคิดหลาย ๆ แนวคิดที่มีความชัดเจน ครอบคลุมรอบด้าน มีความกระชับ สามารถเข้าใจง่าย และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในชุมชนอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดของเจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2546), ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2547), เสรี พงศ์พิศ (2548) ที่ได้กล่าวถึง

องค์ประกอบของศักยภาพชุมชนที่นักพัฒนาควรเข้าใจและควรศึกษา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอีกด้วย ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดทุนทางสังคม การมีส่วนร่วม ชุมชนเข้มแข็ง เข้ามาประยุกต์กับงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อทำการศึกษาศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ ภัยพิบัติ องค์กรบริหารส่วนตำบล รำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชนในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2550) ชี้ว่าในอดีตมักจะคิดว่าผลกระทบจากภัยพิบัตินั้นไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ จึงไม่มีการประเมินความเสี่ยงเพราะคิดว่าผู้ประสบภัยคือเหยื่อของภัยพิบัติ ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ประสบภัยมักจะรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และองค์กรภายนอกเท่านั้น ทำให้การบริหารจัดการภัยพิบัติในอดีตเป็นไปในลักษณะรอให้เกิดภัยพิบัติเสียก่อน แล้วจึงค่อยหาทางจัดการ ซึ่งไม่มีการกำหนดมาตรการ และวิธีการป้องกันหรือลดผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ คือเน้นการรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Response) และการบรรเทาทุกข์หลังเกิดภัย

ในปัจจุบันแนวโน้มของการเกิดภัยพิบัติมีความถี่ ความรุนแรง และสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้แนวคิดการบริหารจัดการสาธารณภัยมีทิศทางที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยเน้นเรื่อง “การปฏิบัติการและการบรรเทา” (Response and Relief) เป็น “การลดผลกระทบและการเตรียมความพร้อม” (Mitigation and Preparedness) การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณภัยจึงเปลี่ยนไปสู่การปฏิบัติการในเชิงรุก (Proactive Approach) กล่าวคือมีการปฏิบัติการอย่างครบวงจร โดยเน้นไปที่การป้องกันและลดผลกระทบของภัย และการเตรียมความพร้อม ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาก่อนการเกิดสาธารณภัยควบคู่ไปกับการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาระหว่างการเกิดสาธารณภัย และการฟื้นฟูบูรณะ ที่อยู่ในช่วงระยะเวลาหลังการเกิดสาธารณภัย ซึ่งเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติการตามวงจรการบริหารจัดการภัยพิบัติ

ความหมายของภัยพิบัติ

UN International Strategy for Disaster Reduction: ISDR (2554) (อ้างถึงใน ชูวงศ์ อุบลี, 2551) ได้ให้คำจำกัดความของภัยพิบัติว่า คือ สภาวะที่ระบบการทำงานของชุมชนหรือสังคม

ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบจะจัดการได้โดยใช้ทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่ และภัยพิบัติเป็นกระบวนการของความเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากการรวมตัวกันของภัยสภาพความล่อแหลม และความสามารถหรือมาตรการที่ไม่เพียงพอที่จะลดผลกระทบของความเสียหายจากภัยพิบัตินั้นได้

เศกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2553) ได้ให้นิยามคำว่า ภัยพิบัติ ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งโดยจากปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือเกิดโดยการกระทำของมนุษย์ อาจเกิดอย่างฉับพลันหรือค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพขนาดใหญ่ต่อชุมชนและต้องการการเข้าดำเนินการช่วยเหลือเยียวยา และแก้ไขโดยวิธีการพิเศษ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2551) อธิบายว่า ภัยพิบัติ หมายถึง อัคคีภัย ภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณสุข ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย

องค์การอนามัยโลก (WHO) (2550) ได้ให้คำจำกัดความของภัยพิบัติไว้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายกระทบต่อระบบนิเวศมีผลต่อการสูญเสียชีวิต หรือทำลายสุขภาพและการบริการทางสุขภาพ ซึ่งมีขนาดถึงต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

ศูนย์เตรียมความพร้อมภัยพิบัติแห่งเอเชีย ADPC (2548) ได้ให้คำจำกัดความของภัยพิบัติดังนี้ภัยพิบัติ คือ ภัยที่มีผลกระทบซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ หรือเกิดความเสียหายทางระบบเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อสังคม และอื่นๆอีกมากมาย

Benson and Clay (2004) กล่าวว่า ภัยพิบัติ หมายถึง เหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์อันตรายส่งผลกระทบต่อชุมชน และสภาพทางภูมิศาสตร์ โดยทำให้ชุมชนอยู่ในภาวะที่ไม่มั่นคง และเสี่ยงภัยเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ต้องอพยพย้ายออกจากชุมชน จะทำให้โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนไป

จากความหมายของภัยพิบัติที่นักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ จึงสรุปได้ว่า ภัยพิบัติเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยมีสาเหตุมาจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เจตนา และไม่ได้เจตนา

ประเภทของภัยพิบัติ

จากการศึกษาขององค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการภัยพิบัติ สามารถจำแนกประเภทของภัยพิบัติเอาไว้แตกต่างกัน ดังนี้

องค์การอนามัยโลก WHO (2550) ได้จำแนกประเภทของภัยพิบัติออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ภัยธรรมชาติ 2. ภัยที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ 3. ภัยจากเทคโนโลยี 4. ภัยจากโรคระบาด

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (ADPC) (2548) แบ่งประเภทของภัยพิบัติไว้เป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย 1. ภัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ 2. ภัยที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ และ 3. ภัยจากเทคโนโลยี

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (2553) ได้แบ่งสาธารณภัยในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่

1.1 อุทกภัย (Flood) หมายถึง เหตุการณ์ที่มีน้ำท่วมสูงกว่าปกติ ซึ่งมีสาเหตุมาจากปริมาณน้ำฝนที่มีมากจนทำให้มีปริมาณน้ำส่วนเกินมีจากจนเกิดขีดความสามารถการระบายน้ำของแม่น้ำ ลำคลอง จนเป็นอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของประชาชน และสิ่งแวดล้อม มีสาเหตุมาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เป็นสาธารณภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรวดเร็วกว่าภัยอื่นๆ สามารถจำแนกตามลักษณะการเกิดประกอบด้วย 1) น้ำท่วมขังหรือน้ำล้นตลิ่ง (Inundation/Over Bank Flow) เป็นสภาวะน้ำท่วมหรือน้ำล้นตลิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากระบบระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป อันเป็นผลมาจากการเกิดฝนตกหนัก ณ บริเวณนั้นติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน มักเกิดขึ้นในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ และบริเวณชุมชนเมืองใหญ่ 2) น้ำท่วมฉับพลัน (Flash Flood) เป็นสภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในพื้นที่ เนื่องจากฝนตกหนักในบริเวณพื้นที่ซึ่งมีความชันมาก และมีคุณสมบัติในการกักเก็บน้ำหรือด้านน้ำน้อย หรืออาจเกิดจากสาเหตุ

1.2 วัตภัย (Tropical Wind) หมายถึง ความเสียหายของอาคารบ้านเรือน ต้นไม้ และสิ่งก่อสร้างต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างจากความรุนแรงของลม มักจะเกิดจากพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งเป็นพายุที่เกิดขึ้นในน่านน้ำเขตร้อน มีความกดอากาศที่ศูนย์กลางพายุต่ำมาก และมีลมพัดเวียนเป็นพายุกันหอยเข้าหาศูนย์กลางในชั้นบรรยากาศระดับล่างแบบทวนเข็มนาฬิกา

1.3 ดินถล่มหรือดินโคลนถล่ม (Landslide or Mud/Debris Flow) หมายถึง ปรากฏการณ์ที่มวลดินหรือหินไถลเลื่อนลงมาจากพื้นที่สูงสู่พื้นที่ต่ำกว่า และมีน้ำเป็นตัวกลางทำให้มวลวัสดุเกิดความไม่เสถียรภาพ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากมีพายุฝนหรือแผ่นดินไหว

1.4 ภัยแล้ง (Drought) หรือความแห้งแล้งของลมฟ้าอากาศ เกิดขึ้นเนื่องจากน้ำ น้ำฝน น้ำใต้ดิน หรือน้ำในแม่น้ำลำคลองตามธรรมชาติน้อยกว่าปกติในช่วงเวลาหนึ่ง ทำให้เกิดความเสียหายและส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางและรุนแรงต่อประชาชน

1.5 ภัยหนาว หมายถึง ภัยที่เกิดจากสภาพอากาศที่มีความหนาวจัด อุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศา และลดลงต่อเนื่องจนประชาชนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงและกว้างขวางมักเกิดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ และเกิดจากอิทธิพลของความกดอากาศสูง

1.6 ไฟป่า (Wildfire) เกิดจากการสะสมความร้อนจากสภาวะความแห้งแล้ง ติดต่อกัน เป็นเวลานาน ทำให้เกิดเปลวไฟลุกไหม้ในพื้นที่ป่าไม้เป็นบริเวณกว้างและควบคุมได้ยาก ในบางครั้งอาจลุกลามเข้าสู่เขตเมืองและชุมชน

1.7 แผ่นดินไหว (Earthquake) เป็นการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงของพื้นดิน ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเกิดจากแรงเสียดทานระหว่างชั้นหินและชั้นดินภายใต้ผิวโลก ตามแนวรอยเลื่อนของเปลือกโลก

1.8 คลื่นสึนามิ (Tsunami) หมายถึง คลื่นยักษ์หรือคลื่นท่าเรือเป็นคลื่น ขนาดใหญ่ที่เกิดจากแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิดหรือแผ่นดินไหวใต้มหาสมุทรถล่ม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ คลื่นสึนามิเฉพาะแห่งมักจะเกิดใกล้ชายฝั่งและเคลื่อนเข้าหาชายฝั่งอย่างทันทีทันใด และคลื่นสึนามิเดินทางข้ามทวีป มักเกิดจากแผ่นดินไหวที่รุนแรงมากและสามารถเคลื่อนตัวข้ามทวีปไปยังชายฝั่งที่อยู่ห่างไกล

1.9 ภัยจากโรคระบาดในมนุษย์ คือ เป็นการจำแนกโรคอย่างหนึ่งซึ่งปรากฏขึ้นในประชากรกลุ่มหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง ในอัตราที่สูงขึ้นมากกว่าที่คาดการณ์ไว้

2.0 ภัยจากโรคแมลง สัตว์ ศัตรูพืชระบาด เป็นสาธารณภัยที่เกิดกับพืชและผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเกิดจากความผิดปกติของระบบนิเวศทำให้เกิดการระบาดของเชื้อโรค พืช สัตว์ แมลงหรือพืชที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่พืช

2.1 ภัยจากโรคระบาดสัตว์และสัตว์น้ำ เป็นภัยที่เกิดจากการระบาดของเชื้อโรคที่เกิดกับสัตว์น้ำโดยเฉพาะเป็นสัตว์เศรษฐกิจ เช่น การระบาดของโรคไขหวัดนก การระบาดของโรคในสัตว์เท้ากีบ เช่น โค กระบือ ช้าง ม้า แพะ สุกร เป็นต้น รวมทั้งที่เกิดกับสัตว์น้ำ เช่น ปลา กุ้ง หอย เต่า

2. ภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่

2.1 อัคคีภัย หมายถึง ภัยอันเกิดจากไฟที่ขาดการควบคุมดูแลทำให้เกิดการติดต่อลุกลามไปตามพื้นที่ที่มีเชื้อเพลิงและเกิดการลุกไหม้อย่างต่อเนื่อง สภาวะของไฟจะรุนแรงมากขึ้นถ้ามีเชื้อเพลิงหนุนเนื่อง

2.2 ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย หมายถึง ภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายรั่วไหล เพลิงไหม้และการระเบิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานที่การเก็บ การบรรจุ และการขนส่ง ทั้งที่เคลื่อนที่ได้และไม่ได้

2.3 ภัยจากคมนาคมขนส่ง หมายถึง ภัยจากอุบัติเหตุจากรถทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ภัยจากระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ ภัยจากขบวนขนส่งสารเคมีและวัตถุอันตราย และภัยจากการรั่วไหลของน้ำมันและวัตถุอันตรายในน้ำ

2.4 อาคารถล่ม หมายถึง อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ อาคาร บ้านเรือน ร้านค้า คลังสินค้า สำนักงานที่ได้รับความเสียหายจากการโยกไหวอย่างรุนแรงทำให้เกิดความเสียหาย

2.5 ภัยพิบัติทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยอาจเกิดความเสียหายขึ้นกับระบบ เพิ่มข้อมูล และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ถูกทำลายทำให้เกิดความเสียหาย และเป็นสาธารณภัยที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

จากที่ได้กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า ประเภทของภัยพิบัติสามารถจำแนกตามลักษณะของการเกิดภัย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ (Natural Disaster) และภัยพิบัติที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (Man-made Disaster)

ลักษณะพิเศษของภัยพิบัติ

ทวิดา กมลเวช (2551) ได้แบ่งลักษณะพิเศษของภัยพิบัติไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. Multiple Hazards (Natural and Man-made) สาเหตุการเกิดที่หลากหลาย ทำให้ต้องการความรู้ความสามารถ และความชำนาญการเฉพาะด้านหลาย ๆ ด้านในการเตรียมพร้อม ป้องกัน แก้ไข และทำให้ภาวะที่ไม่พึงประสงค์อันเกิดจากภัยกลับสู่ภาวะปกติ

2. Compound Hazards (Earthquake then Fire) ภัยอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดภัยอีกอย่างหนึ่ง เช่น แผ่นดินไหวทำให้เกิดไฟไหม้ แผ่นดินไหวทำให้เกิดคลื่นสึนามิ น้ำท่วมฉับพลันทำให้เกิดโคลนถล่ม ดินถล่ม ความกดอากาศที่ผันแปรอย่างรุนแรงทำให้เกิดคลื่นสูง

3. Different levels of Vulnerabilities ระดับความอ่อนไหวในการเผชิญกับภัยที่แตกต่างกันของชุมชน หน่วยงาน และประเทศเนื่องจากระดับความรู้ในเรื่องภัย ความพร้อมของเครื่องมือ อุปกรณ์ และโครงสร้างพื้นฐานตลอดจนการเตรียมพร้อมชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปได้

4. Unpredictable and Uncertainty ภัยพิบัติบางอย่างไม่สามารถคาดการณ์หรือเตือนล่วงหน้าได้อย่างสมบูรณ์ อย่างเช่น การเกิดแผ่นดินไหว หรือหากแม้คาดการณ์ได้ ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดเช่นนั้นเสมอไป

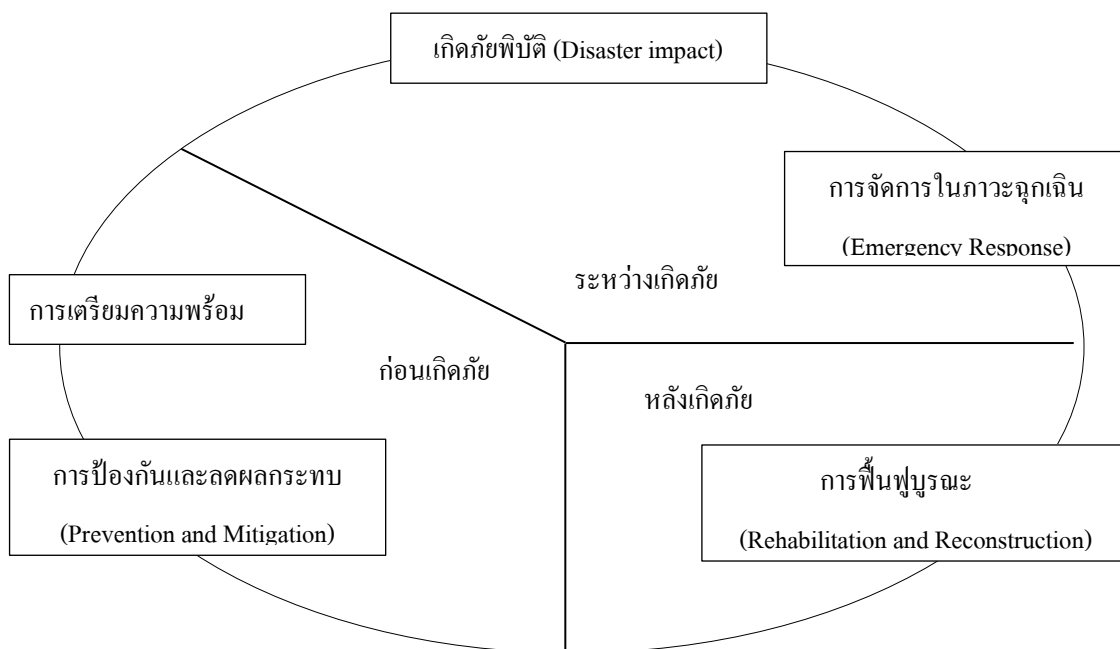
5. Nonlinear เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นลำดับก่อนหลังเสมอไปและผลกระทบที่เกิดสามารถขยายผลได้เป็นทวีคูณ เช่น ภาวะอุณหภูมิของโลกที่สูงขึ้นส่งผลต่าง ๆ กันในแต่ละส่วนของโลก และในระดับที่แตกต่างกัน ไม่จำเป็นต้องเกิดภาวะแล้งก่อนเสมอไป
6. Large Scale ภัยมีความสามารถพิเศษในการเกิดทั้งในพื้นที่เล็ก ๆ จนถึงทั่วโลก
7. Chaos ภัยพิบัติส่งผลให้เกิดความโกลาหล และซับซ้อน ซึ่งกระทบต่อการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหา

ระดับความรุนแรงของภัยพิบัติ

กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (2551) ความรุนแรงของภัยพิบัติสามารถแบ่งได้ 4 ระดับ ประกอบด้วย ดังนี้

1. ความรุนแรงระดับ 1 หมายถึง ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทั่วไปหรือมีขนาดเล็ก ซึ่งกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยท้องถิ่นที่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้
2. ความรุนแรงระดับ 2 หมายถึง ภัยพิบัติขนาดกลาง ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนความช่วยเหลือจากหน่วยงานหลายหน่วยงานราชการในจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง ผู้อำนวยการท้องถิ่น ผู้อำนวยการอำเภอ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์หรือจัดการระงับภัยได้ ผู้อำนวยการจังหวัดจะต้องเข้าควบคุมสถานการณ์
3. ความรุนแรงระดับ 3 หมายถึง ภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบรุนแรงกว้างขวางหรือสาธารณภัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้อำนวยการจังหวัด ไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์หรือระงับภัยได้ ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจังหวัด และกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้อำนวยการเหตุการณ์
4. ความรุนแรงระดับ 4 หมายถึง ภัยพิบัติขนาดใหญ่มากพิเศษที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่งต่อ ชีวิต ทรัพย์สิน และขวัญกำลังใจของประชาชนทั้งประเทศ หรือเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่ผู้บัญชาการ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์และระงับภัยได้ นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายจะเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ เข้าควบคุมสถานการณ์

วงจรการจัดการภัยพิบัติ (Disaster Life Cycle)

ภาพประกอบ 2 วงจรการบริหารจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management Life Cycle)

ที่มา : United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA)

Federal Emergency Management Agency (2552) (อ้างถึงในประจักษ์วิฑูรย์ เลี่ยนนาค, 2554) หน่วยงานกลางเพื่อจัดการภัยฉุกเฉินของอเมริกาได้อธิบายวงจรของภัยพิบัติเพื่อแบ่งการจัดการปัญหาและผลที่เกิดจากภัยพิบัติตามช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

1. การตอบสนองต่อภัยพิบัติที่เกิดขึ้น (Response) คือการปฏิบัติอย่างทันทีทันใดเมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้น โดยมีมาตรการต่างๆ เพื่อช่วยชีวิตป้องกันอันตรายและความสูญเสียต่าง ๆ เช่น การค้นหาช่วยชีวิต การกู้ภัย การอพยพ การผจญเพลิง การแจกจ่ายอาหารและยาการจัดการที่พักรั่วชั่วคราว การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการนำส่งโรงพยาบาลเป็นต้น

2. การฟื้นฟูบูรณะความเสียหาย (Recovery) เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเมื่อเหตุการณ์ภัยพิบัติผ่านพ้นไปแล้ว เพื่อให้พื้นที่หรือชุมชนที่ได้รับภัยพิบัติกลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้นระดับหนึ่ง ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลา 5-10 ปี มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งก่อสร้างที่อยู่อาศัย การจัดตั้งชุมชนใหม่ การให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ประสบภัยสำหรับมาตรการฟื้นฟูบูรณะในระยะยาวจะนำไปสู่เรื่องของการพัฒนาต่อไป

3. การบรรเทาผลกระทบ (Mitigation) คือกิจกรรมที่มุ่งในการลดผลกระทบและความรุนแรงของภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดอันตรายและความสูญเสียแก่ชุมชนและประเทศชาติเนื่องจากการ

ป้องกันและการบรรเทาผลกระทบมีความหมายใกล้เคียงกัน ในหลายประเทศจึงใช้มาตรการทั้ง 2 ด้านควบคู่กัน การบรรเทาความสูญเสียจากภัยพิบัติเป็นเรื่องกว้างขวางและครอบคลุมการดำเนินงานหลายด้าน จึงต้องการการประสานงานที่ดี มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของกิจกรรมต่าง ๆ การปรับปรุงระบบแจ้งเตือนภัยการวางแผนควบคุมการใช้ที่ดิน การปรับแผนการเกษตรเพื่อกระจายความเสี่ยง รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณชนผ่านการให้การศึกษาและฝึกอบรมการวิเคราะห์ ประเมิน เรียนรู้การจัดการเพื่อให้มีความพร้อมและลดความสูญเสียหากมีภัยพิบัติเกิดขึ้นอีก (Risk Reduction)

4. การป้องกัน (Prevention) คือการดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือตัดขวางมิให้ภัยพิบัติและความสูญเสียเกิดขึ้นแก่ชีวิต ทรัพย์สินและชุมชน เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วม การควบคุมไฟฟ้า การออกกฎหมายห้ามใช้ที่ดินในพื้นที่เสี่ยงภัยและการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น

5. การเตรียมความพร้อม (Preparedness) การเตรียมการล่วงหน้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับรัฐบาล องค์กรปฏิบัติ ชุมชน และปัจเจกบุคคล ในการเผชิญกับภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการป้องกันและบรรเทาผลกระทบการผลัดกันในเชิงนโยบาย ขณะที่การเตรียมพร้อมเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยปฏิบัติจำนวนมากที่ต้องประสานงานกัน มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนรองรับภาวะฉุกเฉิน การเตรียมการอพยพประชากร การวางระบบแจ้งเตือนและระบบการสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงการฝึกซ้อมและอบรมให้ความรู้แก่สาธารณชนด้วย เนื่องจากในกรณีที่มีการเตรียมพร้อมของรัฐมีข้อจำกัดการเตรียมพร้อมในระดับบุคคลและครัวเรือนจะสามารถช่วยรักษาชีวิตและทรัพย์สินไว้ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนา (Development) คือขั้นตอนการพัฒนาภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างกว่าการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น โดยครอบคลุมถึงการทบทวน และศึกษาประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น แล้วทำการปรับปรุงระบบการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดความสูญเสียให้น้อยที่สุด โดยจะเห็นว่าระยะเวลาในการจัดการตามช่วงเวลา ช่วงเวลาที่นับว่าเป็นวิกฤติที่สุดคือช่วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติ

Ronald John Hy and William L. Waugh, Jr. (1990) ได้แบ่งการจัดการภัยพิบัติ ออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นลดความเสี่ยงและหลีกเลี่ยงจากภัยพิบัติ (Mitigation) เป็นขั้นตอนที่ทำให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ลดความเสียหาย

จากภัยพิบัติทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ รวมทั้งการป้องกันความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2. **ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparedness)** เป็นขั้นตอนของการเตรียมพร้อมเพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติ เช่น เตรียมจัดหาทรัพยากร การวางแผนการจัดการในภาวะฉุกเฉิน การจัดตั้งระบบเตือนภัย การฝึกอบรมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ รวมทั้งจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและรับผิดชอบต่อการจัดการภัยพิบัติเพื่อเป็นแนวทางให้กับขั้นต่อไป

3. **ขั้นตอบสนองและจัดการภัยพิบัติ (Response)** เป็นขั้นตอนที่ต้องดำเนินการเพื่อลดอันตรายจากภัยพิบัติและเพื่อรักษาชีวิตของประชาชน ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนในช่วงที่เกิดภัยพิบัติทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ รวมทั้งการป้องกันความเสียหายอันจะเกิดต่อทรัพย์สินต่าง ๆ และเป็นช่วงที่ต้องฟื้นฟูการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นให้กลับมาใช้ได้อย่างเร่งด่วนที่สุด นอกจากนี้ควรมีการจัดการเครื่องมือแพทย์ ที่พัก การอพยพประชาชน การค้นหาผู้รอดชีวิต รวมทั้งการรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติต่อรัฐบาล

4. **ขั้นฟื้นฟู (Recovery)** เป็นขั้นตอนที่ต้องฟื้นฟูสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ว่างงาน การสร้างบ้านพักถาวร รวมทั้งสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการฟื้นฟูชีวิตและจัดมาตรฐานการจัดการต่าง ๆ ในระยะยาว เพื่อฟื้นฟูชีวิตและวิถีชีวิตให้กลับสู่สภาวะปกติ

เสกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2553) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการภัยพิบัติเป็นการนำความรู้จากหลายสาขาในการร่วมกันสังเกตและวิเคราะห์สาธารณภัยที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าประสงค์ในการปรับปรุงให้วิกฤตดีขึ้น โดยกระบวนการป้องกัน (Prevention) การบรรเทา (Mitigation) การเตรียมการ (Preparedness) การจัดการภาวะฉุกเฉิน (Emergency Response) และการฟื้นฟู (Recovery) ในการจัดการภัยนั้นจะประกอบด้วยหลายขั้นตอน ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎระเบียบ วิธีการบริหาร งบประมาณ และวัฒนธรรมของการบริหารในสังคมนั้น ๆ ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในขั้นตอนแต่หลักการสำคัญ ๆ จะไม่แตกต่างกันมากนัก ขั้นตอนสำคัญ ๆ ดังนี้

1. **การป้องกัน (Prevention)** หมายถึง มาตรการการดำเนินการเพื่อไม่ให้ภัยพิบัติมีโอกาสดังเกิดขึ้นได้

2. **การเตรียมความพร้อม (Preparedness)** หมายถึง มาตรการที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือเกิดความเสียหายน้อยที่สุด

3. **การช่วยเหลือในขณะเกิดภัยพิบัติหรือการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Response)** หมายถึง การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้เกิดอันตรายน้อยที่สุดขณะเกิดภัย

4. การฟื้นฟู (Recovery) หมายถึง มาตรการและแนวทางในการดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้กลับมาใช้ชีวิตที่ดีเหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิม

อนุสรณ์ แก้วกังวาล (2547) ได้เสนอกระบวนการดำเนินงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/ภัยพิบัติ ควรประกอบด้วย ดังนี้

1. การดำเนินการก่อนเกิดภัย (Prevention and Preparedness) เป็นการดำเนินการป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ และเตรียมพร้อมเผชิญเหตุ ประกอบด้วย มีการศึกษาค้นคว้าวิจัย และวิเคราะห์ความเสี่ยง การแจ้งเตือนภัย มีการจัดทำแผนอำนวยการและแผนป้องกันภัย มีการจัดทำการวางระบบป้องกัน มีการกำหนดมาตรการป้องกันภัยและวางระบบปฏิบัติงาน มีการจัดให้มีการฝึกอบรม มีการจัดเตรียมบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมตลอดเวลา และสามารถนำไปใช้ได้อย่างปลอดภัย มีการซักซ้อมและประสานงานการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีการให้ความรู้กับชุมชน และประชาชนในเรื่องของภัยพิบัติต่าง ๆ

2. การดำเนินงานขณะเกิดภัย (Response Rescue Relief and Mitigation) เป็นการดำเนินงานขณะที่เกิดภัยพิบัติในสถานะฉุกเฉินที่จะต้องเข้าไประงับภัย และให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทันที่ ประกอบด้วย มีการระดมทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ มีการเผชิญเหตุและระงับภัยพิบัติ มีการให้ความช่วยเหลือ และบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชนอย่างรวดเร็ว

3. การดำเนินการหลังเกิดภัย (Recovery and Development) เป็นการดำเนินการภายหลังเกิดภัยเป็นการเข้าไปฟื้นฟูพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติ โดยการให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพ สิ่งสาธารณูปโภค บริการของรัฐ เป็นต้น ให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและเสริมสร้างความรู้ให้กับชุมชนประชาชน เพื่อเตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญ รวมถึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้วย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554) กล่าวว่าไว้ว่าการป้องกันการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติสมัยใหม่เป็นการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า “วงจรการจัดการสาธารณภัย” ประกอบด้วย ดังนี้

1. การป้องกัน (Prevention) คือ การดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดความเสียหายภัยพิบัติและความสูญเสียเกิดขึ้นแก่ชีวิต ทรัพย์สินและชุมชน เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วม การควบคุมไฟฟ้า การออกกฎหมายห้ามใช้ที่ดินในพื้นที่เสี่ยงภัย และการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น

2. การบรรเทาผลกระทบ (Mitigation) คือ กิจกรรมที่มุ่งในการลดผลกระทบและความรุนแรงของภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดอันตรายและความสูญเสียแก่ชุมชนและประเทศชาติ เนื่องจากการ

ป้องกันและการบรรเทาผลกระทบมีความหมายใกล้เคียงกัน ในหลายประเทศจึงใช้มาตรการทั้ง 2 ด้านควบคู่กัน การบรรเทาความสูญเสียจากภัยพิบัติเป็นเรื่องกว้างขวางและครอบคลุมการดำเนินงานหลายด้าน จึงต้องการการประสานงานที่ดี มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของกิจกรรมต่าง ๆ การปรับปรุงระบบแจ้งเตือนภัย การวางแผนควบคุมการใช้ที่ดิน การปรับแผนการเกษตรเพื่อกระจายความเสี่ยง รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณชนผ่านการให้การศึกษาและฝึกอบรม

3. การเตรียมพร้อม (Preparedness) คือ การเตรียมความพร้อมการล่วงหน้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับรัฐบาล องค์กรปฏิบัติ ชุมชน และปัจเจกบุคคล ในการเผชิญกับภาวะการณ์เกิดภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการป้องกันและบรรเทาต้องการการผลัดกันเงิน นโยบาย ขณะที่การเตรียมพร้อมเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยปฏิบัติจำนวนมากที่ต้องประสานงานกัน มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนรองรับภาวะฉุกเฉิน การเตรียมการอพยพประชากร การวางระบบแจ้งเตือน และระบบการสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน รวมถึงการฝึกซ้อมและอบรมให้ความรู้แก่สาธารณชนด้วย เนื่องจากในกรณีที่มีการเตรียมพร้อมของรัฐมีข้อจำกัด การเตรียมพร้อมในระดับบุคคลและครัวเรือนจะสามารถช่วยรักษาชีวิตและทรัพย์สินไว้

4. การรับสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Response) คือ การปฏิบัติอย่างทันทีทันใดเมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้น โดยมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยชีวิต ป้องกันอันตรายและความสูญเสียต่าง ๆ เช่น การค้นหาช่วยชีวิต การกักกัน การอพยพ การผจญเพลิง การแจกจ่ายอาหาร และยาการจัดทำที่พักชั่วคราว การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการนำส่งโรงพยาบาล เป็นต้น

5. การฟื้นฟูบูรณะ (Recovery) คือ การฟื้นฟูบูรณะเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเมื่อเหตุการณ์ภัยพิบัติผ่านพ้นไปแล้ว เพื่อให้พื้นที่หรือชุมชนที่ได้รับภัยพิบัติกลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้นระดับหนึ่ง ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลา 5-10 ปี มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย การจัดตั้งชุมชนใหม่ ให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ประสบภัย สำหรับมาตรการฟื้นฟูบูรณะในระยะยาวจะนำไปสู่เรื่องของการพัฒนาต่อไป

6. การพัฒนา (Development) คือ การพัฒนาภายหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติครอบคลุมถึงการทบทวน และศึกษาประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น แล้วทำการปรับปรุงระบบการดำเนินงานต่างๆ ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดความสูญเสียให้น้อยที่สุด

พงศ์กฤษณ์ เสนีวงศ์ (2535) ได้แบ่งการดำเนินงานด้านการจัดการสาธารณภัย ตามระยะของการเกิดภัยไว้ 3 ระยะ ประกอบด้วย ดังนี้

1. ช่วงก่อนเกิดภัย เป็นระยะการเตรียมการและเตรียมพร้อมก่อนจะเกิดภัยพิบัติ โดยมีการวางแผนปฏิบัติงาน เตรียมการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ และ

อาสาสมัครไว้ให้พร้อม มีการฝึกอบรมและทดลองปฏิบัติงานตามแผนอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการเตือนภัย ซึ่งช่วงเตือนภัยนี้จะมีเวลาสั้นหรือยาวนานอยู่กับชนิดของภัยพิบัติ

2. ขณะเกิดภัย เป็นระยะเวลาที่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ระยะเวลา รวมทั้งความรุนแรงก็ขึ้นอยู่กับประเภทของภัยพิบัติ

3. หลังเกิดภัย ระยะนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงกู้ภัย เป็นช่วงเวลาที่เข้าไปช่วยชีวิตและระงับภัย 2) ช่วงช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นระยะเวลาที่ภัยสงบหรือผ่านไปแล้ว ต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาพยาบาล และ 3) ช่วงฟื้นฟูบูรณะ เป็นระยะหลังจากภัยสงบแล้วและผ่านพ้นช่วงเวลาที่ต้องช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนไปแล้ว ระยะนี้จึงเป็นการให้ความช่วยเหลือที่มีแผนการช่วยเหลือทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาว เช่น การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนหรือสิ่งปรักหักพังต่างๆ การจัดหาที่อยู่อาศัย การพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

ทวิดา กมลเวชช (2554) ได้แบ่งกระบวนการจัดการภัยพิบัติเอาไว้ 3 ขั้นตอน ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อม การตอบสนอง และพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็น ดังนี้

1. การดำเนินการก่อนเกิดภัย (Mitigation and Preparedness) เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัย เครื่องมือ: การให้ความรู้เรื่องภัยและการปฏิบัติตนด้วยการฝึกอบรมและสื่อชนิดต่างๆ การวิเคราะห์ความเสี่ยงของแต่ละภัยและแต่ละพื้นที่ การจัดทำแบบจำลองสถานการณ์ การจัดทำแผนที่อพยพ การระบุพื้นที่ปลอดภัยและการจัดทำแผนการจัดการหลบภัย การฝึกซ้อมรูปแบบต่างๆ ในการอพยพ การเตือนภัย และการอพยพก่อนการเกิดภัย

2. การดำเนินการระหว่างเกิดภัย (Disaster and Emergency Response) เป็นการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่เข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย เครื่องมือ: การระดมหน่วยงานหลักและหน่วยประสานงาน การใช้ระบบการบัญชาการ การอพยพระหว่างสถานการณ์ การติดต่อสื่อสารด้วยช่องทางต่าง ๆ การเคลื่อนย้ายทรัพยากร การจัดการจราจร การจัดทีมการให้ความช่วยเหลือ และการจัดการในพื้นที่หลบภัย

3. การดำเนินการหลังจากภัยผ่านพ้นไป (Recovery and Rehabilitation) เป็นการฟื้นฟูกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และของรัฐให้กลับคืนภาวะปกติ เครื่องมือ: การฟื้นฟูบูรณะทางกายภาพและจิตใจ การติดตามประเมินความเสียหาย การจัดการเรื่องของบริจาค การวางแผน การฟื้นฟูและการประเมินความเสี่ยงต่อเนื่อง และการสร้างชุมชนสามารถฟื้นคืนจากภัย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การจัดการภัยพิบัติ เป็นกระบวนการดำเนินการที่มีขั้นตอนหรือแนวทางในการปฏิบัติที่จัดการสาธารณภัยหรือภัยพิบัติที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่จะมีขั้นตอนในการจัดการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ขั้นการป้องกัน (Prevention) เป็นการดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้ภัยพิบัติเกิดขึ้นและเพื่อลดความเสี่ยงหรือผลกระทบจากภัยพิบัติ 2) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparedness)

เป็นการจัดการหรือเตรียมความพร้อมเพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติหรือให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด 3) ขั้นตอนสนองและจัดการภัยพิบัติ (Response) เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ในช่วงที่เกิดภัยพิบัติ 4) ขั้นฟื้นฟู (Recovery) เป็นการดำเนินการช่วยเหลือหรือเยียวยาผู้ประสบภัย ตลอดจนการพัฒนาสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมให้กลับมาสู่สภาวะปกติเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ขั้นตอนของการจัดการสาธารณภัยหรือการดำเนินงาน ยังสามารถจำแนกตามระยะเวลาของการเกิดภัย ได้แก่ ช่วงก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและหลังจากเกิดภัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

ความหมายการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2548) กล่าวว่า การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการสาธารณภัย กล่าวคือ อาศัยชุมชนให้มีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ และบริหารจัดการภัยในทุกขั้นตอน โดยใช้บุคลากรและทรัพยากรภายในชุมชนตามหลักการที่ว่า ชุมชนเป็นผู้เสี่ยงภัยและรับผลกระทบโดยตรงจากภัยที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องพยายามป้องกันลดผลกระทบจากภัย เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับภัยได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข เพราะไม่มีใครเข้าใจเกี่ยวกับจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค และลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อมของชุมชนได้ดีเท่าคนในชุมชนเอง ดังนั้นการจัดการภัยพิบัติเป็นไปตามหลักการของการพัฒนาโดยมีส่วนร่วม

การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การระดมการบริหารจัดการที่เป็นระบบครบวงจร โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ การประเมินความเสี่ยงของการเกิดภัยพิบัติ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนเตรียมความพร้อมและหาแนวทางในการป้องกันและลดผลกระทบจากความเสียหายอันอาจเกิดจากภัยพิบัติ การวางแผนจัดการในภาวะฉุกเฉินเมื่อเกิดภัย การเตรียมแผนการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัยพิบัติตลอดจนการติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มิใช่เรื่องของชุมชนหรือของรัฐฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เป็นเรื่องที่ต้องการอาศัยการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างชุมชน องค์กรและองค์กรต่าง ๆ ทุกระดับทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรอื่น ๆ โดยรัฐและองค์กรรวมทั้งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะคอยให้การช่วยเหลือและนำชุมชนในเรื่องที่จำเป็นและเกินขีดความสามารถของชุมชนในการดำเนินการจัดการภัยพิบัติได้ด้วยตนเอง

ความสำคัญของ “การมีส่วนร่วมของชุมชน”

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2548) ได้กล่าวว่า ชุมชน คือ ผู้คนที่มีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ สถานการณ์ โอกาสและข้อจำกัดของตนดีกว่าผู้อื่น การดำเนินการช่วยเหลือ โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกฝ่ายเดียวตามแนวคิด และวิธีการเดิมจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์และไม่เพียงพอต่อการตอบสนองต่อความจำเป็นของชุมชน ไม่มีใครที่จะใส่ใจทรัพยากรและคนในชุมชน รวมทั้งความจำเป็นและความต้องการของชุมชน ได้ดีเท่ากับคนในชุมชนนั้น การดำเนินการโดยรัฐและองค์กรภายนอกฝ่ายเดียวอาจไม่เพียงพอและไม่ตรงกับความต้องการจำเป็นและความต้องการของชุมชน การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานจะประสบความสำเร็จสูงสุดหรือไม่นั้น ต้องมีการประสานความร่วมมือ ร่วมแรง และร่วมใจจากทุกฝ่ายและทุกระดับในชุมชน ผู้ท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ โดยชุมชนจะต้องเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ ส่วนภาครัฐและองค์กรภายนอกต่าง ๆ จะเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือและแนะนำในเรื่องที่จำเป็นและเกินขีดความสามารถของชุมชน

จุดมุ่งหมายของการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

1. เพื่อลดความเสียหายและความล่อแหลมเปราะบางของชุมชนจากผลกระทบของภัยพิบัติในพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดภัยพิบัติสูง โดยปรับเปลี่ยนแนวคิดและบทบาทของชุมชนจากผู้ได้รับความช่วยเหลือมาเป็นผู้ป้องกันและลดผลกระทบจากความเสียหายอันอาจเกิดจากภัยพิบัติด้วยตนเอง
2. เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเสริมสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนในการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงจากผลกระทบของภัยพิบัติ ตลอดจนประเมินกำลังความสามารถของตนเอง
3. เพื่อปลูกฝังทัศนคติและสร้างวัฒนธรรมในการป้องกันมากกว่าการตามแก้ไข
4. เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเนื่องจากชุมชนสามารถป้องกันและรักษาทั้งชีวิตทรัพย์สิน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของตนทำให้รัฐประหยัดงบประมาณในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ นอกจากนี้รัฐยังสามารถนำงบประมาณที่ต้องใช้ในการแก้ไขปัญหาและบรรเทาทุกข์มาใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ แทนได้อย่างทั่วถึง
5. เป้าหมายสูงสุด คือ ความเป็นอยู่และมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

ลักษณะสำคัญของการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

1. การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานมักจะเริ่มดำเนินการในพื้นที่ที่มีการเกิดภัยพิบัติมาก่อนหรือพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงและล่อแหลมต่อการเกิดภัยพิบัติ แล้วจึง

ขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งอาจยังไม่เคยประสบกับภัยพิบัติมาก่อน แต่อาจต้องเผชิญกับภัยพิบัติในอนาคต

2. ชุมชนเป็นศูนย์กลางและเป็นกลไกสำคัญในการลดหรือควบคุมผลกระทบจากความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติ

3. ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลดังนั้นจึงมุ่งเน้นกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถแก่ชุมชน

4. ชุมชนเป็นผู้ร่วมกันคิดริเริ่มและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตที่จะเอื้อประโยชน์แก่ชุมชน สภาพแวดล้อมที่ดีและทรัพยากรที่เพียงพอ

5. ขั้นตอนและกระบวนการมีความหลากหลายโดยรูปแบบการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ

6. รัฐและองค์กรภายนอกเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในสิ่งที่เกินขีดความสามารถ

7. ประยุกต์ใช้ความรู้แบบสหวิทยาการ คือ มีความหลากหลายทางด้านสาขาอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และความรู้ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ อันนำมาซึ่งความร่วมมือและขยายฐานการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างชุมชนและหมู่บ้าน

8. จัดลำดับความสำคัญโดยคำนึงถึงผู้ที่อยู่ในภาวะที่มีความเสี่ยงจากผลกระทบของภัยพิบัติมากที่สุด โดยชุมชนเป็นผู้ประเมินและกำหนดมาตรการในการลดความเสี่ยง

9. การจัดการความเสี่ยงโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มีเป้าหมายเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มขีดความสามารถแก่ชุมชน

10. ตระหนักถึงความแตกต่างในการรับรู้ของบุคคลต่อความเสี่ยงซึ่งมีผลมาจากระดับความรู้ความเข้าใจ หรือความไม่รู้ไม่เข้าใจในสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ที่อยู่ล่อแหลมและการรับทราบสถานะความเสี่ยงของแต่ละบุคคลรวมทั้งความสามารถในการปรับตัวรับสถานการณ์

11. คำนึงถึงความสามารถที่แตกต่างกันของคนในชุมชนรวมทั้งทรัพยากรและบริการในชุมชนในการจัดการความเสี่ยง การป้องกัน การรับมือและฟื้นฟู กำลังความสามารถเหล่านี้ขึ้นอยู่กับ เพศ ประสบการณ์ วัย อาชีพ การศึกษา ศาสนา ภาษา ที่ตั้งภูมิศาสตร์ กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ

12. ตระหนักถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเน้นการแก้ปัญหาที่สาเหตุของการเกิดภัยพิบัติและนำไปสู่การปรับปรุงด้านคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย และการรักษาสิ่งแวดล้อม

ประโยชน์ของการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

1. การมีส่วนร่วมคิดวางแผน วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาจะช่วยให้ชุมชนเข้าใจโอกาส ข้อจำกัด และสภาพแวดล้อมของตนดีขึ้น
2. ชุมชนมีโอกาสดูแลความรู้และทักษะใหม่ ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาปรับปรุงชุมชนของตนเอง
3. ชุมชนสามารถนำความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ได้มาใช้ในการจัดการลดความเสี่ยงและความล่าช้า รวมทั้งการรู้จักเตรียมพร้อมรับภัยและการเผชิญภัยในภาวะฉุกเฉินซึ่งทำให้ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง
4. การทำงานร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่ และความรับผิดชอบในชุมชนเพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายเดียวกันจะนำไปสู่การทำงานเป็นกลุ่มและความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

จากการศึกษาระบบการจัดการภัยพิบัติแบบดั้งเดิมกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดดั้งเดิมของการจัดการภัยพิบัติในอดีตที่ผ่านมาว่า เป็นการดำเนินการจากบนลงล่าง ตัดสินใจโดยส่วนราชการ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการจัดการเช่นนี้ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียวเรียกว่าเป็นการแก้ไขปัญหาแบบตั้งรับ และเน้นการให้ความช่วยเหลือภายหลังที่เกิดภัยพิบัติขึ้นมาแล้วเท่านั้นเพื่อให้สามารถจัดการปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน แนวคิดสำคัญที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่ เป็นเมืองที่น่าอยู่และปลอดภัย คือ แนวคิดการจัดการความเสี่ยงโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน เพราะการเป็นเมืองปลอดภัยและน่าอยู่ได้นั้นต้องมีรากฐานมาจากความปลอดภัยของชุมชนเป็นลำดับแรก ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่เน้นหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความตระหนัก และความพร้อมของประชาชนในการบรรเทาสาธารณภัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ภายใต้แนวคิดที่ว่า คนในชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจในพื้นที่ สถานการณ์ โอกาส และข้อจำกัดของชุมชนดีกว่าผู้ที่ไม่ได้อยู่ในชุมชน และคนในชุมชนเองเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติโดยตรง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติของหน่วยงานระดับท้องถิ่น

โวลเลนสกี (Wolensky, 1990 อ้างถึงในอภินันท์ เพชร โชติ, 2553) ได้สรุปถึงแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานระดับท้องถิ่น (Local Government) ในการเตรียมการป้องกันการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตลอดถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติ (Pre Disaster Period) เป็นการกำหนดแผนเพื่อเตรียมการป้องกันภัยพิบัติ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดในขั้นตอนแรกและมีความสำคัญโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องดำเนินการเนื่องจากเป็นข้อกำหนดจากรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตามจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นการบริหารจัดการเรื่องภัยพิบัติในขั้นเตรียมการมักจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใด เนื่องจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1.1 ข้าราชการ บุคลากรจะเน้นการวางแผนแก้ปัญหาในระยะสั้นและเฉพาะหน้า ในขณะที่การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาในระยะยาวมักจะไม่ค่อยได้ดำเนินการ โดยมองว่าการวางแผนเตรียมการและแก้ไขปัญหาระยะยาวเป็น “ผลผลิต (Product) มากกว่าจะเป็นกระบวนการ (Process)” คือการพยายามแบ่งแยกการวางแผนเรื่องนี้จากการวางแผนของหน่วยงานในภาพรวมด้านอื่น ๆ

1.2 ในขณะที่ประชาชนมอบความไว้วางใจให้กับผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งระดับท้องถิ่น แต่ในทางกลับกันบุคคลดังกล่าวซึ่งรวมถึงประชาชนทั่วไปและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ กลับไม่ให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนแต่อย่างใด

1.3 การจัดทำแผนและการปฏิบัติตามแผนไม่บรรลุผลเนื่องจากการขาดการประสานระหว่างหน่วยงาน แม้แต่การวางแผนที่ได้ดำเนินการดีแล้ว แต่เมื่อประสบกับปัญหาการประสานงานทำให้ไม่สามารถบรรลุผลได้

2. ช่วงระยะเวลาที่เกิดภาวะฉุกเฉินจากการเกิดภัยพิบัติ (Emergency Period) ผลการศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับการดำเนินงานในช่วงเกิดภัยพิบัติ พบว่า หน่วยการปกครองในระดับท้องถิ่นมักจะไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่เกินกำลังหน้าที่ได้ (Overload of Problems) และจะถูกดำเนินการโดยหน่วยงานอื่น เช่น Citizens Committee หรือโดยหน่วยงานของรัฐอื่นทั้งในระดับมลรัฐหรือแม้แต่หน่วยงานจากรัฐบาลกลาง นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาในเรื่องนี้จากนักวิชาการบางท่านถึงกับกล่าวว่าภายใต้กระบวนการดำเนินงานที่อ่อนแอได้นำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “การสูญสลายอำนาจหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงเกิดภาวะฉุกเฉินระหว่างเกิดภัยพิบัติ” จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผลการศึกษาหลายเรื่องได้สรุปถึงสาเหตุของการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพไว้ 4 ประการ ได้แก่

2.1 ภาวะผู้นำที่ไร้ประสิทธิภาพ (Ineffective Leadership) หมายถึง คุณลักษณะ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของข้าราชการระดับท้องถิ่นด้วย

2.2 ขาดการเตรียมการล่วงหน้า (Lack of Preparedness) ซึ่งรวมถึงการวางแผนล่วงหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินการ และไม่มีความสามารถในการวางแผน

2.3 โครงสร้างการปกครองและการบริหาร (Government Structure) การจัดโครงสร้างการปกครองและการบริหารที่มีการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นแท้จริงจะนำไปสู่ความเป็นอิสระของหน่วยงานในการบริหารเพื่อก่อให้เกิดการประสานงานในภาวะฉุกเฉินได้มากขึ้น

2.4 การเรียกร้องให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นดำเนินการเกินโครงสร้างหน้าที่ (Excessive Demands) นั่นคือ ภายใต้อาณาจักรการจัดตั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นมิได้มุ่งแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ ดังนั้นจึงมีข้อจำกัดในการดำเนินงานได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อจำกัดและการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานระดับท้องถิ่นข้างต้นจะถูกทดแทนจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจากกลุ่มต่าง ๆ อาทิ เช่น กลุ่มเฉพาะกิจ (Emergent Groups) องค์กรอาสาสมัคร (Voluntary Organizations) และกลุ่มภาคเอกชน เป็นต้น

3. การฟื้นฟูในระยะเร่งด่วน (Early Recovery Period) ผลการศึกษาของนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้สรุปวิธีหรือลักษณะการดำเนินงานไว้ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

3.1 กิจกรรมการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญในอันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานและงานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอื่น เป็นต้น ในขณะที่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูปรับปรุงด้านการบริหาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ตลอดจนข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดจากภัยพิบัติที่มักจะได้รับความสนใจน้อย ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานระดับท้องถิ่นมักจะมุ่งขอความช่วยเหลือจากหน่วยเหนือ

3.2 หน่วยงานระดับท้องถิ่น (ทั้งเมืองเล็กและเมืองใหญ่) จะขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญประเภทมืออาชีพ (Professional Staff) หรือหากมีก็ไม่เพียงพอ

3.3 ข้อจำกัดด้านระเบียบ กฎหมาย และระบบราชการจะมีผลทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างล่าช้า

3.4 บทบาทของชุมชนข้างเคียง นักธุรกิจ และผู้นำภาคเอกชนอื่น ๆ (Non-Government Leaders) จะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูในระยะเร่งด่วนภายหลังเกิดภัยพิบัติ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันท้องถิ่นจึงต้องปรับปรุงวิธีการบริหารงาน

4. ช่วงการฟื้นฟูในระยะยาว (Long-term Recovery Period) จะมีลักษณะเดียวกับในขั้นตอนหรือช่วงก่อนหน้านี้ กล่าวคือ หน่วยงานระดับท้องถิ่นยังคงขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญแบบมืออาชีพ (Professional Staff) และล่าช้ากว่าภาคเอกชน ในขณะที่เดียวกันข้าราชการฝ่ายการเมือง (Elected Officials) มีบทบาทแค่ตรายาง (Rubber Stamp) ที่คอยรับฟังและรับในข้อเสนอแนะจากผู้ชำนาญเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติ การกำหนดนโยบายเพื่อ

ป้องกันบรรเทาและแก้ไขในระยะยาวก็ค่อนข้างยุ่งยาก เนื่องจากยังคงยึดติดอยู่กับแนวทางเดิมที่เคยปฏิบัติมา คือ จะเน้นในเรื่องการขุดคลอง การสร้างเขื่อนมากกว่าจะคำนึงถึงนโยบายด้านการกำหนดเป็นตัวบทกฎหมาย อาทิเช่น กฎหมายการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และท้ายสุดฝ่ายบริหาร ฝ่ายนักการเมืองก็ยังคงยึดแนวทางแรก (การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน) เพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัย

ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง

ตามที่ได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 มีผลทำให้สภาตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลจำนวน 6,251 แห่ง และได้ประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 617 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถที่จะบริหารดำเนินการพัฒนาเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด และเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคี สร้างความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า ประกอบกับได้มีการประกาศของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2,143 แห่ง ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไปเล่มที่ 113 ตอนที่ 9 ง. วันที่ 30 มกราคม 2539 และจะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นเก้าสิบวันนับแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (30 มีนาคม 2539)

องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงได้ยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง ในปี พ.ศ. 2539 โดยมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารงานด้านงบประมาณ การจัดซื้อ จัดจ้าง การจัดเก็บภาษีต่าง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงจะต้องดำเนินการเองทั้งหมด และต่อมาได้มีการถ่ายโอนภารกิจในหลาย ๆ ด้าน ให้องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงเป็นผู้ดูแล และรับผิดชอบในการบริหารจัดการ เช่น ภารกิจของระบบประปาหมู่บ้าน การจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานการส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้ประชาชนได้มีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการถ่ายโอนแม่น้ำลำคลอง ถนนของกรมโยธาให้มาอยู่ในความดูแล และรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง จะต้องรับผิดชอบและมีภารกิจมากมายหลายด้านที่จะต้องรับผิดชอบ

สภาพทั่วไปของตำบลมีสภาพเป็นที่ราบ และราบลุ่มแบบท้องกระทะ บริเวณชุมชนรางแดง มักมีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝน ช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของทุก ลักษณะภูมิอากาศมีลักษณะร้อนชื้น สลับกันไปตามฤดูกาล มีลมทะเลพัดผ่านทั้ง 2 ด้าน (ทะเลสาบสงขลา-อ่าวไทย) มี

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยระหว่าง 28.0-28.7 องศาเซลเซียส มีความชื้นสูงสุดในเดือนพฤศจิกายน ประมาณ 84% ความชื้นต่ำสุด ในเดือน กุมภาพันธ์-มีนาคม ประมาณ 76% ความชื้นสัมพัทธ์ 79% ตลอดปี ฤดูกาลมี 2 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-มกราคม เป็นเวลา 9 เดือน โดยในช่วงนี้จะแบ่ง ออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นระยะที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม-กันยายน ในช่วง 5 เดือน จะมีฝนตกพอสมควร ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ได้รับอิทธิพลจากลม มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม-มกราคมของทุกปี ในระยะนี้จะมีฝนตกชุก และ มีปริมาณค่อนข้างมาก เดือนพฤศจิกายน จะมีฝนตกมากที่สุด และจะค่อย ๆ ลดลงตามลำดับ ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน เนื่องจากในระยะที่ศตวรรษนี้ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออ่อน กำลังลง และถอยออกไปจากภาคใต้ โดยมีลมระหว่างทิศใต้ และลมทิศตะวันออกเฉียงใต้พัดเข้ามา แทนที่ เนื่องจากลมนี้เป็นลมร้อน และชื้น จึงทำให้อุณหภูมิสูงขึ้นโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามอุณหภูมิ จะไม่สูงมากนัก เนื่องจากอยู่ใกล้ทะเลทั้งสองด้าน และลมพัดประจำอยู่ตลอดเวลา 3 เดือน

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ทางทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอสิงหนคร ขนาดพื้นที่ 7,821 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรจำนวน 6,824 ไร่ พื้นที่ทำการประมงจำนวน 41 ไร่ พื้นที่ที่อยู่อาศัยจำนวน 946 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์จำนวน 10 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับ ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร ทิศใต้ติดกับ ตำบลท่าบ-ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร ทิศตะวันออกติดกับ ตำบลวัดขนุน-ตำบลสิงโค อำเภอสิงหนคร ทิศตะวันตกติดกับ ตำบลชะแล้-ตำบลปากอ อำเภอสิงหนคร เขตการปกครองมีจำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้าน หนองโค หมู่ที่ 2 บ้านขมวน หมู่ที่ 3 บ้านราแดง หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอบ หมู่ที่ 5 บ้านนอก หมู่ที่ 6 บ้าน ราแดง หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง สภาพชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนหนองโค พื้นที่หมู่ ที่ 1 ชุมชนขมวน พื้นที่หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 บางส่วน ชุมชนราแดง พื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 บางส่วน ชุมชนหนองโอบ พื้นที่หมู่ที่ 4 ชุมชนป่าขวาง พื้นที่หมู่ที่ 7

จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงจากการสำรวจ มีจำนวน 532 หลัง จำนวนประชากรตามการสำรวจ 2,694 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 1,319 คน เพศหญิง จำนวน 1,375 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2554) อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ ทำนา เป็นอาชีพหลักร้อยละ 64.46 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนสิงหาคม-ธันวาคม และเก็บเกี่ยวผลผลิต ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์-เมษายน และเมื่อพ้นช่วงทำนา ประชากรวัยแรงงานก็จะออกไปรับเหมา ก่อสร้าง และขึ้นตาล โตนด ในขณะที่กลุ่มแรงงานวัยรุ่นรับจ้างโรงงาน นอกจากนี้ก็จะมีออกไปทำ ค้าขาย และรับราชการ ร้อยละ 4.18 รายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 30,000 บาท

1. วิสัยทัศน์

"ร่ำแดงเป็นตำบลน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้หลักการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและการพึ่งพาตนเองในปี 2556"

2. พันธกิจ

- 2.1 ส่งเสริมการปกครองโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- 2.2 บำรุงจัดหาสาธารณูปโภคอุปโภค และการคมนาคม
- 2.3 ส่งเสริมการศึกษา วิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับประเพณีสังคม
- 2.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกองทุนผู้ด้อยโอกาส
- 2.5 ส่งเสริมด้านการกีฬา และการท่องเที่ยว
- 2.6 จัดให้มีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค ตลอดปี
- 2.7 ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง
- 2.8 ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.9 ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง สร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน
- 2.10 ส่งเสริมการดูแลสุขภาพ การสร้างสุขภาพภาคประชาชน

3. จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา

- 3.1 มีโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐาน
- 3.2 ให้ประชาชนมีการศึกษา สวัสดิการสังคม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 3.3 กลุ่มอาชีพในชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาอาชีพและสร้างเศรษฐกิจตามเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.4 อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและส่งเสริมงานด้านศาสนาในท้องถิ่น
- 3.5 มีการจัดการชุมชนและสังคมอย่างเป็นระบบ
- 3.6 ส่งเสริมการเมือง และการบริหารจัดการภายในที่ดีในตำบล

4. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

ในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง ได้ยึดแผนยุทธศาสตร์เป็นหลักในการวางแผนพัฒนายุทธศาสตร์ การพัฒนาในช่วง 3 ปีที่ดำเนินการตามความสำคัญของแต่ละยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1.1 ก่อสร้างและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทางบก
- 1.2 พัฒนาซ่อมแซมสะพานในการสัญจรไป – มา
- 1.3 พัฒนาระบบประปาให้มีประปาที่สะอาดและเพียงพอ

1.4 จัดให้มีไฟฟ้าสาธารณะให้ครอบคลุมและเพียงพอ

1.5 ก่อสร้าง ปรับปรุง คู และท่อระบายน้ำ

1.6 ขยายและปรับปรุงสาธารณูปการอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการศึกษาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี

2.1 ส่งเสริมการศึกษาให้ทันสมัย

2.2 ส่งเสริมให้ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเอดส์ และผู้ด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านเศรษฐกิจและด้านการส่งเสริมอาชีพ

3.1 ส่งเสริมอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 พัฒนาอาชีพและส่งเสริมกิจกรรมอยู่ดีมีสุข

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ส่งเสริมกิจกรรมงานด้านศาสนา

4.2 ส่งเสริมและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการจัดการชุมชนและสังคม

5.1 ส่งเสริมกิจกรรมงานด้านสาธารณสุข

5.2 ส่งเสริมการกีฬาและนันทนาการ

5.3 ส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการเมืองและการบริหารจัดการที่ดี

6.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเมืองการปกครอง

6.2 พัฒนาประสิทธิภาพบุคลากร และงานบริหารจัดการภายใน

นโยบายการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง

1. นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2. นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดี

3. นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพ

4. นโยบายด้านศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. นโยบายด้านการจัดการชุมชนและสังคม

6. นโยบายด้านการเมืองและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

การพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาล

1. นโยบายการพักรักษาหนี้

2. นโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

3. จัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน
4. จัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลาง และเล็ก
5. จัดตั้งบรรษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์
6. พัฒนารัฐวิสาหกิจ
7. สร้างหลักประกันสุขภาพดีถ้วนหน้า

ยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล 4 สงคราม

1. ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน
2. ด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด
3. ด้านการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน
4. ด้านการปราบปรามผู้มีอิทธิพล

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

1. การดำเนินการตามนโยบายสำคัญของรัฐบาล คือ
 - 1.1 ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน
 - 1.2 ด้านการแก้ไขปัญหาเสพติด
 - 1.3 ด้านการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน
 - 1.4 ด้านการปราบปรามผู้มีอิทธิพล
2. การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ และแก้ไขปัญหาของประชาชน
3. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
4. การพัฒนาการบริหารการท่องเที่ยว และบริการสู่มาตรฐานสากล
5. เพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางการค้า และการส่งออก
6. พัฒนาศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง และเครือข่ายระบบการคมนาคม นานาชาติของภาคใต้
7. พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตทางการเกษตร
8. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม (องค์การบริหารส่วน

ตำบลดำแดง, 2556)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพองค์กรในการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ และศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย ดังนี้

ธานีทร อินทรเสนีย์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลในเรื่องบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ การบริหารจัดการ ต้องดำเนินการให้บุคลากรได้รับการอบรม สัมมนา ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย วัสดุอุปกรณ์ต้องปรับปรุงให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น วัสดุอุปกรณ์เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน งบประมาณต้องวางระบบการจัดทำแผนที่ภาษีให้สามารถจัดเก็บภาษีเพิ่มขึ้น สามารถบริหารงบประมาณได้ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ การบริหารบุคลากรให้เพียงพอต่อภารกิจที่เพิ่มขึ้นตามแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจ โดยต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบงาน เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตาม โครงสร้างกรอบอัตราขององค์กรบริหารส่วนตำบลมีกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับงานในปัจจุบัน และมีการประสานงานกันภายในหน่วยงานทุกระดับ

เฉลิมวุฒิ บุตรประโคน (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในอนาคต กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลคำเนียม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มอาชีพและกลุ่มอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ มีการวางแผนงานเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน ภายใต้อาณาเขตล้อมทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีการเตรียมชุมชนให้มีความรู้การบริหารงานและการประสานงานขอความช่วยเหลือจาก องค์กรบริหารส่วนตำบล แต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินความรู้สึกรวมของกลุ่มเป้าหมาย อยากจะให้ องค์กรบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม และสนับสนุนทั้งทางด้าน การวางแผน งบประมาณ การให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงาน วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ในการบริหารจัดการกองทุน นอกจากนี้ต้องมีความเสียสละความรับผิดชอบในหน้าที่ และสร้างแรงจูงใจเพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ธานี สุขเกษม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำในเขตลุ่มน้ำ ป่าสักตอนบน ผลการศึกษาพบว่า 1. รูปแบบและวิธีการในการจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน มีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการปฏิบัติเกี่ยวกับมิติทางนิเวศที่เกี่ยวกับการซ่อมแซมระบบน้ำ ที่ชำรุดเสียหายให้ใช้ได้เป็นปกติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับมิติทางสังคมที่เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการใช้น้ำมาวางแผน เป็นการปฏิบัติในระดับปานกลาง และพบว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับมิติทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการจัดคิวการใช้น้ำ เพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบ และการซ่อมแซมเหมืองฝายโดยชาวบ้าน เป็นการปฏิบัติในระดับน้อย นอกจากนี้คณะกรรมการในการจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลมีน้อยเกินไป ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยมาทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. การพัฒนาศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน พบว่า การพัฒนาศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการน้ำ ในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน มีระดับของการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำ ระหว่างชุมชน หรือหมู่บ้านหรือตำบลมีน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีน้อยมากเช่นกัน

พิไลวรรณ จาวสุวรรณวงษ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ความเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงกรณีศึกษา เปรียบเทียบกระทรวงพลังงาน และบริษัท ปตท. จำกัด ผลการศึกษาพบว่า 1. ด้านการมีข้อมูลมีความพร้อมสำหรับการปฏิบัติงานและการสื่อสารที่เปิดกว้างอยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร 2. ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร 3. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร 4. ด้านการมุ่งเน้นต่อผู้รับบริการอยู่เสมออยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร 5. ระบบและโครงสร้างองค์กรอยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร 6. การแบ่งปันอำนาจและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันอยู่ในระดับสูงทั้งสององค์กร และจากการเปรียบเทียบระดับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงทางสถิติพบว่า ทั้งสององค์กรมีระดับความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงในระดับสูงทั้งสององค์กร

บุศรินทร์ สุจริตจันทร์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการศึกษาพบว่า 1. องค์กรประกอบองค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 7 องค์กรประกอบ ได้แก่ ภาวะผู้นำ นวัตกรรมทางการบริหาร การจัดการเชิงกลยุทธ์ การจัดองค์กร ความมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ ระบบธรรมาภิบาล การมีพันธมิตรเครือข่าย เป็นต้น 2. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรประกอบ องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ประกอบด้วยชุดตัวแปรอิสระ ได้แก่ นวัตกรรมทางการบริหาร การจัดองค์กร ระบบธรรมาภิบาล กับชุดตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำ การ

จัดการเชิงกลยุทธ์ ความมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ และการมีพันธมิตรเครือข่าย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับบริบทขององค์กรต่าง ๆ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษาสภาพขององค์กรในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพในการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ผู้นำ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการ ระบบและโครงสร้างองค์กร และการมีเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เอกชน และประชาชน ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้องค์กรมีศักยภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย งานวิจัยของชาติชาย โพธิ์วิไลศิริกุล (2545) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ซึ่งผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเท่านั้น เช่น พนักงานส่วนตำบล และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ส่วนในด้านการบริหารจัดการสรุปผลได้ว่า การดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยก่อนเกิดภัยกล่าวคือ การเตรียมพร้อมด้านบุคลากร จะต้องมีการฝึกอบรมและศึกษาดูงานอย่างจริงจัง และส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัย ส่วนด้านงบประมาณได้มีการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอกับการดำเนินงาน ส่วนด้านระบบการสื่อสารที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้วย

ชัยฤทธิ์ ขวัญสอน (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามความคิดเห็นของบุคลากรหน่วยการbinทหารบก ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อ 1. การบริหารจัดการทรัพยากรในการช่วยเหลือประสบภัยโดยรวมและรายด้านว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง ยกเว้น ด้านการจัดการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ และฟื้นฟูผู้ประสบภัยเห็นว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง 2. ด้านการเตรียมความพร้อม โดยรวมและรายข้อพบว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง ยกเว้น หน่วยbinทหารบกมีอุปกรณ์ คือ เครื่องbinเพียงพอมีประสิทธิภาพน้อย 3. ด้านการจัดการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดกรณีพิบัติ โดยรวมและรายข้อว่ามีประสิทธิภาพปานกลาง ยกเว้นในเรื่องหน่วยbinทหารบกมีความจำเป็นต้องประสานงานอื่น ๆ เป็นอย่างดีเพื่อให้การช่วยเหลือประสบความสำเร็จ และตามความมุ่งหมายในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของหน่วยทหารบกต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ มีประสิทธิภาพในระดับมาก 4. ด้านการจัดการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบอุทกภัยโดยรวมมีประสิทธิภาพมาก 5. ด้านการจัดการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข

โดยรวมและรายชื่อมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง และบุคลากรของหน่วยบริหารบกมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือทำให้ผู้ประสบภัยพิบัติเกิดความไว้วางใจและรู้สึกอบอุ่นใจ มีประสิทธิภาพในระดับมาก

วสุธร ต้นวัฒนกุล และคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการเฝ้าระวังและการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังการเกิดอุบัติเหตุจราจรบนท้องถนนในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบและแนวทางในการประสานเครือข่ายระหว่างหน่วยงานอาสาสมัครต่าง ๆ และภาคประชาชนจำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกันและให้มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานหลักที่ทุกหน่วยงานยอมรับ โดยแบ่งการประสานเครือข่ายออกเป็น รูปแบบการประสานเครือข่ายก่อนและหลังการเกิดเหตุ และรูปแบบการประสานเครือข่ายระหว่างเกิดเหตุ และใช้กระบวนการการเชื่อมต่อเครือข่ายโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านคลื่นวิทยุ และติดต่อผ่านระบบสื่อสารทางโทรศัพท์หรือระบบวิทยุสื่อสาร และใช้ฐานข้อมูลร่วมกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยมีการชักชวนความเข้าใจและติดตามการประสานเครือข่ายด้วยการจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในเครือข่าย ซึ่งสามารถดำเนินการเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายก้าวหน้าไปได้อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของศักยภาพขององค์กรในการดำเนินงานด้านการจัดการภัยพิบัติ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้องค์กรมีศักยภาพในการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จประกอบด้วย บุคลากร อาสาสมัคร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการ และปัจจัยที่เสริมขึ้นมาคือระบบการสื่อสาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การแจ้งข้อมูลข่าวสารถูกต้อง น่าเชื่อถือได้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย งานวิจัยของพรสรวง เถาตะกู (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะต้องมีงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในงาน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และมีการทำงานเป็นทีมในการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ดังนั้นความพร้อมในการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงควรประกอบด้วย จำนวนเจ้าหน้าที่ งบประมาณ แผนการปฏิบัติงาน สวัสดิการแก่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ค่าที่พัก ค่าเบี้ยเลี้ยงและการประกันชีวิตแก่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างกันและกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ไททัศน์ มาลา และคณะ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการอุทกภัยของเทศบาลนครนนทบุรี ประกอบด้วย ประการแรก มีการป้องกันและลดผลกระทบ โดยการประเมินความเสี่ยง การสร้างความรู้ความเข้าใจและการตระหนักเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประการที่สอง มีการเตรียมความพร้อมของเทศบาลและประชาชนให้มีความสามารถในการอยู่กับน้ำของประชาชนแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา การมีแผนการจัดการน้ำท่วมของเทศบาลนครนนทบุรี การฝึกซ้อมตามแผนการจัดการน้ำท่วม การเตรียมพร้อมบุคลากรเพื่อรับมือกับน้ำท่วม ประการที่สาม มีการจัดการในภาวะฉุกเฉิน/การสูบน้ำท่วม มีการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต การสร้างความร่วมมือในการสูบน้ำท่วม ระบบการสื่อสารและการติดต่อกับประชาชนในช่วงวิกฤต การจัดตั้งศูนย์บัญชาการฉุกเฉินและศูนย์พักพิงชั่วคราว และประการที่สี่ มีการจัดการหลังเกิดภัยอย่างเหมาะสม มีการเยียวยาและฟื้นฟูจิตใจประชาชน การจ่ายค่าชดเชยผู้ประสบภัย ส่วนด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดการอุทกภัย ได้แก่ ปัญหางบประมาณ ปัญหาการจัดการ ปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์/กำลังคน ปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

กาญจน์ชนิษฐา เอกแสงศรี (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาวะวิกฤติ และการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการแก้ไขอุทกภัยอย่างยั่งยืน: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่น้ำท่วมในเขตจังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาวิจัย แสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวิกฤติของบุคลากรระดับจังหวัดและท้องถิ่นเหล่านี้ในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของผู้ที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยจะต้องมีภาวะผู้นำที่เปี่ยมความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ในภาวะวิกฤติ ที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วมและภัยสาธารณะที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ต้องสามารถให้การดูแลเอาใจใส่ที่ดีและบริหารงานแบบไร้พิกัด การเสียสละตนเอง การมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างเท่าเทียมและการมีความสามารถในการตัดสินใจที่ดีและแม่นยำ

ประสิทธิ์ เวียงสงค์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. มีการกำหนดนโยบายด้านแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยที่ชัดเจน และผู้นำมีวิสัยทัศน์ เข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของงานด้านสาธารณภัย มีการจัดทำแผนหรือวางระบบการปฏิบัติการก่อนเกิดเหตุ 2. มีแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และมีการฝึกซ้อมแผนเพื่อเตรียมรับสถานการณ์สาธารณภัยกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3. มีการตั้งศูนย์บัญชาการ (Command Center) เพื่อเป็นศูนย์ช่วยเหลือและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร 4. มีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชน ทางด้านอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และมีทีมกู้ภัยประจำตำบล

อดิศร บำรุงญาติ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ศึกษากรณีของอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่า การดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะต้องมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัฏจักรของสาธารณภัย คือ ระยะเวลาก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะก่อนเกิดภัย จะต้องมีการป้องกันเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น บุคลากร จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาสาธารณภัยที่เกิดขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันและบรรเทาภัย และรวมถึงการสร้างแนวร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณและอุปกรณ์เครื่องมือในการดำเนินการ และด้านการสื่อสารกล่าวคือ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หรือชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมต่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้น

เพชรรัตน์ แสนทวิสุข (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า วิธีการทำงานของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดอุบลราชธานีในด้านทรัพยากรองค์การ บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ มีรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการ รวมคน รวมงาน การประสานงานระหว่างภายในหน่วยงานหรือภายนอกองค์กรได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี การมอบหมายงานภายในองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความชัดเจน การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานค่อนข้างน้อย

ฤทธิชัย ธรรมแสง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการปัญหาอุทกภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดในการรับผิดชอบของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 16 ชัยนาท ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและกระบวนการจัดการอุทกภัยขององค์กรให้ความสำคัญกับการตั้งรับมากกว่าการเตรียมความพร้อมป้องกัน เพราะขั้นตอนก่อนเกิดภัยไม่มีความพร้อม ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ ส่วนปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการปัญหาอุทกภัย พบว่า ปัจจัยทางด้านบุคลากร ปัจจัยด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ปัจจัยด้านงบประมาณ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 16 ชัยนาทในการจัดการกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น

สำนักงานวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์และวางแผนจัดการ พื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม: กรณีศึกษาอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ผลงานวิจัยสรุปได้ว่า การนำเอาระบบสารสนเทศ

ภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ สามารถวิเคราะห์และแสดงผลออกมาเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่และสามารถทราบพิกัดรวมถึงขอบเขตที่ชัดเจน จึงนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการวางระบบเตือนภัย ทำให้ทราบพื้นที่เป้าหมายที่จะแจ้งเตือนภัยไปสู่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายให้ทราบและเตรียมการป้องกันที่ทันต่อเหตุการณ์ และได้เผยแพร่แก่สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดตลอดจนทุกหน่วยงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนเฝ้าระวัง เตือนภัย และป้องกันภัยทุกพื้นที่เสี่ยงภัยให้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถจัดการกับภัยพิบัติได้ คือ แผนนโยบายงบประมาณ เจ้าหน้าที่ มีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในงาน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ถึงแม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพองค์กรในการจัดการภัยพิบัติหลายงานวิจัย แต่ก็มีงานวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัย ประกอบด้วย งานวิจัยของกัญญารัตน์ พันดวง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเขามีเกียรติ อำเภอสะเดิง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ปัญหาและอุปสรรคการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้แก่ 1. ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งมีงบประมาณไม่เพียงพอ การอุดหนุนงบประมาณจากส่วนกลางน้อย ค่าเช่า ไม่มีความคล่องตัวในการเบิกจ่าย มีข้อจำกัดตามกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา 2. ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า การออกปฏิบัติงานมีเจ้าหน้าที่น้อยออกไปช่วยเหลือชาวบ้านได้ไม่ทั่วถึง ไม่มีเจ้าหน้าที่เฉพาะทาง โดยเฉพาะ ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ดับเพลิงหรือมีเจ้าหน้าที่กู้ภัยน้อย ไม่มีงบประมาณในการจ้าง มีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการจ้าง 3. ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีราคาสูงมาก มีงบประมาณที่จำกัดและขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถจัดซื้อเครื่องมือได้ครบถ้วนได้ 4. ปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ปัญหานี้ทว่าวมักเกิดขึ้นพร้อมกัน ทำให้ต้องช่วยเหลือในพื้นที่ตนเองก่อน ทำให้การประสานงานกับหน่วยงานอื่นซึ่งอยู่ต่างพื้นที่มาถึงล่าช้าหรือไม่ทันการณ์ ขาดการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่น ขาดการสื่อสารภายในพื้นที่ เช่น การประชาสัมพันธ์เรื่องการให้ความช่วยเหลือขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือไม่สามารถติดต่อประสานได้ทันทั่วถึง

สมสกุล ทองนิลพันธ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ประเมินความพร้อมและความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี ในการถ่ายโอนภารกิจการวางผังเมืองรวม ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีความพร้อมเนื่องจากมีโครงสร้างงานด้านผัง

เมืองที่ยังไม่มีความชัดเจน ปัจจัยด้านงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีมีความสามารถและความพร้อมทางด้านการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งเป็นงบประมาณที่มาจากการจัดเก็บรายได้ด้วยตนเองและการได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ปัจจัยด้านบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีไม่มีความพร้อมทางด้านบุคลากรในการปฏิบัติการกิจการวางและจัดทำผังเมือง ปัจจัยด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีมีความพร้อมความสามารถทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอ

สุรสิทธิ์ ภูคุตแก้ว (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานของศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เทศบาลตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมีปัญหาทางด้าน 1. ปัญหาด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คือ การร่วมช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่อยู่ในภาวะที่อันตราย การร่วมฝึกซ้อมแผนป้องกันภัยต่าง ๆ และการร่วมจัดเตรียมซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน 2. ปัญหาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย คือ การรักษาทรัพย์สินของผู้ประสบภัย 3. ปัญหาด้านสงเคราะห์ผู้ประสบภัย คือ การร่วมจัดเตรียมสถานที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเบื้องต้น การร่วมช่วยเหลือการอพยพผู้ประสบภัยช่วยเหลือด้านการพยาบาลอนามัย 4. ปัญหาด้านการปฏิบัติการกู้ชีพกู้ภัย คือ การเข้าถึงและการช่วยเหลือโดยใช้ทักษะ เครื่องมือ ความชำนาญ การค้นหาและเข้าพื้นที่ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางผสม โดยยานพาหนะต่าง ๆ และการช่วยเหลือปฐมพยาบาลเพื่อเตรียมเคลื่อนย้ายดูแลรักษาโดยแพทย์ 5. ปัญหาด้านอื่น ๆ คือ การได้รับความช่วยเหลือด้านเงินสงเคราะห์

กระสินธุ์ เจริญกุล (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการป้องกันและระงับอัคคีภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการปฏิบัติงานป้องกันและระงับอัคคีภัยทั้ง 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การประสานงาน และควบคุมแต่อยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ ยกเว้นด้านการประสานงานซึ่งปฏิบัติในระดับมาก ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานป้องกันและระงับอัคคีภัยอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีปัญหาด้านงบประมาณ รองลงมาคือด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านบุคลากร

วรัทยา พรหมชาติ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ประเมินความพร้อมทางด้านการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ การวิเคราะห์ความพร้อมได้พิจารณาจาก 5 มิติ ได้แก่ 1. ความชัดเจนด้านนโยบาย 2. การจัดสรรงบประมาณ 3. สมรรถนะของบุคลากร 4. ความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ และ 5. ศักยภาพการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ยังมีความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติไม่สูงนักดังจะเห็นได้จากยังขาดนโยบายและแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจน ส่งผลให้ไม่มีการจัดทำแผนป้องกันบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และไม่มีการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพื่อการจัดการ

ในกรณีฉุกเฉินเมื่อมีภัยพิบัติทางธรรมชาติและไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาระบบป้องกันบรรเทาสาธารณภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องคอยรับการสั่งการจากหน่วยงานในส่วนกลางหรือหน่วยงานสังกัดการบริหารส่วนภูมิภาคทุกครั้งที่ภัยพิบัติหรือเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินขึ้น

ประสิทธิ์ ไชยเวช (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามมาตรการด้านการช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สาเหตุของปัญหาในการดำเนินงานและการเข้าช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย คือปัญหาด้านโครงสร้าง ขั้นตอน ระเบียบและกฎหมาย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ กล่าวคือ ขั้นตอนและระเบียบกฎหมายเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามมาตรการด้านการช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัยมากกว่าด้านอื่น ๆ รองลงมาคือเรื่องของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และระเบียบกระทรวงการคลังฯ ตามลำดับ โดยขั้นตอน ระเบียบ กฎหมาย และบุคลากรเป็นปัญหาในการดำเนินงานระดับมาก ส่วนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และระเบียบกระทรวงการคลังฯ จัดว่าทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานระดับปานกลาง

จุฬารัตน์ โสตะ และคณะ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมและการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันและแก้ปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรทางหลวง ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า ชุมชนริมทางหลวง ยังไม่มีระบบระบบการป้องกันภัยจราจร ยังขาดการประสานเชื่อมโยงจากผู้เกี่ยวข้อง ยังไม่มีแผนการพัฒนา ไม่มีการพัฒนาศักยภาพด้านบุคลากร งบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น และการบริหารจัดการร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ระบบการติดต่อสื่อสาร ไม่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยระยะที่ 2 การดำเนินงานเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจร มีการพัฒนาปรับปรุงถนน การใช้รถยนต์ที่เคารพกฎจราจร การปรับสภาพแวดล้อม จัดทำแผนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยระยะที่ 3 พบว่า การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจร มีการพัฒนาด้านบุคลากร ยาและเวชภัณฑ์ ระบบส่งต่อและระบบการสื่อสารและการจัดทำข้อมูล รวมทั้งงบประมาณ โดยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับตำรวจ ผู้นำองค์กรบริหารส่วนตำบลและครู ทุกขั้นตอนทั้งการศึกษาปัญหา การวางแผน และการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผล รวมทั้งมีการพัฒนาเครือข่ายทั้งระดับบนและระดับล่างอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมทางด้าน นโยบาย สมรรถนะบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ โครงสร้าง ขั้นตอน ระเบียบและกฎหมาย รูปแบบการจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เป็นต้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดศักยภาพในการดำเนินงาน จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ของตนเองได้

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ศักยภาพขององค์กรในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ พบว่า นักวิจัยได้กำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพองค์กรไว้ หลายปัจจัยด้วยกัน แต่ในงานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” ได้ กำหนดปัจจัยหลัก ๆ ที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วย 1. ผู้นำองค์กร 2. ความชัดเจนด้านนโยบาย 3. การจัดโครงสร้างองค์กร 4. รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการภัยพิบัติ 5. สมรรถนะบุคลากร 6. ความพร้อม ทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ 7. การจัดสรรงบประมาณ 8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย 9. ระบบการ สื่อสาร 10. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปศักยภาพขององค์กรใน การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติของนักวิจัยหลาย ๆ ท่าน ไว้ดัง ปรากฏในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลสีแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลสีแดง

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล สีแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้าน อุทกภัยและวาตภัย	อดิศร บำรุงญาติ.2550	ชานินทร์ อินทรเสนีย์.2547	เฉลิมชาติ บุตรประโคน.2550	ชนะเลิศฤทธิ์ สีวชัยภิมิ.2545	ธานี สุขเกษม.2554	ชาติชาย โพธิ์วิไลศิริภค.2545	ชัยสิทธิ์ ขวัญสอน.2549	พรสวรรค์ เกาตะภ.2550	ประสิทธิ์ เวียงสงค์.2557	กัญญารัตน์ พันดวง.2554	สมศักดิ์ ทองนิลพันธ์.2555	กระตืนท์ เจริญภค.2548	วรัทยา พรหมชาติ.2556	ประสิทธิ์ ไชยเวช.2550	จพภรณ์ โสต.2550	เพชรรัตน์ แสนทวีสุข.2552	ถพิรัชย์ ธรรมแสง.2553	สำนักงานวิจัย.2550	วศธร ต้นวัฒน์ภค.2549	ยงพท เมฆรัตน์.2545	พิไลวรรณ จาวสุวรรณวงษ์.2555	บศรินทร์ สจริตจันทร์.2553	ศภวัฒน์กร วงศ์นวส.2556	จารพรธ.2538	ไพทัศน์ มาลา.2557	สจันต์ ไชยชมศักดิ์.2558
1) ด้านผู้นำองค์กร			✓	✓					✓						✓							✓	✓			✓
2) ด้านความชัดเจนด้านนโยบาย								✓	✓		✓		✓		✓				✓		✓			✓		
3) ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร												✓		✓							✓	✓	✓			
4) ด้านรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการ		✓			✓	✓	✓		✓			✓	✓		✓		✓					✓			✓	
5) ด้านสมรรถนะบุคลากร	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓			
6) ด้านความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้	✓	✓					✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓						

ตาราง 1 ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลำแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลำแดง (ต่อ)

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลำแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย	อดิศร บำรุงชาติ.2550	ธานีพร อินทรเสนีย์.2547	เฉลิมวุฒิ บุตรประโคน.2550	ธนະสิทธิ์ เจริญชัยภิมิ.2545	ธานี สุขเกษม.2554	ชาติชาย โพธิ์วิไลศิริภค.2545	ชัยทัต ขำถสอน.2549	พรศรวง เถาตะภ.2550	ประสิทธิ์ เวียงสงค์.2557	กัญฉวีรัตน์ พันดวง.2554	สมสกล ทองนิตพันธ์.2555	กระสินธุ์ เจริญภค.2548	วรัทยา พรหมชาติ.2556	ประสิทธิ์ ไทยเวช.2550	จพภรณ์ โสภ.2550	เพชรรัตน์ แสนทวีศข.2552	ถศธิชัย ชรรวมแสง.2553	สำนักงงานวิจัย.2550	วศธร ตันวัฒนภค.2549	ยงยพธ เมษรัตน์.2545	พิไลวรรณ จาวสุวรรณวงษ์.2555	บศร์รินทร์ ศจริตจันทร.2553	ศภวฒนภกร วงศ์ชวศ.2556	จารพธธ.2538	ไพฑัศน์ มาลา.2557	ศจันต์ ไชยชมศักดิ์.2558
7) ด้านการจัดสรรงบประมาณ	✓	✓				✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓							
8) ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย																		✓								
9) ด้านระบบการสื่อสาร	✓					✓							✓						✓							
10) ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓				✓			✓	✓	✓		

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชนในการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วยดังนี้

จันทรแรม เรือนแป้น และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ในชุมชนโคกโคเฒ่ายังคงปรากฏสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองของชุมชนทั้ง 7 ประการ ได้แก่ 1. ศักยภาพของผู้นำชุมชน 2. ความสัมพันธ์ภายในชุมชน 3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน 4. ฐานทรัพยากรภายในชุมชน 5. การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน 6. การมีค่านิยมพึ่งตนเอง 7. ความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน หากพิจารณาในภาพรวมทั้งตำบล จะพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มากที่สุด คือ ศักยภาพของผู้นำชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชน และมีค่านิยมพึ่งตนเอง ตัวบ่งชี้ในระดับปานกลางคือ ฐานทรัพยากรภายในชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนและความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีระดับน้อยที่สุดคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน

ศิริภา คุณพระเนตร (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ 1. ปัจจัยด้านความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ 2. ด้านทัศนคติในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และ 3. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยด้านความรู้และด้านทัศนคติในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคือ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ทั้งในเรื่องของงบประมาณและการอบรมให้ความรู้ ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชนอีกด้วย

พรทิพย์ ตันดิวังศ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนกับการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนในการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ศักยภาพด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1. ศักยภาพบุคคล พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนในการดูแลสุขภาพ ประกอบกับการมีเจตคติที่ดีของชาวบ้านในการดูแลสุขภาพ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ 2. ศักยภาพทางด้านกายภาพ พบว่า มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีก็เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมลักษณะชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบชานเมือง 3. ศักยภาพด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น การ

รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การสืบทอด การสะอาดเคราะห์ทำให้เกิดความรักความสามัคคี เกิดการเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาขึ้น 4. ศักยภาพด้านเครือข่ายชุมชน ซึ่งตำบลหลักหมี่ โรงเรียน วัด เทศบาลตำบลสถานีอนามัย และกลุ่มชมรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5. ศักยภาพด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา พบว่า เป็นการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการซึ่งถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากนั้นก็ถ่ายทอดจากภายในชุมชนสู่ภายนอก ได้แก่ เพื่อนบ้าน และชุมชนใกล้เคียง

ธนากร สังเขป (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนชุมชนและการบูรณาการแผนชุมชนให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนได้บทเรียนจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชน คือ ได้รู้จักตนเอง เข้าใจปัญหา คิดพึ่งพาตนเอง และแสวงหาทางออกด้วยตนเอง การจัดทำแผนชุมชนจะต้องยึดหลักการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในชุมชน ภายใต้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมสามารถนำมาเป็นศักยภาพในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนได้

วิทยา คามุณี (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษา องค์กรออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเกิดจากการผสมผสานและสร้างความสมดุลระหว่างแนวทางในการเพิ่มทุนทางสังคมสมาชิกภายในกลุ่มโดยการสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเพื่อสร้างความเป็นรู้สึกรักของการเป็นสมาชิกและแรงยึดเหนี่ยวภายใน รวมทั้งความเป็นปึกแผ่นของชุมชนพร้อมกับการสร้างเครือข่ายปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมของชุมชนเพื่อระดมทรัพยากรจากภายนอกแล้วควบคุมและบริหารจัดการทรัพยากรสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่ม โอกาสในการทำงาน รวมทั้งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตลอดจนการจัดสวัสดิการชุมชนและกิจกรรมสาธารณะจะสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลและพัฒนาศักยภาพชุมชนได้

พงษ์สิทธิ์ นิยมสัตย์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทและศักยภาพของชุมชนในการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในเขตตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษายบทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า การมีลักษณะความเป็นผู้นำของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทำให้สามารถบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้ดี ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินงาน รวมถึงการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ส่วนศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ศักยภาพในการจัดการกองทุนหมู่บ้านมีความพร้อมของทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมี

การสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรค พบว่า ต้องปรับตัวกับแนวโน้มนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงตามคณะกรรมการตลอดเวลาทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง และปัญหาของคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลต่าง ๆ จึงทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านได้อย่างเต็ม

เอกสุธิ พุทหมนตรี (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการดำเนินงานเรื่องโรคเอดส์ในชุมชน พบว่าองค์กรชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงานเรื่องโรคเอดส์ในชุมชนเนื่องจากมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มีผู้นำเข้มแข็ง เสียสละ เข้าใจปัญหาและต้องการมีประสบการณ์ในการศึกษาและการพัฒนาในชุมชนดีพอควร และมีระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลและองค์กรทั้งในและนอกชุมชน

วรรณภา ถิ่นหัวเสือ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่สามารถเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน พบว่า ในด้านพื้นฐานของผู้นำชุมชนตำบลบ้านระกาศมี 2 ลักษณะ คือ ผู้นำแบบทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ผู้นำทั้งสองลักษณะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีความเสียสละ มีความอดทน และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของชุมชนมากทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงาน

ศักดิ์สรณ์ มงคลอิทธิเวช (2552) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ กรณีศึกษา บ้านสบยาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่าบริบทของชุมชนเอื้อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพ เกิดจากคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชนมีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยแก้ไขปัญหา ชุมชนมีทุนในชุมชนครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ

ชาติชาย มณีกาญจน์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพองค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียน การศึกษาพบว่า องค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้ตระหนักและเข้าใจถึงปัญหา ให้เขาได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหากันเอง ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนปัจจัยด้านต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนเองก็ได้รับประสบการณ์และมีความไว้วางใจที่ได้มีส่วนช่วยเหลือซึ่งกันและกันร่วมกับองค์กรชุมชนของเขาเอง ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการเอาชนะปัญหาต่าง ๆ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ภาคชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงานประกอบด้วย ผู้นำเข้มแข็ง ความสัมพันธ์ภายในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ความรู้ฐานทรัพยากรภายในชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน การมีค่านิยมพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างภายนอกชุมชน จึงจะสามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย งานวิจัยของกาญจน์จิรพันธ์ คลองข่อย และสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา การจัดการวิกฤตน้ำท่วมของหมู่บ้านแหลมกลาง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในชุมชนบ้านแหลมกลาง ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน เป็นผู้นำที่เสียสละช่วยแก้ไขปัญห สร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินการประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนน้ำท่วมระหว่างน้ำท่วมขัง และการฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วม 2. ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการเรียนรู้จากการกระทำร่วมกัน สำคัญสูงสุด เป็นประเด็นรองลงมา ก่อให้เกิดการจัดการเป็นประเด็นสุดท้าย และ 3. ทูตทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย มติบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัย รองลงมาคือมิติน้ำใจ และมิติน้ำใจช่วยเหลือความเป็นพลเมืองเพื่อส่วนรวม เป็นมิติน้ำใจสุดท้าย การสะสมทุนทางสังคมยาวนาน เมื่อเกิดวิกฤตความเดือดร้อนคนในชุมชนจะไม่ทิ้งกันก่อเกิดความเข้มแข็งขึ้นส่งผลให้ชุมชนความสามารถในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสบภัยพิบัติสึนามิ: กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า การรวมตัวของชาวบ้านทั้งที่บ้านน้ำเค็มและบ้านในไร่ ส่วนหนึ่งมาจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน การมีผู้นำที่เอาจริงเอาจังส่งผลให้เกิดกลุ่มคนทำงานที่เข้มแข็งเพื่อชุมชน มีการบริหารทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบ และมีแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนโดยใช้วิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านสามารถต่อสู้กับภาวะวิกฤตจนสามารถพลิกวิกฤตเป็นโอกาสได้

ชูวงศ์ อุบลี (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติ : กรณีศึกษาอาคารเคหะชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนในเขตอาคารเคหะชุมชนเขตดินแดง เป็นกลุ่มประชาชนที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติ โดยประชาชนได้รับความรู้ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี เช่น ความรู้เกี่ยวกับภัย ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติ ความรู้ในการใช้งานเครื่องมือเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา และการจัดเตรียมความพร้อมในระดับบุคคล เช่น การฝึกอบรมแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติ การฝึกซ้อมแผนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย

มีการเตรียมช่องทางการติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยและการบริหารจัดการภัยอยู่ในระดับสูง

พิชัย สุนทรนันท์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเทวราช อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยของประชาชน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ การได้รับการยกย่องนับถือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ผลประโยชน์ตอบแทน และทัศนคติต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าปัจจัยทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัย แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ การตระหนักถึงปัญหาอุทกภัย ความรับผิดชอบต่อสังคม การรับรู้ความสามารถในการร่วมผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหา การลงมือปฏิบัติในการแก้ปัญหา การมีเครือข่ายในการร่วมทำกิจกรรม พบว่าปัจจัยทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก 3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัย แบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและการสำรวจปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตาม และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน

พันธุ์ศิริ ธาริยะวงศ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย หมู่บ้านแก้ออ ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยของหมู่บ้านแก้ออมีการจัดการที่ประกอบด้วยตัวแสดงมากมายและมาจากแหล่งที่หลากหลาย ตัวแสดงเหล่านี้เข้ามาจัดการทั้งรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการตามกฎหมายบ้านเมืองและความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ที่เกิดจากความสมัครใจช่วยเหลือ ทำให้บ้านแก้ออเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ได้จากการระดมของตัวแสดงในหมู่บ้านและภายนอกหมู่บ้านใช้ในการจัดการ อีกทั้งยังมีบทบาทของภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการครั้งนี้ โดยการระดมทรัพยากรภายในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือตนเองเบื้องต้น บนฐานความสัมพันธ์ที่เป็นเครือญาติ ซึ่งถือเป็นหลักการพึ่งตนเองได้อย่างเด่นชัด ความสัมพันธ์ที่เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันอาศัยช่องทางการติดต่อสื่อสารกันภายใต้บริบทของพื้นที่ เช่น เครื่องเสียงตามสาย หอกระจายข่าว การเดินบอก และสื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น สำหรับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติของหมู่บ้านแก้ออให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พบว่า ภาครัฐควรให้อำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่นได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลพร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรอย่างโปร่งใสและกระจายไปยังตัวแสดงหลักอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจในด้านการ

จัดการภัยพิบัติโดยตรงให้มากขึ้น นอกจากนี้ บทบาทของภาคประชาชนควรได้รับการส่งเสริมศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติบนพื้นฐานของทรัพยากรในชุมชนด้วยตนเอง

พิจิต ตันติศักดิ์ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. มูลเหตุในการเข้าไปเป็นอปพร. ของประชาชน ประกอบด้วย ความต้องการเสียสละต่อสังคมมากกว่าผลประโยชน์ การเข้าไปร่วมช่วยเหลือราชการในการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน การเข้าไปร่วมช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดจนต้องการเสียสละต่อสังคมในการอุทิศกำลังการ กำลังใจ ตลอดจนทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือสังคม การมีสิทธิ์แต่งเครื่องแบบและเครื่องประดับเครื่องหมายอปพร. การมีสิทธิ์ใช้อาวุธปืนของทางราชการในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร การมีสิทธิ์และใช้วิทยุสื่อสารในเครื่องข่ายอปพร. 2. บทบาทของอปพร. ที่มีต่อสังคม ประกอบด้วย การเตรียมเข้าไปช่วยเหลือป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้น การเข้าไปช่วยระงับภัยในขณะที่เกิดขึ้น การเข้าไปช่วยฟื้นฟูหลังเกิดภัย

สมจิตร เสาะสมบุญ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล: กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนของศูนย์เทศบาลมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริการสังคมและการปฏิบัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอยู่ในระดับปานกลาง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้ต่อเดือน มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนที่มีสมาชิก 6-10 ปี มีส่วนร่วมในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมากกว่าอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนที่เป็นสมาชิกมากกว่า 10 ปี

สมบุญ อำพนพนารัตน์ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า มีส่วนร่วมในการวางแผนและโครงการป้องกันไฟป่าและมีส่วนร่วมในการปลูกป่าในพื้นที่ไฟไหม้ และต้องการให้สถานีควบคุมไฟป่าสระบุรีมาช่วยป้องกันและดับไฟป่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ รายได้ ระดับการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับไฟป่า การเข้ารับการศึกษา การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวสาร ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า ส่วนปัญหาในการป้องกันไฟป่าของประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ พบว่า การประชาสัมพันธ์จากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐมีน้อย มีรายได้ของครอบครัวน้อย มีสุขภาพไม่สมบูรณ์และมีภาระครอบครัวมาก จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่าน้อย

สุรสิทธิ์ ภูคุตแก้ว (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานของศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เทศบาลตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาการบริหารงานอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นปัญหาเร่งด่วน ได้แก่ 1. ปัญหาด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คือ ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่อยู่ในภาวะที่อันตราย การร่วมฝึกซ้อมแผนป้องกันภัยต่าง ๆ และการร่วมจัดเตรียมซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน 2. ปัญหาด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย คือ การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันป้องกันโจรกรรมอาชญากรรมและหน่วยก่อความไม่สงบ การควบคุมตรวจตราบุคคลที่น่าจะเป็นอันตรายต่อความไม่สงบและการควบคุมให้ความปลอดภัยแก่ผู้ประสบภัย ทรัพย์สินของผู้ประสบภัย 3. ปัญหาด้านสงเคราะห์ผู้ประสบภัย คือ การร่วมจัดเตรียมสถานที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเบื้องต้น การร่วมช่วยเหลือการอพยพผู้ประสบภัยช่วยเหลือด้านการพยาบาลอนามัย การจัดระเบียบภายใน และการร่วมซ้อมแผนป้องกันภัย 4. ปัญหาด้านการปฏิบัติการกู้ชีพภัย คือ การเข้าถึงและการช่วยเหลือโดยใช้ทักษะ เครื่องมือ ความชำนาญ การค้นหาและเข้าพื้นที่ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางผสม โดยยานพาหนะต่างๆและการช่วยเหลือปฐมพยาบาลเพื่อเตรียมเคลื่อนย้าย ดูแลรักษาโดยแพทย์ 5. ปัญหาด้านอื่นๆ คือ การได้รับความช่วยเหลือด้านเงินสงเคราะห์ การได้รับเบี้ยเลี้ยง และการมีห้องปฏิบัติการ

จิตภัทรา คำผางแดง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐาน กรณีศึกษา: ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยคิดว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นแล้วเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่ต้องให้มาให้ความช่วยเหลือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือมีส่วนร่วมทางความคิด เพราะว่าในอดีตของประชาชนส่วนใหญ่เคยประสบปัญหาอุทกภัยมาก่อน จึงทำให้เกิดความตระหนักในการจัดการ ภัยพิบัติของชุมชน แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อรับมือภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรมีเกี่ยวข้องที่จะมาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตนก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ให้แก่ประชาชนเพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน อาสาสมัครชุมชน ประสบการณ์/ความรู้ของประชาชนในชุมชน เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐเพียงอย่างเดียว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพองค์กรและชุมชนในการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพองค์กรและชุมชนในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ดังนี้

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และรัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการรองรับการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่ด้านสาธารณสุข โดยพิจารณา 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความพร้อมเชิงองค์กร ได้แก่ภาวะผู้นำ โครงสร้างของระบบ และความเพียงพอของบุคลากร การคลัง ประเด็นที่ 2 ความพร้อมของประชาชน ได้แก่ ทักษะคิดของประชาชน รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการศึกษาได้ศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ผลการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบ ได้แก่ อบจ.หนองบัวลำภู เทศบาลนครอุดรธานี และอบต.นาโพธิ์ มีความพร้อมเชิงองค์กรที่สูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีเปรียบเทียบ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบมีทัศนคติที่เป็นบวกต่องานด้านสาธารณสุขและการทำงานแบบเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและองค์กรภาคประชาชนมากกว่าผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีเปรียบเทียบ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบมีจำนวนบุคลากรด้านสาธารณสุขในสัดส่วนที่เหมาะสมต่อจำนวนประชากรในพื้นที่ แต่ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ผลการศึกษาชี้ให้เห็นความพร้อมและศักยภาพของภาคประชาชนในด้านสุขภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบมีความพร้อมมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเทียบ โดยเห็นได้จากองค์กรภาคประชาชนที่หลากหลายและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพที่ดี ทั้งนี้ ความหลากหลายขององค์กรภาคประชาชนและกิจกรรมด้านสุขภาพล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชนอันก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในความสำคัญของการรักษาสุขภาพอนามัยและยังเกี่ยวข้องไปถึงการทำงานเชิงรุกของบุคลากรด้านสาธารณสุขของท้องถิ่น

จารุพรรณ สายสุคนธ์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของกลุ่มชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า การแสดงบทบาทของกลุ่มหรือองค์กรในการพัฒนาขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐบาล การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ขององค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ สมาชิกในกลุ่มซึ่งครอบคลุมถึง เพศ อายุ การศึกษา และพฤติกรรมของคนในกลุ่ม ตลอดจนถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มและการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มหรือองค์กร ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะส่งผลต่อวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนาชนบทต่อไป

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ พบว่า นักวิจัยได้ให้ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพของชุมชนไว้ หลายปัจจัยด้วยกัน แต่ในงานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” ปัจจัยหลัก ๆ ที่นำมาใช้ในการทำการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. ประสบการณ์/การเรียนรู้ ของคนในชุมชน 3. การพึ่งพาตนเองของชุมชน 4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 5. ทุนทาง สังคม 6. การประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 7. ความรู้เกี่ยวกับการ จัดการภัยพิบัติ 8. บทบาทของอาสาสมัครชุมชน โดยสรุปศักยภาพของชุมชนในการดำเนินงานด้าน ต่าง ๆ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อ ศักยภาพขององค์กรในการจัดการภัยพิบัติของนักวิจัยหลาย ๆ ท่าน ไว้ดังปรากฏในตาราง 2 ดังนี้

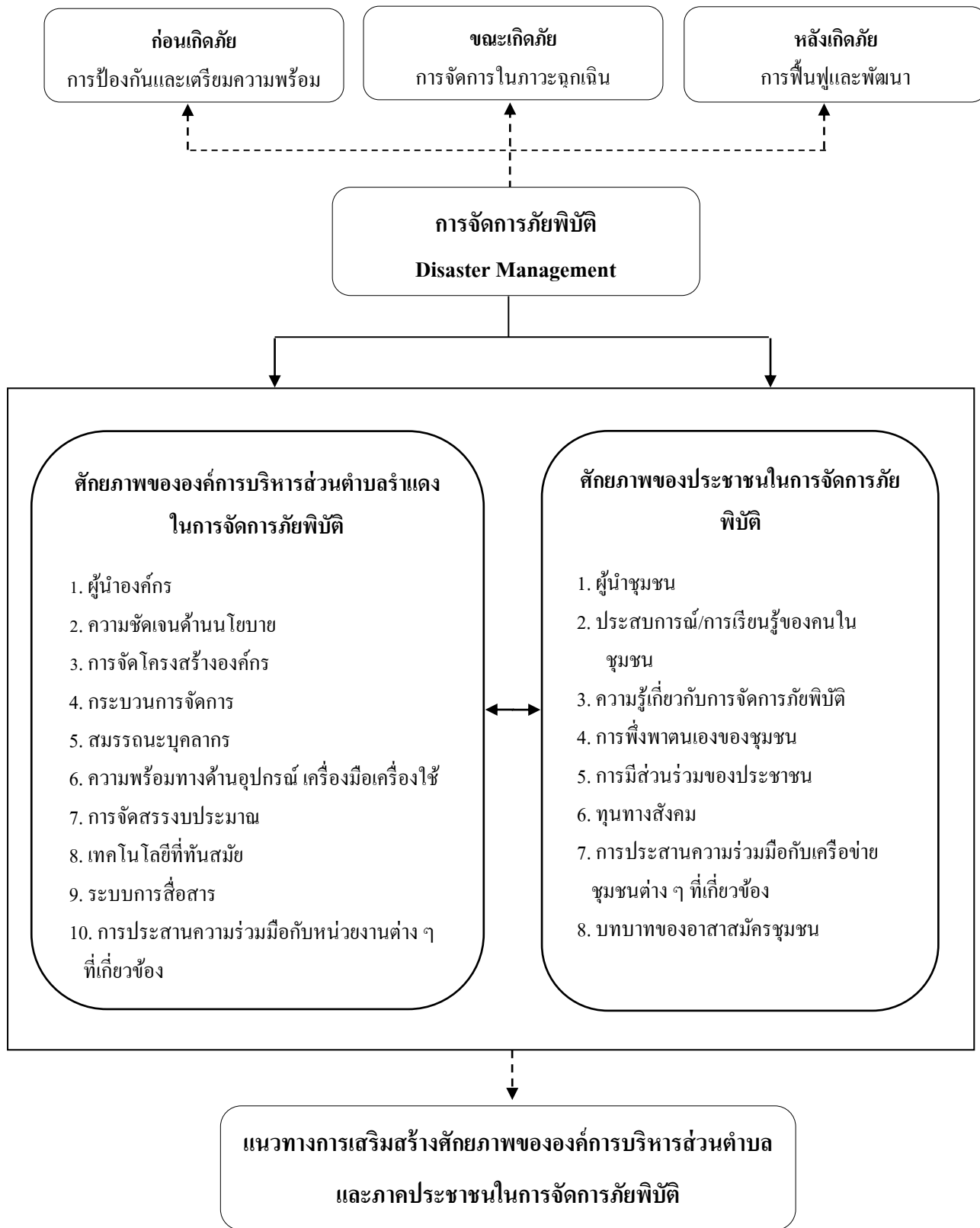
ตาราง 2 ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลำแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลำแดง

ศักยภาพของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยพื้นที่ตำบลำแดง	จันทร์แรม เรือนแป้น. 2555	ศิริภา คณพระเนตร. 2553	พรทิพย์ ชันติวงศ์. 2551	ธนากร สังเขป. 2550	วิทยา คามณี. 2551	พงษ์สิทธิ์ นิยมสัฒย์. 2546	เอกสิทธิ์ พยพมนตรี. 2538	วรรณมา ถิ่นหัวเสือ. 2548	ศักดิ์ศรีน มงคลอิทธิวิช. 2552	ชาติชาย มณีภาพจน์. 2538	จินตนา ชนมหมกตา. 2545	ภาณจินจิรัตน์ที่คลองข่อย. 2555	เพ็ญประภา ภัทรานกรม. 2553	ชวงส์ อบาลี. 2551	พิชัย สุนทรนันท์. 2550	พันธ์ศิริ ธานีรัชวงษ์. 2556	พิชิต ตันติศักดิ์. 2554	อดิศร บำรงชาติ. 2550	สมจิตร์ เสาะสมบรรณ. 2548	สมบรรณ อำพนพนรัตน์. 2548	สรสิทธิ์ ภักตแก้ว. 2552	จิตทิภา คำแดง. 2553	ศกัฒนาการ วงศ์วัฒ. 2556	จารพรรณ. 2538
1) ด้านผู้นำชุมชน	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓								
2) ด้านประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน	✓			✓							✓													
3) ด้านการพึ่งพาตนเองของชุมชน	✓			✓									✓			✓								
4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน		✓		✓	✓			✓		✓	✓		✓	✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓	
5) ด้านทุนทางสังคม	✓		✓	✓	✓				✓			✓	✓											✓

ตาราง 2 ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง (ต่อ)

ศักยภาพของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง	จันทร์แรม เรือนแป้น. 2555	ศิริภา คณพระเนตร. 2553	พรทิพย์ ตันติวงศ์. 2551	ธนากร สังขป. 2550	วิทยา คามณี. 2551	พงษ์สิทธิ์ นิยมสัตย์. 2546	เอกสิทธิ์ พยพมนตรี. 2538	วรรณภา ถิ่นหัวเสือ. 2548	ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช. 2552	ชาติชาย มณีภาจนัน. 2538	จินตนา ชมหมกดา. 2545	ภาณจันจิรนนท์ คลองข่อย. 2555	เพ็ญประภา ภัทรานกรม. 2553	ชวงศ์ อภาลี. 2551	พิชัย สันทรนนท์. 2550	พันธ์ศิริ ธานีระวงส์. 2556	พิชิต ตันติศักดิ์. 2554	อดิสร บำรงภาติ. 2550	สมบัติร เสาศสมบรณ์. 2548	สมบรณ์ อ่าพนพานรัตน์. 2548	สรสิทธิ์ ภกตแก้ว. 2552	จิตทิศา คำผางแดง. 2553	ศก วัฒนากร วงศ์ขันวส. 2556	จารพรธ. 2538	
6) ด้านการประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง			✓		✓	✓	✓									✓									
7) ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ		✓												✓									✓		
8) ด้านบทบาทของอาสาสมัครชุมชน	✓																✓	✓	✓		✓				
9) ชุมชนเข้มแข็ง												✓													

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรการบริหารส่วนตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์กรการบริหารส่วนตำบลราแดงในการจัดการภัยพิบัติ และเพื่อศึกษาถึงศักยภาพของประชาชนตำบลราแดงในการจัดการภัยพิบัติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ออกแบบงานวิจัย และขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเลือกพื้นที่ศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

จรรยาบรรณของนักวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนเตรียมการ มีดังนี้

1. สืบค้นเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลของพื้นที่ที่ศึกษาในเบื้องต้นจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ อาทิเช่น คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนของชุมชน

2. กำหนดพื้นที่การศึกษา และเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. วางแผนเพื่อเตรียมงานก่อนลงพื้นที่สำรวจชุมชนโดยรวม

ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

1. เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. นำร่างแนวทางการสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจและแก้ไข
4. นำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
5. ได้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับสมบูรณ์ พร้อมสำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล
6. นัดหมายล่วงหน้ากับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนของชุมชนเพื่อสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองพร้อมทั้งบันทึกคำสัมภาษณ์และภาพถ่าย
7. นัดหมายล่วงหน้ากับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าอาวาส ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนของชุมชนเพื่อการสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ
8. เข้าร่วมการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตำบลรำแดง ทั้งที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนและกิจกรรมที่มีเจ้าภาพจัดงาน
9. นำข้อมูลทั้งหมด มาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแบบสามเส้า โดยทำการตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลโดยตรง แต่ต่างเวลาและสถานที่ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าของข้อมูล ได้มีโอกาสยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทั้งนี้เพราะตำบลรำแดงเป็นพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งและมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งเห็นได้จากศักยภาพของผู้นำ กระบวนการของการจัดการภัยพิบัติ โครงการสำคัญ ๆ ในการจัดการภัยพิบัติ รวมถึงศักยภาพของภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติ การนำภูมิปัญญาเข้ามาใช้ การมีทุนทางสังคมที่ดี ดังนั้นวิจัยจึงมีความสนใจในเรื่องของศักยภาพขององค์กรและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติของตำบลรำแดงในการศึกษาคั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติครั้งนี้ เพื่อให้ครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ได้รับการแต่งตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขององค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงพยาบาล

2. ภาคประชาชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ครู เจ้าอาวาส ผู้อาวุโส ตลอดจนประชาชนทุกคนในพื้นที่ตำบลร่ำแดงที่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรงที่เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

3. องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง เจ้าหน้าที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลที่มาศึกษาดูงานจากภายนอก เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เป็นต้น ซึ่งประเด็นที่ทำการสัมภาษณ์จะเป็นบทบาทและการประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นวิธีการเลือกตัวอย่างโดยใช้วิจารณญาณของผู้วิจัยว่าจะเลือกกลุ่มไหนบ้างให้มาอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจุดมุ่งหมายของการวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีนี้ให้ความไว้วางใจแก่ผู้วิจัยหรือผู้สันตศรัทธาในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากเป็นบุคคลที่รู้ดีว่าจุดมุ่งหมายของการวิจัยเป็นอย่างไร และจะเลือกหรือไม่เลือกกลุ่มไหนเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2555)

3.2 การสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) วิธีการสุ่มแบบนี้ผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวนหนึ่ง ที่มีลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่ต้องการแล้ว เมื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ผู้วิจัยเลือกเสร็จ จะให้กลุ่มตัวอย่างแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ ต่อไปที่มีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับงานวิจัย สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและเพียงพอจึงจะยุติการเก็บรวบรวมข้อมูล (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลและผลการศึกษาที่ครอบคลุมสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้ (ประวิต เอราวรรณ์, 2545)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลขึ้นแรกเมื่อเริ่มทำการวิจัย โดยนักวิจัยจะต้องศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เพื่อนำมาประกอบการวิจัยการศึกษาเอกสารจะช่วยให้ในการกำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา กำหนดกรอบแนวความคิด รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกต 2 แบบ คือ 1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้วิจัยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยอาจเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีนักวิจัยมาอาศัยอยู่ โดยใช้การซักถามและการจดบันทึกข้อมูลด้วย 2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) คือ การสังเกตโดยที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับหรือกิจกรรมกับกลุ่มคนที่ศึกษาโดยไม่ต้องทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกอึดอัด เพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้ซึ่งอาจใช้ในระยะเวลาแรกของการวิจัยแล้วใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะหลัง

3. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการอภิปรายกลุ่มโดยมีจุดมุ่งหมายเจาะจง จะเลือกผู้ที่มีมาเข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงประเด็น โดยวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มที่เจาะจงเช่นนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดีที่สุดตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักที่มาเข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลราแดง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร และประชาชนชาวบ้านที่เป็นตัวแทนของประชาชน จำนวน 10 คน จัดการสนทนากลุ่ม ณ ศูนย์การเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง วันที่ 31 ตุลาคม 2557

4. การสัมภาษณ์ (Interview)

4.1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการสัมภาษณ์จะประกอบด้วยแนวคำถามต่าง ๆ ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลเพื่อตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด ทั้งนี้ผู้รวบรวมข้อมูลอาจทำการสัมภาษณ์

แบบเจาะลึก หรือตั้งคำถามตะล่อม (Probe) ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เพ่งความสนใจไปที่เรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการสัมภาษณ์แบบรวมจุดสนใจ (Focused Interviews) จะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน ประชาชนในตำบลราแดง เจ้าหน้าที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ เป็นต้น

4.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยแนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึกที่สร้างขึ้น และผู้วิจัยตั้งคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขณะการสัมภาษณ์มีการบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนและถ่ายภาพเหตุการณ์ไว้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลราแดง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ครู เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เป็นต้น

5. แนวคำถาม แบบสัมภาษณ์ได้ร่างตามวัตถุประสงค์และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดศัพทภาพองค์กร แนวคิดศัพทภาพชุมชนและการพัฒนาศัพทภาพชุมชน แนวคิดการจัดการภัยพิบัติ จึงได้ร่างประเด็นคำถามขึ้นมาเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกตควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย พร้อมกับศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) Denzin, 1970 (อ้างถึงในพิชญ์สินี ชมพุกำและพิมพ์ทอง สังสุทธิพงศ์ 2552) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง 2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง 3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

เมื่อผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ครบถ้วนแล้วนำมาเก็บรวบรวม จำแนก และจัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา โดยยึดหลักวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีเทคนิคที่สำคัญ ดังนี้

1. การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลหมวดบุคลากร ข้อมูลหมวดงบประมาณ ข้อมูลหมวดวัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลหมวดงบประมาณ เป็นต้น
2. การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น
3. การเปรียบเทียบเหตุการณ์ (Constant Comparison) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาไปเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบกับเหตุการณ์อื่น เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างกันที่เกิดขึ้น
4. การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ออกให้เห็นเป็นส่วน ๆ
5. การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์ให้เห็นว่า มุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
6. การวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นว่าจากผลมาจากเหตุ คือ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นย้อนกลับมาให้เห็นว่าเกิดมาจากเหตุปัจจัยใดบ้าง หรือวิเคราะห์เหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์จากเหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์ให้เห็นว่าเมื่อเหตุนี้เกิดขึ้น ได้นำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง
7. การสร้างจินตนาการเชิงสังคมวิทยา (Sociology Imaginary) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยเปลี่ยนมุมมองการวิเคราะห์ไปยังมุมมองอื่น ๆ เพื่อดูผลการวิเคราะห์ที่เกิดขึ้นว่า เป็นอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลแบบอุปนัยจากข้อมูลและปรากฏการณ์ที่ได้จากการการสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์หาศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงและประชาชนในตำบลราแดง ว่ามีศักยภาพอย่างไรบ้าง

ในการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยได้นำข้อมูลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์ จัดแยกหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย ตีความ ถอดรหัส และสร้างข้อสรุป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ

จรรยาบรรณของนักวิจัย

ในการศึกษานี้จรรยาบรรณของนักวิจัยถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การวิจัยเชิงคุณภาพตัวผู้วิจัยคือเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยจำเป็นต้องเข้าไปคลุกคลี เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในปรากฏการณ์ที่ตนต้องการศึกษา ดังนี้

1. ผู้วิจัยต้องให้ข้อมูลการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลก่อนตัดสินใจในการให้ข้อมูล
2. ก่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลด้วยวาจา
3. ผู้วิจัยต้องแนะนำตัวเองว่าเป็นใคร มาทำอะไร มีจุดมุ่งหมายอะไร
4. ในขณะที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยต้องเผชิญกับปัญหาการแบ่งแยกหรือความขัดแย้งในเหตุการณ์ ผู้วิจัยควรวางตัวเป็นกลางในความขัดแย้ง
5. ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยปกปิดเป็นความลับระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ต้องมิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลเปิดเผยและเป็นอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาในปี พ.ศ. 2553 พร้อมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต รวมถึงการนำเสนอบริบทของชุมชน แผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งเสนอปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในชุมชน ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร ดังนี้

1. บริบทของตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
2. ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยของตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ. 2553
3. ศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
4. ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
5. ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต

บริบทตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอถึงบริบทของชุมชนทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาภูมิประเทศ สถาภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และประเพณีวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในบริบทเฉพาะของพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา กล่าวคือ ข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นตัวช่วยให้กับองค์กรบริหารส่วนตำบลรางแดงและประชาชนนำไปใช้เป็นข้อมูลในการรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ตำบลรางแดง

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง ระบุว่าตำบลรางแดงเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 11 ตำบล ของอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตำบลรางแดงเป็นพื้นที่ติดกับแหล่งชุมชนโบราณคลองปะโอ ซึ่งเคยเป็นแหล่งชุมชนเครื่องปั้นดินเผาที่เจริญรุ่งเรืองตอนปลายอาณาจักรสทิงปุระในพุทธศตวรรษที่ 16-18 ตำบลรางแดงเป็นชุมชนเก่าแก่ โดยเป็นชุมชนชายแดนของเมืองสทิงพระ จนถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2467 สมเด็จเจ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครศรีธรรมราช และอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ ทรงได้รับรายงานและพิจารณาเห็นว่าพื้นที่อำเภอสทิงพระมีอาณาเขตกว้างไกล การคมนาคมที่ลำบาก ทูรกันดาร ยากต่อการตรวจควบคุมจึงให้สำรวจและปักปันเขตแดนเสียใหม่ โดยตัดตำบลตอนเหนือถึงเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชไปตั้งเป็นอำเภอระโนด ส่วนทางตอนใต้ให้ถึงตำบลท่าหิน และตำบลวัดจันทร์ ส่วนตอนล่างที่เหลือตัดให้ขึ้นกับอำเภอกกลางเมือง ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอเมืองสงขลา พ.ศ. 2531 โดยแยกพื้นที่ออกเป็น 11 ตำบล ฟังหัวเขาแดงตั้งเป็นกิ่งอำเภอสิงหนครในปี พ.ศ. 2534 ตำบลรางแดงจึงตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอสิงหนครตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตำบลรางแดงตั้งอยู่ระหว่างตำบลท่าบป ตำบลป่าขาด ตำบลปากกรอ ตำบลชะแล้ ตำบลม่วงงาม ตำบลวัดขนุน มีคลองสทิงหม้อไหลผ่าน สองข้างคลองเป็นหมู่บ้านหนาแน่น หลังหมู่บ้านเป็นที่นา ซึ่งในอดีตส่วนมากเป็นของเศรษฐี ซึ่งอยู่ที่อื่น เวลาฤดูทำนาก็จ้างคนในพื้นที่ให้มาทำนา จ้างให้เก็บข้าว ข้าวที่เก็บได้ก็สร้างเป็นโรงเรือนที่เก็บเรียกว่า “ฉาง” ฉางมีข้าวสองฝั่งคลองตลอดไปถึงเขตตำบลท่าบปข้าวที่เก็บไว้หลายปี เวลาเอาออกไปสีข้าวจะแดง และรำข้าวก็แดง รำข้าวเป็นของเจ้าของโรงสีโรงสีทั้งสองฝั่งคลองนำเอา “รำข้าว” มาขายในตลาดนัดปรากฏว่ารำข้าวจะแดงกว่าที่อื่น พอาน ๆ เข้าคนที่ไปซื้อ “รำข้าว” จึงเรียกตลาดนัดนี้ว่า “น้ครำแดง” และกลายเป็นชื่อหมู่บ้าน “รำแดง” มาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังได้มีการค้นพบตำราอีกเล่มหนึ่งบอกเล่าถึงตำบลรางแดงว่า ตำบลรางแดงแต่เดิมนั้นไม่ได้มีชื่อเรียกว่าตำบลรางแดง แต่จะเรียกกันว่าชุมชนรังมดแดง เป็นชุมชนหมู่บ้านที่ได้ตั้งถิ่นฐานมานานหลายร้อยปีมาแล้ว และตั้งบ้านเรือนอยู่กันหนาแน่น เป็นชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการคมนาคม ศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งนี้เพราะที่ตั้งของชุมชนรังมดแดงนั้น เป็นท่าเทียบเรือทางเหนือสุดของคลองสทิงหม้อ ซึ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมที่มีความสำคัญที่สุดของอำเภอสิงหนคร และเส้นทางการคมนาคมนั้น จากคลองสทิงหม้อสามารถที่จะเดินทางออกสู่ทะเลสาบสงขลาไปยังเมืองหาดใหญ่ และสถานที่อื่น ๆ จึงทำให้ชุมชนรังมดแดงกลายเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในการค้าขายและขนถ่ายสินค้าที่มีความสำคัญในขณะนั้นเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ท่าเทียบเรือชุมชนรังมดแดงยังเป็นตลาดนัดที่สำคัญของหลาย ๆ ตำบล และมีชาวบ้านรอบ ๆ พื้นที่ได้เดินทางมาทำการค้าขาย อาทิเช่น

ตำบลม่วงงาม ตำบลปะโอ ตำบลหนองหอย ตำบลวัดขนุน ตำบลชะแล้ ตำบลปากร่อ ตำบลทำนบ ตำบลสทิงหม้อ ล้วนแล้วแต่ได้เดินทางเข้ามาค้าขายในเขตพื้นที่ชุมชนรังมดแดงทั้งหมด และต่อมาได้มีชาวบ้านต่างเรียกชื่อชุมชนรังมดแดงค่อย ๆ เปลี่ยนไปจนกลายเป็นชุมชนตำบลราแดง ต่อมาได้มีการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา

ตำบลราแดงมีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านมีประวัติโดยสังเขป ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหนองโด

บ้านหนองโด เป็นหมู่บ้านริมคลองสทิงหม้อติดต่อเขตตำบลทำนบ หลังจากมีทำนบกั้น ปลายลงไปตามลำคลองสทิงหม้อไม่ได้ หน้าแล้งน้ำในคลองลดลงเหนือทำนบเหมือนหนองน้ำขนาดใหญ่ จึงมีผู้เฒ่าผู้แก่เล่ากันว่ามีปลาชะโดฝูงใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่าชุมชนหนองโด

หมู่ที่ 2 บ้านขมวน

บ้านขมวน เป็นหมู่บ้านใหญ่ที่ประชาชนอาศัยอยู่นานมาก ความเป็นมาของชื่อบ้านขมวน ก็เป็นเรื่องที่ปลาชะโดที่หนองโด มีผู้เฒ่าเล่ากันว่า ในฤดูแล้งปลาชะโดถูกคนไล่ล่าหนีขึ้นมาตามลำคลอง ปลาตัวใหญ่และก็มีมากทำให้น้ำในคลองเป็นตะกอนขึ้นเป็นขมวน ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านขมวน” ทุกปีพอเข้าหน้าปลาหนีขึ้นมาก็เป็นขมวน

หมู่ที่ 3 บ้านราแดง

บ้านราแดงหมู่ที่ 3 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของถนน ที่เรียกว่าบ้านราแดง (เหมือนบ้านรังมดแดงก่อนหน้านี) เพราะราแดงมีพื้นที่นาจำนวนมาก อาชีพหลักของชาวราแดง ก็คือการทำนาปลูกข้าวขาย และข้าวที่ชาวราแดงทำจะมีข้าวที่ชื่อว่า ข้าวปากนก ซึ่งข้าวปากนกจะมีลักษณะพิเศษคือมีรำเป็นสีแดง เมื่อสีข้าวจะมีรำสีแดงก็จะออกมาด้วย ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านราแดง แต่ก่อนจะมารีบบ้านราแดง มีผู้เฒ่าเล่าให้ลูกหลานฟังกันว่าเมื่อก่อนหมู่บ้านไม่มีชื่อ วันหนึ่งทางการได้เข้ามาสำรวจพบว่าในหมู่บ้านมีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นมาก บ้านซ้อนกัน มีลักษณะเหมือนรังมดแดง จึงเรียกว่า “บ้านรังมดแดง”

หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอ

บ้านหนองโอ เป็นหมู่บ้านอยู่กลางทุ่งนา ห่างจากบ้านริมคลองสทิงหม้อประมาณ 3 กิโลเมตร คนเฒ่าคนแก่เล่าว่าเดิมคนที่อยู่ในเขตบ้านราแดงมีที่ทำนาไม่พอ และที่นาเป็นของคนรายต่างถิ่น คนจึงต้องเดินทางไปทำนาที่หนองโอ เพราะเป็นที่ลุ่มเป็นหนองมีที่นามาก และไม่ต้องเป็นลูกจ้างลองคิดว่าตื่นเช้าวิ่งวุ่นเดินทางไป 3 กิโลเมตร พอมาถึงบ้าน เอามือจับเอวแอนตัวไปข้างหลัง ร้องว่า

“โอโย” ทุกคนที่ไปทำนาที่นั่น จะร้องครางด้วยความเหน็ดเหนื่อย จึงเรียกที่นั่นว่า “หนองโอโย” หลัง ๆ มา ชาวเขาก็ไปสร้างขนาในฤดูทำนาพักผ่อนทุ่งกินอยู่ที่นั่น เอาวัวไปไว้ที่นั่น สุดท้ายก็สร้างบ้านอยู่ที่นั่น ไม่ต้องเดินทางกลับไปกลับมา และมีคนสร้างบ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นหมู่บ้านหนองโอโยในปัจจุบัน

หมู่ที่ 5 บ้านนอก

บ้านนอกในปัจจุบันเป็นชุมชนเก่าแก่ มีบ้านเรือนหนาแน่นชายคาถึงกัน เล่ากันว่าเมวขึ้น ไปบนหลังคาบ้านหนึ่งแล้วสามารถวิ่งต่อไปยังหลังคาบ้านทุกหลัง ได้โดยตลอดทั้งหมู่บ้าน รอบ ๆ บ้านราแดงมีกอไม้ไผ่ขึ้นเป็นแนว เป็นรั้วปราการที่แข็งแรงแน่นหนาโดยรอบทั้ง 4 ทิศ ชุมชนราแดงภายในรั้วกอไม้ไผ่นี้ จึงเรียกกันสืบมาว่า “ในบ้าน” ส่วนบ้านด้านทิศเหนือ ซึ่งอยู่นอกแนวรั้วกอไม้ไผ่อันเป็นพื้นที่หมู่ที่ 5 ในปัจจุบันนี้ จึงถูกเรียกต่อกันมาว่า “บ้านนอก” เพราะอยู่นอกรั้วบ้าน

หมู่ที่ 6 บ้านราแดง

บ้านราแดงหมู่ที่ 6 อยู่ทางทิศตะวันตกของถนน ที่เรียกว่าบ้านราแดงเหมือนกับหมู่ที่ 3 เพราะราแดงมีพื้นที่นาจำนวนมาก อาชีพหลักของชาวราแดง ก็คือการทำนาปลูกข้าวขาย และข้าวที่ชาวราแดงทำจะมีข้าวที่ชื่อว่า ข้าวปากนก ซึ่งข้าวปากนกจะมีลักษณะพิเศษคือมีรำเป็นสีแดง เมื่อสีข้าวจะมีรำสีแดงก็จะออกมาด้วย ชาวบ้านจึงเรียกว่าบ้านราแดง แต่ก่อนจะมาเรียกบ้านราแดง มีผู้ใหญ่เล่าให้ลูกหลานฟังกันมาว่า เมื่อก่อนหมู่บ้าน ไม่มีชื่อ วันหนึ่งทางการได้เข้ามาสำรวจพบว่าในหมู่บ้านมีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นมาก บ้านซ้อนกัน มีลักษณะเหมือนรังมดแดง จึงเรียกว่า “บ้านรังมดแดง”

หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง

บ้านป่าขวาง เป็นบ้านกลุ่มเรียงรายตามลำคลองสทิงหม้อ เป็นหมู่บ้านสุดเขตแดนทางทิศเหนือของตำบลราแดง ติดต่อกับตำบลชะแล้ ตามคำบอกเล่ากันมาว่า ตรงนั้นมีป่าใหญ่เป็นเขตกันระหว่างตำบลราแดงกับตำบลชะแล้ เลยเรียกกันว่า “บ้านป่าขวาง” อีกกระแสหนึ่งเล่าต่อเรื่องปลาชะโด ที่ถูกไล่ล่าจากหนองโคหนีกันจนคลองเป็นขมวนแล้วมาติดอยู่ที่ป่าขวางฝูงปลาได้อาศัยคลองชายป่าทำให้ปลาชะโดปลอดภัยจากการไล่ล่า จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านป่าขวาง”

สภาพภูมิศาสตร์

ตำบลราแดง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองโค หมู่ที่ 2 บ้านขมวน หมู่ที่ 3 บ้านราแดง หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอโย หมู่ที่ 5 บ้านนอก หมู่ที่ 6 บ้านราแดง หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง สภาพชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ชุมชน ประกอบด้วยชุมชนหนองโคหมู่ที่ 1 ชุมชนขมวนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 บางส่วน ชุมชนราแดงหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 6 บางส่วน ชุมชนหนองโอโยหมู่ที่ 4 และชุมชนป่าขวางหมู่ที่ 7 และมีอาณาเขตกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลท่าบ่อ ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลวัดขนุนกับตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลชะแล้กับตำบลปากกรอ อำเภอสิงหนคร

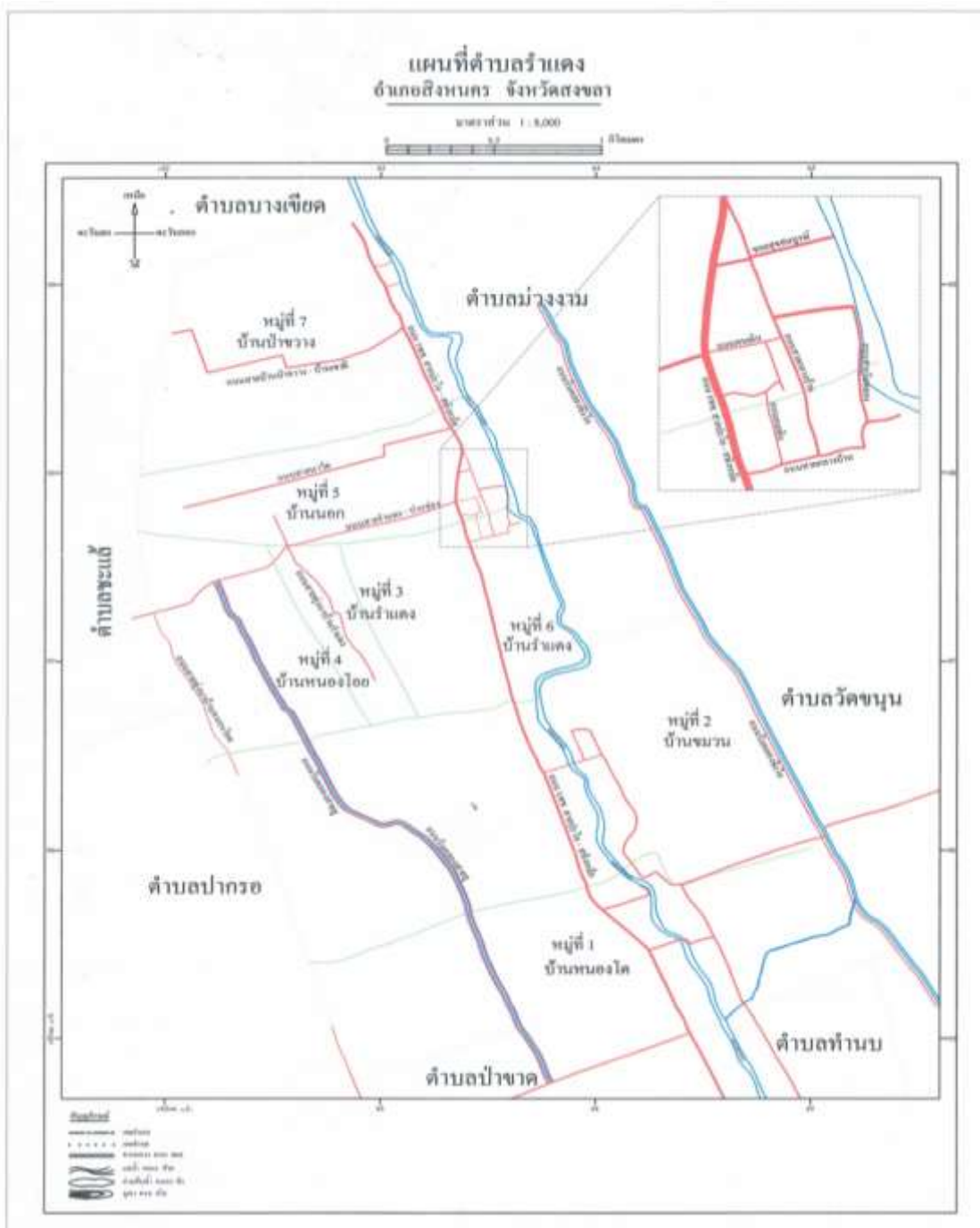
ตำบลร่ำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอสิงหนคร มีขนาดพื้นที่ จำนวน 7,821 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 6,824 ไร่ พื้นที่ทำการประมง จำนวน 41 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 946 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวน 10 ไร่ มีจำนวนครัวเรือน 749 ครัวเรือน จำนวนประชากร 2,664 คน เพศชาย จำนวน 1,290 คน เพศหญิง จำนวน 1,374 คน (สำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ข้อมูล ณ วันที่ 24 เมษายน 2557) ภาพที่ 3 แสดงเขตการปกครองตำบลร่ำแดง และตาราง 3 แสดงจำนวนประชากรของตำบลร่ำแดง จำแนกตามหมู่บ้าน

ตาราง 3 ขนาดของพื้นที่ และจำนวนประชากรของตำบลร่ำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จำแนกเป็นหมู่บ้าน

ลำดับที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1	หมู่ที่ 1 บ้านหนองโค	172	326	342	668
2	หมู่ที่ 2 บ้านขมวน	199	336	341	677
3	หมู่ที่ 3 บ้านร่ำแดง	60	117	137	254
4	หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย	12	15	21	36
5	หมู่ที่ 5 บ้านนอก	94	162	165	327
6	หมู่ที่ 6 บ้านร่ำแดง	82	119	130	249
7	หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง	130	215	238	451
	รวม	749	1,290	1,374	2,664

ที่มา : สำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง อำเภอสิงหนคร ข้อมูล ณ เดือน เมษายน 2557

สำหรับจำนวนประชากรพบว่า หมู่ที่ 1 บ้านหนองโคมีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ 668 คน รองลงมาคือหมู่ที่ 2 บ้านขมวน หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง หมู่ที่ 5 บ้านนอก มีจำนวนประชากรจำนวน 677, 451 และ 327 คน ตามลำดับ ส่วนหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดคือ หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย มีจำนวนประชากรทั้งหมด 36 คน

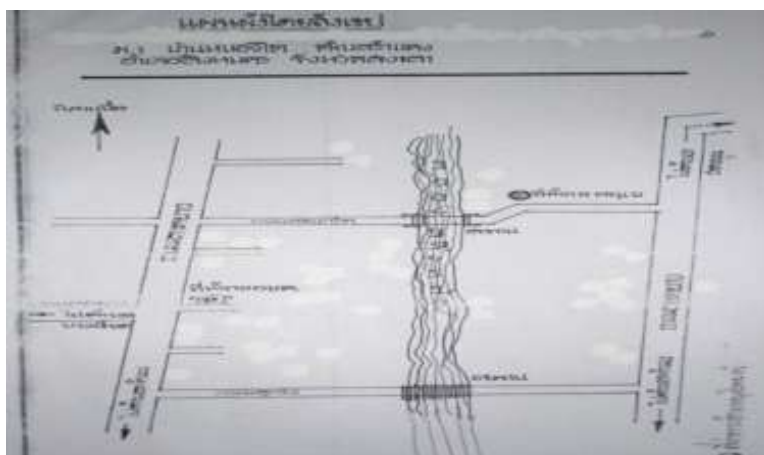

ภาพประกอบ 4 ที่ตั้งของตำบลร่ำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ที่มา : แผนชุมชนร่ำแดง องค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง, 2557

สภาพภูมิประเทศ มีสภาพเป็นที่ราบ และราบลุ่มแบบที่องกระทะ บริเวณชุมชนร่ำแดง มักมีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝน ช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของทุกปี ซึ่งลักษณะภูมิประเทศของแต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกันดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหนองโค

เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อ สองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น พื้นที่หลังชุมชนเป็นพื้นที่ทำนา โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,140 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 915 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.26 ของพื้นที่ทั้งหมด

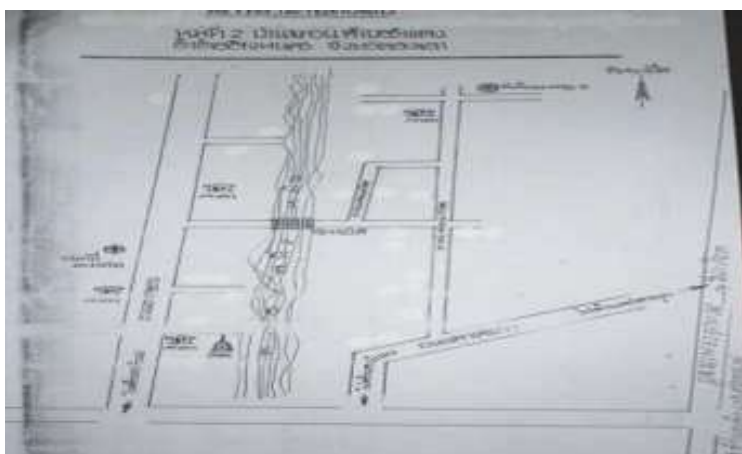

ภาพประกอบ 5 หมู่ที่ 1 บ้านหนองโค

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 2 บ้านขมวน

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อสองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น หลังชุมชนเป็นพื้นที่การทำนา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 638 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 552 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 86.52 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพประกอบ 6 หมู่ที่ 2 บ้านขมวน

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 3 บ้านไร่แดง

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อสองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น หลังชุมชนเป็นพื้นที่การกานา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 508 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 408 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.31 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพที่ 7 หมู่ที่ 3 บ้านไร่แดง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสายชู หลังชุมชนเป็นพื้นที่การกานา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 585 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 548 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.67 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพประกอบ 8 หมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 5 บ้านนอก

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อสองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น หลังชุมชนเป็นพื้นที่การทำการนา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 512 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 450 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.89 ของพื้นที่ทั้งหมด

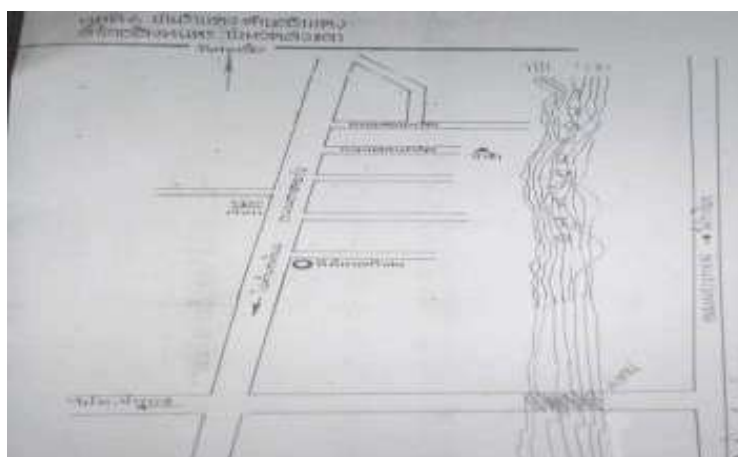

ภาพประกอบ 9 หมู่ที่ 5 บ้านนอก

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 6 บ้านรางแดง

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อ สองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น หลังชุมชนเป็นพื้นที่การทำการนา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 528 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 432 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.8 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพประกอบ 10 หมู่ที่ 6 บ้านรางแดง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมคลองสทิงหม้อสองข้างคลองเป็นชุมชนหนาแน่น หลังชุมชนเป็นพื้นที่การทำการ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 999 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 704 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.47 ของพื้นที่ทั้งหมด

ภาพประกอบ 11 หมู่ที่ 7 บ้านป่าขวาง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 13 พฤศจิกายน 2557

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าพื้นที่ของตำบลรางแดงทั้งหมด 7 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะ ดินริมคลองเป็นหลัก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนและเป็นพื้นที่ทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก จึงมีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดภัยพิบัติได้ตลอดเวลา

สภาพภูมิอากาศ พบว่าพื้นที่ตั้งอยู่ทางตอนล่างของภาคใต้ขนาดด้วยทะเลทั้งสองข้าง จึงมีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับกันไปตามฤดูกาล มีลมทะเลพัดผ่านทั้ง 2 ด้านทั้งทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย โดยได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี

อุณหภูมิ

อุณหภูมิของตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยระหว่าง 28.0-28.7 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดระหว่าง 30-31 องศาเซลเซียส โดยเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด แต่ไม่ร้อนมากนัก เนื่องจากอยู่ใกล้ทะเลทำให้อากาศร้อนเบาบางลง มีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ที่ 30.5 องศาเซลเซียส ส่วนเดือนที่มีอุณหภูมิต่ำมากที่สุดคือเดือนธันวาคม โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ 23.5 องศาเซลเซียส

ความชื้น และปริมาณน้ำฝน

ความชื้นและปริมาณน้ำฝนตำบลราแดง พบว่า มีความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดในเดือนพฤศจิกายน ประมาณ 84 เปอร์เซ็นต์ ความชื้นต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ประมาณ 76 เปอร์เซ็นต์ ความชื้นสัมพัทธ์ตลอดปี 80 เปอร์เซ็นต์

ส่วนปริมาณน้ำฝน พบว่า ในช่วงฤดูฝนจะได้รับลมมรสุมตกเฉียงใต้และลมมรสุมตกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกกระจายตลอดปี โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี 1,992.2 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดต่อปี 1,722.6 มิลลิเมตรในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุดต่อปี 269 มิลลิเมตรในช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม

ฤดูกาล

ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-เมษายนของทุกปี เนื่องจากในทิศตะวันตกนี้ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออ่อนกำลังลงและถอยออกไปจากภาคใต้ โดยมีลมระหว่างทิศใต้และลมทิศตะวันออกเฉียงใต้พัดเข้ามาแทนที่ เนื่องจากลมนี้เป็นลมร้อนและชื้น จึงทำให้อุณหภูมิสูงขึ้นโดยทั่วไปแต่อย่างไรก็ตามอุณหภูมิจะไม่สูงมากนัก เนื่องจากอยู่ใกล้ทะเลทั้งสองด้านและมีลมพัดประจำอยู่ตลอดเวลา 3 เดือน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-มกราคม เป็นระยะเวลา 9 เดือน โดยในช่วงนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรก เป็นระยะที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กันยายนในช่วง 5 เดือนจะมีฝนตกพอสมควร ระยะที่สอง เป็นระยะที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-มกราคมของทุกปี ในระยะนี้จะมีฝนตกชุกและมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมาก เดือนพฤศจิกายนจะมีฝนตกมากที่สุด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าตำบลราแดงมีโอกาสที่จะเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยได้ตลอดเวลาเพราะว่าในช่วงฤดูฝนมีระยะเวลาถึง 9 เดือน

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของตำบลราแดง ในที่นี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรืออาชีพของประชากร และโครงสร้างพื้นฐานในตำบลราแดง ประกอบด้วย ดังนี้

อาชีพของประชากร

อาชีพของประชาชนในตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย เกษตรกรรม การค้าขาย การบริการ อุตสาหกรรม รับจ้าง และรับราชการ เป็นต้น

เกษตรกรรม

เกษตรกรรมในตำบลราแดง ได้แก่ การทำกสิกรรม การเพาะปลูก การปศุสัตว์ การประมง มีรายละเอียดดังนี้

1. การทำกสิกรรมและการเพาะปลูก เป็นอาชีพหลักของเกษตรกรในตำบลราแดง โดยเฉพาะการทำนา ตาล โตนด ทำสวนพืชไร่ อาทิเช่น มะม่วง ก้อย อ้อย เป็นต้น ส่วนพืชสวนที่เกษตรกรนิยมปลูกได้แก่ หนากพลู พริก มะนาว มะเขือ ชะอม ผักบุ้ง ผักหวาน ตำลึง ตะไคร้ เป็นต้น โดยนำผลผลิตที่ได้ไปส่งขายที่ตลาดในตำบลราแดงและตลาดเมืองสิงหนครเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เหลือเก็บเอาเอาไว้กินและแจกเพื่อนบ้านบ้างเล็กน้อย
2. การปศุสัตว์ เกษตรกรในตำบลราแดงส่วนใหญ่จะมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อขาย ซึ่งสัตว์ที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ โคพันธุ์พื้นบ้าน วัว เป็ด ไก่บ้าน เป็นต้น
3. การประมง เกษตรกรในตำบลราแดงส่วนใหญ่เลี้ยงปลาในกระชัง ได้แก่ ปลากะพง ปลาทับทิม เป็นต้น
4. การผลิตปุ๋ยชีวภาพ มีการผลิตปุ๋ยชีวภาพและผลิตการใช้วัสดุทดแทนที่มีในชุมชนมาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายและดำเนินการตามเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ประชาชนในตำบลราแดงมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินรายละเอียดตามที่แสดงในตารางการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 การใช้ประโยชน์จากที่ดินของประชาชนในตำบลราแดง

ลำดับที่	การใช้ประโยชน์จากที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)
1	ทำนา	6,000
2	ทำสวนพืชไร่ (มะม่วง อ้อย ก้อย)	824
3	การปศุสัตว์ (วัว เป็ด ไก่บ้าน)	41
4	การประมง	74
5	ตาล โตนด	10
6	พื้นที่อยู่อาศัย	946
7	พื้นที่สาธารณประโยชน์	10

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอสิงหนคร กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดสงขลา

จากตาราง พบว่า ประชาชนในตำบลลำแดงมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากมาย โดยมีการทำนาข้าวมากที่สุด รองลงมาคือ พื้นที่อยู่อาศัย ทำสวนพืชไร่ (มะม่วง อ้อย กล้าย) การประมง การปลูกสัตว์ อาทิเช่น วัว เป็ด ไก่บ้าน เป็นต้น

อุตสาหกรรม

ตำบลลำแดง มีโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 คือ บริษัท ซีเวลท์โฟรเซน ฟู้ดจำกัด และบริษัท ไทยยูเนี่ยนซีฟู้ดจำกัด ซึ่งเป็นโรงงานที่ผลิตเกี่ยวกับอาหารทะเลแช่แข็ง ส่วนอุตสาหกรรมในครัวเรือนของตำบลลำแดง ก็มีหลายประเภท ได้แก่ กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพและวัสดุทดแทน จักรสานจากใบตาล โตนดและไผ่ การทำน้ำตาลปี๊บ การขายลูกตาลและจาวตาล นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่เป็น OTOP ของตำบล ได้แก่ การทำน้ำส้มสายชูหมักจากตาล โตนดและสินค้าจักรสานจากใบตาล โตนดและใบไผ่ เป็นต้น

การค้าและการบริการ

การค้า การประกอบด้วยการค้าขายภายในตำบลลำแดงเป็นหลัก เป็นลักษณะของการประกอบกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง เช่น ร้านขายของชำที่มีอยู่ 15 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีอาชีพการค้าขาย อาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างแรงงานภาคอุตสาหกรรม รับจ้างแรงงานภาคเกษตรกรรม รับจ้างก่อสร้าง และรับจ้างทั่วไป นวดแผนโบราณ ตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านเสริมสวย และอาชีพอื่น ๆ

รับราชการ

ประชาชนในตำบลลำแดงส่วนใหญ่รับราชการครู รับราชการตำรวจ รับราชการทหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และรับราชการอื่นๆ

โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานของตำบลลำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร การไฟฟ้า และการประปา เป็นต้น

การคมนาคมขนส่ง

สภาพทั่วไปของการคมนาคมภายในตำบลลำแดง มีถนนสายหลักในตำบลจำนวน 3 สายที่อยู่ความรับผิดชอบของกรมทางหลวงชนบท เป็นถนนลาดยาง ได้แก่ ถนนสายป่าขาด-ลำแดง-วัดขุ่น ถนนสายปะโอ-ลำแดง-สทิงหม้อ ถนนสายลำแดง-ท่านบ และมีถนนทางหลวงท้องถิ่น 1 สายเป็นถนนลาดยาง ได้แก่ ถนนสายบ้านขมวน-บ้านหนองโค นอกจากนี้มีถนนแยกเข้าหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งจะ เป็นถนนทางลูกรัง ถนนคอนกรีตบางส่วนและเป็นถนนลาดยางเชื่อมโยระหว่างหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน

สภาพโดยรวมถนนในตำบลราแดงค่อนข้างสะดวกสบาย แต่ก็ยังมีบางส่วนที่เริ่มชำรุดเสียหายทำให้ต้องมีการปรับปรุงและซ่อมแซมอยู่ตลอดเวลา

การสื่อสาร

ประชาชนในพื้นที่ตำบลราแดงนิยมสื่อสารด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน โดยมีการให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในทุกหมู่บ้าน โดยมีผู้ให้บริการหลายบริษัท อาทิเช่น บริษัท ทรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (TRUEMOVE) บริษัท ทีทีเอ็นดี ที ซับสโครเบอร์เซอร์วิสเซส จำกัด (TT&T) บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) (TOT) บริษัท โทเทิลแอนด์เน็ต คอมมูนิเคชั่น (DTAC) และบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิสเซส จำกัด (มหาชน) (AIS)

การไฟฟ้า

ประชาชนในตำบลราแดง มีการใช้บริการไฟฟ้าทุกครัวเรือน 100 เปอร์เซ็นต์ แต่เนื่องจากปัจจุบันมีประชาชนเพิ่มมากขึ้น การสร้างบ้าน ความเจริญเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องมีการขยายเขตไฟฟ้ากระจายออกไปอย่างทั่วถึง

การประปา

ประชาชนในตำบลราแดงมีน้ำประปาใช้ทุกหมู่บ้าน โดยมีระบบน้ำประปาแบบหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง คือ หมู่ที่ 1, 2, 5, 7

สภาพสังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคมและวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึงเรื่องราวของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลราแดง ซึ่งได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา การศึกษา สุขภาพ และการเมืองการปกครอง ดังนี้

ด้านประชากร

ประชากร ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรม เพราะว่าการประชากรส่วนใหญ่มีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา การศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับพื้นที่ของตน องค์ประกอบที่สำคัญของประชากรที่จะทำให้เกิดถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยดังนี้

ลักษณะทางวัฒนธรรมของประชากร

ลักษณะทางวัฒนธรรมของประชากร เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของบุคคล ๆ หนึ่งที่ทำให้เราสามารถรับรู้ได้ว่าบุคคลหนึ่งมีความแตกต่างกับบุคคลหนึ่งอย่างไร อาจเกิดจากเชื้อชาติที่ไม่เหมือนกัน ศาสนาที่มีการนับถือและการดำรงชีวิตที่ต่างกัน การศึกษาที่มีความแตกต่างกันทำให้

วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้นถ้าสังคมใดมีความแตกต่างกันมากเกินไปก็จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ความรักความเข้าใจ ความสามัคคีก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งประชากรในตำบลราแดงมีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้องกันทั้งในตำบล ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน พึ่งพาอาศัยกันเป็นส่วนใหญ่ มีความรักและความสามัคคี ดังนั้นลักษณะวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา สามารถจำแนกได้ดังนี้

เชื้อชาติ

ประชากรทั้งหมดในพื้นที่ตำบลราแดงมีเชื้อชาติไทยตามบิดาและมารดา

ศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลราแดงนับถือศาสนาพุทธ จำนวนร้อยละ 99.81 ศาสนาอิสลาม จำนวนร้อยละ 0.19 นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานที่สำคัญอีก 2 แห่ง ได้แก่ วัดห้วยพุด ตั้งอยู่ระหว่างหมู่ที่ 1 กับ หมู่ที่ 2 กับ วัดป่าขวาง ตั้งอยู่ระหว่างหมู่ที่ 3 ถึง หมู่ที่ 7

ภาษา

ประชากรในตำบลราแดงนั้นใช้ภาษาไทยกลาง เป็นภาษาราชการ และพูดภาษาท้องถิ่น (ภาษาใต้) ในการติดต่อกับคนในตำบลราแดงและคนในตำบลข้างเคียง

ด้านการศึกษา

ตำบลราแดงมีสถานศึกษาระดับประถมศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดห้วยพุด ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2462 และโรงเรียนวัดป่าขวาง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2466 เพื่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนราแดง นอกจากนี้ยังมีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดห้วยพุด ดังตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 สถานศึกษาของตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สถานศึกษา	ระดับการศึกษา	ที่ตั้ง
1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดห้วยพุด	อนุบาล	ม. 2
2. โรงเรียนวัดห้วยพุด	ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา	ม. 2
3. โรงเรียนวัดป่าขวาง	ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา	ม. 7

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง พ.ศ. 2557

ด้านวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรมของตำบลราแดง ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาสมัยบรรพบุรุษและเป็นวัฒนธรรมสากล ได้แก่ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ

วันเข้าพรรษา/ออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ตำบลลำแดงยังมีการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนอีกด้วย แต่ปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มทำรายได้จริงจัง ได้แก่ กลุ่มหมอดูกลุ่มหมอนวดแผนโบราณ กลุ่มปราชญ์งานก่อสร้างและดูแลแบบก่อสร้าง เป็นต้น

ด้านสุขภาพ

ระบบสุขภาพของตำบลลำแดง เป็นระบบสุขภาพระดับตำบล ที่มีระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีประสิทธิภาพ มีความเสมอภาคและมีความเป็นธรรม มีบริการทั้งการเสริมสร้างสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างผสมผสานและเป็นองค์รวม มีระบบย่อยที่ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นระบบดูแลตนเอง ระบบบริการระดับต้น ระบบบริการสุขภาพชุมชน ระบบบริการฉุกเฉิน ระบบบริการระดับสูง โดยมีสถานที่ให้บริการระบบสุขภาพในตำบล ดังตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 สถานที่ให้บริการระบบสุขภาพในตำบลลำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

สถานที่ให้บริการระบบสุขภาพ	ที่ตั้ง
1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลำแดง	ม. 1
2. สถานีอนามัยบ้านขมวน	ม. 2
3. สนามกีฬาตำบลลำแดง	ม. 2
4. ศูนย์กีฬาตำบลลำแดง	ม. 3

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุข อำเภอสิงหนคร พ.ศ. 2557

ด้านการเมืองการปกครอง

การเมือง ในตำบลลำแดง เป็นการเมืองระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย การปกครองในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้ยกฐานะมาจากสภาตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2539 โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2539 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง จัดเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบ องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 2,339 คน ซึ่งมีโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง ดังนี้

1.1 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง ประกอบด้วย นายอุดม ทักขระ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตตำบลลำแดง และรองนายกององค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง จำนวน 2 คน คือ นายวิชัย แก้วธรรมรัตน์ และ นายสุวรรณ ห้วนแสง โดยมี นายอุเทน มั่นธิรัตน์ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการนายกององค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง (ทำเนียบบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง, 2557)

1.2 สภากงศ์การบริหารส่วนตำบลรำแดง ประกอบด้วย ประธานสภา 1 คน คือ นายปรีชา เสน่หา รองประธานสภา 1 คน คือ นายณรงค์ โชติช่วง เลขานุการสภา 1 คน คือ นายมนัส ฟองสุวรรณ ซึ่งสมาชิกสภาองศ์การบริหารส่วนตำบลรำแดงมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาล หมู่บ้านละ 1 คน (ทำเนียบบุคคลากร องศ์การบริหารส่วนตำบลรำแดง, 2557)

การปกครอง ตำบลรำแดง ตั้งอยู่ในอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ดูแลของกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น มีกำนันเป็นผู้รับผิดชอบดูแลตำบล ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าประชาชนดูแลหมู่บ้าน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน

กลุ่มองศ์กรชุมชน ในตำบลรำแดง มีกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งมีทั้งกลุ่มอาชีพและแหล่งเงินทุนชุมชน ดังนี้

1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
2. กลุ่มพัฒนาการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นบ้าน
3. สหกรณ์ผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์
4. ศูนย์วิทยุชุมชน
5. กองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ
6. กองทุนแปรรูปผลผลิตการเกษตร
7. กองทุนผู้ค้าโอกาส
8. กองทุนสวัสดิการชุมชน สัจจะลดรายจ่ายวันละบาท
9. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
10. สภาวัฒนธรรมตำบล
11. คณะกรรมการศูนย์กีฬา
12. ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
13. กองทุนหมู่บ้าน
14. กรรมการสภาเด็กและเยาวชน
15. กรรมการสภาคนรุ่นใหม่

จากการศึกษาบริบทของพื้นที่ชุมชนรำแดง พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะติดริมคลอง ซึ่งมีคลองสทิงหม้อเป็นคลองสายหลักที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว การปลูกพืชสวนพืชไร่ การปลูกต้นตาลโดนด การเลี้ยงสัตว์ ทำให้เห็นความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

เป็นหลัก นอกจากนี้การศึกษาบริบททางพื้นที่ ยังแสดงให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลราแดง ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นต้น ความรู้ทางการศึกษา ภูมิปัญญา องค์กรและสถาบันในชุมชน และประเพณีวัฒนธรรม ที่ฝังอยู่ในชุมชนจนทำให้ชุมชนราแดงสามารถเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งได้ เนื่องจากบริบททางพื้นที่กับทุนทางสังคมที่มีอยู่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความมั่นคงและยาวนาน และยังสามารถนำมาใช้ในการรับมือกับภัยพิบัติในพื้นที่ของตน ได้เป็นอย่างดี

ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยของตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ. 2553

ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ชุมชนราแดงตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนราแดงต้องเผชิญกับภัยพิบัติ 2 รูปแบบ คือ อุทกภัยและวาตภัย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัย ตำบลราแดงเกิดน้ำท่วมหนักทั้งหมด 7 หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายมากกว่า 4,000 ไร่ ด้านปศุสัตว์ได้รับความเสียหายมากกว่า 300 ตัว บ้านเรือนได้รับความเสียหายกว่า 400 คร่าวเรือน มูลค่าความเสียหายหลายล้านบาท ซึ่งยังเกิดอุบัติเหตุรถรับ-ส่งนักเรียน พลิกคว่ำมีนักเรียนเสียชีวิต 5 รายที่เหลือบาดเจ็บ ทำให้ชาวบ้านต้องเป็นคนไร้ที่อยู่อาศัยได้รับความเดือนร้อนและได้รับความเสียหายเป็นอย่างยิ่ง ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงต้องเข้ามาช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ซึ่งการดำเนินงานขณะเกิดอุทกภัย ระบบการสื่อสารถูกตัดขาดทำให้คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ต้องเรียกประชุมกับผู้นำชุมชนอย่างเร่งด่วน เพื่อปฏิบัติการค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย ปฐมพยาบาลผู้ประสบภัยที่เจ็บป่วยเพื่อส่งไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลราแดง จัดหาปัจจัยสี่ทั้งอาหาร สถานที่อพยพ ยารักษาโรค เป็นต้น และให้การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังจัดเวรเฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์เพื่อรายงานสถานการณ์ให้คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ประชาชนได้รับทราบร่วมกัน ส่วนการดำเนินงานหลังเกิดภัย คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำรวจความเสียหายทุกด้านทั้งจำนวนผู้ประสบภัย อาคารบ้านเรือน สาธารณูปโภค และสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ โดยดำเนินการซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน โดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงที่มีอยู่อย่างจำกัดตามความเป็นจริง ส่วนผู้ประสบภัยมีการปฐมพยาบาลผู้บาดเจ็บและผู้ป่วย ขนย้ายผู้ประสบภัยและทรัพย์สิน ไปยังที่ปลอดภัย เลี้ยงดูผู้ประสบภัยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในระยะแรก รวมทั้งรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยแก่ชาวบ้าน ทรัพย์สิน และสถานที่

ส่วนทางด้านภาคประชาชน มีการจัดการขณะเกิดเหตุ โดยชาวบ้านเกิดการรวมตัวกัน ทั้งผู้นำ อาสาสมัคร และชาวบ้านที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ

ผู้ประสบภัยร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ เครื่องมือที่จำเป็น เช่น เรือ รถบรรทุก ไฟฉาย ยารักษาโรค เสื้อผ้า เป็นต้น หลังจากเกิดภัย ชาวบ้านก็ช่วยเหลือโดยการซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน สาธารณูปโภค และสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการช่วยเหลือของคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่และประชาชนขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ทำให้ชาวบ้านผ่านพ้นภัยพิบัติมาได้แต่ก็ยังได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก จากคำสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...เมื่อปี 2543 ชาวบ้านต้องเจอกับปัญหาน้ำท่วม น้ำท่วมสูงมากพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่การเกษตร จำนวนหลายร้อยไร่ ได้รับความเสียหายอย่างมาก ต้นตาลโดนดกก็เน่าเปื่อยเนื่องจากถูกน้ำท่วมเป็นเวลานาน ชาวบ้านที่ติดริมคลองสทิงหม้อได้รับความเดือนร้อนมากที่สุด สัตว์เลี้ยง วัว ควาย ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีอาหารกินตายไปหลายตัวเหมือนกัน เป็ด ไก่ ก็ตายเหมือนกัน ประมาณ 200-300 ตัว ชาวบ้านเดือนร้อนมาก ๆ ต้องขนข้าวของออกมาไว้ที่สูงทั้งบนสะพานและถนน ซ้ายยังมีผู้เสียชีวิต ศพที่ตายแล้วก็ไม่มีที่ไว้ศพ ต้องเอาไปตั้งไว้ข้างถนน เพราะว่าวัดถูกน้ำท่วม ป่าช้าถูกน้ำท่วม เมรุเผาศพก็ถูกน้ำท่วมเช่นกัน ถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน ให้ชาวบ้านผู้เสียชีวิตได้รับความเดือนร้อนและได้รับความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...เมื่อปี 2543 น้ำท่วมเร็วมากทำให้ชาวบ้านตั้งตัวไม่ทัน น้ำท่วมบ้านเรือนทุกหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องขนข้าวของออกมาไว้ที่สูงทั้งบนสะพานและถนน สัตว์เลี้ยงก็เหมือนกันต้องนำมาไว้บนถนน ส่วนชาวบ้านที่มีการเตรียมตัวรับมือ น้ำท่วมได้ทันทีก็มีการช่วยเหลือชาวบ้านผู้ประสบภัยคนอื่น ๆ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านและอบต. สิ่งที่ผมเห็น คือ การให้ความช่วยเหลือของอุปกรณ์ เช่น เรือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เนื่องจากน้ำท่วมเกิดอย่างรวดเร็วทำให้ชาวบ้านไม่มีการเตรียมตัว และการให้ถุงยังชีพจากภายนอกก็มีน้อยและล่าช้า ทำให้พวกเราต้องช่วยเหลือกันเอง พอหลังจากน้ำลดแล้ว บ้านไหนที่พังเสียหายพวกเราก็ช่วยกันซ่อมแซมเอง น้ำประปาใช้ไม่ได้พวกเราที่ซ่อมแซมเอง ส่งกีดขวางทางน้ำและถนนพวกเราก็ช่วยกันเลื้อยเอาเอง เพราะตอนนั้นทางอบต.ก็ทำงานหนักร่วมกับพวกเราเหมือนกัน...”

(จักรชัย สระศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...น้ำท่วมครั้งแรกที่ถือว่าหนักหนาที่สุดคือเมื่อปี พ.ศ. 2543 ทางอบต.เรา ได้ทำการช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องของการปฏิบัติการค้นหาและช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย การปฐมพยาบาลผู้ประสบภัย การจัดหาถุงยังชีพ ข้าวปลาอาหาร อุปกรณ์ที่จำเป็นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น รถบรรทุกอาหารและน้ำ เสื้อชูชีพ เรือท้องแบน ไปตามสถานการณ์ในขณะนั้น เนื่องจากน้ำท่วมเร็วมาก เราเตรียมการไม่ทัน ทำให้ต้องช่วยเหลือไปตามสถานการณ์ก่อนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งจัดเจ้าหน้าที่รายงานข่าวสาร น้ำท่วม จัดเจ้าหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของชาวบ้านที่ขนมาไว้บนถนน พอหลังจากน้ำลดแล้วทางอบต. ร่วมกับผู้นำชุมชนทำการสำรวจความเสียหายทุกอย่าง โดยให้ความช่วยเหลือในเรื่องของวัสดุและอุปกรณ์ เช่น ไม้ กระเบื้อง สังกะสี และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเงินตามความเป็นจริง...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ทางอบต. ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาซ่อมแซมบ้านเรือนให้ และซ่อมแซมความเสียหายทั้งหมด เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า ทุกอย่างแต่ยังมีความล่าช้า และอีกอย่างหนึ่งที่ล่าช้า คือ การติดต่อขอความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งหน่วยงานภายนอกที่พอจะเข้ามาช่วยเหลือ เท่าที่จำได้ เช่น อำเภอ จังหวัด ปภ. แต่เราก็สามารถผ่านพ้นภัยมาได้เพราะการช่วยเหลืออย่างจริงจังทั้งจากอบต.และชาวบ้านที่มีความรัก ความสามัคคี เปรียบเสมือนว่าเราเป็นญาติพี่น้องกัน...”

(มงคล โพธิ์นุกูล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

จากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดน้ำท่วมใหญ่ครั้งแรกของตำบลรางแดง ทำให้พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำการเกษตร สัตว์เลี้ยง รวมถึงประชาชนของตำบลรางแดงได้รับความเดือนร้อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากภัยที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในวงกว้างทำให้การช่วยเหลือเป็นไปได้ล่าช้าและยากลำบาก ประกอบกับไม่มีการเตรียมตัวและป้องกันภัยก่อนเกิดเหตุอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ตำบลรางแดงผ่านพ้นเหตุการณ์น้ำท่วมมาได้คือ มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีของชาวบ้านในชุมชน ความเข้มแข็งของชาวบ้าน มีร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ตำบลรางแดงมีความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำองค์กรผู้นำชุมชน และประชาชนทุกคนในตำบลรางแดง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ตำบลรางแดงถูกน้ำท่วมและเกิดวาตภัยหนักอีกครั้ง คราวนี้น้ำท่วมสูงเหมือนทะเลก็ได้ ท่วมทุกหมู่บ้านแต่หมู่ที่ 7 น้ำท่วมสูงมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ถนนสายหลักกว่า 50

เปอร์เซ็นต์ถูกน้ำท่วมหมด ที่อยู่อาศัยถูกน้ำท่วมสูง บางหลังก็จมน้ำเพราะชาวบ้านเมื่อก่อนอยู่ต่ำกว่าถนน บางหลังเกิดซาร์ดูเนื่องจากลมพายุ จำนวนความเสียหายมากกว่า 3,000,000 บาท พื้นที่ทำการเกษตรได้รับความเสียหายจำนวน 2,000 กว่าไร่ สัตว์เลี้ยงก็ตายจำนวนหลายร้อยตัว แต่ครั้งนี้ น้ำท่วมอยู่ 2-3 อาทิตย์ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือนร้อนไม่นานเท่าเมื่อปี พ.ศ. 2543 เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีการศึกษา ทบทวนกระบวนการจัดการภัยพิบัติที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2543 ทำให้เกิดกระบวนการจัดการภัยพิบัติที่มีระบบมากขึ้น ประกอบด้วย การดำเนินงานก่อนเกิดภัย องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง มีการส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ด้านการป้องกันภัยแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนทุกคนให้มีการเตรียมตัวตั้งรับกับภัยที่จะเกิดขึ้น มีการจัดเตรียมระบบการแจ้งเตือนภัยและส่งสัญญาณเตือนภัยให้แก่ประชาชนได้ทราบล่วงหน้า มีการจัดเตรียมทางด้านบุคลากร มีการจัดเตรียมระบบสื่อสาร มีการจัดเตรียมยานพาหนะ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และมีการจัดเตรียมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาช่วยเหลือเมื่ออุทกภัยและวาทภัยเกิดขึ้นองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีการดำเนินงานขณะเกิดภัยที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากการช่วยเหลือผู้ประสบภัย คือ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ แบ่งหน่วยงานออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ 1. ฝ่ายพิมพ์เอกสาร-กลุ่มช่วยเหลือชาวบ้าน 2. ฝ่ายธุรการ 3. ฝ่ายต้อนรับ โดยให้ข้อมูล แจกจ่ายของและรับของบริจาคจากที่อื่น ๆ โดยการติดต่อสื่อสารทางวิทยุเครื่องแดง มีการจัดพื้นที่อพยพเพิ่มขึ้น จัดเวรเฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์เพื่อรายงานสถานการณ์ มีการนำอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เข้ามาช่วยเหลือประชาชนได้มากขึ้น เช่น เรือหางยาว เรือท้องแบน ถุงยังชีพ เสื้อชูชีพ รถบรรทุก 6 ล้อ เป็นต้น จนผ่านพ้นภัยมาได้ นำไปสู่การดำเนินงานหลังเกิดภัย สิ่งที่เกิดขึ้นนอกจากการปรับปรุง ซ่อมแซม โครงสร้างพื้นฐานทุก ๆ อย่าง ได้แก่ การจัดระบบข้อมูลด้านการจัดการภัยพิบัติ โดยระบุว่า มีความเสียหายทำไร่พื้นที่ไหนบ้างประสบเหตุการณ์น้ำท่วมและวาทภัย ทางน้ำมีเส้นไหนบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการภัยครั้งต่อไป นอกจากนี้องค์กรอื่น ๆ ก็เข้ามาช่วยเหลือมากขึ้น อาทิเช่น อำเภอ จังหวัด ปก. กรมปศุสัตว์ กรมเกษตร เป็นต้น

ส่วนทางด้านภาคประชาชน ชาวบ้านช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น เนื่องจากมีความรู้และประสบการณ์ที่มากขึ้นในการเตรียมตัวระดับครัวเรือน จึงทำให้มีการจัดการขณะเกิดเหตุ ชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดการรวมตัวกันทั้งผู้นำ อาสาสมัคร และชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน สาธารณูปโภค และสิ่งสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ หลังเกิดภัยร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง แต่สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านตั้งรับกับภัยได้ทันนอกจากความรู้และประสบการณ์ ยังมีการนำภูมิปัญญามาใช้ในการตั้งรับด้วย คือ การสังเกตอาการของสัตว์ก่อนเกิดภัย การใช้ระดับน้ำเป็นตัววัดในการออกแบบสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น ดังนั้นจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และทั่วถึงมากยิ่งขึ้น จากคำสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ปีนี้นอกจากน้ำท่วมแล้วเริ่มมีลมพายุเข้ามา ทำให้บ้านเรือนพังเสียหาย ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่จมน้ำหมด โดยเฉพาะหมู่ 7 น้ำท่วมมากกว่าหมู่บ้านอื่น ชาวบ้านริมคลองกว่าสองร้อยกว่าครัวเรือนได้รับความเสียหาย นาข้าวจมน้ำหมด ต้นกล้วย อ้อย ต้นตาลโดนดกก็จมน้ำหมด ขยายไม่ได้ น้ำท่วมคราวนี้เสียหายหนักมาก ไม่คิดว่าจะหนักกว่าปี 2543 ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อนเหมือนกันหมด แต่ดีที่ปีนี้ทางอบต.เตรียมตัวมาดีทำให้ช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว ท่วมถึงมากกว่าปีที่ผ่าน มาเพียงแค่ประมาณ 7-8 วันเอง ก็ได้รับความช่วยเหลือทุกอย่างแล้ว...”

(วิชัย แก้วธรรมรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...เราได้นำประสบการณ์จากปี 2543 มาเตรียมตัวและวางแผน ตั้งรับ มีการจัดระบบการจัดการตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ อย่างมีระบบ แบ่งงานและหน้าที่กันทำ มีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่มากขึ้น มีของบริจาค ที่มากขึ้น มีการประสานหน่วยงานให้เข้ามาร่วมมือกันมากขึ้น มีการจัดระบบการสื่อสารที่มากขึ้น มีวิทยุสื่อสาร มีตำรวจเข้ามาช่วยเหลือ มีบุคลากรและอาสาสมัคร ที่มีความรู้มากขึ้น มีระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการช่วยเหลือจากภายนอกมากขึ้น เช่น อำเภอ จังหวัด ปศุสัตว์ เกษตรมีการจัดระบบการจัดการภัยที่ดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงมากกว่าปี 2543...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...ทางอบต.ของเรามีการใช้ระดับน้ำเป็นตัววัดในการออกแบบสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไป เช่น บ้าน สะพาน เพื่อใช้เป็นที่อพยพของชาวบ้านและสัตว์เลี้ยง และยังใช้ระดับน้ำเป็นตัวเชื่อมโยงหน่วยงานส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกันและให้ความช่วยเหลือร่วมกัน ส่วนชาวบ้านมีการนำภูมิปัญญามาใช้ที่มีการบอกเล่าต่อกันมาหลังเกิดภัย ซึ่งชาวบ้านสังเกตจากสัตว์ระดับน้ำ จึงเตรียมตัวได้ทัน...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

จากเหตุการณ์อุทกภัยและวาตภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2548 ครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นภัยที่มีความรุนแรงมากกว่าปีก่อน ๆ ทำให้ชาวบ้านรำแดงต้องเผชิญกับความเดือนร้อนอีกครั้งหนึ่ง ทำให้พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำการเกษตร สัตว์เลี้ยง รวมถึงประชาชนของตำบลรำแดง ได้รับความเดือนร้อน แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่เมื่อเกิดภัยครั้งนี้คือ ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่สิ่งที่พัฒนาขึ้นมา คือ กระบวนการจัดการภัยพิบัติก่อนเกิดเหตุ ซึ่งมีการส่งเสริมให้ความรู้ จัดเตรียม

บุคลากรและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีระบบสื่อสาร มีเครื่องเตือนภัย จึงทำให้สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง และรวดเร็วมากกว่าเดิมและลดความเสียหายลงได้ในระดับหนึ่ง ส่วนประชาชนก็เข้ามาส่วนร่วมและร่วมมือกับทางอบต.มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนและอาสาสมัครที่ไม่ได้มาจากการแต่งตั้ง รวมถึงมีการนำภูมิปัญญาเข้ามาช่วยในการรับมือกับภัยพิบัติ จนสามารถช่วยเหลือตนเองได้และช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้มากขึ้นจนได้รับคำชมจากองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียงว่ามีระบบการจัดการภัยพิบัติภายในชุมชนที่ดี

จนถึงปี พ.ศ. 2553 สาเหตุที่ทำให้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ชุมชนเกิดจากฝนที่ตกหนักในพื้นที่ตามฤดูกาล เกิดจากน้ำทะเลสาบหนุนสูง น้ำในคลองสั้นตลิ่งจากคลองตอนบน-ตอนกลางของพื้นที่ในคาบสมุทรสทิงพระ ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนทั้ง 7 หมู่บ้าน บ้านเรือนพังเสียหายจำนวน 200 หลังคาเรือน มูลค่าความเสียหายประมาณ 1,500,000 บาท พื้นที่การเกษตรทั้งนาข้าว พืชไร่ ได้รับความเสียหายจำนวน 500 ไร่ แต่ก็ไม่ได้สร้างความเสียหายถึงแก่ชีวิตของประชาชนในตำบลราแดงแต่อย่างใด จากความเสียหายที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2543-2553 ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่าความเสียหายลดลงมาตามลำดับ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีระบบการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยนำภัยพิบัติที่ผ่านมาเมื่อปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2548 มาทบทวนและถอดบทเรียนเพื่อตั้งรับและแก้ไขปัญหา โดยองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีการดำเนินงานก่อนเกิดเหตุ ซึ่งเป็นการป้องกันและเตรียมความพร้อมจากภัยพิบัติ โดยมีการจัดทำการวิเคราะห์ความเสี่ยงภัย มีการเตรียมการด้านฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ มีการส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการป้องกันภัยพิบัติให้กับเจ้าหน้าที่และประชาชน มีการเตรียมการป้องกันด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องหมายสัญญาณเตือนภัย (ป้ายไฟสัญญาณ) จัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมเครื่องจักรกล ยานพาหนะ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และพลังงาน จัดเตรียมพื้นที่อพยพ จัดตั้งอาสาสมัครทุกรูปแบบ จัดเตรียมระบบสื่อสารระดับตำบล และประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบภารกิจในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น ส่วนการดำเนินงานขณะเกิดภัย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจและหน่วยประสานงานต่าง ๆ ในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในสภาวะฉุกเฉิน มีการจัดเตรียมทีมให้ความช่วยเหลือทั้งกู้ภัย ค้นหา ปฐมพยาบาลและรักษาความปลอดภัย จัดเตรียมเวรเฝ้าระวัง จัดเตรียมการอพยพประชาชนพร้อมจัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัย อาทิเช่น อาหาร น้ำดื่ม อุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ผ้าห่ม เป็นต้น มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งประเมินความเสียหายและความต้องการเบื้องต้นของประชาชน นำไปสู่การดำเนินงานหลังเกิดภัย ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีการฟื้นฟูบูรณะสิ่งต่าง จัดทำสรุปผลความเสียหาย จัดทำแผนฟื้นฟูผู้ประสบภัย ได้แก่ การฟื้นฟูอาชีพ เช่น การผลิตน้ำตาลโตนด การเพาะเห็ดในโอ่ง การสานภาชนะ การทำก๊าซชีวภาพ การทำปุ๋ย การอบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นโครงการต่อเนื่องมาโดยตลอด

อาทิเช่น ปรับปรุงคูคลอง เส้นทางคมนาคม สะพาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น มีการฟื้นฟูอาคาร บ้านเรือน มีการป้องกัน โรคระบาดทั้งคนและสัตว์ พร้อมทั้งจัดการเรื่องสิ่งของบริจาคให้อย่างเท่าเทียมกัน จึงเห็นได้ว่าการจัดการภัยพิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง มีระบบมากขึ้น ครอบคลุมมากขึ้น จนทำให้ความเสียหายลดลงเป็นอย่างมาก

ส่วนทางด้านภาคประชาชน ทั้งผู้นำ ชาวบ้าน และอาสาสมัคร จากที่เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดภัยกับการฟื้นฟูบูรณะหลังเกิดภัย ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ก่อนเกิดภัย โดยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย จัดทำฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ จัดทำแผนป้องกันภัย เนื่องจากชาวบ้านมีความรู้ทางด้านสภาพภูมิประเทศเป็นอย่างดี จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติในรูปแบบของอาสาสมัครอีกด้วย ประกอบกับมีการนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ ที่เรียกว่า ทุนทางสังคม จึงทำให้ภาคประชาชนของตำบลรางแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติมากขึ้น จากคำสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...สถิติการเกิดภัยพิบัติในพื้นที่อบต.รางแดง มีด้วยกันหลายครั้งและบ่อยมาก ๆ แต่เอาครั้งที่สำคัญ ๆ คือ เมื่อปี พ.ศ. 2553 เกิดน้ำท่วมอีกครั้ง ที่ทำมาหากิน สัตว์เลี้ยงก็ได้รับความเสียหายเหมือนเดิม แต่ครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจากอบต. อย่างรวดเร็วภายใน 7 วัน เนื่องจากมีการเตรียมการก่อนเกิดภัยเอาไว้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย ทำให้รู้ว่าหมู่บ้านไหนมีความเสี่ยงมาก เสี่ยงน้อย จะได้ให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้อง และรวดเร็ว มีระบบฐานข้อมูลทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็ก ผู้ด้อยโอกาสก็จะทำให้เราช่วยเหลือได้ก่อน ส่วนทางด้านเครื่องมือเครื่องใช้ เราก็มีพร้อมมากขึ้นกว่าเดิม เรามีจำนวนที่เพียงพอในการให้ความช่วยเหลือ บุคลากรเราก็จัดฝึกอบรมทุก ๆ ปี ระบบการสื่อสารก็มีทางเลือกที่ใช้งานมากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เข้ามาช่วยเหลืออย่างครอบคลุมทุกด้าน การจัดการในปีนีถือว่าทางอบต.เรามีความพร้อมในการช่วยเหลือชาวบ้านได้...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ตอนเกิดเหตุ สิ่งแรกที่ท่านนายกได้มีการจัดการ คือ จัดตั้งศูนย์อำนวยการ โดยแบ่งหน่วยงานออกเป็น 7 หน่วยงานในการทำหน้าที่ ๆ แตกต่างกัน ทำให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็ว สามารถเข้าถึงพวกเราได้

เกือบทุกบ้าน เพราะมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถใช้ได้จริง ประชาชนได้รับของแจกจ่าย ทุ่งยังชีพทั่วถึงครบทุกครัวเรือน มีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยดูแลรักษาความปลอดภัยที่มากขึ้น ทำให้พวกเราอุ่นใจ อาสาสมัครก็มีมากขึ้นเพียงพอต่อการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และมีความรู้มากขึ้นอีกด้วย เช่น คอยทำหน้าที่ปฐมพยาบาลผู้ป่วย มีความสามารถกู้ภัยทางน้ำอีกด้วย จัดหาสถานที่ที่ปลอดภัยให้ ถือว่าพวกเราได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ไม่เหมือนในปีที่ผ่านมา...”

(สัมฤทธิ์ อากาศสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ท่านนายกของเรามีความสามารถอย่างมาก ในการฟื้นฟูบูรณะสามารถจัดการซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพียงแค่ประมาณ 7 วันที่ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และมีการฟื้นฟูอาชีพต่าง ๆ มากมาย เช่น ทำการเกษตรแบบผสม ปลูกพืชผักชนิดต่าง ๆ เพื่อนำไปขาย เพราะพวกเรามืออาชีพทำนาเป็นหลัก พอน้ำท่วมก็ไม่มีรายได้ หรือ เลี้ยงสัตว์ให้มากขึ้น นอกจากเลี้ยงควาย ส่วนตัวผมได้ทำการเกษตรแบบผสม ปลูกพืชผักสวนครัวเลี้ยงไก่ เพื่อนำท่วมในปีต่อ ๆ ไปจะได้ไม่เดือนร้อนเท่าที่ควร...”

(ปรีชา เสน่หา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2557)

“...เมื่อปี 2553 ผมได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนป้องกันภัยของ รำแดง ผมเสนอว่าความมีการจัดทำแผนที่ชุมชน แผนที่เสี่ยงภัย หลังจากนั้นผมก็ได้เข้าร่วมสำรวจพื้นที่กับทางอบต. ผู้ใหญ่บ้านในการสำรวจพื้นที่เสี่ยงสำรวจเด็ก ผู้พิการ ทั้งหมดมาจัดทำระบบข้อมูล นอกจากนี้ตอนเกิดเหตุผมก็เป็นอาสาสมัครในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเหมือนกัน เพราะผมได้รับการอบรมการปภ.จังหวัด นอกจากนี้หลังเกิดเหตุผมได้ร่วมซ่อมแซมบ้านให้กับเพื่อนบ้านหลายหลังอีกด้วย ผมจะบอกให้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลรำแดงมีความรู้ที่หลากหลายด้าน สามารถช่วยเหลือทางอบต. ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากอบต.สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่...”

(อุเทน มั่นธิรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

จากปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ชุมชนรำแดงเป็นประจำเกือบทุก ๆ ปี เพราะพื้นที่ตำบลรำแดงเป็นพื้นที่ปลายน้ำที่รับน้ำจากอำเภอสังขละบุรี อำเภอกระแสน้ำเพื่อไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ทำให้ประชาชนได้รับความเดือนร้อนเป็นจำนวนมาก

ทรัพย์สิน บ้านเรือนเสียหายเป็นจำนวนมาก พื้นที่ทำมาหากินก็ใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่คุ้มค่า สัตว์เลี้ยงทั้งหมดไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดแคลนอาหาร แต่ก็ไม่ได้สร้างความเสียหายถึงแก่ชีวิตของประชาชนในตำบล ร้างแดงแต่อย่างใด ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยนำกระบวนการจัดการภัยพิบัติในปีที่ผ่านมา มาทบทวนและถอดบทเรียนเพื่อตั้งรับและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ประกอบกับการนำประสบการณ์ ความรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน และประชาชนทุกคนผ่านความเป็นเครือข่าย ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล จนทำให้ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงมีความพร้อมและศักยภาพในการจัดการรับมือกับภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลร้างแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการสนับสนุนเรื่องของงบประมาณ เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ รวมทั้งสนับสนุนกำลังคนให้เพียงพอในการปฏิบัติงาน สร้างเครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด จากการศึกษาลงพื้นที่และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติในปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย 1. ผู้นำองค์กร 2. ความชัดเจนด้านนโยบาย 3. การจัดโครงสร้างองค์กร 4. รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการภัยพิบัติ 5. สมรรถนะบุคลากร 6. ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ 7. การจัดสรรงบประมาณ 8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย 9. ระบบการสื่อสาร และ 10. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้นำองค์กร

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการภัยพิบัติ เป็นหัวใจสำคัญในการดูแล ควบคุม สั่งการ ดูแลทรัพยากรการบริหารจัดการ อาทิเช่น บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ รูปแบบการบริหารจัดการ สิ่งเหล่านี้จำเป็นอย่างมากที่ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องนำมาปรับใช้ในการจัดการภัยพิบัติเพื่อป้องกัน เตรียมพร้อม และลดผลกระทบทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุให้กับประชาชนในพื้นที่ จากการศึกษา ผู้นำท้องถิ่นตำบลร้างแดงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการภัยพิบัติ เป็นหัวใจสำคัญในการดูแล ควบคุม สั่งการ ดูแลทรัพยากรการบริหารจัดการ ประสานงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือ

ชาวบ้านตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ และเป็นผู้นำที่ชาวบ้านเคารพ ศรัทธา เชื่อมั่น ไว้ใจในการดำเนินงานทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะทางด้านการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ห้องปฏิบัติการส่วนตำบลสำเร็จประสบความสำเร็จในการจัดการภัยพิบัติ คือ ปัจจัย ส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่นตำบลแดง ที่ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การมีภาวะผู้นำ สูง ผู้นำตำบลแดงเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความฉลาด มีความมั่นใจในตนเองสูง ซึ่งก่อนเกิดเหตุเป็นบุคคลแรกที่มีการสั่งการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อม และแนวทางในการดำเนินงานเพื่อป้องกัน บรรเทา และฟื้นฟูบูรณะ พร้อมกับพัฒนาศักยภาพของ เจ้าหน้าที่และประชาชนตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ โดยมีการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติและการ ฝึกอบรมเพื่อช่วยเหลือประชาชนในทุก ๆ ด้าน ส่วนขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุผู้นำได้อยู่ร่วมแก้ไข ปัญหา เสียสละเวลาเพื่อดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้านพร้อมยื่นเคียงข้างร่วมกันช่วยเหลือชาวบ้านที่ เดือดร้อนจากภัยพิบัติมาโดยตลอด 2) มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การ เกิดภัยพิบัติในพื้นที่ อาทิเช่น มีความรู้และความเข้าใจในสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะทาง กายภาพ (ถนน แม่น้ำ ลำคลอง ฝาย ป่าไม้) จำนวนพื้นที่ทางการเกษตร จำนวนปศุสัตว์ จำนวนประชาชน และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ของชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึง ปัจจุบันเป็นอย่างดี เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับภัยพิบัติ เพื่อป้องกัน และเตรียมความพร้อมรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัย พิบัติ ตั้งแต่รูปแบบของภัยพิบัติ จำนวนของภัยพิบัติในพื้นที่ จำนวนความเสียหายของพื้นที่ ชีวิต และ ทรัพย์สิน และรูปแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติสมัยใหม่ที่มีกระบวนการดำเนินงานแบบเชิงรุกที่มี ประสิทธิภาพตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุ ซึ่งเห็นได้จากการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการ ป้องกันและเตรียมความพร้อมของชุมชนให้กับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ อาทิเช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นต้น 4) มีการใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบ “ธรร มาภิบาล” เข้ามาบริหารจัดการด้วย ซึ่งผู้นำท้องถิ่นของตำบลแดงให้ความสำคัญและยึดถือเป็นพื้นฐาน ในการทำงานมาโดยตลอด โดยเฉพาะการเกิดภัยพิบัติเพราะประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยตรง จึงทำให้ต้องยึดถือหลักธรรมาภิบาลเข้ามาเพื่อให้ประชาชนในตำบลแดงได้รับผลประโยชน์ มากที่สุด พร้อมกับให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานทางด้านการจัดการภัย พิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยได้อย่างเต็มที่ จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...พวกเราโชคดีที่มีท่านนายกอุดม ทักขระ เพราะนายกเป็นคนใน พื้นที่ เราเห็นแกมาตั้งแต่เด็ก บางคนก็เรียน โรงเรียนเดียวกับท่าน ผมเป็นคน หนึ่งที่เรียน โรงเรียนเดียวกับท่าน ท่านเป็นคนเก่งตั้งแต่เด็กจนถึงตอนนี้ เป็น คนมีความสามารถ ชาวบ้านรักกันทั้งนั้นแหละ ถ้าถามเรื่องน้ำท่วมว่าท่วม

ปีไหน ท่วมตรงไหน หมู่บ้าน ไหนท่วมบ้าง ที่นาตรงไหนบ้างที่ท่วมหรือไม่ท่วม แล้วจะจัดการอย่างไร แกดอบได้หมดเลย สั่งการได้ทันทีเลย นั้นเป็นเพราะแก่เป็นคนที่มีความสามารถ เป็นผู้นำที่ดีมาโดยตลอด และได้เปรียบตรงที่เป็นคนในพื้นที่ทำให้รู้ว่าควรแก้ไขปรับปรุง พัฒนาพื้นที่อย่างไร ...”

(สัมฤทธิ์ อากาศสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...นายกอุดม ทักขระ ท่านเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน เห็นได้จากผลงานและรางวัลต่าง ๆ ที่สร้างชื่อเสียงให้ตำบลของเรา ความสามารถอีกอย่างหนึ่งของนายก คือ ท่านเป็นคนที่สามารถนำงบประมาณเข้าสู่ตำบลของเราได้อย่างมากมาย น้ำก็ไม่ทราบว่ามีที่ไหนบ้าง แต่พอชาวบ้านร้องขออะไร ท่านก็สามารถนำเงินมาพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและนายกยังเป็นที่ยกเคารพของชาวบ้านในตำบลราแดงอีกด้วย ...”

(สายฝน พันภัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2557)

“... เมื่อเกิดน้ำท่วมขึ้น นายกจะเป็นคนแรกที่เรียกประชุมทุกฝ่าย เพื่อจัดตั้งศูนย์อำนวยการในการช่วยเหลือประชาชน แล้วแบ่งแยกหน้าที่การทำงานให้กับเจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน ไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย หลังจากภัยผ่านพ้นก็รีบเร่งทำการฟื้นฟูบูรณะอย่างเร่งด่วน โดยทำหน้าที่ร่วมกับผู้นำชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนเป็นอย่างดี ในการช่วยเหลือทุกคน แม้แต่การแจกของยังชีพที่ไม่มีโครมาแยงกัน เพราะรู้ว่านายกให้ความสำคัญเป็นธรรม นอกจากนี้ความสามารถอีกอย่างหนึ่งที่นายกของเรามี คือความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ตลอดเวลาในการป้องกันภัยพิบัติ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาหน้าท่วม เช่น การออกกฎให้สร้างบ้านแบบยกเสา การสร้างคลองสายชู โครงการคลองหมอนนา ผมคิดว่าความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในตัวผู้นำของเรา ทำให้เราสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้รวดเร็ว...”

(สิทธิ โชติ จิตภักดี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2557)

“...ผมพอใจกับการช่วยเหลือของทางอบต.และชาวบ้านด้วยตัวเอง แต่สิ่งที่ผมพอใจและรู้สึกหายห่วงตอนเกิดน้ำท่วม คือ การเอาใจใส่ของนายกที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ถ้าถามว่าศักยภาพของอบต.ของเราในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมและลมพายุ น่าคิดก็คือตัวนายกนะ

เพราะว่าเมื่อเกิดอะไรขึ้นท่านนายก็จะเป็นคนแรกที่เข้ามาแก้ไขปัญหา คอย
เรียกประชุม แจกแจงหน้าที่การทำงานให้กับพวกเรา คอยติดต่อประสานงาน
ให้อยู่กับพวกเราตลอดเวลา ไม่เคยทิ้งพวกเราไปไหนเลย...”

(ปรีชา เพ็ชรสมุทร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดงประสบความสำเร็จในการ
จัดการภัยพิบัติ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่นตำบลราแดง ที่ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4
ประการ คือ 1) การมีภาวะผู้นำสูง 2) มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิด
ภัยพิบัติในพื้นที่ 3) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ และ 4) มีการใช้รูปแบบการ
บริหารจัดการแบบ “ธรรมภิบาล” เป็นต้น ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำตำบลราแดงทั้งหมดนี้ส่งผลให้
องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยได้อย่าง
รวดเร็วและทั่วถึง ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายสัมฤทธิ์ อากาศสุวรรณ ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำงานร่วมกัน
กับผู้นำมาหลายสมัย ได้กล่าวว่า ผู้นำของเราเป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำที่ดีมาโดยตลอดตั้งแต่ผมเห็น
ท่านทำงาน ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ
รวมทั้งการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้จากรางวัลที่ตำบลราแดงได้รับ รวมทั้งท่านยังให้ความ
สนใจและเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตลอดเวลา เพื่อนำมาถ่ายทอดให้กับพวกเราทั้งผู้นำชุมชน
เจ้าหน้าที่ และประชาชน ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกัน การเตรียมพร้อมรับมือเพื่อ
ช่วยเหลือตนเอง และการฟื้นฟูโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางอบต.ราแดงและหน่วยงานอื่น ๆ
เพียงอย่างเดียว จนทำให้ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านตำบลราแดงสามารถช่วยเหลือตนเองและเพื่อนบ้านได้ด้วย
ตนเองจากความรู้ที่ท่านนายมอบให้

2. ความชัดเจนด้านนโยบาย

นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การ
พัฒนาในการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหากผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญก็จะ
สามารถลดความเสียหาย และการสูญเสียได้เป็นอย่างมาก เพราะ โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการ
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผลผลิตมาจากการกำหนด
ยุทธศาสตร์ นโยบายและการวางแผน หากมีนโยบายที่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ก็จะสามารถตอบสนอง
ความต้องการของประชาชนและนำไปปฏิบัติได้ จากการศึกษา ความชัดเจนด้านนโยบายขององค์กร
บริหารส่วนตำบลราแดง พบว่า มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์และนโยบายชัดเจนก่อนเกิดภัย โดยให้
ความสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการให้ความรู้และการฝึกอบรมเรื่องการจัดการภัยพิบัติกับเจ้าหน้าที่และ
ประชาชนปีละครั้ง นโยบายทางด้านกฎหมายให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างบ้านเรือนที่ไม่ขวางทาง

น้ำและแบบยกพื้นสูง และการสร้างท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้าน เพื่อลดความเสียหายจากภัยที่เกิดขึ้นได้ นโยบายการวางแผนผังเมือง เพื่อลดความเสียหายให้กับพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตร พร้อมกับกำหนดแผนยุทธศาสตร์และแนวทางในการจัดการภัยพิบัติไว้อย่างชัดเจนต่อเนื่องเป็นประจำในทุก ๆ ปีจากการทบทวนฐานข้อมูลภัยพิบัติทั้งหมด ประกอบด้วย แผนพัฒนาโครงการที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1) แผนพัฒนา 3 ปีของตำบลราแดง ซึ่งเป็นแผนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำอย่างต่อเนื่องจากในปีที่ผ่านมา มาทั้งที่ดำเนินการเองและร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การก่อสร้างถนนปรับปรุงท่อระบายน้ำ การขุดลอกคู คลอง การสร้างฝายกั้นน้ำ การพัฒนาและซ่อมแซมสะพานทุกหมู่บ้าน การพัฒนาระบบน้ำประปา ไฟฟ้า และปรับปรุงสาธารณูปการอย่างต่อเนื่องจนเกิดโครงการที่สำคัญที่สามารถป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติของตำบลราแดงและตำบลอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต ได้แก่ โครงการสร้างคลองหมอนนา และโครงการปรับปรุงคลองสายหลักและคลองสายย่อย ซึ่งเป็นโครงการที่สามารถแก้ปัญหาได้ครอบคลุมได้ทั้งภัยพิบัติอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ตำบลราแดง คือ ในฤดูน้ำท่วมคลองหมอนนาสามารถรองรับน้ำได้มากพอสมควรจึงช่วยแก้ปัญหาด้านการระบายน้ำออกจากแหล่งที่อยู่อาศัยได้ระดับหนึ่ง ในส่วนฤดูแล้งคลองหมอนนาสามารถกักเก็บน้ำไว้ได้มากเช่นกันเพื่อใช้ในการทำการเกษตรที่ใช้น้ำไม่มากจนเกินไป คือ ในฤดูแล้งนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงได้มีการดึงน้ำจากคลองสายย่อยมาพักน้ำไว้ในคลองหมอนนาซึ่งคลองหมอนนานั้นจะทำฝายกั้นน้ำไว้เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งอีกด้วย 2) แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติประจำปีของตำบลราแดง เป็นแผนการจัดการภัยพิบัติโดยเฉพาะที่รวบรวมขั้นตอนการดำเนินงานทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุอย่างเป็นระบบ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง สถิติการเกิดภัยพิบัติในตำบลราแดง การจัดตั้งกองอำนาจการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติรูปแบบการปฏิบัติก่อนเกิดภัยขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย ระบบการสื่อสาร วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ พร้อมทั้งหน่วยงานและผู้รับผิดชอบอย่างครบถ้วนที่จำเป็นเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นก็สามารถทำตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติจัดทำขึ้นจากการทบทวนเหตุการณ์ในปีที่ผ่านมา มาแล้วพัฒนาเป็นประจำทุก ๆ ปี โดยได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกสภาอบต. ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติประจำปีของตำบลราแดงของเราต้องทำร่วมกับทางอบต. ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง ก็เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือชาวบ้านของเราเองให้ได้มากที่สุด ส่วนแผนพัฒนา 3 ปีของตำบลราแดงก็มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปรับปรุงทางน้ำให้ระบายได้ดีขึ้น การลอก คู คลองให้กว้างขึ้น และการสร้างฝายและอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติมในส่วนของการออก

กฎระเบียบในการสร้างบ้านเรือนเพื่อไม่ให้ขวางทางน้ำและสร้างท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้านก็เป็นนโยบายที่ป้องกันน้ำท่วม...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...ในทุก ๆ ปี อบต.รำแดงจะมีการส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่ พร้อมกับส่งเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครไปฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติเป็นประจำเพื่อกลับมาเล่าให้ชาวบ้านได้รับฟังกันเพื่อเป็นความรู้เพิ่มเติม นอกจากนี้ทางอบต.จะมีการดำเนินโครงการปรับปรุงคู คลอง ต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การลอกผักตบชวาในคู คลอง เพื่อให้น้ำไหลได้สะดวก การตัดต้นไม้ เพื่อเวลาน้ำท่วมจะได้ไม่เป็นสิ่งกีดขวาง นอกจากนี้ยังได้ร่วมซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนให้กับชาวบ้านอีกด้วย ...”

(สัมฤทธิ์ อากาศวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ผมเป็นอาสาสมัครของรำแดง ผมได้ไปเข้าร่วมประชุมกับท่านนายกอยู่ตลอดเวลา ทำให้น้ำทราบแผนพัฒนาและโครงการเกี่ยวกับการป้องกันน้ำท่วมของท่านนายก คือ ปรับปรุงท่อระบายน้ำ ขุดลอกคู คลอง สร้างฝายกั้นน้ำ พัฒนาและซ่อมแซมสะพานทุกหมู่บ้าน โครงการสร้างคลองหมอนนา และโครงการปรับปรุงคลองสายหลักและคลองสายย่อย รวมถึงแนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัย เช่น ยกพื้นบ้าน ไล่ท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้าน ผมเห็นด้วยทุกอย่างความคิดของนายก เพราะนโยบายและโครงการพวกนี้ช่วยชาวบ้านได้จริง ๆ...”

(วิชัย แก้วธรรมรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...ตอนนี้ทางอบต.ของเราได้มีนโยบายในการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นมาเพื่อไม่ให้กีดขวางทางน้ำ โดยชาวบ้านที่จะสร้างบ้านต้องได้รับการอนุมัติจากทางอบต.ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันน้ำท่วมได้อีกทางหนึ่ง โดยทางนายกได้สนับสนุนให้สร้างบ้านแบบสมัยก่อนที่มีการสร้างบ้านแบบยกพื้นสูง และฝังท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้าน โดยใช้กระเบื้องสังกะสีให้น้อยที่สุด เน้นทำจากไม้และใบตาลโดนด...”

(ณัฐบัตร ก้องกอดดีไพศาล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2557)

“...ผมเห็นด้วยกับแผนพัฒนาเกี่ยวกับการป้องกันน้ำท่วมของนายก คือ โครงการคลองหมอนนา โครงการปรับปรุงคลองสายหลัก คลองสายย่อย

ว่าถ้าทำได้ชาวบ้านจะมีน้ำใช้ทำนาตลอดทั้งปี อาจได้ทำนาปีละ 2 ครั้งอีกด้วย และช่วยป้องกันน้ำท่วมขัง น้ำแล้งได้อีกด้วย ส่วนสร้างบ้านแบบยกพื้นสูง และฝังท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้านที่เป็นความคิดของนายก ผมก็เห็นด้วย แต่ยังขาดผู้ที่มีความรู้ในการสร้างบ้านแบบสมัยก่อน จึงเป็นหน้าที่ของท่านนายกที่ต้องผลักดันเรื่องนี้ ส่วนการให้ความรู้และการฝึกอบรมอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผมและชาวบ้านตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติอยู่ตลอดเวลา ทำให้ชาวบ้านมีการตั้งรับอยู่ตลอดเวลา...”

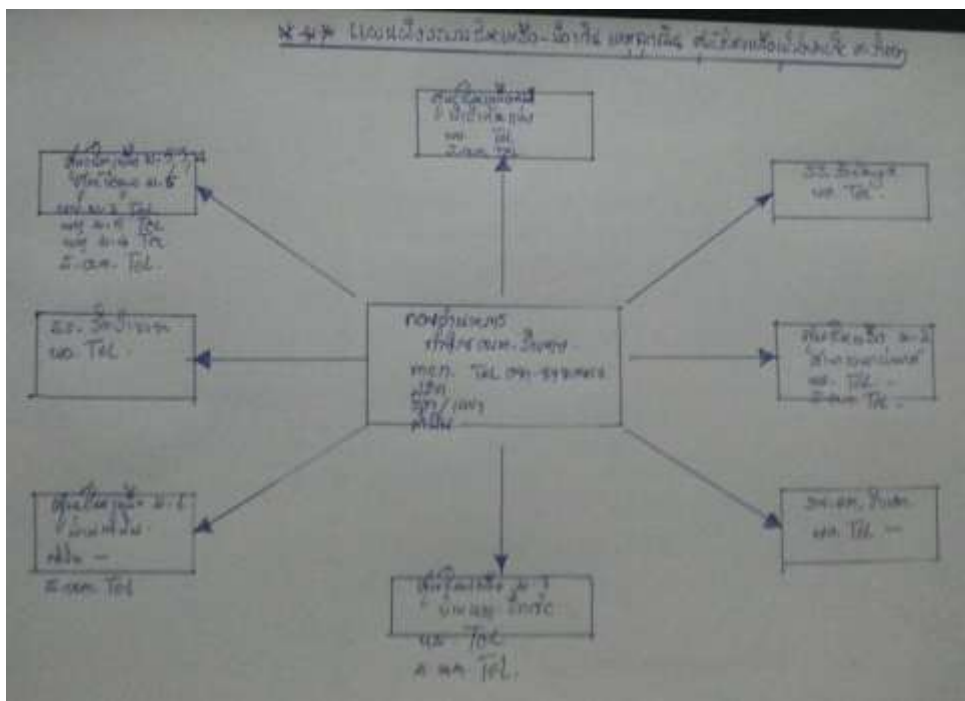
(วิเชียร ช้วยรักษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าความชัดเจนทางด้านนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงให้ความสำคัญกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยก่อนเกิดเหตุเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ นโยบายส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ นโยบายการสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อลดความเสียหาย ส่วนแผนการพัฒนาให้ความสำคัญกับการจัดทำโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการที่สำคัญ คือ โครงการสร้างคลองหมอนนา และโครงการปรับปรุงคลองสายหลักและคลองสายย่อย และโครงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของตำบลรางแดงที่ต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติของตำบลรางแดงก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะเกิดขึ้นมาจากความร่วมมือร่วมใจของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ ประชาชน จัดทำขึ้นตามสภาพปัญหาของพื้นที่จริง โดยเป็นแผนที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และช่วยบรรเทาความเสียหาย ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายอุดม ทักษะ นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลรางแดง ได้กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการสร้างบ้านเรือน การให้ความรู้และฝึกอบรม แผนพัฒนา 3 ปี แผนป้องกันและบรรเทาภัยสาธารณภัยของตำบล ล้วนเป็นแผนที่จัดทำขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ตอนเกิดภัยให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด จนเกิดเป็นโครงการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการสร้างคลองหมอนนา และโครงการปรับปรุงคลองสายหลักและคลองสายย่อย ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการทำประชาสังคมของอบต. ประชาชน และหน่วยงานที่สนับสนุน เพื่อลดความเสียหายทั้งทางด้านร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สิน และเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงอีกทางหนึ่งด้วย

3. การจัดโครงสร้างองค์กร

การบริหารจัดการภัยพิบัติควรมีรูปแบบการดำเนินงานแบบบูรณาการเพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติแบบเชิงรุก เครื่องมือของการบริหารหนึ่งที่ว่าน่าจะเป็นเครื่องมืออันเหมาะสมต่อการจัดการ ในภาวะวิกฤตหรือภาวะฉุกเฉิน คือ “ระบบบัญชาการ

เหตุการณ์” (Incident Command System: ICS) ระบบบัญชาการเหตุการณ์ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการภัยพิบัติ จากการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีการจัดโครงสร้างองค์กรในการจัดการภัยพิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อลดความยุ่งยากในการช่วยเหลือประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีการใช้ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System : ICS) ที่มีการแบ่งการทำงานตามหน้าที่ของตนเอง โดยเรียกระบบแบ่งการทำงานตามหน้าที่ของตนเองแบบนี้ว่า ระบบการประสานการสั่งการ (Unified Command System) ในการดำเนินการในการจัดการภัยพิบัติ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงเป็นจุดศูนย์กลางในการจัดการภัยพิบัติ หรือที่เรียกว่า ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เป็นหน่วยงานหลักที่มีอำนาจ และมีทรัพยากรทางการบริหารจัดการในการดำเนินการเพียงหน่วยงานเดียว โดยมีนายกเป็นผู้สั่งการ มอบหมายงานให้กับหน่วยงานที่ดำเนินการในการจัดการภัยพิบัติทั้ง 7 หน่วยงาน ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ ให้ดำเนินการตามภารกิจหลักที่ได้รับมอบหมายจากนายก โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง อาทิเช่น ชะแล้ ทานบ ทำหิน บ่อदान ทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ เมื่อศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจตำบลราแดงขอความช่วยเหลือเท่านั้น ประกอบด้วยศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจของตำบลราแดงยังมีศูนย์เครือข่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้ง 8 แห่งครอบคลุมทั้ง 7 หมู่บ้าน โดยมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารโรงเรียน กับสมาชิกสภาอบต. เป็นหัวหน้าควบคุม ดูแลช่วยเหลือผู้ประสบภัยพร้อมกับประสานงานกับศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามแผนผังระบบการช่วยเหลือและป้องกันเหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง โดยมีนายกเป็นผู้สั่งการ กำกับ ควบคุมเพียงผู้เดียว ดังภาพประกอบ 12-13 และจากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

ภาพประกอบ 12 แผนผังระบบช่วยเหลือ-ป้องกันเหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 8 พฤศจิกายน 2557

1. วัตถุประสงค์: รับแจ้งเหตุ - แจ้งหน่วยงาน
2. ควบคุมเป็นศูนย์กลางในการแจ้งเหตุ
3. ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
4. ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
5. ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
1. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน
2. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน
3. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน
4. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน
5. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน
6. รับผิดชอบการปฏิบัติงาน

ภาพประกอบ 13 แผนผังระบบช่วยเหลือ-ป้องกันเหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 8 พฤศจิกายน 2557

บทบาทหน้าที่ของศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจตำบลลำแดงและศูนย์ช่วยเหลือประชาชน

1. ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ มีหน้าที่รับแจ้งเหตุกับประสานงานส่วนราชการ ควบคุม และเป็นศูนย์กลางระบบสื่อสาร งานประชาสัมพันธ์ ดูแลความพร้อมของยานพาหนะ เครื่องมือฉุกเฉิน รถจิตอาสา ออกเยี่ยมศูนย์ช่วยเหลือทั้ง 8 ศูนย์ และพร้อมสรุปความเสียหาย ขอลงมติเรื่องสำคัญ ๆ

2. ศูนย์ช่วยเหลือประชาชน มีหน้าที่เตรียมความพร้อมผู้ปฏิบัติงาน รายงานเหตุการณ์ต่อ ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ ประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสาร สรุปความเสียหาย เข้าช่วยเหลือพื้นที่ทั้งหมด ของตำบลลำแดง และร่วมลงมติดำเนินการกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องขอเบิกใช้งบประมาณ

“...ผมเป็นหัวหน้ากองอำนวยการเฉพาะกิจลำแดง โดยผมจะแบ่ง หน่วยงานออกเป็น 7 หน่วย ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะด้านของแต่ละหน่วย เมื่อเกิดภัยขึ้น ผมจะเรียกประชุมและแบ่งหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ กำนัน ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ไปดำเนินการช่วยเหลือลูกบ้านของตนเองตามหน้าที่ที่ ผมแบ่งไปให้ ถ้าใครเดือดร้อนอะไรก็แจ้งผู้ใหญ่บ้านมาทางกองอำนวยการ อบรมก็จะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือ...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...นี่เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการตามคำสั่งของท่านยก ทำหน้าที่รับ เรื่องราร้องทุกข์ ประสานความช่วยเหลือ จัดส่งกำลังเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่เมื่อเกิดน้ำท่วม น้ำก็เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยทุก ด้านนั้นแหละ แต่ที่ท่านนายกแบ่งหน้าที่ก็เพราะว่าจะได้ควบคุมง่ายแก่การ จัดการในการช่วยเหลือชาวบ้าน แต่ถ้าใครอยากช่วยก็ช่วยได้ น้ำว่าดินจะได้ช่วยเหลือชาวบ้านได้ทุกคน...”

(ไพวัน ขวัญหนู, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2557)

“...ผมเป็นผู้ใหญ่หมู่ 7 ผมจะมีทำหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านของผม ร่วมกับผอ.โรงเรียน ในเรื่องข้าวปลาอาหาร ผ้าห่ม ที่หลับที่นอน ดูแลทรัพย์สินของชาวบ้านในพื้นที่อพยพ และคอยเป็นเวรยามในกับชาวบ้านในพื้นที่ตามคำสั่งของท่านนายกที่เป็นหัวหน้า นอกจากนี้ยังประสานงานกับ นายก ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหมู่ต่าง ๆ และอาสาสมัครอีกด้วยถ้าเกิดการขอความช่วยเหลือ แต่ถ้าสิ่งไหนเกินความสามารถจะต้องแจ้งให้กับศูนย์

อำนวยการทราบ เพื่อให้นายกเป็นคนตัดสินใจ สั่งการออกไป คนอื่นไม่สามารถตัดสินใจแทนนายกได้...”

(จักรชัย สระศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...สิ่งที่ทำให้เรามีระบบในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย คือ เรามีการจัดโครงสร้างองค์กรที่เด็ดเดี่ยว โดยมีหัวหน้าคือท่านนายกคนเดียวในการสั่งการและมอบหมายงานให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ดูแล แต่เพื่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ท่านนายกได้มีศูนย์ช่วยเหลือประชาชนเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ช่วยเหลือชาวบ้านในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้การติดต่อประสานงานกับศูนย์อำนวยการ เชื่อว่าทางเจ้าหน้าที่ไม่สามารถช่วยเหลือและรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีศูนย์ช่วยเหลือประชาชน...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...น้ำพอใจกับศูนย์อำนวยการและศูนย์ช่วยเหลือประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะน้ำขอสิ่งของอะไร ไปก็ได้กลับมาอย่างรวดเร็ว เช่น น้ำต้องการถุงยังชีพ ชักพักผู้ใหญ่บ้านก็เอามาให้ หรือแม่หลังเกิดภัยขอเงินช่วยเหลือไปตามความจริง ก็ได้มาอย่างรวดเร็ว การจัดวิธีการช่วยเหลือแบบนี้ดีนะ...”

(พรณี แก้วธรรมรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงอีกทางหนึ่ง คือ การจัดโครงสร้างองค์กรในการจัดการภัยพิบัติขณะเกิดเหตุ โดยมีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบระบบการบัญชาการเหตุการณ์ (ICS) เพื่อการสั่งการ ควบคุม และประสานความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานในการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉิน มีระบบการประสานการสั่งการทำให้ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจตำบลราแดงมีศักยภาพในการสั่งการหน่วยงานหลัก 7 หน่วยงาน ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ ให้ดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับ และมีเอกภาพในการประสานงานกับศูนย์ช่วยเหลือประชาชนทั้ง 8 แห่ง โดยมีผู้บัญชาการเพียงคนเดียวคือผู้นำองค์กร ส่งผลให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ทันท่วงที และเท่าเทียมกัน และทำให้เกิดความอบอุ่นใจว่าจะไม่เกิดการถูกทอดทิ้งจากองค์กรและชุมชนของตนเอง ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นระบบปฏิบัติการเพื่อการระดมทรัพยากรไปยังที่เกิดเหตุ เพื่อบริหารจัดการเหตุฉุกเฉินให้สามารถปกป้องชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมได้อย่างบรรลุเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายสนธยา พันภัย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ได้กล่าวว่า เรามีแผนผังระบบช่วยเหลือ-ป้องกัน

เหตุฉุกเฉิน ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยครอบคลุมทั้ง 4 ชุมชน 7 หมู่บ้าน หน่วยงานของอบต.อีก 7 หน่วยงานในการช่วยเหลือชาวบ้าน เพื่อสะดวกต่อการจัดการและการช่วยเหลือประชาชนภายในพื้นที่ ถือได้ว่าเป็นการทำงานแบบบูรณาการ ประสานงานระหว่างอบต.กับประชาชน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่สนับสนุนเพียงอย่างเดียว ซึ่งรูปแบบระบบการบัญชาการเหตุการณ์นี้ทำให้อบต.ร่ำแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยในปี พ.ศ. 2553 มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

4. กระบวนการจัดการภัยพิบัติ

การบริหารจัดการภัยพิบัติในปัจจุบัน เป็นการทำงานสมัยใหม่มีกระบวนการทำงานแบบเชิงรุก เน้นการป้องกันมากกว่าการตั้งรับ จึงจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งความรู้พื้นที่ ทักษะความชำนาญ ความเข้าใจสถานการณ์ กำลังคนและความร่วมมือ การวางแผนงาน การมอบหมายงาน การสร้างทีมงาน และการตรวจสอบสถานะของทรัพยากร การบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่าย การประเมินผลมาตรการการรับมือกับภัยพิบัติที่ผ่านมา รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการรับมือภัยพิบัติที่ดีในอนาคตต่อไป จากการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดงมีรูปแบบและวิธีการจัดการภัยพิบัติแบบเชิงรุกมากกว่าการตั้งรับ โดยปฏิบัติตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทางด้านอุทกภัยและวาทภัยประจำปีอยู่แล้วซึ่งเกิดมาจากการระดมสมองของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน อาสาสมัคร อบต.ข้างเคียง จนเกิดเป็นแผนปฏิบัติการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตำบลร่ำแดง ซึ่งแบ่งการจัดการภัยพิบัติออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานก่อนเกิดภัย เป็นการป้องกันและเตรียมความพร้อมจากภัยพิบัติ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดงมีการจัดทำวิเคราะห์ความเสี่ยงภัย มีการเตรียมการด้านฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ (ทั้งฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและฐานข้อมูลประชากรเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ฐานข้อมูลภัยพิบัติ) มีการส่งเสริมการให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านการป้องกันภัยพิบัติให้กับเจ้าหน้าที่และประชาชนในระดับครัวเรือนและตำบล มีการเตรียมการป้องกันด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องหมายสัญญาณเตือนภัย (ป้าย ไฟสัญญาณ) จัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมเครื่องจักรกล ยานพาหนะ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และพลังงาน จัดเตรียมพื้นที่อพยพ จัดเตรียมอาสาสมัครและแต่งตั้งทีมช่วยเหลือฉุกเฉิน จัดเตรียมระบบสื่อสารระดับตำบล และประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบภารกิจ

2. การดำเนินงานขณะเกิดภัย เป็นการดำเนินงานในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ โดยมีการระดมทรัพยากรที่มีอยู่เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดงมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจและหน่วยประสานงานต่าง ๆ ในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในสถานะฉุกเฉิน มีการจัดเตรียมทีมให้ความช่วยเหลือทั้งกู้ภัย ค้นหา ปฐมพยาบาลและรักษาความปลอดภัย

(อปร. OTOS อาสาสมัครสำรอง จิตอาสา) จัดเตรียมเวรเฝ้าระวัง จัดเตรียมการอพยพประชาชนพร้อม จัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัย อาทิเช่น อาหาร น้ำดื่ม อุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น ผ้าห่ม เป็นต้น มีการ ติดต่อสื่อสารด้วยช่องทางต่าง ๆ มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งประเมินความ เสี่ยงและความต้องการเบื้องต้นของประชาชนให้ทางอบต.รับทราบ

3. การดำเนินงานหลังเกิดภัย เป็นการฟื้นฟูบูรณะสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน และของรัฐให้ กลับคืนภาวะปกติให้เร็วที่สุด โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ได้มีการจัดทำสรุปผลความ เสี่ยงและดำเนินการให้ความช่วยเหลือและซ่อมแซมสาธารณะประโยชน์ให้อยู่ในสภาพปกติ พร้อมกับ การจัดทำแผนฟื้นฟูผู้ประสบภัย ได้แก่ การฟื้นฟูอาชีพ เช่น การผลิตน้ำตาลโตนด การเพาะเห็ดในโอง การสานพานะ การทำก๊าซชีวภาพ การทำปุ๋ย การอบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟู โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นโครงการต่อเนื่องมาโดยตลอด อาทิเช่น ปรับปรุงคูคลอง เส้นทางคมนาคม สะพาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น มีการฟื้นฟูอาคารบ้านเรือน มีการป้องกันโรคระบาดทั้งคนและ สัตว์ พร้อมทั้งจัดการเรื่องสิ่งของบริจาคให้อย่างเท่าเทียมกัน การบริหารจัดการภัยพิบัติทั้ง 3 ระยะนี้จะ ถูกนำมาทบทวน ถอดบทเรียน แล้วนำไปสู่การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ จัดทำแผนงาน/โครงการ ป้องกันระยะยาวในครั้งต่อไป จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“...แผนป้องกันภัยของตำบลราแดง มีกระบวนการจัดการภัยพิบัติ 3 ระยะ ได้แก่ การดำเนินงานก่อนเกิดเหตุ การดำเนินงานระหว่างเกิดเหตุ และ การดำเนินงานหลังเกิดเหตุ โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานก่อนเกิดเหตุ เป็นหลัก ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมและการป้องกันภัยพิบัติ เพื่อให้ลด ความเสียหายให้ได้มากที่สุด จึงทำให้แผนป้องกันภัยของของเราเกิดจากการ แสดงความคิดเห็นร่วมกันทั้งทางอบต. ชาวบ้านที่มีประสบการณ์จริง และ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก่อนจัดที่จะทำขึ้นในแต่ละปี...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...เรามีระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยมีการเตรียมความพร้อมก่อน เกิดภัย 1-2 ชั่วโมงเพื่อแจ้งเตือนชาวบ้าน พอหลังเกิดภัยก็มีการสั่งเรียกประชุม สார்วจความเสียหายทันที และช่วยเหลือทันทีภายในเพียง 7-8 วัน ก็สามารถ แก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงแล้ว...”

(สุวรรณ หวันแสง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...ก่อนเกิดภัยเมื่อปี 2553 ทางอบต.ราแดงมีการให้ความรู้เกี่ยวกับภัย พิบัติและการช่วยเหลือตนเองแก่ชาวบ้าน ลูกหลาน ถึงการรับมือและป้องกัน

ครอบครัวของตัวเองให้พ้นภัยตั้งแต่การจัดการตนเองก่อนเกิดภัย นอกจากนั้น มีการรวบรวมอาสาสมัครไปทำการการขุดคลอง ทำถนน ไฟฟ้า ประปา ปรับปรุงช่วงน้ำท่วม ผมก็ได้เข้าไปช่วยเหลือทุกครั้ง และท่านนายกยังได้ออกนโยบายใหม่ว่า ถ้าชาวบ้านในตำบลราแดงจะสร้างบ้านต้องสร้างแบบยกพื้น มีที่ระบายน้ำอยู่ใต้บ้านเพื่อป้องกันการจืดขวางทางน้ำ...”

(ไพศาล เพ็ชร์คำรัส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2557)

“...ขณะเกิดน้ำท่วมอยู่ ทางอบต.ได้มีการจัดสถานที่อพยพเอาไว้สำหรับชาวบ้านที่ติดริมคลองเนื่องจากน้ำท่วมสูง มีเวรยามในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยดูแล ทรัพย์สินของชาวบ้าน ส่วนอาสาสมัครก็คอยให้ความช่วยเหลือเรื่องถุงยังชีพ น้ำดื่ม เสื้อผ้า อาหาร ยา รักษาโรค ผู้ที่ป่วยหรือเป็นโรคระบาดทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นผู้ดูแล นอกจากนี้ก็มีคนคอยประกาศข้อมูลข่าวสาร รายงานสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา ผมและชาวบ้านจึงอุ่นใจมากขึ้นที่มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล...”

(กิตติพงษ์ มุสิกะพันธุ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2557)

“...หลังเกิดเหตุ ทางอบต.ของเรามีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ผมได้เข้าไปฟังและสนใจการเพาะเห็ด การปลูกพืชผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ เพื่อเป็นรายได้อีกทางหนึ่งดีกว่าไม่ทำอะไรเลย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนาเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้เรายังมีกองทุนของชาวบ้านเท่าที่มีอยู่ก็พอช่วยได้ในเบื้องต้น คือ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนประกันสุขภาพกองทุนหมู่บ้าน ออมทรัพย์หมู่บ้านสำนักการเกษตร ชกส. กรมปศุสัตว์ และเงินของทางอบต.เอาไปใช้ในการช่วยเหลือและซ่อมแซมอาคารบ้านเรือนทุกอย่างของชาวบ้าน...”

(ประดับ เสน่หา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...ทางอบต.เห็นว่าเมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนา เมื่อเกิดน้ำท่วมขังนานเป็นเวลานาน อาชีพที่ส่งเสริมให้ชาวบ้าน ควรได้แก่ การจับปลาไปขาย การเพาะเห็ด การสานพาชนะ การทำปุ๋ย การทำตาล โตนด ซึ่งแล้วแต่ที่บ้านหลังไหนจะนำไปทำเป็นอาชีพเสริม เพื่อช่วยเวลาเกิดน้ำท่วม...”

(ผล สุวรรณะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย จะให้ความสำคัญในการป้องกัน เตรียมความพร้อม เตรียมการรับมือมากกว่า การตั้งรับ การช่วยเหลือประชาชนเพียงอย่างเดียว ซึ่งเห็นได้จากรูปแบบและวิธีการจัดการภัยพิบัติของทางอบต. เป็นแบบเชิงรุกตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยเน้นการป้องกันมากกว่า การตั้งรับ มีการจัดการพื้นที่อพยพ มีการกำหนดแผนงาน มีการกำหนดโครงการในการรับมือกับภัยพิบัติ มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และมีการประเมินความเสียหายภัยพิบัติของแต่ละพื้นที่ เพื่อเตรียมการเฝ้าระวังตลอดจนหาแนวทางการจัดการได้อย่างเหมาะสม เท่าทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ยังได้จัดทำจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรและฐานข้อมูลประชากรเพื่อสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ สิ่งเหล่านี้ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีศักยภาพในการจัดการกับภัยพิบัติได้เป็นอย่างดี ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายกิตติพันธ์ มุสิกพันธ์ ผู้อำนวยการรพ.สต.รางแดง ได้กล่าวว่า อบต.รางแดงมีวิธีการจัดการภัยพิบัติ 3 ขั้นตอน ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งก่อนเกิดภัย ทางอบต.รางแดงมีการจัดอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่รพ.สต.เดินสำรวจพื้นที่เพื่อขอข้อมูลจากชาวบ้านนำมาใช้ในการจัดทำแผนป้องกัน เตรียมความพร้อมบุคลากรและเครื่องมือเครื่องใช้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเห็นได้จากการส่งเจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร ไปฝึกอบรมอยู่บ่อยครั้ง ส่วนขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุทางรพ.สต.รางแดงได้เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางด้านสุขภาพและ โรคระบาดที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านให้เข้าสู่สภาวะปกติอย่างโดยเร็วที่สุด

5. สมรรถนะบุคลากร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการจัดการภัยพิบัติ จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ เมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ จากการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ประกอบด้วย 1) จำนวนของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ โดยเฉพาะ โดยมาจากการแต่งตั้งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวนทั้งหมด 14 คนที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีให้บริการกิจหน้าที่ของศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจภายใน 7 หน่วยงาน ซึ่งจำนวนเจ้าหน้าที่ของอบต.รางแดงมีความเพียงพอต่อการให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ เนื่องจากบุคลากรมีความรู้ในหลากหลายด้าน 2) คุณภาพของบุคลากร ซึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติอยู่ตลอดเวลา อาทิเช่น การจัดกิจกรรมหรือ โครงการเสริมสร้างความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่และชาวบ้านในชุมชนเดือนละ 1 ครั้งจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง หรือบางครั้งก็เชิญวิทยากรด้านต่าง ๆ เข้ามาทั้งศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 12 สาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเกษตรและ

สหกรณ์จังหวัด สำนักงานปลัดจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด เป็นต้น มาให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือประชาชนของตำบลราแดงเมื่อเกิดภัยพิบัติ นอกเหนือจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงยังได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมนอกพื้นที่อีกด้วย เช่น การอบรมการป้องกันและเตรียมความพร้อมจากศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดศรีสะเกษ การอบรมวิทยุสื่อสารเครื่องแดงที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา การอบรมเรื่องการจัดการภัยพิบัติจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด การอบรมการปฐมพยาบาลผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บจากเหตุภัยพิบัติจาก รพ.สต.ราแดงและสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น ซึ่งการอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจัดอบรมปีละ 1 ครั้ง 3) การนำบุคลากร ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงจะมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในแผนป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติของตำบลราแดง 7 หน่วยงาน ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ และฝ่ายอื่นตามความเหมาะสม ซึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงสามารถทำงานทดแทนกันได้ทุกตำแหน่ง เนื่องมาจากการฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ในการจัดการภัยพิบัติที่เท่าเทียมกันทุก ๆ คน จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ของเรามีบุคลากรที่ทำหน้าที่ทางด้านจัดการภัยพิบัติโดยตรง และมีจำนวนที่เพียงพอในการให้ความช่วยเหลือ ก่อนเกิดเหตุจะรับผิดชอบในเรื่องของ การจัดทำแผนที่และแผนผังชุมชน จัดกิจกรรมหรือโครงการเสริมสร้างความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ ชาวบ้านในชุมชนปีละครั้ง หรือบางครั้งก็เชิญวิทยากรด้านต่าง ๆ เข้ามาที่ศูนย์ป้องกันสาธารณภัยสงขลา สาธารณสุขจังหวัด กรมการเกษตร ปลัดจังหวัด เพื่อมาให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ขณะเกิดเหตุจะถูกแบ่งเป็นฝ่ายในการช่วยเหลือ ได้แก่ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ส่วนหลังเกิดภัยก็ทำการสำรวจความเสียหายและช่วยการฟื้นฟูบูรณะสิ่งต่าง ๆ ...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...เจ้าหน้าที่ของอบต. และอาสาสมัครป้องกันภัยทุกคน จะต้องเข้ารับการฝึกอบรมทางด้านระบบการสื่อสาร เพื่อศึกษาวิธีการใช้ประโยชน์จากวิทยุเครื่องแดงเพื่อนำมาใช้ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนตอนน้ำท่วมและเกิดลมพายุ ซึ่งจัดอบรมเป็นประจำในทุก ๆ ปี และต้องได้รับการฝึกอบรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ไม่ว่าจะ

จะเป็นการชักซ้อมแผนหนีภัย การปฐมพยาบาลผู้ป่วย การช่วยเหลือชีวิต การติดต่อสื่อสาร จากปก.จังหวัด...”

(มุกดา จิตศิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2557)

“...เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครของอบต.รำแดง จำเป็นต้องได้รับความอบรมความรู้ทางด้านอื่น ๆ นอกจากที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ ผมเป็นอาสาสมัครมาหลายสมัย ผมได้รับการฝึกอบรมจากที่ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทางอบต.ส่งไปมีทั้งหมด 4 แห่ง คือ ปก.จังหวัด สาธารณสุข การไฟฟ้า การประปา และเคยส่งไปต่างจังหวัดอีกด้วย คือ ปก.จังหวัดตรัง ผมจึงสามารถทำได้ทุกหน้าที่ตอนที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือ...”

(มนัส พองสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2557)

“...เจ้าหน้าที่ของอบต.รำแดงมีจำนวน 14 คน ซึ่งการนำเจ้าหน้าที่มาใช้ในการดำเนินงาน สามารถเรียกใช้ได้ตลอดเวลา เพราะแต่ละคนสามารถทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ทดแทนกันได้ทุกตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ซึ่งได้รับการฝึกอบรมเป็นประจำจากปก.จังหวัด และปก.อำเภอสิงหนคร ทำให้มีความรู้ในทุก ๆ ด้าน...”

(อุเทน มั่นธิรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลรำแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ประกอบด้วย 1) จำนวนของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ ที่เพียงพอก็จะทำให้สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง 2) คุณภาพของบุคลากร จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรต้องมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติด้วยถึงจะสามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การนำบุคลากรไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้การจัดการภัยพิบัติประสบความสำเร็จ ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของอุเทน มั่นธิรัตน์ ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ของอบต.รำแดงมีจำนวน 14 คน แต่ละคนสามารถทำตำแหน่งหน้าที่ที่ทดแทนกันได้ทุกตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายแจ้งเตือนภัย ฝ่ายช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ซึ่งได้รับการฝึกอบรมส่งเสริมความรู้เป็นประจำจากปก.จังหวัด และปก.อำเภอสิงหนคร และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สาธารณสุข การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น การฝึกอบรมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เป็นตัวช่วยส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรให้มีสมรรถนะในการทำงานในการจัดการภัย

พิบัติที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติและประชาชนก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

6. ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการจัดการภัยพิบัติของตำบลราแดง จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ จากการศึกษาความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานที่มีความพร้อมครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำมาปฏิบัติงานได้อย่างทันทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการสั่งการเพิ่มจำนวนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานเพิ่มขึ้นในทุกปี ทำให้สามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงทุกพื้นที่ ประกอบด้วย เสื้อชูชีพ วิทยุเครื่องแดง กระสอบทราย เครื่องสูบน้ำ รถแม็คโคร รถบรรทุกน้ำ รถบรรทุก รถจิตอาสา (รถสามล้อพ่วงและรถกระบะ) เรือท้องแบน เลื่อยไม้ เครื่องตัดหญ้า เรือยนต์ เรือหางยาว เป็นต้น ซึ่งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ทั้งหมดทางองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงได้ระบุในแผนพัฒนาเพื่อจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการภัยพิบัติ พร้อมระบุงบประมาณรายจ่ายเอาไว้เพื่อเป็นหลักฐานให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้จากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหิน ชะแล้ บ่อदान เทศบาลเมืองม่วงงาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา อาทิเช่น รถกู้ชีพกู้ภัย รถดับเพลิง รถบรรทุกน้ำ เรือท้องแบน รถแม็คโคร เรือยนต์ อีกด้วย ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอกับความ ต้องการของประชาชนขณะเกิดเหตุ จากคำสัมภาษณ์ของประชาชน ดังนี้

“...ทางอบต.ราแดง เรามีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ครบถ้วน เสื้อชูชีพ วิทยุเครื่องแดง กระสอบทราย เครื่องสูบน้ำ รถแม็คโคร รถบรรทุกน้ำ รถบรรทุก 6 ล้อ รถจิตอาสา (รถสามล้อพ่วงและรถกระบะ) เรือท้องแบน เลื่อย ไม้ เครื่องตัดหญ้า เรือยนต์ เรือหางยาว ผู้นำชุมชนสามารถมาเอาของอบต.ไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันที แต่ถ้าอุปกรณ์อันไหนเป็นของใหญ่ เช่น รถแม็คโคร เราต้องขอยืมจากเทศบาลเมืองม่วงงามมาเตรียมไว้ก่อน...”

(เกียรติกร ยอดช่วย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...เราไม่มีรถปฐมพยาบาลเคลื่อนที่ เพราะต้องใช้เงินถึง 500,000 บาท แต่ได้รถแค่คันเดียว แต่ท่านนายกเห็นว่าถ้าเรามีรถจิตอาสาแทนที่เราจะสามารถประหยัดเงินได้มากกว่า เพียงใช้ต้นทุนแค่ 30,000 บาทเอง ส่วน

ค่าใช้จ่ายแต่ละเที่ยวทางกองทุนสุขภาพจ่ายให้เที่ยวละ 300 บาท ซึ่งประหยัดกว่าอย่างเห็นได้ชัด เราจึงมีรถจิตอาสาทั้งมอเตอร์ไซค์และรถกระบะ จำนวน 18 คัน สามารถโทรเรียกได้ตลอดเวลาขณะเกิดภัย...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...รถจิตอาสาของเรามีที่เดียวที่อื่นไม่มี ซึ่งเป็นรถมอเตอร์ไซค์พ่วงข้างกับรถกระบะประมาณ 18 คัน เพื่อนำมาเป็นรถพยาบาล มีการติดสติ๊กเกอร์ของอบต.ราแดงด้วย เพื่อใช้เป็นรถช่วยเหลือเคลื่อนที่ผู้ประสบภัย ผู้ป่วย ผู้พิการในการไปสถานที่อพยพ...”

(สันติ จิตโสภา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...อบต.ของเรานอกจากจะมีการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เอาไว้แล้ว แต่ยังได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านอีกด้วย โดยเฉพาะเรือหางยาว รถกระบะ รถมอเตอร์ไซค์ ทำให้ทางอบต.มีเครื่องมือที่มากขึ้นเพียงพอต่อการให้ความช่วยเหลือ ส่วนความช่วยเหลือจากภายนอกเราก็ได้รับการช่วยเหลือด้วย เช่น เครื่องสูบน้ำ รถแม็คโครของอบจ.สงขลาเตรียมไว้ก่อนที่จะเกิดน้ำท่วมขึ้น ถ้าไม่พอเราก็ขอไปทางอำเภอวังงาม เพื่อมาเตรียมสำรองเอาไว้ด้วย ทางอำเภอวังงามใจดีให้เราตลอด...”

(ประสิทธิ์ ชักกะโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีการจัดเตรียมความพร้อมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถนำมาปฏิบัติงานได้อย่างทันที มีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี และมีจำนวนที่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน สามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง เทศบาลเมืองจังหวัด เป็นต้น นำเอามาจัดเตรียมเอาไว้ยังทำให้มีความพร้อมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอมากยิ่งขึ้นในการช่วยเหลือชาวบ้านทั้ง 7 หมู่บ้านเพื่อให้ได้รับความเสียหายน้อยที่สุด ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนาย สนธยา พันภัย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ได้กล่าวว่า ความพร้อมทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย เครื่องมือเครื่องใช้ของอบต.ราแดงที่ได้จัดซื้อมาได้แก่ รถบรรทุก 6 ล้อ เสือชูชีพ วิทยุเครื่องแดง กระจสบทราย เรือท้องแบน เลื่อยไม้ เครื่องตัดหญ้า เรือยนต์ รถพ่วงข้าง เป็นต้น เครื่องมือเครื่องใช้ของอาสาสมัครในพื้นที่ที่นำมามอบให้อบต.ราแดง เพื่อใช้ช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบภัย ได้แก่ เรือหางยาว รถกระบะ รถบรรทุก รถแม็คโคร รถพ่วงข้าง

เป็นต้น และเครื่องมือเครื่องใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รถกู้ชีพกู้ภัย รถดับเพลิง รถบรรทุกน้ำ เรือท้องแบน รถแม่โคร เรือยนต์ เป็นต้น เครื่องมือทั้งหมดนี้ถูกนำมาไว้ที่อบต.รำแดงก่อนเกิดเหตุ เพื่อเป็นการประเมินและเตรียมความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ให้พร้อมใช้งานได้ทันที และเพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน ทำให้ลดความเสียหายและความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ประสบภัยน้ำท่วมของตำบลรำแดงได้เป็นอย่างดี

7. การจัดสรรงบประมาณ

ในการจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น ในปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารที่เป็นผู้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนทางด้านการจัดการภัยพิบัติ จากการศึกษา การจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลรำแดงสามารถนำงบประมาณที่มีอยู่มาใช้ในการจัดการภัยพิบัติได้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งการจัดสรรงบประมาณในการจัดการภัยพิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) งบประมาณจากภายในองค์กรท้องถิ่น เป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาลซึ่งเป็นที่มาของเงินรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรายได้ที่จัดเก็บเองที่ได้รับการจัดสรรในการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งมีงบประมาณ จำนวน 9,000,000 บาท งบประมาณส่วนนี้จะถูกกำหนดไว้สำหรับขั้นตอนการป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม และการฟื้นฟูบูรณะ เช่น อบรมเจ้าหน้าที่ ชุดลดกอลอง สร้างท่อระบายน้ำคอนกรีต ปรับปรุงถนน สร้างระบบประปา ซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน เป็นต้น 2) งบประมาณจากการสนับสนุนของรัฐ เป็นงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินจากกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 โดยให้ครอบครัวละ 5,000 บาท นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลรำแดงยังได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิเช่น สำนักงานเกษตร ช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรเอาไว้ โดยให้ความช่วยเหลือไร่ละ 1,000 บาท สำนักงานปศุสัตว์ให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ที่เลี้ยง วัวควาย เป็ด ไก่ โดยให้ความช่วยเหลือสัตว์ใหญ่ตัวละ 10,000 บาท สัตว์เล็กตัวละ 300 บาท เป็นต้น 3) งบประมาณจากการเขียนขอโครงการ เป็นงบประมาณสำหรับการฟื้นฟูบูรณะความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง มีผู้นำที่มีความสามารถอย่างมากในการเขียนโครงการต่าง ๆ เพื่อของบประมาณมาพัฒนาพื้นที่ของตนเองในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ อาทิเช่น โครงการคลองหมอนนาจากสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 โครงการสร้างคู โครงการพัฒนาคลองสายชู ท่อระบายน้ำคอนกรีต จำนวน 18,000,000 บาท โครงการสร้างประตูน้ำ จำนวน 80,000,000 บาท จากคำสัมภาษณ์ของประชาชน ดังนี้

“...งบประมาณส่วนใหญ่ในการช่วยเหลือชาวบ้านตอนน้ำท่วม เป็นของทางอบต.เอง ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และรายได้ที่จัดเก็บเองมีจำนวนประมาณ 9,000,000 บาท ในการช่วยเหลือชาวบ้านหลังเกิดเหตุ แต่ต้องแบ่งไปพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เรามีงบประมาณที่จำกัด เราจึงต้องใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า แต่ก็เพียงพอช่วยเหลือชาวบ้านได้ทุกคน แต่ถ้าต้องการก่อสร้างเพิ่มเติม ผู้นำของเราก็จะใช้งบประมาณจากการเขียนขอโครงการไปมากกว่าจะใช้งบภายในของเราเอง ทำให้เรามีงบเพียงพอที่จะช่วยเหลือชาวบ้านตอนน้ำท่วมในตอนนั้น และมีงบประมาณเพียงพอในการพัฒนาระยะยาวต่อไป...”

(กนกวรรณ เพชรวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557)

“...งบประมาณที่นายกส่วนใหญ่เขียนขอไป จะเป็นเรื่องในการพัฒนาป้องกันภัยน้ำท่วมในระยะยาว ได้แก่ การสร้างประตูระบายน้ำ การสร้างโครงการคลองหมอนนา การปรับปรุงคลองสายหลัก การปรับปรุงคลองสายย่อย ซึ่งเป็นงบประมาณที่ต้องใช้จำนวนเงินที่มาก โดยทางนายกได้เขียนขอไปทางสำนักทรัพยากรน้ำภาค 8 ทางอำเภอและจังหวัด...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...งบประมาณ 10 ล้านบาทพอหรอก แต่เราก็ทำให้พอสำหรับช่วยเหลือชาวบ้านของเรา เราจะจ่ายตามความเป็นจริงจากการสำรวจ แต่ถ้าเป็นงบที่เขียนขอโครงการต่าง ๆ ชาวบ้านสามารถตรวจสอบและรับรู้ได้ ท่านนายกจะเป็นคนบอกเองทุกวันศุกร์สุดท้ายของเดือน...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุต, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...งบประมาณของตำบลเรามาจากส่วนกลางและรายได้ของเราเองที่เหลือจากในปีก่อน ๆ นำมาใช้ในการช่วยเหลือทางด้านการซ่อมแซมบ้านเรือน ผู้ป่วย ผู้ประสบภัยที่ได้รับบาดเจ็บ และยังมีรายได้ที่เราได้ขอจากภาคเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงอีกด้วย และจากภาคราชการจากที่อื่น ๆ ด้วย เพื่อนำเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้าน โดยเฉพาะช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 โดยให้ครอบครัวละ 5,000 บาท ที่ชาวบ้านได้รับ...”

(ปิยะนันท์ แก่นกระจ่าง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557)

“...งบประมาณของทางอบต. ผมก็ไม่รู้ว่ามันเท่าไร แต่เท่าที่ทราบในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยคงมีอยู่ไม่มากมายนัก เพราะต้องนำไปใช้ส่วนอื่นด้วย แต่ผมเห็นเจ้าหน้าที่บอกว่าท่านนายกได้เขียนของบประมาณไปขอที่ต่าง ๆ มากมาย ทำให้มีเงินมาช่วยเหลือและพัฒนาตำบลของเราได้อย่างทั่วถึง ภัยพิบัติก็ครั้งไม่เคยมีครั้งไหนที่ชาวบ้านไม่ได้...”

(ไพศาล เพ็ชรจรัส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าสิ่งที่ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ คือ งบประมาณ ที่ประกอบด้วยงบประมาณ 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ส่วนแรกจะเป็นงบประมาณจากภายในองค์กรท้องถิ่นในการจัดการภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อม การป้องกันและลดผลกระทบก่อนเกิดเหตุ เรียกว่า แผนงบประมาณระยะสั้น ส่วนที่สองจะเป็นงบประมาณจากการสนับสนุนของรัฐในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนโดยตรงทั่วทุกพื้นที่ และส่วนที่สามเป็นส่วนที่สำคัญมาก ๆ เพราะถ้าผู้นำองค์กรให้ความสำคัญและสนใจในงบประมาณส่วนนี้ ก็จะทำให้มีงบประมาณที่เพียงพอกับความต้องการในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่า แผนงบประมาณระยะยาว ซึ่งถ้ามีงบประมาณ 3 ส่วนนี้ก็จะทำให้องค์กรมีการจัดการเกี่ยวกับภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายประดับ เสนหา ได้กล่าวว่า งบประมาณส่วนใหญ่ในการจัดการภัยพิบัติมีอยู่อย่างจำกัด เพราะต้องนำไปพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ด้วย ทำให้เราต้องมีการจัดสรรงบประมาณตามความเป็นจริง ซึ่งเราสามารถจัดสรรงบประมาณได้เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้านในทุกครัวเรือน แต่สิ่งที่เด่นจากองค์กรอื่น ๆ คือ งบประมาณจากการเขียนขอโครงการของผู้นำราแดง ทำให้องค์กรมีเงินในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยหลังเกิดเหตุ และมีงบประมาณในการพัฒนาองค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีงบประมาณที่เพียงพอกับการจัดการภัยพิบัติ

8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ในปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับองค์กร เทคโนโลยีที่ทันสมัยก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและครอบคลุมในทุกส่วนมากยิ่งขึ้น จากการศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดงได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ของตน เรียกว่า ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นระบบที่มีกระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ หรือเป็นตัวเลขเชื่อมโยงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงทราบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ของตนเอง

ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของตำบลลำแดง ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทางด้านพื้นที่ของตำบล ทำให้ทราบพื้นที่ของตำบล ขนาดของพื้นที่นาข้าว ขนาดของพื้นที่พืชไร่ ความยาวของถนน ความยาวของคลอง ความหนาแน่นของประชากร 2) ข้อมูลทางด้านพื้นที่เสี่ยงภัย ทำให้ทราบพื้นที่ริมคลองหรือแม่น้ำ พื้นที่ติดโรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่ที่ติดกับการพังทลายของดินสูง 3) ข้อมูลทางด้านแผนที่จำลองทุกรูปแบบ ทำให้เราเห็นภาพพื้นที่โดยรวมทั้งหมดของตำบลลำแดงว่ามีทรัพยากรการกระจายตัวอยู่ตรงไหนบ้าง และมีคุณภาพอย่างไร พื้นที่ที่มีความเสียหายเท่าไรเมื่อเกิดภัย ทำให้อบต.ลำแดงมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ในการจัดทำแผนป้องกันภัยได้อย่างตรงจุดและสามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง นอกจากนี้ระบบ GIS สามารถปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลลำแดงสามารถติดตาม ประเมินผล การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเก็บรักษาและเรียกแสดงผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ ตลอดจนสามารถดึงข้อมูลมาแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียงได้อีกด้วย จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ GIS เป็นระบบนี้ใช้งานยากมาก ต้องได้รับการฝึกอบรมจนเกิดความชำนาญ การจัดการภัยพิบัติจำเป็นต้องมีระบบนี้ เนื่องจากถ้าเราใช้งานระบบนี้ได้ จะทำให้เราเห็นพื้นที่ทั้งหมดของลำแดง ว่าพื้นที่ตรงไหนบ้างเป็นที่ทำกิน ที่ทำการเกษตร เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมสูง พื้นที่ไหนเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้เราสามารถวางแผนตั้งรับกับภัยได้ สามารถช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยมากที่สุด ไปหาผู้ที่ประสบภัยน้อยที่สุด
(เชิดพงศ์ บุญยที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...ระบบ GIS นี้ทำให้การจัดการอุทกภัยในปี 2553 สะดวกและรวดเร็วขึ้น ทำให้พวกเราทราบว่าน้ำส่วนใหญ่จะท่วมมากในหมู่ที่ 7 รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 เราก็เข้าไปช่วยเหลือก่อน ทำให้ลดผู้ประสบภัยได้ในระดับหนึ่ง พอปีต่อ ๆ ไปเราก็นำข้อมูลนี้แหละ มาประกอบเพื่อจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขน้ำท่วมหมู่ที่ 7 และหมู่อื่น ๆ ให้ดีขึ้น...”
(อุเทน มั่นริรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557)

“...ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ GIS ระบบนี้นอกจากจะทำให้เราทราบพื้นที่เสี่ยงทั้งหมดแล้ว ยังสามารถสร้างแบบจำลองพื้นที่ที่จะประสบภัยในครั้งต่อไปได้อีกด้วย ผลดีของระบบนี้คือ สามารถปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา สามารถติดตาม ประเมินผล การเปลี่ยนแปลงของ

สภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเก็บรักษาและเรียก
แสดงผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ ตลอดจนสามารถดึง
ข้อมูลมาแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียงได้
อีกด้วย ...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่การมีความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้
หรือบุคลากรเท่านั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย (GIS) เข้ามาช่วย
บริหารจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากเทคโนโลยี (GIS) สามารถช่วยให้การจัดการภัยพิบัติเกิดประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น เพราะสามารถบอกได้ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรเกษตร การจัดการสิ่งแวดล้อม สังคม
และ เศรษฐกิจของอบต.ร่ำแดง และสามารถช่วยชีวิตและลดระดับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นระหว่าง
เหตุการณ์ทางธรรมชาติที่มีรุนแรงได้เช่นกัน ส่วนระบบฐานข้อมูลสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตาม
สภาพแวดล้อมได้ เนื้อหาข้อมูลมีความถูกต้อง และชัดเจนสามารถดึงมาใช้ได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดเหตุ
ภัยพิบัติขึ้น ประกอบกับคำสัมภาษณ์นายเชิดพงศ์ บุญที่สุด เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการภัยพิบัติ
ได้กล่าวว่า ระบบ (GIS) ใช้งานยากมากต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านนี้โดยเฉพาะ แต่ถ้าทำได้
ระบบนี้จะแสดงให้เห็นพื้นที่ทั้งหมดของร่ำแดง ว่าพื้นที่ตรงไหนบ้างเป็นที่ทำมาหากิน เป็นพื้นที่
ทำการเกษตร เป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่ลุ่มน้ำท่วม แม่น้ำลำคลองมีกี่สาย ยิ่งทำให้เราสามารถวางแผนตั้งรับ
กับภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

9. ระบบการสื่อสาร

ระบบการสื่อสารจัดเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการจัดการภัยพิบัติให้สามารถ
ประสานดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว จากการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลร่ำ
แดงมีการจัดตั้งระบบการสื่อสารที่พร้อมใช้งาน ได้ตลอด 24 ชั่วโมงอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ทั้งก่อนเกิดเหตุ
ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุ สำหรับระบบการสื่อสารตำบลร่ำแดง ประกอบด้วย 3 ระบบ คือ 1) ระบบ
การสื่อสารหลัก ซึ่งเป็นระบบที่ทุกหน่วยงานมีการใช้งานโดยทั่วไป โดยเฉพาะขององค์การบริหารส่วน
ตำบลร่ำแดง ใช้ติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทั้ง 7 ฝ่าย และใช้ติดต่อสื่อสารกับ
ประชาชน โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ซึ่งระบบการสื่อสารหลัก ได้แก่ ระบบโทรศัพท์
พื้นฐานของสำนักงาน ระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรสาร โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น แต่เมื่อเกิดภัยพิบัติ
ทางด้านอุทกภัยและวาตภัยขึ้น ระบบการสื่อสารหลักส่วนใหญ่จะใช้งานไม่ได้ 2) ระบบการสื่อสารรอง
เป็นระบบสื่อสารที่มีใช้โดยทั่วไปและต้องทำงานควบคู่ไปกับระบบการสื่อสารหลัก เมื่อระบบการ
สื่อสารหลักใช้งานไม่ได้ จึงเป็นช่องทางเสริมในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งระบบการสื่อสารรองของตำบลร่ำ

แดง ได้แก่ ระบบวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชน วิทยุสื่อสารเอกชน (วิทยุเครื่องแดง) ระบบอินเทอร์เน็ต (เฟสบุ๊คและไลน์) จดหมายข่าว วิทยุไร้สาย เป็นต้น ส่วนใหญ่ตอนขณะเกิดเหตุ ระบบการสื่อสารรองจะมีการใช้งานมากที่สุด เนื่องจากติดต่อได้ง่าย กระจายเสียงได้ในวงกว้าง ทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ส่วน 3) ระบบการสื่อสารสำรอง เป็นระบบสื่อสารที่จัดเตรียมไว้ใช้ทดแทนในเหตุการณ์ที่ระบบสื่อสารหลักและระบบสื่อสารรองใช้การไม่ได้ ระบบการสื่อสารสำรองขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ได้แก่ วิทยุสมัครเล่นของประชาชนชาวบ้าน วิทยุของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และวิทยุสื่อสารทางราชการของอำเภอสิงหนคร (วิทยุเครื่องดำ) สถานีวิทยุ มอ. FM 88.00 MHz, FM 101.00 MHz ทั้ง 3 ระบบนี้รวมกันจึงทำให้ระบบการสื่อสารของอบต.ราแดงมีความครอบคลุมทุกพื้นที่ ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน พร้อมทั้งข้อมูลที่น่าเชื่อถือซึ่งที่ข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนสามารถเตรียมตัวตั้งรับกับภัยได้อย่างถูกต้องตั้งแต่ ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“...เมื่อปี พ.ศ. 2553 เรามีการติดต่อสื่อสารด้วยกัน 3 ทาง คือ ระบบการสื่อสารหลัก แต่พอเกิดน้ำท่วมและวาทภัยการสื่อสารหลักถูกตัดขาด ทำให้ต้องใช้ระบบการสื่อสารรอง ซึ่งตำบลราแดงของเรามีวิทยุเครื่องแดง ระบบวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชน Facebook, Line, message เข้ามาช่วยเหลืออีกทางหนึ่งด้วย ส่วนระบบสำรองที่สามารถใช้ได้ คือ สถานีวิทยุมอ. วิทยุของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ทำให้เราได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...เราได้ส่งเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครไปฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการสื่อสารที่ตำบลท่าหิน เพราะว่าเมื่อตอนปี 2548 ระบบการสื่อสารล่มทำให้การติดต่อสื่อสารลำบากมาก ทำให้ปี 2553 เรามีการใช้วิทยุเครื่องแดงเป็นหลักในการติดต่อสื่อสาร จำนวน 10 เครื่อง นอกจากนี้ยังมีวิทยุเครื่องเสียงไร้สาย วิทยุชุมชน วิทยุกระจายเสียงที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร กระจายสภาพอากาศให้ชาวบ้านได้รู้ทั่วกัน...”

(ไพศาล เพ็ชรจรัส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2557)

“...จดหมายข่าว ถือเป็นสื่อสารอย่างหนึ่งนะ ซึ่งชาวบ้านราแดงจะได้รับก่อนเกิดภัย โดยมีเนื้อหาสาระในการเตรียมตัวตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ

ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งผมได้รับจดหมายข่าวของทางอบต.เป็นประจำ ...”

(สุชาติ อินทะนะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...เท่าที่ผมทราบเรามีระบบสื่อสารรองที่ครบถ้วน โดยเฉพาะวิทยุของชุมชนที่ร้านแดงใช้เป็นหลัก นอกเหนือจากวิทยุเครื่องแดง โดยมีโฆษกคอยประกาศเตือนตอนก่อนเกิดน้ำท่วม ว่าก่อนภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารทั้งหมดที่เกี่ยวกับภัยน้ำท่วมและลมพายุ และอีกอย่างหนึ่งเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้าน...”

(สัมฤทธิ์ อากาศสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติขึ้นภายในพื้นที่ ระบบการสื่อสารทั้งหมดจะใช้งานไม่ได้ จึงส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรกับประชาชนในพื้นที่ที่ทำการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ส่งผลให้การดำเนินงานช่วยเหลือไม่มีประสิทธิภาพเพราะขาดการติดต่อสื่อสารที่เป็นระบบ ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการสื่อสารให้ครบทั้ง 3 อย่าง คือ ระบบการสื่อสารหลัก ระบบการสื่อสารรอง และระบบการสื่อสารสำรองให้พร้อมใช้งานอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะระบบการสื่อสารรอง และระบบการสื่อสารสำรอง ที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและแม่นยำในการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติได้อย่างถูกต้อง ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายสัมฤทธิ์ อากาศสุวรรณ ได้กล่าวว่า เรามีวิทยุของชุมชน จดหมาย ทาง Facebook, Line, message วิทยุเครื่องแดง ระบบวิทยุกระจายเสียง มีโฆษกคอยประกาศเตือนตอนก่อนเกิดน้ำท่วม ว่าก่อนภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารทั้งหมดที่เกี่ยวกับภัยน้ำท่วมและลมพายุ และอีกอย่างหนึ่งเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งระบบการสื่อสารทั้งหมดนี้ส่วนใหญ่เป็นระบบการสื่อสารรอง และระบบการสื่อสารสำรอง เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเมื่อเกิดภัยแล้วระบบการสื่อสารหลักจะใช้งานไม่ได้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้ตอนนี้เรามีการเตรียมระบบการสื่อสารรอง และสำรองเอาไว้อย่างครบครัน เพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้กับเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือและประชาชนในการเตรียมรับมือไปในทิศทางเดียวกัน ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากที่สุด

10. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดการภัยพิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการจัดการภัยพิบัติ เป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาช่วยเหลือประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยมีรูปแบบการทำงานเป็นแบบเครือข่ายเชื่อมโยงกันทุกด้าน จากการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุ

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงได้ให้ความสำคัญอย่างมากโดยมีการจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่านบ ท่าหิน บ่อदान กรมประมงอำเภอ กรมปศุสัตว์อำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของอบต. เพื่อรับทราบภารกิจ หลักเกณฑ์ และแผนงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตำบลราแดงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) หน่วยงานจากภาคเอกชน จะมีลักษณะการทำงานในส่วนของกาให้ความช่วยเหลือทางด้านถุงยังชีพ ของบริจาค เงินบริจาค วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ (รถบรรทุก เรือ) เป็นส่วนใหญ่ หน่วยงานภาคเอกชนที่ช่วยเหลือองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมาโดยตลอด ได้แก่ บริษัท ปตท. จำกัด บริษัทซีเวลท์โฟรเช่นฟู๊ด จำกัด บริษัทไทยยูเนียนซีฟู๊ด จำกัด บริษัทเซฟรอน ประเทศไทยสำรวจและผลิตจำกัด บริษัทเชลล์ บริษัทเวทเธอร์ฟอร์ด เค เอส พี จำกัด เป็นต้น 2) หน่วยงานจากภาครัฐ จะมีการทำงานในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือให้ความรู้ในการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติ และการสนับสนุนเงินช่วยเหลืออุดหนุน ได้แก่ อบต.ท่านบ ชะแล้ บ่อदान ท่าหิน จะให้ความช่วยเหลือในด้านของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ปศุสัตว์อำเภอจะเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลเลี้ยงสัตว์ และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของยารักษาสัตว์ อาหารสัตว์ ส่วนเกษตรอำเภอจะเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องของเงินช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรและพันธุ์ข้าว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะเข้ามาดูแลเรื่องโรคระบาดและยารักษาโรค สถานีตำรวจภูธรอำเภอสิงหนคร จะเข้ามาดูแลในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โรงเรียนในพื้นที่ตำบลราแดง จะเข้ามาดูแลในเรื่องของที่อยู่อาศัยและเรื่องอาหาร สำนักงานประปาและไฟฟ้า จะเข้ามาซ่อมแซม ปรับปรุงระบบน้ำประปาและเสาไฟฟ้าที่เกิดความเสียหาย ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมตามความต้องการของชาวบ้านที่ประสบภัยทางด้านอุทกภัยและวาทภัยอย่างครบถ้วน จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ก่อนเกิดภัย ทางอบต.ราแดงได้ประสานความร่วมมือในการขอความช่วยเหลือในการขุดลอกคู คลอง แม่น้ำ อ่างเก็บน้ำ ร่วมกับทรัพยากรน้ำภาค 8 อำเภอ ปก.จังหวัด โดยหน่วยงานทั้งหมดได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาร่วมมือกับทางราแดงในการขุดลอกคู คลอง แม่น้ำ อ่างเก็บน้ำ...”

(จิตตะกรรม จันทรรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2557)

“...ขณะเกิดภัย อบต.ราแดงมีเวรยามในการดูแลความปลอดภัยของชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางสถานีตำรวจอำเภอสิงหนคร ที่ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยดูแลเพิ่มเติม ทำให้เรารู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ส่วนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลราแดง สาธารณสุขอำเภอ ก็เข้ามา

ช่วยเหลืออยู่แล้วในเรื่องของอาการบาดเจ็บ และ โรคต่าง ๆ ตอนที่เกิดน้ำท่วม และหลังน้ำท่วม...”

(ด.ต. สุชาติ อินทะนะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...หลังเกิดภัย มีทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือ แดงอย่างมากมาย เช่น จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เกษตรอำเภอ เข้ามาช่วยเหลือเรื่องพันธุ์ข้าวที่เค้าแจกให้กับเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ และให้เงินช่วยเหลือตามจำนวนไร่ ไร่ละ 2000-3000 บาท ส่วนปศุสัตว์อำเภอ เราได้รับความช่วยเหลือทางด้านปุ๋ย หญ้าอัด วัว ควาย ตรวจโรค และยังให้เงินช่วยเหลืออีกด้วย ค่าเสียหายของวัวคือตัวละ 10,000 บาท ส่วนเป็ด ไก่ ตัวละ 300 บาท...”

(นภาพร ชุนเจริญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2557)

“...อบต.ข้างเคียง อำเภอ ส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เรือ รถ ดึงยังชีพมากกว่าในเรื่องของเงิน แต่เมื่อขอความช่วยเหลือไปก็ครั้ง ก็ได้รับความช่วยเหลือทันที หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือเป็นประจำ ก็จะเป็นทำนบ ทำหิน บ่อคัน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือคือทางอำเภอระโนด จังหวัดสตูลเข้ามาช่วยเหลืออาหารเม็ดของสัตว์และพืชต่าง ๆ ...”

(ภิรมย์ ศรีเมือง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ภาคเอกชนก็เข้ามาช่วยเหลือเหมือนกัน นอกจากภาครัฐ องค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือบ่อย ๆ ได้แก่ บริษัทซีเวลท์ โพรเซ้นฟู้ด จำกัด บริษัทไทยยูเนี่ยนซีฟู้ด จำกัด บริษัทเซฟรอน บริษัทเชลล์ บริษัทเวทเธอร์ฟอร์ด เค เอส พี จำกัด โดยให้ความช่วยเหลือด้ายยังชีพเป็นส่วนใหญ่กับทางรางแดงในทุกปีที่เกิดภัยพิบัติเป็นประจำ...”

(มนัส พองสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีระบบการทำงานแบบเครือข่าย เชื่อมโยงระบบการทำงานแบบบูรณาการ โดยได้รับความช่วยเหลือทั้งจากภาคเอกชน ในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือทางด้านด้ายยังชีพ ของบริจาค เงินบริจาค วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ (รถบรรทุก เรือ) เป็นส่วนใหญ่ ส่วนหน่วยงานจากภาครัฐ จะมีการทำงานในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือให้ความรู้ในการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติ และการสนับสนุนเงินช่วยเหลืออุดหนุน การช่วยเหลือทั้งภาครัฐ

และเอกชนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนได้อย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของจักรชัย สระศรี ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่า ขณะเกิดภัยได้มีองค์กรต่าง ๆ เข้ามามายมาย อาทิเช่น ภาคเอกชน ปตท. เซฟรอน. บริษัทซีเวลล์ โรงงานในตำบลราแดง ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือทางด้านถึงยังชีพกับยารักษาโรค ส่วนภาครัฐก็จะเข้ามาดูแลหลังเกิดเหตุ โดยให้เงินสนับสนุนในเรื่องของการทำมาหากิน พื้นที่การเกษตร เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น ปศุสัตว์ การเกษตร ส่วนหน่วยงานอื่นที่เข้ามาช่วยเหลือก็มีอีกมากมาย ทรัพยากรน้ำภาค 8 รพ.สต. และอบต.ข้างเคียง จึงทำให้อบต.ราแดงมีศักยภาพมากพอในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยทางการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้ชาวบ้านได้รับความเดือนร้อนน้อยที่สุดแต่ได้รับความช่วยเหลือมากที่สุดเช่นกัน

ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยในพื้นที่ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาในพื้นที่และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาชนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติในปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. ประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน 3. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ 4. การพึ่งพาตนเองของชุมชน 5. การมีส่วนร่วมของประชาชน 6. การประสานความร่วมมือกับชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 7. ทูตทางสังคม และ 8. บทบาทของอาสาสมัครชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้นำชุมชน

ผู้นำของตำบลราแดงมีบทบาทและมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัย เนื่องจากผู้นำเป็นคนท้องถิ่นของตำบลราแดงที่มีความรู้ มีทักษะความชำนาญ และมีประสบการณ์ในการจัดการภัยพิบัติ ผู้นำชุมชนราแดง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผอ. โรงเรียน ผอ.รพ.สต.ราแดง สมาชิกสภา และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนทุกรูปแบบ โดยผู้นำชุมชนเหล่านี้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความรู้เรื่องการจัดการตนเองในระดับครัวเรือนจากอุทกภัยและวาทภัยแก่ชาวบ้านก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จัดหาทรัพยากรอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ช่วยเหลือชาวบ้านขณะเกิดเหตุ อาทิเช่น เรือหางยาว เสื้อชูชีพ ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม โดยผ่านการติดต่อกับผู้นำองค์กรและชาวบ้าน รวมทั้งดำเนินการประสานงานกับทางอบต.ราแดง ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครในเรื่องของการจัดพื้นที่อพยพลงยังชีพ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น พร้อมทั้งมีการแจ้งเตือนประชาชนผ่านวิทยุชุมชนกับวิทยุกระจายเสียง วิทยุเครื่องแดง เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร และช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และการ

ฟื้นฟูเยียวยาหลังเกิดเหตุ เพื่อให้ชุมชนראהสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยผู้นำชุมชนที่เป็นแกนหลักในการร่วมแก้ไขปัญหา พร้อมเสียสละเวลาเพื่อดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้าน และยื่นเคียงข้างร่วมกันช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อน ตลอดจนสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านร่วมมือกันในการรับมือกับภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยมาโดยตลอด จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้านของพวกเรา มีความรู้ความสามารถทุกด้าน เห็นได้จากการดำเนินการก่อนเกิดเหตุ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดเหตุ ซ้ำยังเป็นอาสาสมัครของชุมชนอีกด้วย ร่วม ซ่อมบ้าน ไฟฟ้า ประปา ขุดลอก คู คลอง อยู่ตลอดเวลา ร่วมกับทางอบต. ซึ่งผมเป็นชาวบ้านก็เข้าไปร่วมด้วย เห็นการทำงานของผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา...”

(จักรชัย สระศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...ผู้นำชุมชนเก่งไม่เก่ง นื่องก็ลองศึกษาเอาเอง ท่านเป็นกำนัน และผู้ใหญ่มาหลายสมัยแล้ว การศึกษาก็จบปริญญาตรี โดยเฉพาะการจัดการภัยพิบัติที่อาศัยประสบการณ์และความรู้จากการเป็นคนในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านเห็นถึงความสามารถและไว้วางใจในการทำงาน โดยเฉพาะการติดต่อประสานงานในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดเหตุ ที่ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและรวดเร็ว...”

(เชิดพงศ์ บุญที่สุด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...น้ำอาศัยอยู่หมู่ที่ 7 ขณะเกิดเหตุ น้ำได้รับความช่วยเหลือจากทางผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี โดยมีอะไรก็ร้องขอไปยังผู้ใหญ่ น้ำก็ได้รับความช่วยเหลือทุกครั้ง โดยผู้ใหญ่จะมาจัดการเอง โดยเฉพาะตอนซ่อมหลังคาบ้าน ผู้ใหญ่ก็มาช่วยซ่อมแซมกับชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อบต...”

(รุ่ง ธรรมอิสระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557)

“...ถ้าพูดถึง ผู้นำชุมชนראה มีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่ของเราก็มีความรู้การให้ความรู้เรื่องการจัดการตนเองในระดับครัวเรือนจากอุทกภัยและวาตภัยแก่ชาวบ้านเป็นอย่างดี เพราะผู้ใหญ่ได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ของตนเอง และมาจากท่านนายก แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านอีกทีหนึ่ง...”

(ภาวีนา ไกรดิษฐ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2557)

“...ถ้าถามเรื่องเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางด้านน้ำท่วมและลมพายุ ผู้ใหญ่ทุกท่านรู้ปัญหาและการช่วยเหลือทั้งหมด แม้แต่ก่อนเกิดเหตุน้ำท่วมปี 2553 ผู้ใหญ่ก็มาให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมข้าวของ มาแจ้งข่าวเป็นหลัก ไม่ใช่แต่หมู่ที่อย่างเดียว แต่ผู้ใหญ่ทั้ง 7 หมู่บ้านมีความรู้ความสามารถ และเก่งทั้งหมด...”

(พรรณี แก้วธรรมรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดการภัยพิบัติ นอกจากผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำชุมชนเป็นคนในพื้นที่ รู้จักสนิทสนมกับชาวบ้านเป็นอย่างดี ทำให้การให้ความรู้ การจัดสรรทรัพยากรทางด้านบุคคล อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ มีการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้าน มีการดำเนินการประสานงานกับทุกฝ่ายก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ก็ทำได้โดยสะดวก แม้กระทั่งการเพื่อนำสิ่งของช่วยเหลือและสิ่งของบริจาค รวมทั้งเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มอบให้แก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็ยังได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านว่าผู้นำชุมชนจะมีการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน จึงทำให้ชาวบ้านในตำบลราแดงมีความศรัทธาและเคารพผู้นำชุมชนของตนเองเป็นอย่างมาก ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของพรรณี แก้วธรรมรัตน์ ชาวบ้านในตำบลราแดง ที่กล่าวว่า ผู้นำชุมชนทุกคนของตำบลราแดง ไม่ว่าจะเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปรมาจารย์ชาวบ้าน และบุคคลอื่น ๆ มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เกิดมีการสะสมประสบการณ์และความรู้ที่ตกผลึกในการจัดการภัยธรรมชาติมาอย่างยาวนาน ทำให้สามารถช่วยเหลือชาวบ้านตำบลราแดงได้เป็นอย่างมาก ทั้งการช่วยเหลือชาวบ้านทางด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ การแจ้งเตือนภัยผ่านวิทยุชุมชนกับวิทยุกระจายเสียงบ้าง การประสานงานร่วมกับอบต.ข้างเคียง อาสาสมัครเพื่อขออุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ถุงยังชีพ หรือแม้แต่การซ่อมแซมบ้านเรือนเองจากवादภัย ดังนั้นด้วยลักษณะการทำงานทั้งหมดตอนเกิดภัย ทำให้ชาวบ้านส่วนมากมีความเชื่อมั่นและเชื่อใจว่าผู้นำชุมชนของตำบลราแดงสามารถนำพาชาวบ้านผ่านพ้นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้

2. ประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน

ภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและवादภัยเมื่อปี พ.ศ. 2553 จากการศึกษา ภัยพิบัติทางด้านอุทกภัย เป็นภัยที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล แต่มีความรุนแรงอย่างมากกระจายไปทั่วทุกพื้นที่ ส่วนภัยพิบัติทางด้านवादภัย เป็นภัยพิบัติที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามฤดูกาล ถือได้ว่าเป็นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นใหม่ภายในพื้นที่ทำให้สร้างความเสียหายแก่พื้นที่การเกษตร ที่อยู่อาศัย และทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามตำบลราแดงก็ผ่านพ้นเหตุการณ์นั้นมาได้ นั่นเกิดจากประสบการณ์ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน

ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนทั้งที่ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อทางวิทยุ และโทรทัศน์เป็นประจำ และได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องภัยพิบัติ การตั้งรับจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน พร้อมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาให้กับประชาชนได้ทราบเพื่อช่วยเหลือตนเองได้ โดยสังเกตได้จากจากการตื่นตัวของสัตว์เลี้ยง ไม่ว่าจะเป็น วัว ควาย นก ลางบอกเหตุ และสัญชาตญาณที่เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เผชิญกับเหตุการณ์ ณ ตอนนั้น ๆ ด้วย จนทำให้ชาวบ้านมีการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายจำนวนมากที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและ วาดภัย ได้แก่ 1) การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยจากที่ราบลุ่มย้ายมาสู่ที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง สร้างบ้านแบบ ยกพื้นสูงจากระดับน้ำ 2) การจัดการแหล่งน้ำที่เป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งเห็นได้จากการร่วมแรงร่วมใจของ ชาวบ้าน อาสาสมัคร และสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 มาخذลอกคู คลอง กำจัดผักตบชวาทุกสาย 3) การ ปรับวิถีชีวิตการผลิต ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เพาะปลูกที่มีการถมให้สูงขึ้น การทำไร่นาสวนผสม ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกพืชไร่ เข้ามาทดแทนเพื่อเป็นอาชีพเสริม ดังนั้นจากประสบการณ์/การเรียนรู้ของชาวบ้าน ในการจัดการภัยพิบัติที่ผ่านมาทำให้ชาวบ้านร่าเริงสามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ เป็นอย่างดี สามารถลดความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ จากคำสัมภาษณ์ของประชาชน ดังนี้

“...ลุงเป็นคนในพื้นที่มาตั้งแต่เกิด เมื่อก่อนชาวบ้านอาศัยคลองสทิงหม้อเป็นเส้นทางในการติดต่อพูดคุย ประกอบอาชีพ คลองสทิงหม้อกว้างขวางมาก แต่ในตอนนี้มันแคบลงกว่าเดิม มีผักตบชวาขึ้นขวาง ทำให้น้ำไหลได้ช้ามาก ถนนก็ขวางทางน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมอยู่ตลอด ลุงก็เรียนรู้การเอาตัวรอดเวลาเกิดภัยด้วยตนเอง โดยการสังเกตสภาพอากาศบ้าง สังเกตสัตว์ บ้าง สังเกตสีน้ำในคลองบ้าง แล้วก็กลับมาจัดเตรียมช่องของอพยพ เมื่อลุงช่วยเหลือตนเองได้ ก็ช่วยเหลือผู้อื่น แล้วนำไปสอนคนอื่นด้วย...”

(ภิรมย์ ศรีเมือง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ผมทำงานกับนายกมายนาน ทำให้ผมเรียนรู้วิธีการป้องกันภัย การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และการช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างถูกต้องจากท่านนายก และจากประสบการณ์ของตัวเองเพราะภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกิดมาตั้งแต่อดีตก่อนปี 2553 ะอีก เกิดมาหลายครั้งแล้วด้วย และปัจจุบันก็ยังเกิด และผมก็เรียนรู้เอาจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนทางหนึ่งอีกด้วย...”

(จักรชัย สระศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

“...ผมได้รู้เรื่องวิธีการป้องกันภัยน้ำท่วมมาจากการเล่าของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และจากการนั่งดูโทรทัศน์ วิทยุจากที่บ้านทำให้ผมสามารถปรับกับการ เกิดภัยพิบัติได้ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ และฟิซไร เพื่อเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ เพราะเวลาเกิดน้ำท่วมนานเป็นเดือนนาข้าวก็ ไม่สามารถปลูกได้ รายได้ก็ไม่มี ทำให้ผมต้องปรับตัวเพื่อเลี้ยงตัวเอง...”

(ภิญโญ เพ็ชรสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2557)

“...ผมเป็นคนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน และปลูกข้าวเป็นหลัก ผมรู้ว่า ภัยที่จะเกิดขึ้นอยู่ในเดือน ไหน เพราะภัยที่เกิดขึ้นเกิดตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ผม ก็จะเก็บเกี่ยวข้าวก่อนเกิดภัย แต่เมื่อก่อนสามารถปลูกข้าวได้ปีละสองครั้ง แต่ ตอนนี่เก็บเกี่ยวได้เพียงครั้งเดียว แต่ผมก็จับปลาขายด้วยตอนน้ำท่วม ผมจึงรู้ วิธีการตั้งรับและปรับตัวเป็นอย่างดี...”

(อนุพงษ์ ศิริยอด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2557)

“...ผมอาศัยอยู่หมู่ 1 บ้านหนองโค ถ้าถามว่าผมมีการรับมืออย่างไรกับ ภัยน้ำท่วมและลมพายุที่เกิดขึ้น ผมจะอาศัยประสบการณ์ของตัวเอง ผมรู้ว่าน้ำ ท่วมเดือนไหน และจะสังเกตว่า ควาย ของผมเองมันจะตื่นตัว หรือสังเกตเอา จากลมทะเล สังเกตระดับน้ำเอาเอง...”

(ชม ชชาติเป, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557)

“...ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ผมเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่เด็ก อาศัยอยู่ใน พื้นที่ที่मतตลอด ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านมาหลายสมัย ถ้าถามเรื่องภัยพิบัติในพื้นที่ผม สามารถบอกได้ว่ามีภัยอะไรบ้าง พื้นที่ตรงไหนบ้างที่ประสบปัญหา และควร แก้ไขอย่างไร ทั้งหมดนี้เกิดจากประสบการณ์ของผมเอง และผมยังทำงาน ร่วมกับนายกมา โดยตลอด ทำให้ทราบการแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วมและลมพายุ เป็นอย่างดี...”

(สนธยา พันภัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชนตำบลราแดง เกิดจากการเรียนรู้ ด้วยตนเองและเกิดจากการถ่ายทอดของผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการภัยพิบัติ โดยเฉพาะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลและไม่ได้เกิดขึ้น ตามฤดูกาล ก็เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนัก ตื่นตัว ปรับตัว และเกิดการเรียนรู้จากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทางด้าน 1) การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย 2) การจัดการแหล่งน้ำที่เป็นแม่น้ำสายหลัก และ 3) การปรับวิถี

ชีวิตการผลิต เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเอง ชุมชนได้โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงการนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้เพื่อรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายภิญโญ เพ็ชรสุวรรณ ชาวบ้านตำบลราแดงที่ได้กล่าวว่า ประสบการณ์หรือการเรียนรู้ในการรับมือกับภัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน และประชาชนมาถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญาให้ผู้อื่น ได้ทราบ ไม่ว่าจะเป็น การทำไร่นาสวนผสมการเลี้ยงสัตว์เพิ่มเติม การปลูกบ้าน เป็นเพื่อนมาเป็นข้อมูลในการตั้งรับและการปรับตัวกับภัยต่อไป

3. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับประชาชน สามารถช่วยให้ประชาชนตั้งรับ ป้องกันและเตรียมพร้อมในการรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้ จากการศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลราแดงทั้งผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุเพศชาย และหญิงมีความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี ทั้งทางด้านอุทกภัย วาดภัย อัคคีภัย โดยประชาชนร่ำแดงศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเองจากสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ คำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ จากประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยในอดีตที่ผ่านมา บางอย่างก็ศึกษาเอาจากผู้ที่มีมาความรู้จากภายนอกที่เข้ามาถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติม อาทิเช่น ปก.จังหวัด เครือข่ายลุ่มน้ำทะเลสาบ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น ประกอบกับการอบรมส่งเสริมความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติในการช่วยเหลือตนเองจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงอีกด้วย จนทำให้ประชาชนร่ำแดงมีการเตรียมตัวทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี นอกจากนี้สิ่งที่ดีถือว่าเป็นศักยภาพของประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลราแดงอีกอย่างหนึ่ง คือ การมีความรู้ที่หลากหลายรอบด้าน โดยการสนับสนุนทางทางอบต.ร่ำแดงในการส่งไปฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจ ทางด้านการจัดการภัยพิบัติโดยเฉพาะ โดยบุคคล ๆ หนึ่งมีความรู้มากกว่า 2 เรื่องเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี อาทิเช่น เรื่องการก่อสร้าง ซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน ไฟฟ้า ประปา ชูดลอกคูคลอง การเลี้ยงไม้ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านร่ำแดงสามารถช่วยเหลือตนเองและเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว และยังเป็น การช่วยเหลือการทำงานของทางอบต.ร่ำแดงอีกทางหนึ่งด้วย จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ลุงอยู่ที่ร่ำแดงมานาน น้ำที่ท่วม ลมพายุที่เกิด ก็เกิดเป็นประจำที่มี ความรุนแรงมากขึ้น ลุงก็เรียนรู้ศึกษาเอาจากประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยในอดีตที่ผ่านมา บางอย่างก็ศึกษาหาความรู้จากทีวีบ้าง ฟังวิทยุ บ้าง บางทีศึกษาความรู้จากทางอบต.บ้าง หน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาให้ความรู้

บ้าง แต่บางทีลูกก็ไปศึกษาจากการเป็นวิทยากรที่อื่น ๆ ทำให้ได้ความรู้มา
มากมาย...”

(ภิรมย์ ศรีเมือง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...น้ำได้รับความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและวิธีการช่วยเหลือเองมาจากทาง
อบต.รำแดง ซึ่งท่านนายกจัดให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยน้ำท่วมแต่และดู
เอาจากทางโทรทัศน์ วิทยุเอาบ่อย ๆ และบางอย่างก็ศึกษาเอาจากผู้ที่มีความ
รู้จากภายนอกที่เข้ามาถ่ายทอดความรู้ เช่น ปก.จังหวัด เครือข่ายลุ่มน้ำ
ทะเลสาบ ...”

(สุจิรา ย่องเซ่ง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2557)

“...อบต.รำแดง มีการส่งคนไปอบรมศึกษาดูงาน บ่อย ๆ นะ ผมเป็น
อาสาสมัครที่เข้ารับการอบรม ผมมีความรู้หลายอย่าง เช่น การตัดไม้เลื้อยไม้
การปฐมพยาบาลผู้ป่วย การช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยน้ำท่วม การกักน้ำ
นอกจากนี้ผมก็ซ่อมแซมบ้านเรือนด้วยตนเอง ช่วยเหลืออบต.ซ่อมแซมไฟฟ้า
และถนนด้วย...”

(อุเทน มั่นธิรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557)

“...ภัยเมื่อปี 2553 รุนแรงมาก แต่ก็ตรวจดูว่าตรงไหนชำรุดบ้าง ก็ซ่อม
เอาเอง ปิดประตูหน้าต่างใส่กลอนให้เรียบร้อย ก็ช่วยได้ นอกจากนี้ยังได้
ช่วยเหลือเพื่อนบ้านคนอื่นด้วย เช่น ซ่อมบ้าน ไฟฟ้า ประปา ไปช่วยคนอื่นเค้า
เลื้อยไม้ที่กีดขวาง ล่าสุดไปอบรมวิทยุเครื่องแดง...”

(อนุพงษ์ ศิริยอด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2557)

“...ถ้าพูดถึงความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำท่วม ลมพายุ ชาวบ้านมีความ
รู้อยู่ทุกคนแล้วแหละ เพียงแต่ถ้าเมื่อเกิดเหตุตอนนั้นใครจะช่วยเหลือตนเองได้
มากกว่ากัน และสามารถช่วยเหลือเพื่อนบ้านได้หรือเปล่า...”

(สุรกิจ จุลมณี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2557)

จึงเห็นได้ว่าชาวบ้านของตำบลรำแดงมีความรู้ที่หลากหลายด้านเกี่ยวกับการจัดการภัย
พิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง ซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน ไฟฟ้า ประปา ขุดลอกคูคลอง การเลื้อยไม้ การ
ปฐมพยาบาลเบื้องต้น จึงทำให้ประชาชนสามารถดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ โดยไม่ต้องรอการ
ช่วยเหลือจากทางองค์กรเพียงอย่างเดียว จึงช่วยลดภาระการทำงานขององค์กรได้เป็นอย่างดี ประกอบกับ

ความรู้ความสามารถที่ประชาชนมีก็จะได้รับการถ่ายทอดต่อ ๆ กัน ไปในชุมชนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในพื้นที่ของตนเองและเพื่อแผ่ความช่วยเหลือไปให้กับชุมชนข้างเคียงที่ประสบภัยเหมือนกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชน และเป็นการลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายอุเทน มั่นริศรัตน์ ได้กล่าวว่า นอกจากความรู้เกี่ยวกับการจัดการอุทกภัยและวาทภัย ทางอบต. รำแดง มีการส่งคนไปอบรมศึกษาดูงาน บ่อย ๆ โดยเฉพาะอาสาสมัครที่เข้ารับการอบรม ให้มีความรู้หลายอย่าง เช่น การตัดไม้เลื้อยไม้ การปฐมพยาบาลผู้ป่วย การช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยน้ำท่วม ผมก็ซ่อมแซมบ้านเรือนด้วยตนเอง ช่วยเหลืออบต. ช่อมแซมไฟฟ้า ถนนด้วย ดังนั้นความรู้ของประชาชน อาสาสมัคร เป็นปัจจัยที่สำคัญหนึ่งที่ทำให้ชุมชนรำแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ แต่สิ่งที่อยากเพิ่มเติมคือความมีความรู้ในทุก ๆ ภัยที่จะเกิดขึ้นดีกว่าเฉพาะภัยที่เกิดเป็นประจำภายในพื้นที่

4. การพึ่งพาตนเองของชุมชน

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ทั้งอุทกภัยและวาทภัย พบว่า เกิดลักษณะเด่นในการพึ่งพาตนเองของรำแดง คือ เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนที่มี 7 หมู่บ้านให้เป็น 4 ชุมชน เพื่อให้สะดวกต่อการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และประชาชน จากการศึกษาชาวบ้านรำแดงมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านเมื่อ อาสาสมัครกับชาวบ้านเป็นอย่างไรทั้งก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย โดยมีการช่วยเหลือในเรื่องของการแบ่งปันอาหาร ถูยงชีพ ยารักษาโรค อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ไม่ว่าจะเป็นไฟฉาย เรือ เสื้อชูชีพ เรือหางยาว รถกระบะ รวมไปถึงการร่วมแรงร่วมใจกันการซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน สะพาน ถนน คูคลอง เลื้อยไม้ น้ำประปา บาดาลไฟฟ้า โดยได้รับการสนับสนุนและคุ้มครองจากผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชนในการให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เกินความสามารถของชุมชนที่จะช่วยเหลือตนเองได้ อาทิเช่น เรือท้องแบน เครื่องสูบน้ำ รถบรรทุกน้ำ รถเม็คโคร อุปกรณ์ซ่อมแซมบ้านเรือน นอกจากนี้ชุมชนรำแดงยังมีกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านในเบื้องต้นหลังเกิดภัย ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนหลักประกันสุขภาพ เพื่อนำมาช่วยเหลือชาวบ้านหลังเกิดภัยโดยผ่านคณะกรรมการกองทุนต่าง ๆ เพื่อขอเบิกเงินมาซ่อมแซมบ้านเรือนเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับแกนนำชุมชนรำแดงสามารถเข้าร่วมลมนิติเพื่อเบิกของงบประมาณในการช่วยเหลือเพิ่มเติมได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางหน่วยงาน/ภาครัฐอื่น ๆ เพียงอย่างเดียว พร้อมทั้งแกนนำชุมชนได้เสนอความคิดริเริ่มในการจัดตั้งกองทุนการจัดการภัยพิบัติของตนเองขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างตรงจุด จากคำสัมภาษณ์ของประชาชน ดังนี้

“...ชาวบ้านรำแดงทุกคนตอนนี้สามารถช่วยเหลือตนเองและเพื่อนบ้านได้ทุกคนตอนเกิดน้ำท่วมและลมพายุนะ เนื่องจากชาวบ้านมี

ประสบการณ์กับภัยที่ผ่าน ๆ มา นอกจากนี้เรายังได้ส่งเสริมความรู้ต่าง ๆ ให้กับชาวบ้านที่สนใจในการเข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การหุงหาอาหาร การเก็บข้าวของขึ้นที่สูง การป้องกันโรคระบาด การตัดไม้ การซ่อมแซมน้ำประปา ไฟฟ้า สิ่งเหล่านี้ทางอบต. เห็นว่าทำให้ชาวบ้านช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้...”

(ประสิทธิ์ ชักชะโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557)

“...ช่วงที่เกิดเหตุน้ำท่วมและลมพายุ ในปี 2543 และ 2548 ชาวบ้านจะช่วยเหลือตัวเองกันอย่างมากในเบื้องต้น เช่น การขนข้าวของขึ้นที่สูง การเตรียมอาหารไว้สำรอง การเตรียมเรือเอาไว้เพื่อเดินทาง ผูกเชือกชิงระหว่างต้นไม้มือเพื่อใช้ในการสัญจรไปมา ชาวบ้านเขาจะรู้และเตรียมตัวกันเองเมื่อเกิดภัย จึงทำให้เกิดความรักความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน...”

(สงบ ทำเครื่อง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557)

“...หลังเกิดเหตุ ผมเป็นคนหนึ่งที่มีความสามารถทางการก่อสร้างและซ่อม ก็จะร่วมสำรวจความเสียหาย หากเกิดความชำรุดเสียหายก็จะเข้าไปช่วยซ่อมแซม ชาวบ้านคนอื่นก็จะซ่อมแซมกันเองด้วย หรือขอแรงเพื่อนบ้านเข้ามาช่วยเหลือ แต่ถ้าเกิดความเสียหายหนักก็จะแจ้งไปยังอบต. รำแดง...”

(มงคล โพนบุญกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2557)

“...ชาวบ้านตำบลรำแดง มีความรักใคร่กันเป็นอย่างดีนะ เราเป็นญาติกัน เมื่อตอนที่น้ำท่วมอยู่ บ้านไหนที่ช่วยเหลือตนเองได้แล้ว ก็จะช่วยเหลือเพื่อนบ้านหมู่เดียวกันด้วย โดยนำทั้งเงินทอง อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เรือ ยารักษาโรค รถบรรทุก และอื่น ๆ อีกที่มีอยู่มาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ผมเห็นกับตาตอนน้ำท่วมปี 2553...”

(เล็ก บุญกำเนิด, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2557)

“...เรามีกองทุนหมู่บ้าน ในการช่วยเหลือชาวบ้านหมู่ต่าง ๆ ตอนเกิดภัย ไม่ว่าจะเป็น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออกทรัพย์ และมีเงินของรทส. เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร อย่างน้อยก็สามารถช่วยเหลือได้ในระดับหนึ่ง โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียว...”

(สุทิพย์ พันภัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557)

ดังนั้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนในเบื้องต้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการรับมือกับภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยที่ทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ในการช่วยเหลือตนเองเมื่อเกิดภัย การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น เนื่องจากชาวบ้านในตำบลราแดงมีความเป็นเครือญาติอยู่ในระดับสูง มีการช่วยเหลือกันมาอย่างตลอด รวมถึงมีกองทุนทางด้าน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนหลักประกันสุขภาพ เข้ามาช่วยเหลือในเบื้องต้น จึงทำให้ชุมชนราแดงสามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และเป็นการถ่ายทอดความรู้ในการพึ่งพาตนเองได้อย่างถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างถูกต้อง ประกอบกับคำสัมภาษณ์ของนายเล็ก บุญกำเนิด ชาวบ้านในตำบลราแดงที่ได้กล่าวว่าเนื่องจากภัยพิบัติในปีที่ผ่านมาทำให้ชาวบ้านราแดงส่วนมากมีประสบการณ์ในการรับมือ ทำให้พวกเขามีการพึ่งพาตนเองในระดับแรกเมื่อเกิดภัย เช่น เก็บข้าวของ สัตว์เลี้ยง เตรียมอาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น เมื่อช่วยเหลือตนเองได้แล้วก็ช่วยเหลือเพื่อนบ้านด้วย เพราะเราเป็นเสมือนญาติพี่น้องกันหมดหรือแม่แต่หลังเกิดภัยเราก็ช่วยกันซ่อมแซมบ้านเรือนกันเอง ในระหว่างรอความช่วยเหลือจากทางอบต.เพียงในส่วนกองทุนเราก็มีหลากหลายแต่อาจจะไม่เกี่ยวกับภัยพิบัติ แต่สามารถช่วยเหลือเราได้ ดังนั้นผมจึงอยากเสนอแนะการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้นมาดีกว่า

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการภัยพิบัติในปัจจุบันควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลราแดงส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติจากการศึกษาด้วยตนเองและการฝึกอบรมจากทางอบต. ซึ่งองค์กรบริหารส่วนตำบลราแดงให้ความสำคัญอย่างมากกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร และประชาชนที่สนใจเข้าร่วมในการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งประชาชนในตำบลราแดงมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติการตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งพบว่าก่อนเกิดเหตุประชาชนมีหน้าที่สำรวจข้อมูลและประเมินพื้นที่เสี่ยงภัยทั้ง 7 หมู่บ้านร่วมกับทางอบต.ราแดง ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่การเกษตร พื้นที่ปศุสัตว์ เส้นทางคมนาคมทางถนน และทางน้ำ การตรวจตราการชำรุดเสียหายของตลิ่ง คอสะพาน รางระบายน้ำ เพื่อนำมาจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและโครงการของชุมชนและของอบต.ราแดง นอกจากนี้ยังต้องทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานสำหรับ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทั้งหมด เพื่อส่งให้องค์กรบริหารส่วนตำบลราแดงนำไปจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยทุกคนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งมาทบทวน

บทเรียน วิเคราะห์ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของตำบลในปีก่อน ๆ เพื่อยกระดับแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของตำบลำแดงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนขณะเกิดเหตุประชาชนทั่วไปที่มีความพร้อมทุกด้านมีหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อนร่วมกับทางอบต. ผู้นำชุมชน และกลุ่มอาสาสมัครเป็นหลัก ส่วนหลังเกิดเหตุประชาชนที่มีความสามารถทางด้านช่างและการก่อสร้าง ก็จะมีหน้าที่ซ่อมแซมอาคาร บ้านเรือน พื้นที่การเกษตร พื้นที่ปลูกสัตว์ให้กับผู้ที่ได้รับความเสียหาย และประชาชนยังสามารถติดตามโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ในระยะยาวได้ โดยสามารถติดต่อ สอบถาม แสดงความคิดเห็นได้ทุก ๆ เรื่อง ในวันศุกร์สุดท้ายของเดือนเพื่อเป็นการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการให้ความช่วยเหลือและ โครงการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนได้ในระยะยาวในเรื่องของการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยมาโดยตลอด จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ก่อนเกิดภัยน้ำท่วม พวกเราเดินสำรวจพื้นที่ทางน้ำ ถนน พื้นที่อพยพ พื้นที่ปลูกข้าว กันทั้งวันเพื่อจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย และช่วยขุดลอก คูคลอง ช่วยตัดไม้ เลื่อยไม้สิ่งกีดขวางทุกอย่างกับทางอบต.เป็นประจำ เพราะพวกเราเป็นคนในพื้นที่ำแดง เพื่อช่วยเหลือตำบลของเราให้รอดพ้นจากความสูญเสียและความเสียหายให้น้อยที่สุด...”

(มงคล โพนบุญกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2557)

“...อบต.ำแดงเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างมาก แม้แต่การจัดทำแผนป้องกันภัย ก็ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นกันได้อย่างเต็มที่ จนทำให้แผนป้องกันภัยของเราเกิดจากความร่วมมือระหว่างองค์กรและประชาชน จนได้ข้อมูลการจัดการตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย ทำให้แผนป้องกันภัยสามารถช่วยเหลือประชาชนได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ทุกศุกร์สุดท้ายของเดือน เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนได้แสดงความคิดเห็น สิ่งที่ต้องการ ปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ผมได้เรียกร้องว่าให้มีการสร้างสะพาน ประตุน้ำเพิ่ม และขุดลอกคลอง เผื่อตอนน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้น นายก็ตกลงที่จะทำ...”

(อรุณ จันวัฒนะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557)

“...เมื่อตอนเกิดเหตุน้ำท่วมในเดือนพฤศจิกายน ผมเห็นชาวบ้านส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น ให้นำต้มอาหาร เสื้อผ้า เรือ คูแลร์รักษาความปลอดภัยให้กับเพื่อนบ้าน รวมทั้งติดต่อ

ประสานงานกับอบต.ข้างเคียง คือ ทำนบ บ่อदान ทำหิน เพื่อสำรอง เรือ รถต่าง ๆ เพื่อเกิดปัญหา หลังเกิดภัยชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องซ่อมบ้านก็มาซ่อมบ้าน ชาวบ้านที่ซ่อมน้ำประปา ไฟฟ้าได้ก็ไปซ่อม ทำให้การฟื้นฟูเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว...”

(สุชาติ ชูพรหม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2557)

“...องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงได้จัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติตำบลราแดงซึ่งได้จัดตั้งศูนย์ป้องกันภัยพิบัติตำบลราแดง การบริหารจัดการเริ่มจากชาวบ้านในชุมชนตำบลราแดง และคณะผู้บริหาร แกนนำชุมชนตำบลราแดงที่ร่วมกันจัดตั้งและดูแลช่วยเหลือชาวบ้าน ก่อนจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้แผนสามารถช่วยเหลือประชาชนและลดความเสียหายได้เป็นอย่างมาก...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...หลังจากน้ำลดลงแล้ว ลมพายุก็เออลง ทางอบต.ก็เริ่มสำรวจความเสียหาย และให้การช่วยเหลือ ผมกับอาสาสมัครคนอื่นก็เข้าไปช่วยเหลือทางอบต.ในเรื่องของ การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน และช่วยแจกถุงยังชีพให้กับเพื่อนบ้านที่ทางปตท.นำมาให้ ชาวบ้านคนอื่นก็ช่วยกันลอก คู คลอง สิ่งกีดขวางในคลองสทิงหม้อ เพื่อให้ น้ำระบายออกไปได้ ส่วนคนอื่นก็ไปช่วยเหลือทางด้านพื้นที่ทำการเกษตรและช่วยเหลือสัตว์เลี้ยง...”

(อรุณ จันวัฒนะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างมาก โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านแต่เป็นชาวบ้านคนไหนก็ได้ที่พร้อมจะเสียสละทำเพื่อส่วนรวม เนื่องจากชาวบ้านเป็นคนในพื้นที่ทำให้รู้ถึงปัญหาและศักยภาพในพื้นที่เป็นอย่างดี ว่าควรมีการพัฒนา ปรับปรุง ซ่อมแซมอย่างไร เพื่อนำมาซึ่งการจัดทำแผนปฏิบัติการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงที่มีประสิทธิภาพต่อไป นอกจากนี้การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ วางแผน ปฏิบัติการติดตามประเมินผลในการจัดการภัยพิบัติก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ทำให้ประชาชนเห็นแนวทางในการทำงานทางด้านการจัดการภัยพิบัติของอบต.ตอบสนองความต้องการประชาชนได้อย่างตรงจุด และยังคงแสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียว ความสามัคคี ความเป็นญาติพี่น้องของประชาชนในตำบลราแดงที่ต้องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดอีกด้วย ประกอบกับคำ

สัมภาษณ์ของนายเกียรติกร ยอดช่วย ผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่า นายกองค้การบริหารส่วนตำบลรางแดงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก การพัฒนาชุมชนต่าง ๆ พวกเราได้เข้าร่วมในการประชุมทุกครั้ง เพื่อเสนอความคิดเห็นและแนวทางการแก้ไข แต่ในส่วนของการจัดการภัยพิบัติชาวบ้านได้เสนอความคิดเห็นในการจัดทำแผนตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ร่วมช่วยเหลือชาวบ้านขณะเกิดเหตุ และช่วยฟื้นฟูบูรณะซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปการทุกอย่างร่วมกับภาครัฐ แต่ที่สำคัญทางอบต.รางแดงให้ความสำคัญคือการติดตามงานและตรวจสอบการทำงานได้ทุก ๆ อย่าง

6. การประสานความร่วมมือกับชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากภัยพิบัติของตำบลรางแดงปี พ.ศ. 2553 มีความรุนแรง ชุมชนรางแดงมีการสร้างเครือข่ายเพื่อการร้องขอสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน และประสานงานติดต่อขอความช่วยเหลือทั้งในช่วงเวลาเตรียมพร้อมป้องกันภัยก่อนเกิดเหตุ การปฏิบัติระงับบรรเทาภัยในขณะเกิดเหตุ และการช่วยเหลือสงเคราะห์ ฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังจากเกิดเหตุภัยพิบัติ จากการศึกษา ชุมชนรางแดงในขณะเกิดเหตุประชาชนตำบลรางแดงมีการดำเนินงานร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ผ่านผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนชะแล้ ชุมชนท่าบง ชุมชนบ่อदान ชุมชนท่าหิน โดยมีการดำเนินงานในเรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ร่วมกัน และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย อาทิเช่น เสื้อชูชีพ เรือ เครื่องสูบน้ำ รถบรรทุก เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยกับชุมชนอื่น ๆ เป็นการช่วยเหลือที่มีมาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำเมื่อเกิดภัยพิบัติโดยไม่ต้องร้องขอ เพราะความเป็นเครือญาติ พี่น้อง และความสามัคคีทำให้ชุมชนรางแดงมีเครือข่ายชุมชนที่มีความสามารถในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ตำบลรางแดงยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาของชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ประกอบด้วย เครือข่ายชุมชนคาบสมุทรสทิงพระ เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน จังหวัดสงขลา มูลนิธิชุมชนไท เครือข่ายแผนสุขภาพตำบล โชนคาบสมุทรสทิงพระ เครือข่ายชุมชนเพื่อการฟื้นฟูกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โชนคาบสมุทรสทิงพระ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานภายนอกมีส่วนสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนการจัดการและพัฒนาชุมชนก่อนเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ โดยการปูพื้นฐานและร่วมสร้างแนวทางให้กับชุมชนเพื่อความสามารถในการจัดการปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติ พร้อมจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่วนรวม และที่สำคัญยังช่วยให้ประชาชนมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในการร่วมกันทำงานเพื่อจัดการกับภัยพิบัติและเพื่อพัฒนาชุมชนตนเอง จากคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ถ้าถามความร่วมมือกับชุมชนต่าง ๆ ตอนเกิดน้ำท่วม เราพบว่ามี อบต.ใกล้เคียง เช่น ท่าบง ท่าหิน บ่อदान จะเข้ามาช่วยเหลือกันมากกว่าที่อื่น

ๆ เพราะอยู่ใกล้กัน มันช่วยเหลือง่าย ส่วนมากจะช่วยในเรื่องของถุงยังชีพ มีอะไรก็เอามาแบ่งปัน เป็นแบบนี้มาตลอด ส่วนการช่วยเหลือเรื่องเงินจะไม่ค่อยมี ส่วนเครือข่ายแผนสุขภาพของตำบล จะดูแลในเรื่องของสุขภาพ โรคระบาดทั้งหมดที่เกิดขึ้นน้ำท่วม ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความรู้ในการดูแลตัวเอง เมื่อไม่สบายหรือเป็นโรคที่เกิดจากน้ำท่วม...”

(เศรษฐากร ปุຍเจริญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557)

“...เมื่อ ปี 2553 ตอนเกิดน้ำท่วมอาสาสมัครทั้งของราแดง ทำนบ บ่อदान ได้เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่อเข้ามาช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับพื้นที่ชาวบ้าน ทรัพย์สินของทั้ง 3 ชุมชน และเพื่อป้องกันโจรที่จะเข้ามาขโมยข้าวของ ทรัพย์สินต่าง ๆ อีกด้วย...”

(สุชาติ อินทะนะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2557)

“...นอกจากการให้ความช่วยเหลือระหว่างองค์กรแล้ว ชาวบ้านราแดง ทำนบ บ่อदान ทำหิน เราเป็นเครือข่ายพี่น้องกันหมดตอนเกิดน้ำท่วม ถ้าอยากได้อะไรก็แจ้ง ไปยังอาสาสมัครไปเอามา หรือชาวบ้านบางคนมีเรื่องก็ไปขอความช่วยเหลือด้วยตนเอง เช่น เรือ เลื่อยไม้ ถึงยังชีพ ยารักษาโรค อะไรประมาณนี้ ส่วนเครือข่ายภายนอกในคาบสมุทรสทิงพระจะมีการจัดเวทีเพื่อให้ความรู้ในการรับมือเป็นส่วนใหญ่...”

(ศักดิ์ชัย อุไรรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2557)

“...ส่วนพวกเครือข่ายภายนอกอื่น ๆ เช่น เครือข่ายชุมชนคาบสมุทรสทิงพระ เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน จังหวัดสงขลา มูลนิธิชุมชนไท ก็มักจะประชุมกันเกี่ยวกับการศึกษาพื้นที่ว่าทำอะไรให้ป้องกันภัยให้ดีที่สุด เช่น การคิดค้น โครงการต่างๆ การพัฒนาแผนป้องกันภัย การขุดลอกคลองทั้งหมด ขยายคู คลอง สร้างอ่างเก็บน้ำ อะไรประมาณนี้เท่าที่เคยไปฟังมานะ...”

(จักรชัย สระศรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557)

จึงเห็นได้ว่าการจัดการภัยพิบัติชุมชนราแดงต้องมีการประสานความร่วมมือภายในกับชุมชนข้างเคียง เพื่อให้การดำเนินงานในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องร้องขอความช่วยเหลือ เพราะประชาชนมีความสนิทสนมกัน เปรียบเสมือนเป็นญาติพี่น้อง ทำให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยมีประสิทธิภาพ และยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่ประชาชนในชุมชนและนอกชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ชุมชนราแดงยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรชุมชนภายนอกในเรื่องของการ

ให้ความรู้ก่อนเกิดเหตุซึ่งเป็นการป้องกันและเตรียมความพร้อม และให้ความช่วยเหลือในด้านการฟื้นฟูบูรณะหลังเกิดเหตุตามคำร้องขออีกด้วย ดังนั้นชุมชนรำแดงถือได้ว่ามีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ เพราะชุมชนสามารถวางแผน ปฏิบัติการ ได้ด้วยตนเอง และมีแนวทางที่ชัดเจนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายสุชาติ อินทะนะ ชาวบ้านในตำบลรำแดงที่ได้กล่าวว่า เครือข่ายความร่วมมือของชุมชนรำแดงส่วนมากจะมีลักษณะการใช้ความช่วยเหลือภายในชุมชนข้างเคียง ทางด้านอาสาสมัคร ชาวของ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนมากกว่าเรื่องเงิน เพราะว่าเป็นญาติพี่น้อง ความรักใคร่กลมเกลียวกัน ทำให้ชาวบ้านมีการช่วยเหลือทำงานร่วมกันมา โดยตลอดตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ส่วนทางด้านเครือข่ายการทำงานภายนอกชุมชน จะให้ความรู้ เรียนรู้มากกว่าในเรื่องการตั้งรับกับภัยที่เกิดขึ้น ซึ่งอาสาสมัครส่วนใหญ่จะไปเข้าร่วมอบรมความรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดการภัยภายในพื้นที่รำแดงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. ทูทางสังคม

ภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งกระตุ้นให้ตำบลรำแดง เกิดการมีปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมร่วมกันทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า ทูทางสังคมในมิติของทุนทางบรรทัดฐานและความสัมพันธ์ทางสังคมของตำบลรำแดง เด่นชัดที่สุด เพราะในช่วงที่เกิดภัยน้ำท่วมและวาตภัยคนในชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและตั้งรับกับสถานการณ์ภัยพิบัติที่เข้ามากระทบชุมชนได้ อาทิเช่น การขอแรงกันทั้งในเรื่องของการสร้างบ้านเรือน การซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน การปฐมพยาบาล การสมัครเป็นอาสาสมัครเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวมทั้ง ๆ ที่ทุกคนประสบปัญหาภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยร่วมกัน จึงกลายเป็นโอกาสให้ทุกคนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในตำบลของตนเอง ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีความเหนียวแน่นผ่านความเป็นเครือญาติ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านตำบลรำแดงตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันในเรื่องของการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี พฤติกรรม และการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เคารพเชื่อฟังผู้นำ ผู้อาวุโสในชุมชน และปฏิบัติตามคำแนะนำของอบต.รำแดงอยู่เสมอ ทำให้ชาวบ้านสามารถผ่านวิกฤติน้ำท่วมครั้งนี้ไปด้วยกันได้

รองลงมาคือทุนทางสังคมในมิติของทุนมนุษย์ ซึ่งทุนมนุษย์ของตำบลรำแดงในที่นี้หมายถึงประชาชนทุกคนในตำบลรำแดงทั้งที่เป็นเครือญาติ พี่น้อง เพื่อนพ้องที่ร่วมประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติมาด้วยกัน เรียนรู้ฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคความทุกข์ยากมาด้วยกัน ทำให้เกิดผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติจำนวนหลายคน อาทิเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส พระอาจารย์ ผู้บริหาร โรงเรียน เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ มีความรู้ทางด้านสภาพภูมิประเทศ และมีประสบการณ์ทางด้านการจัดการภัยพิบัติทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ

และหลังเกิดเหตุ จึงทำให้ชุมชนสามารถพลิกสถานการณ์รับมือกับภัยพิบัติที่ร้ายแรงได้ นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลสำคัญในการกระตุ้นให้เด็ก เยาวชน ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของภัยพิบัติและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ หากชุมชนมีบุคคลที่เป็นทุนทางสังคมที่มีคุณภาพ แม้จะเกิดอะไรขึ้นบุคคลเหล่านี้ก็จะสามารถนำพาชุมชนให้รอดพ้นเหตุการณ์ไปได้

และสิ่งสุดท้ายที่ชาวบ้านในชุมชนรำแดงเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติ คือ ทุนทางสังคมในมิติของกลุ่มและองค์กร และทุนทางสังคมในมิติของภูมิปัญญา โดยทุนกลุ่มและองค์กร เกิดจากการรวมตัวของประชาชนเป็นกลุ่มและเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน อาทิเช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเครือข่ายสหกรณ์ กลุ่มองค์กรการเงินต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องเงินช่วยเหลือเบื้องต้น นอกจากนี้ยังเกิดกลุ่มส่งเสริมอาชีพขึ้นใหม่หลากหลายอาชีพ อาทิเช่น กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มสานภาชนะ กลุ่มผลิตผลจากตาล โตนด กลุ่มแปรรูปอาหาร มัคคุเทศก์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนของตำบลและส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชนหลังประสบกับภัยพิบัติ ส่วนทุนทางภูมิปัญญา ชาวบ้านในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการจะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นแนวทางในการกำหนดการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่าย โดยภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตำบลรำแดงที่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติให้กับประชาชน ประกอบด้วย 1) ภูมิปัญญาชาวบ้านในการประกอบอาชีพขณะเกิดภัย 2) ภูมิปัญญาในการสร้างบ้าน และ 3) ภูมิปัญญาในการอยู่อาศัยร่วมกับนิเวศน์ทางวัฒนธรรมบ้านตาล โตนด ซึ่งภูมิปัญญาทั้ง 3 อย่างนี้สามารถลดความเสียหายเมื่อตอนเกิดภัยน้ำท่วมและวาตภัยได้เป็นอย่างดี ประกอบกับอบต.รำแดงมีการส่งเสริมภูมิปัญญาและได้รับการสนับสนุนจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดงเป็นอย่างดี จากคำสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

“...เห็นว่าตำบลรำแดงของเรา มีผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนส่วนใหญ่ที่มีที่มามีความรู้เกือบทุก ๆ ด้าน เนื่องจากประชาชนทุกคนในตำบลรำแดงทั้งที่เป็นเครือข่ายดี พี่น้อง เพื่อนพ้อง ที่ร่วมประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติมาด้วยกัน เรียนรู้ฝ่าฟันปัญหา อุปสรรคความทุกข์ยากมาด้วยกัน และอีกเหตุผลหนึ่ง คือ เป็นคนในพื้นที่ มีความรู้ทางด้านพื้นที่เป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ทางด้านการจัดการภัยพิบัติทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จึงทำให้ชุมชนสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตมาได้ ...”

(วิชัย แก้วธรรมรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2557)

“...กลุ่มของเราเกิดจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับภัย ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม กลุ่มที่มีอยู่ในชุมชนมีทั้งกลุ่มทางการเงิน เช่น

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเครือข่ายสหกรณ์ ช่วยเหลือเงินเบื้องต้นได้ในระดับหนึ่ง อีกกลุ่มจะเป็นกลุ่มการฟื้นฟูอาชีพจากการคิดของท่านนายก เช่น กลุ่มสถานภาษาชะ กลุ่มผลผลิตจากตาลโตนด กลุ่มแปรรูปอาหาร เนื่องจากท่านเห็นว่าอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่มุ่งปลูกแต่ข้าว จึงจำเป็นต้องเสริมเสริมอาชีพใหม่ ๆ ขึ้นมา...”

(แพ้ว จุฬามณี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2557)

“...สิ่งที่นายกเห็นในตัวชาวบ้านเมื่อเกิดปัญหาและความเดือดร้อน รวมถึงเมื่อตอนเกิดภัยชาวบ้านมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกันอย่างมาก ต่างคนก็ให้รถให้เรือ บางคนก็สมัครเข้ามาเป็นอาสาสมัคร เป็นเวรยามในการช่วยเหลือชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่เดือดร้อน นอกจากนี้ยังเห็นความรักซึ่งกันและกันตอนที่มิหนว่ยงานมาแจกถุงยังชีพ โดยทุกคนไม่มีการแย่งของ ทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ทุกคนยินยอมอดยังชีพอย่างใจเย็น เพราะที่ผ่านมามทุกคนได้ยอมไปในปี 2543 เราก็พบว่า ความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เราผ่านพ้นมาได้...”

(อุดม ทักขระ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2557)

“...ภูมิปัญญาบ้านตาลโตนดเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของรำแดง ยายภูมิใจมากนะ ที่ได้รับการฟื้นฟูจากทางอบต. ถึงแม้จะป้องกันความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วมได้ยาก แต่เรื่องลมแรง ๆ ป้องกันได้ดีในระดับหนึ่ง ตามคำบอกเล่าของปู่ย่าตายายที่เคยได้ยินมา...”

(หลบ มะเคื่อ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558)

“...บ้านเมื่อก่อนส่วนใหญ่เป็นบ้านยกพื้นทั้งนั้น ทำด้วยใบตาลโตนดทั้งนั้น ใบตาลโตนดมีความแข็งแรงมากนะ เมื่อก่อนทนต่อลมพายุได้ดี ไม่ค่อยพังเสียหาย และเป็นบ้านเรือนไทยแบบยกพื้นสูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมได้นะ นอกจากนี้บ้านเมื่อก่อนก็สร้างจากใบตาลโตนด ความแข็งแรงมาก มันทนทานต่อฝน ลมแรง ๆ ได้ดีมาก ๆ ...”

(พราก มะเคื่อ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558)

จึงเห็นได้ว่า การที่นำทุนทางสังคมมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนกลุ่มและองค์กร ทุนทางบรรทัดฐานและความสัมพันธ์ทางสังคม และทุนทางภูมิปัญญา ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือชาวบ้านให้ผ่านพ้นภัยพิบัติไป

ได้โดยลดความเสียหายให้ได้มากที่สุด สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายวิชัย แก้วธรรมรัตน์ ได้กล่าวว่า ถ้าให้สรุปว่าจุดแข็งว่าการจัดการภัยพิบัติของราแดงของชุมชนเกิดขึ้นจากความสามัคคีของคนในชุมชนของเราเอง เกิดจากความรักใคร่กลมเกลียวกันของชาวบ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน และท่านนายกที่มีความสามารถ จึงทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมของตำบลราแดงสามารถทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ

8. บทบาทของอาสาสมัครชุมชน

ระบบอาสาสมัครถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมีบทบาทหน้าที่ให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูสังคมทางกายภาพในทุกมิติของการรับมือกับภัยพิบัติ และเป็นผู้ฟื้นฟูจิตใจ สร้างความสัมพันธ์และความหวังให้กับคนในชุมชน จากการศึกษา อาสาสมัครขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมในเรื่องของ การเตรียมตัวด้านข้อมูลความรู้และทักษะต่างๆ โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารด้านภัยพิบัติ รวมถึงเข้ารับการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมอาสาสมัครในด้านต่างๆ เพื่อช่วยในการวางแผนเตรียมการ เก็บข้อมูลชุมชนในด้านต่างๆ อาทิเช่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากร ความต้องการ พื้นฐาน ทำข้อมูลแผนที่ชุมชน วางแผนการเตือนภัย ตรวจสอบตราสอดส่องสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เสี่ยงต่อการเกิดสาธารณภัย สำรวจและพัฒนาแหล่งน้ำ ดับเพลิงและเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันภัยในพื้นที่ จัดเตรียมและสนับสนุนเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันภัยในพื้นที่ ติดตามและให้ข่าวสารเกี่ยวกับภัยต่าง ๆ ให้การสนับสนุนฝึกซ้อมแผนการป้องกันภัยร่วมกับทางอบต.ราแดง และสำรวจเส้นทางในการป้องกันภัย ส่วนการจัดการในภาวะฉุกเฉิน อาสาสมัครมีการส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ที่กำลังประสบภัยอยู่ด้วย ร่วมระงับและบรรเทาเหตุการณ์ และช่วยเหลือผู้อพยพ และการจัดการหลังเกิดเหตุซึ่งเป็นแผนการฟื้นฟูบูรณะ อาสาสมัครจะเข้าไปร่วมสนับสนุนการจัดสถานที่ที่รองรับเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ร่วมดูแลรักษาทรัพย์สิน ร่วมปฐมพยาบาล สนับสนุนช่วยเหลือหน่วยงานต่าง ๆ ในการเข้ามาบรรเทาความทุกข์ ซึ่งสามารถแบ่งอาสาสมัครราแดงได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ที่ได้ผ่านการอบรมการเพิ่มทักษะด้านการค้นหาและกู้ภัยให้แก่ อปพร.ให้สามารถค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย ณ จุดเกิดเหตุได้อย่างรวดเร็วขึ้นจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมระบบการติดต่อสื่อสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลทำหินในการใช้วิทยุเครื่องแดงอีกด้วย อุปกรณ์ติดตัวที่จำเป็น ได้แก่ เสื้อชูชีพ เสื้อยนต์ เรือ วิทยุเครื่องแดง โดยมีจำนวนทั้งหมด 28 คน ทั้งเพศหญิงและชาย 2) อาสาสมัครทีมกู้ชีพกู้ภัย (OTOS) ที่ได้ผ่านการอบรมการเพิ่มศักยภาพด้านการกู้ภัยทางน้ำ และการดับเพลิง และการกู้ภัยให้พร้อมเผชิญเหตุและช่วยเหลือผู้ประสบภัยเมื่อเกิดภัยพิบัติฉุกเฉินนอกจากนี้ยังได้รับการอบรมจากโรงพยาบาลจังหวัดในเรื่องของการปฐมพยาบาลผู้ป่วยเบื้องต้นอีกด้วยอุปกรณ์ติดตัว

ที่จำเป็น ได้แก่ เปล เครื่องมือแพทย์เคลื่อนที่ ถังดับเพลิง โดยมีจำนวน 10 คนทั้งเพศหญิงและเพศชาย 3) อาสาสมัครสำรอง และจิตอาสา เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทำหน้าที่ ติดต่อสื่อสาร ประสานงานกับทุกฝ่ายทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลราแดง ผู้นำชาวบ้าน ประชาชน อาสาสมัคร ให้การช่วยเหลือประชาชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีจำนวนทั้งหมด 20 คน ซึ่ง อาสาสมัครทั้ง 3 กลุ่มทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ จากคำ สัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“...ก่อนเกิดเหตุ เรามีการคัดเลือกอาสาสมัครเข้ามาเพื่อช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย อาสาสมัครของตำบลเราเกิดจากความสมัครใจของชาวบ้าน ที่นั่น ซึ่งอาสาสมัครของเรามีทั้ง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ทีมกู้ชีพ กู้ภัย อาสาสมัครสำรองที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำชุมชน มีจำนวน ประมาณ 150 คน เมื่อได้อาสาสมัครแล้วทางอบต.ก็จะส่งไปฝึกอบรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจาก ปภ.จังหวัด เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีไป อบรมด้านระบบการสื่อสารการใช้วิทยุเครื่องแดงที่ทางอบต.ทำห็นจัดให้เป็น ประจำ...”

(พิน เพชรรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2557)

“...ผมเป็นอาสาสมัครป้องกันภัยและเป็นทีม OTOS ทีมกู้ภัยทางน้ำ และ การดับเพลิง และการกู้ภัยให้พร้อมเผชิญเหตุและช่วยเหลือผู้ประสบภัยซึ่งทีม OTOS มีอยู่ประมาณ 10 กว่าคน ซึ่งแต่ละคนได้รับการฝึกอบรมมาจากปภ. จังหวัดเป็นประจำ นอกจากนี้ยังเคยไปฝึกอบรมจากที่ต่าง ๆ ได้แก่ ปภ.จังหวัด สาธารณสุข การไฟฟ้า การประปา ผมจึงสามารถทำหน้าที่ได้หลายตำแหน่ง เมื่อชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลัง เกิดภัย...”

(เนตร อุไรวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2557)

“...น้ำเป็นทีม OTOS ของตำบล คอยช่วยเหลือชาวบ้าน ทีม OTOS นอกจากมีความสามารถกู้ภัยแล้ว ยังมีความรู้และความสามารถทำได้หลาย หน้าที่ เช่น ก่อสร้าง เลื่อยไม้ ปฐมพยาบาล ทีม OTOS ของเราสามารถทำได้ ทุกตำแหน่งเหมือนกัน...”

(สุริน หวันแสง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557)

“...ผมเป็นอาสาสมัครของร่ำแดงมาตลอด ผมได้ไปฝึกอบรมจากที่ต่าง ๆ ซึ่งทางอบต.ส่งไป มีทั้งหมด 4 แห่ง คือ ปก.จังหวัด สาธารณสุข การไฟฟ้า การประปา ผมจึงสามารถทำได้ทุกหน้าที่ตอนที่ชาวบ้านขอความช่วยเหลือ และยังคงไปปฏิบัติงานนอกสถานที่ด้วย เช่น ปก. จังหวัดพัทลุง และปก. จังหวัด ตรัง...”

(มงคล โภณกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2557)

“...ถ้าพูดถึงอาสาสมัครสำรอง เป็นการรวมตัวกันของผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ที่คอยทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างหมู่บ้าน และ คอยติดต่อประสานงานร่วมกับทางท่านนายก และเจ้าหน้าที่ ตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ผมเห็นว่าดีนะทำให้ช่วยลดภาระการทำงานของ ทางอบต. และช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง เห็นได้จากตอนเกิดภัยปี 2553 ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง...”

(อำนาจ สิ้นประเสริฐ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2557)

การที่อาสาสมัครทั้ง 3 กลุ่ม คือ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัคร ทีมกู้ชีพกู้ภัย (OTOS) และอาสาสมัครสำรอง และจิตอาสา ขององค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง เป็น อาสาสมัครที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอระยะเวลาตลอด 1 ปี จากหน่วยงานทางด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดงในการเข้ารับการฝึกอบรมทางด้านการจัดการภัยพิบัติจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์ป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัยจังหวัด อบต. เป็นต้น รวมทั้งยังได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่เพียงพออีกด้วย ทำให้อาสาสมัครขององค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดงมีบทบาท อย่างมากในการฟื้นฟูและช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ของตนเอง สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายดับ มะเตือ อาสาสมัครอปพร. ได้กล่าวว่า อาสาสมัครของตำบลร่ำแดงได้ไปอบรมที่ต่าง ๆ หลายที่ เช่น การ ปฐมพยาบาลผู้ป่วย การเลื่อยไม้ การอบรมดูงานที่ปก.จังหวัดสงขลา พัทลุง อาสาสมัครทุกกลุ่มทำงานได้ หลายชนิด เมื่อตอนเกิดน้ำท่วมและลมพายุ อาสาสมัครได้นำความรู้ความสามารถที่อบรมมาช่วยเหลือ ชาวบ้านได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่อย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวบ้านเกิดความพึงพอใจอย่างมากในการช่วยเหลือ ของอาสาสมัครตำบลร่ำแดงเป็นอย่างมาก ดังนั้นอาสาสมัครจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพมาก ยิ่งขึ้นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนเพื่อการรับมือกับภัยพิบัติที่ดีกว่าในอนาคต จะประกอบด้วย

1. ความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบ

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดง เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการภัยพิบัติให้กับประชาชนของพื้นที่ตำบลราแดง องค์กรต้องมีการพัฒนาแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติที่มากขึ้น เพราะจะต้องคำนึงถึงบริบททางกายภาพ พื้นที่ และความสามารถของหน่วยงานในพื้นที่ ความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน และความอ่อนด้อยด้านต่าง ๆ และที่สำคัญคือความตระหนักถึงความต่อเนื่องของภัยที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ พื้นที่และประชาชนมีการเตรียมตัว ตั้งรับที่ยากลำบากมากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบริหารส่วนตำบลราแดงต้องมีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้นำชุมชน ประชาชน เด็กและเยาวชนนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการเตรียมตัว ตั้งรับกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย

ในอดีตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการจัดการภัยพิบัติในลักษณะการตั้งรับ คือ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยหลังการเกิดพิบัติภัย (Reactive Approach) การช่วยเหลือฟื้นฟูบูรณะส่วนการเข้ามาปฏิบัติภารกิจด้านภัยพิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ทำเฉพาะในภาวะฉุกเฉินแบบเฉพาะกิจซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันภัยพิบัติมีขนาดและความรุนแรงที่มีมากขึ้น เพื่อลดความรุนแรงและผลกระทบให้มากที่สุด จึงจำเป็นต้องมีการปรับแนวความคิดให้เป็นการบริหารจัดการภัยพิบัติในแบบเชิงรุก โดยมีการเพิ่มการป้องกัน ลดผลกระทบและเตรียมการพร้อมรับภัยจากการปฏิบัติการในเชิงรับ การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในเชิงรุกแบบนี้ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิด ทศนคติ ความเชื่อ จากเมื่อก่อนที่คิดว่าภัยพิบัติไม่รุนแรง เกิดขึ้นเป็นประจำทำให้องค์กรและประชาชนสามารถรับมือได้ โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เปลี่ยนมาเป็นให้องค์กรมีความเต็มใจที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงการทำงาน การแก้ไขข้อผิดพลาด การเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน และแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น องค์กรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ และมีค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน ส่วนประชาชนต้องมีการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและवादภัยให้มากขึ้น เรียนรู้หลักการปฏิบัติเบื้องต้นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนให้ทำเพื่อส่วนรวมมากขึ้นเมื่อเผชิญกับภาวะฉุกเฉิน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงต้องมีการเรียนรู้การทำงานด้านการจัดการภัยพิบัติตลอดเวลา ประกอบส่งเสริมให้ประชาชนทำงานเพื่อส่วนรวมช่วยเหลือผู้อื่น เชื้อเพลิงผู้นำองค์กรและชุมชน และที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงควรถ่ายทอดการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในการจัดการภัยพิบัติให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้มีความรู้ติดตัวสามารถช่วยเหลือตนเอง และทำประโยชน์แก่ส่วนรวมได้ต่อไปในอนาคต

3. เครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

เนื่องจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคตมีความรุนแรงมากขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงจำต้องมีเครือข่ายการทำงานระหว่างภาครัฐ และเอกชนอยู่แล้ว โดยมีการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการในการให้ความช่วยเหลือประชาชนตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากการประชุมร่วมกัน แต่การทำงานในอนาคตจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มากขึ้นตามความรุนแรงของภัยพิบัติ จำเป็นต้องมีการทำงานแบบบูรณาการมากขึ้น มีระบบสารสนเทศ และระบบการติดต่อสื่อสารที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยง และการหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารระหว่างหน่วยงานสู่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่เพียงพอและสามารถมอบให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น ความรู้ และข้อมูลข่าวสาร ต้องบูรณาการให้อยู่ในฐานข้อมูลที่เป็นระบบ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวได้ร่วมกันเมื่อเกิดความจำเป็น ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายการทำงานระหว่างภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมการหน่วยงาน ข้อมูล ระบบการสื่อสาร ระบบสารสนเทศก่อนที่จะเกิดภัยพิบัติขึ้น

4. ความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย

องค์การบริหารส่วนตำบลถือได้ว่ามีศักยภาพทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอต่อการช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดเหตุ และยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย แต่เนื่องจากความรุนแรงของภัยพิบัติในอนาคต ระยะห่างของพื้นที่ ระยะห่างแต่ละหน่วยงาน ความเสียหายของแต่ละพื้นที่ การติดต่อสื่อสารที่ยากลำบาก จึงจำเป็นที่องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงต้องมีการพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยให้มากยิ่งขึ้น ตามความต้องการประชาชนในพื้นที่ อาทิเช่นการติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ต Wi-Fi ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล เพื่อให้ประชาชน

สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทางโทรศัพท์หรือศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องมีระดับเพลิง รถปฐมพยาบาลเคลื่อนที่ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลได้สังเกตเห็นถึง ค่าบำรุงรักษาที่แพงมากของรถปฐมพยาบาลเคลื่อนที่ ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งรถจิตอาสาที่มีค่า บำรุงรักษาที่ถูกกว่า แต่ในอนาคตองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงจำเป็นต้องมีรถปฐมพยาบาลเคลื่อนที่ เพื่อนำไปใช้ในยามฉุกเฉินและตามความจำเป็นจริง ๆ ส่วนระดับเพลิงก็จำเป็นต้องมีไว้เพื่อยามเกิดเหตุ ถึงแม้ว่าตำบลราแดงไม่มีการเกิดภัยพิบัติทางด้านอัคคีภัยมาก่อน ส่วนทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับสัตว์เลี้ยงของประชาชนคือ เครื่องอัดฟางหรือหญ้า ที่ต้องมีการเตรียมการอัด ฟางหรือหญ้าไว้ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ เมื่อเกิดเหตุสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านก็จะ ได้มีอาหารไว้กินโดยไม่ต้องรอ ความช่วยเหลือจากทางกรมปศุสัตว์ เพราะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรกว่าจะได้รับความช่วยเหลือ

5. การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ

องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีงบประมาณที่เพียงพอในการช่วยเหลือ ฟื้นฟู ประชาชนที่ประสบภัย เนื่องจากได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกรจัดการภัยพิบัติ อยู่เป็นประจำ ประกอบงบประมาณขององค์กรในด้านการจัดการภัยพิบัติ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความสามารถของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงในการเขียน โครงการของงบประมาณจาก หน่วยงานอื่น ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ภัยพิบัติให้มีความเสียหายจากภัยพิบัติน้อยที่สุด แต่ เนื่องจากภัยพิบัติมีความรุนแรงมากขึ้น ความถี่ของการเกิดภัยก็มากขึ้น ความเสียหายก็มากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงควรมีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้นหลาย ๆ กองทุน เพื่อหาเงินเข้า มาเป็นส่วนสนับสนุนองค์กรในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยอาจใช้วิธีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้น แล้วเชิญชวนให้ประชาชนร่วมบริจาคทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ หรือแบ่งเงินส่วนหนึ่งที่ได้จากการ ทำบุญวันสำคัญต่าง ๆ อาทิเช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การหล่อเทียนเข้าพรรษา เป็นต้น หรือการจัด งานวันสำคัญภายในชุมชนมาจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้น โดยจัดตั้งเจ้าหน้าที่เฉพาะหรือสมาชิกของชุมชน ขึ้นมาเป็นผู้บริหารกองทุนการ แบ่งความรับผิดชอบตามหน้าที่ เพื่อความโปร่งใสและยุติธรรม ประชาชน สามารถตรวจสอบจำนวนเงินของกองทุนได้ ว่ามีเท่าไร นำไปใช้ในด้านไหนบ้างที่เกี่ยวกับภัยพิบัติ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของภัยพิบัติ เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการกองทุน เกิดการแสดงความคิดเห็นในการนำเงินกองทุนไปใช้ประโยชน์ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

6. การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชุมชน

นอกจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และทุกภาคส่วนที่มีประสิทธิภาพ การ บริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงแล้ว

เครือข่ายของชุมชนก็มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากเครือข่ายของชุมชนร่ำรวยมีการดำเนินการจัดการภัยพิบัติร่วมกันทั้งในชุมชนและนอกชุมชนผ่านตัวแทน ผู้นำ และอาสาสมัครชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีผ่านการขอความช่วยเหลือทางความเป็นเครือข่ายดี เพียงแต่องค์กรบริหารส่วนตำบลร่ำรวยมีการสนับสนุนประชาชนในชุมชนให้เกิดการสร้างเครือข่ายของชุมชนขึ้น โดยมีระเบียบ แบบแผน ภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำเครือข่ายชุมชนที่ชัดเจนอย่างเป็นทางการมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างทั่วถึง เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกันโดยปราศจากการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือยในการบริหารจัดการในบริเวณพื้นที่ของตนเอง ชุมชนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงที่พวกเขาต้องเผชิญ รวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อสร้างชุมชนพึ่งพาตนเองต่อไปในอนาคต

บุคคลที่สำคัญ 4 ด้านของผู้นำตำบลรางแดง คือ 1) การมีภาวะผู้นำสูง ในการประชุม ควบคุม สั่งการ ช่วยเหลือ พี่นฟูบูรณะ และพัฒนาศักยภาพของประชาชนทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุ จากความรู้ ความสามารถ ความฉลาด และความมั่นใจในตนเอง จึงทำให้สามารถรับมือกับภัยพิบัติได้เป็นอย่างดีจนทำให้ความเสียหายลดลงตามลำดับ 2) มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่เป็นอย่างดี โดยผู้นำท้องถิ่นได้นำข้อมูลทางด้านพื้นที่ตำบลทั้งหมดที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันมาจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูล เพื่อแสดงให้เห็นพื้นที่เสี่ยงภัยทั้งหมดแล้วนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย จนทำให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว 3) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี เพื่อนำมาสร้างกระบวนการดำเนินงานที่นำสู่การปฏิบัติแบบเชิงรุก (Proactive Approach) ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จนทำให้ลดความเสียหายได้เป็นจำนวนมาก และ 4) มีการใช้รูปแบบการจัดการแบบ “ธรรมภิบาล” เข้ามาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนให้มากที่สุดหลังเกิดเหตุ เพื่อให้ผู้ประสบภัยนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและครอบครัวต่อไปให้มีชีวิตที่ดีขึ้นสามารถรับมือกับภัยพิบัติครั้งต่อไปได้ ดังนั้นคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ด้านของผู้นำ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ตำบลรางแดงสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามลำดับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงในปี พ.ศ. 2553

2. ความชัดเจนทางด้านนโยบาย

ความชัดเจนด้านนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งเกิดจากผู้นำที่มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ และความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี จนก่อให้เกิดแผนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และ โครงการที่สำคัญ ๆ ในช่วงก่อนเกิดภัยเป็นหลัก จนทำให้ตำบลรางแดงป้องกันและเตรียมความพร้อมได้ทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชน ได้แก่ นโยบายการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ นโยบายส่งเสริมการอบรม คุณานเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ นโยบายทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้าง เช่น การสร้างอาคารบ้านเรือนที่ไม่ขวางทางน้ำและการสร้างท่อระบายน้ำไว้ใต้ถุนบ้าน การสร้างฝายกักเก็บน้ำ คู คลอง เป็นต้น และนโยบายการวางแผนผังเมือง เพื่อลดความเสียหายให้กับพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตร รวมถึงการให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาและแผนป้องกันภัยพิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติในพื้นที่รางแดง จนเกิดเป็นโครงการที่สำคัญหลาย ๆ โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ท่วมเป็นหลักอาทิเช่น โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการก่อสร้างสะพานที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นสถานที่อพยพให้กับชาวบ้าน โครงการก่อสร้างระบบไฟฟ้า น้ำประปา เนื่องจากหลังเกิดภัยระบบน้ำประปา

ไฟฟ้า เป็นสิ่งสำคัญที่ชาวบ้านต้องการอย่างรวดเร็ว โครงการปรับปรุง ก่อสร้างท่อระบายน้ำ คู คลอง ในช่วงก่อนเกิดเหตุ เนื่องจากกักเก็บน้ำไว้ใช้และต้องการระบายน้ำให้เร็วที่สุด โครงการปรับปรุงคลองสายหลักและคลองสายย่อย และโครงการที่สำคัญที่สุด ณ ตอนนี้อย่างยิ่งคือ โครงการสร้างคลองหมอนนา ซึ่งเป็นโครงการที่สามารถแก้ปัญหาได้ครอบคลุมได้ทั้งภัยพิบัติอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ตำบลราแดง และโครงการฟื้นฟูกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านตำบลราแดงต่อไป ดังนั้นแผน นโยบาย และโครงการที่เกิดขึ้น ล้วนมาจากความรู้ความสามารถของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน จึงทำให้แผน นโยบาย และโครงการมีความชัดเจน นำไปสู่แนวทางในการจัดการที่มีประสิทธิภาพจนทำให้ลดความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

3. กระบวนการจัดการ

เนื่องจากตำบลราแดงมีแผน นโยบาย และ โครงการที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาระบบน้ำท่วมและพายุที่มีความชัดเจน ซึ่งเกิดมาจากการระดมสมองของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำท้องถิ่น ภาคประชาชน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง จึงนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพในเรื่องของการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติที่เน้นการป้องกันและเตรียมพร้อมมากกว่าการตั้งรับ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนที่ต้องเป็นอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 1) การดำเนินงานก่อนเกิดภัย ได้แก่ การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยของชุมชน การเตรียมการด้านฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศ การส่งเสริมการให้ความรู้และฝึกอบรม การเตรียมการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดเตรียมบุคลากร การจัดเตรียมอาสาสมัครชุมชน การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การจัดเตรียมงบประมาณ การเตรียมระบบสื่อสาร และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การดำเนินงานขณะเกิดภัย เป็นการดำเนินงานในภาวะฉุกเฉิน โดยมีการระดม บุคลากร เครื่องมือและทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มที่ และ 3) การดำเนินงานหลังเกิดภัย เป็นการฟื้นฟูบูรณะสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน และของรัฐให้กลับคืนภาวะปกติให้เร็วที่สุด อาทิเช่น อาคารบ้านเรือน พื้นที่การเกษตร โครงการฟื้นฟูกลุ่มอาชีพ โครงสร้างพื้นฐานทั้งหมด เป็นต้น ดังนั้นการจัดการทั้ง 3 ขั้นตอนขององค์การบริหารส่วนตำบลราแดงจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติที่ประสบความสำเร็จ และกระบวนการจัดการภัยพิบัติทั้ง 3 ขั้นตอนถูกนำมาทบทวน ถอดบทเรียน แล้วนำไปสู่การจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ จัดทำแผนงาน/โครงการป้องกันระยะยาวของตำบลราแดงในครั้งต่อไป

4. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากแผน นโยบาย โครงการ และกระบวนการจัดการภัยพิบัติเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ได้รับความเดือนร้อนน้อยที่สุดและได้รับความช่วยเหลือให้มากที่สุด ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ที่รูปแบบการทำงานเป็นแบบเครือข่ายเชื่อมโยงกันทุกด้าน โดยมีการจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อรับทราบภารกิจ หลักเกณฑ์ และแผนงานของหน่วยงานในการช่วยเหลือประชาชนเป็นหลัก ซึ่งมีหน่วยงานที่ทำงานกับตำบลราแดง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ หน่วยงานจากภาคเอกชน ที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านถุงยังชีพ ของบริจาค เงินบริจาค วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ (รถบรรทุก เรือ) เป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น โรงงานแปรรูปอาหารทะเลในพื้นที่คาบสมุทรสติงพระ และบริษัทผลิตน้ำมันในพื้นที่คาบสมุทรสติงพระ เป็นต้น กับหน่วยงานจากภาครัฐ ที่ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับความรู้ในการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ และการสนับสนุนเงินช่วยเหลืออุดหนุนเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง ปศุสัตว์เกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีตำรวจภูธรอำเภอสิงหนคร โรงเรียนในพื้นที่ตำบลราแดง สำนักงานประปาและไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้นการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของตำบลราแดงจะมีลักษณะการทำงานเป็นแบบเครือข่าย จึงทำให้ประชาชนตำบลราแดงได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ทัวถึง รวดเร็ว ทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ที่พึ่งพาตนเองได้และพึ่งพาตนเองไม่ได้ โดยไม่ถูกทอดทิ้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของตนเอง จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ

ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลราแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ภาคประชาชนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติในปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. การมีส่วนร่วมของประชาชน 3. ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชน 4. ทูตทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนของตำบลราแดง เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากเป็นบุคคลในพื้นที่และมีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่เป็นอย่างดี ประกอบกับมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา จนทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ

บริหารส่วนตำบลร่ำแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ ส่วนหนึ่งมาจากผู้นำชุมชนร่ำแดง ผู้นำชุมชนร่ำแดง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนทุกรูปแบบ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการติดต่อประสานงาน ปฏิบัติการร่วมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง มีหน้าที่ในการให้ความรู้เรื่องการจัดการตนเองในระดับครัวเรือนจากอุทกภัยและวาทภัยแก่ชาวบ้านก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ จัดเตรียมความพร้อมทางด้านทรัพยากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ช่วยเหลือชาวบ้านทั้งก่อนเกิดเหตุและขณะเกิดเหตุ จัดเตรียมพื้นที่อพยพ ถูยั้งชีพ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ตรวจตราดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนขณะเกิดเหตุ พร้อมทั้งมีการแจ้งเตือนประชาชนผ่านวิทยุชุมชนกับวิทยุกระจายเสียง วิทยุเครื่องแดง เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร และช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และการฟื้นฟูเยียวยาหลังเกิดเหตุ ตลอดจนสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านร่วมมือกันในการรับมือกับภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยมาโดยตลอด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนร่ำแดงเป็นตัวพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนร่ำแดงให้มีศักยภาพมากขึ้นช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ได้รับความเดือนร้อนและความเสียหายที่เกิดขึ้นให้น้อยที่สุดและต่ำถึงมากที่สุด ซึ่งเหมือนกับศักยภาพของผู้นำองค์กรของตำบลร่ำแดง

2. ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชน

ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชนร่ำแดง ถือได้ว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยที่ทำให้ประชาชนรับมือกับภัยพิบัติจนประสบความสำเร็จ ซึ่งประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชนร่ำแดงนั้นเกิดจากศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเองทั้งทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น จากประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยที่ผ่านมา จากประสบการณ์ของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนด้วยกันเองที่นำมาถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน และบางองค์ก็ศึกษาเพิ่มเติมจากผู้ที่มาให้ความรู้จากภายนอก เช่น ปก.จังหวัด เครือข่ายลุ่มน้ำทะเลสาบ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น และจากการอบรมความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการช่วยเหลือตนเองจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลร่ำแดง อาทิเช่น ภูมิปัญญาในการสังเกตการเกิดภัยพิบัติจากสัตว์และระดับน้ำ ความรู้เรื่องการก่อสร้าง ซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน ไฟฟ้า ประปา ชุดลอกกูกุลอง การเลื่อยไม้ การปฐมพยาบาล เป็นต้น จนทำให้ชาวบ้านมีการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายจำนวนมากที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัย ได้แก่ 1) การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย 2) การจัดการแหล่งน้ำ 3) การปรับวิถีชีวิตการผลิต ดังนั้นจากประสบการณ์/การเรียนรู้ของชาวบ้านในการจัดการภัยพิบัติที่ผ่านมาทำให้ชาวบ้านร่ำแดง

สามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่นได้ และปรับตัวเพื่อรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี จนทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อตนเองและครัวเรือนลดน้อยลงตามลำดับ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

เนื่องจากประชาชนในตำบลราแดงส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติจากการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเองทั้งทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น จากประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยที่ผ่านมา จากประสบการณ์ของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนด้วยกันเองที่นำมาถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน และบางอย่างก็ศึกษาเพิ่มเติมเอาจากผู้ที่มาให้ความรู้จากภายนอกมาเป็นอย่างดี ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลราแดงให้ความสำคัญอย่างมากกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้ประชาชนในตำบลราแดงเข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือกับภัยพิบัติ เนื่องจากประชาชนเป็นบุคคลในพื้นที่ ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดค้น วางแผนตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ เช่น จัดทำแผนป้องกันภัย จัดทำแผนเสี่ยงภัย จัดทำระบบฐานข้อมูล เป็นต้น นอกจากนี้ยังร่วมปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดเหตุ และติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานหลังเกิดเหตุ เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟู บำรุง และรักษาผลประโยชน์ให้กับชาวบ้านด้วยกันเอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจัดการภัยพิบัติประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน แสดงความคิดเห็น ร่วมดำเนินการ ฟื้นฟูบูรณะ ติดตามความช่วยเหลือทุกอย่าง จึงทำให้ชาวบ้านราแดงผ่านพ้นภัยพิบัติมาได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ความเดือนร้อนและความเสียหายก็ลดลงตามไปด้วย

4. ทูตทางสังคม

ตำบลราแดงถือว่าเป็นตำบลที่มีทูตทางสังคมที่ดี เมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นชุมชนจะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหา จนเกิดให้เกิดผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติจำนวนหลายคน จึงทำให้ชุมชนสามารถพลิกสถานการณ์รับมือกับภัยพิบัติที่ร้ายแรงได้ ภายใต้อิทธิพลความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหนียวแน่น มีความเป็นเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักช่วยเหลือเกื้อกูล ความใส่ใจผูกพันกัน มีการร่วมมือกันดีในการแก้ไขปัญหาหรือตั้งรับกับสถานการณ์ภัยพิบัติที่เข้ามากระทบชุมชน จนสามารถทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านตำบลราแดงตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันในเรื่องของการเคารพเชื่อฟังผู้นำ ผู้อาวุโสในชุมชน และปฏิบัติตามคำแนะนำของอบต.ราแดงอยู่เสมอเมื่อเกิดภัย นอกจากนี้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน

เป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนจึงทำให้เกิดการสร้างและพัฒนาเป็นกลุ่มกองทุนทางการเงิน นอกจากนั้นยังเกิดกลุ่มส่งเสริมอาชีพขึ้นใหม่หลากหลายเพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้ประสบภัย รวมถึงเกิดเครือข่ายภายนอกชุมชนทางด้านอาสาสมัครของชุมชนรูปแบบต่าง ๆ หน้าที่ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับบาดเจ็บร้อนเพื่อลดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมถึงมีการนำภูมิปัญญาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านมาใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดจากภัยพิบัติ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเป็นแนวทางในการกำหนดการดำเนินชีวิตและการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย 1) ภูมิปัญญาชาวบ้านในการประกอบอาชีพ 2) ภูมิปัญญาในการสร้างบ้านเรือน 3) ภูมิปัญญาในการอยู่อาศัยร่วมกับนิเวศน์ทางวัฒนธรรมบ้านตาลโตนด ซึ่งภูมิปัญญาทั้ง 3 อย่างนี้สามารถลดความเสียหายเมื่อตอนเกิดภัยน้ำท่วมและवादภัยได้อย่างถาวร ดังนั้นการมีทุนทางสังคมที่ดี ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนบรรทัดฐาน ทุนกลุ่มและองค์กร และทุนทางภูมิปัญญาสามารถทำให้ตำบลรามแดงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี นำมาซึ่งการพึ่งพาตนเองในการจัดการภัยพิบัติ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต

1. ความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบ

องค์การบริหารส่วนตำบลรามแดงต้องมีการพัฒนาแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติที่มากขึ้น คำนึงถึงบริบททางกายภาพ ความสามารถของหน่วยงาน ชุมชนเกี่ยวข้อง และความต่อเนื่องของภัย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลรามแดงต้องมีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ทุกภัย ทุกผลกระทบ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้นำชุมชน ประชาชน เด็กและเยาวชนนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการเตรียมตัว ตั้งรับกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย

ปรับแนวความคิดให้เป็นการบริหารจัดการภัยพิบัติในแบบเชิงรุก โดยมีการเพิ่มการป้องกัน ลดผลกระทบและเตรียมการพร้อมรับภัยจากการปฏิบัติการในเชิงรับ การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในเชิงรุกแบบนี้ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิด ทักษะคิด ความเชื่อ จากเมื่อก่อนที่คิดว่าภัยพิบัติไม่รุนแรง เกิดขึ้นเป็นประจำทำให้องค์กรและประชาชนสามารถรับมือได้ โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ เปลี่ยนมาเป็นให้องค์กรมีความเต็มใจที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงการทำงาน การแก้ไขข้อผิดพลาด การเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน และแก้ไขข้อขัดแย้งที่

เกิดขึ้น องค์กรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ และมีค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน

3. เครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ

เนื่องจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคตมีความรุนแรงมากขึ้น การทำงานในอนาคตจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มากขึ้นตามความรุนแรงของภัยพิบัติ จำเป็นต้องมีการทำงานแบบบูรณาการมากขึ้น มีระบบสารสนเทศ และระบบการติดต่อสื่อสารที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยง และการหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารระหว่างหน่วยงานสู่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลที่เพียงพอและสามารถมอบให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น ความรู้ และข้อมูลข่าวสาร ต้องบูรณาการให้อยู่ในฐานข้อมูลที่เป็นระบบ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวได้

4. ความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย

เนื่องจากความรุนแรงของภัยพิบัติในอนาคต องค์กรบริหารส่วนตำบลらแดงต้องมีการพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยให้มากยิ่งขึ้น ตามความต้องการประชาชนในพื้นที่ อาทิเช่น การติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ต Wi-Fi ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทางโทรศัพท์หรือศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องมีรถดับเพลิง รถปฐมพยาบาลเคลื่อนที่ เพื่อนำไปใช้ในยามฉุกเฉินและตามความจำเป็นจริง ๆ ส่วนรถดับเพลิงก็จำเป็นต้องมีไว้เพื่อยามเกิดเหตุ ส่วนทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับสัตว์เลี้ยงของประชาชนคือ เครื่องอัดฟางหรือหญ้า ที่ต้องมีการเตรียมการอัดฟางหรือหญ้าไว้ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ

5. การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ

องค์กรบริหารส่วนตำบลらแดงควรมีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้นหลาย ๆ กองทุน เพื่อหาเงินเข้ามาเป็นส่วนสนับสนุนองค์กรในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยอาจใช้วิธีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้น แล้วเชิญชวนให้ประชาชนร่วมบริจาคทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ หรือแบ่งเงินส่วนหนึ่งที่ได้จากการทำบุญวันสำคัญต่าง ๆ อาทิเช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การหล่อเทียนเข้าพรรษา เป็นต้น หรือการจัดงานวันสำคัญภายในชุมชนมาจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติขึ้น โดยจัดตั้งเจ้าหน้าที่เฉพาะหรือสมาชิกของ

ชุมชนขึ้นมาเป็นผู้บริหารกองทุนการ แบ่งความรับผิดชอบตามหน้าที่ เพื่อความโปร่งใสและยุติธรรม ประชาชนสามารถตรวจสอบ

6. การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชุมชน

เครือข่ายของชุมชนก็มีความสำคัญเช่นกัน เนื่องจากเครือข่ายของชุมชนร่ำรวยมีการ ดำเนินการจัดการภัยพิบัติร่วมกันทั้งในชุมชนและนอกชุมชนผ่านตัวแทน ผู้นำ และอาสาสมัครชุมชนที่ ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ผ่านการขอความช่วยเหลือทางความเป็นเครือข่าย เพียงแต่องค์กร บริหารส่วนตำบลร่ำรวยมีการสนับสนุนประชาชนในชุมชนให้เกิดการสร้างเครือข่ายของชุมชนขึ้น โดย มีระเบียบ แบบแผน ภารกิจ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำเครือข่ายชุมชนที่ชัดเจนอย่างเป็นทางการ มากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างทั่วถึง เพื่อเชื่อมโยง พื้นที่ที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน โดยปราศจากการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือยในการบริหารจัดการ ในบริเวณพื้นที่ ของตนเอง ชุมชนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงที่พวกเขาต้องเผชิญ รวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับ กระบวนการในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อสร้างชุมชนพึ่งพาตนเองต่อไปในอนาคต

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ เอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พบว่า ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลร่ำรวย อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จนประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2553 ประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน สามารถ อภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนตำบลร่ำรวยในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัย และวาตภัยในพื้นที่ตำบลร่ำรวย อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

1. ผู้นำองค์กร

ผู้นำท้องถิ่นถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการภัยพิบัติ เป็นหัวใจสำคัญ ในการสั่งการ ควบคุม ดูแลทรัพยากรทางการบริหารจัดการ สร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจให้กับ ประชาชนตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ โดยอาศัยการมีภาวะผู้นำในการประชุม ควบคุม สั่งการ ช่วยเหลือ ฟื้นฟูบูรณะ และพัฒนาศักยภาพของประชาชน การมีความรู้ความสามารถที่ หลากหลายรอบด้าน และมีการใช้รูปแบบการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ จึงทำให้

องค์กรสามารถจัดการกับภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยศักยภาพของผู้นำ สอดคล้องกับแนวคิดที่จูปป์ และยังเกอร์ (Jupp and Younger, 2004 อ้างถึงในสุรวุฒิ วัฒนคุณ, 2550) กล่าวถึงคุณลักษณะขององค์กรที่มีศักยภาพในการทำงาน ต้องมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีความมุ่งมั่นและความกล้าหาญในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจินต์ ไชยชุมศักดิ์ (2558) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาวะวิกฤติและการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการแก้ไขอุทกภัยอย่างยั่งยืน การศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญของภาวะผู้นำการบริหารจัดการในพื้นที่น้ำท่วม คือ ต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ต้องมีความสามารถในการตัดสินใจ อีกทั้งมีความสามารถในการบูรณาการ ประสานงาน และสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ นอกจากนี้ภาวะผู้นำการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติต้องมีคุณธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้นำมีในภาวะวิกฤติ รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ เวียงสงค์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลกมลาไสย การศึกษาพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องสาธารณภัย เกิดจากมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของงานด้านสาธารณภัยเป็นอย่างดี จึงมีการกำหนดนโยบายด้านแนวทางการป้องกัน มีแผนการป้องกันภัย มีการจัดตั้งศูนย์บัญชาการขณะเกิดเหตุ สิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากการให้ความสำคัญและความรู้ของผู้นำในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสาธารณภัยเช่นกัน

2. ความชัดเจนด้านนโยบาย

ความชัดเจนด้านนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งเกิดจากผู้นำที่มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ และความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี จนก่อให้เกิดแผนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และโครงการที่สำคัญ ๆ ในช่วงก่อนเกิดภัยเป็นหลัก จนทำให้ตำบลรางแดงป้องกันและเตรียมความพร้อมได้ทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดที่ลินเดอร์ และบรูคส์ (2004, อ้างถึงในสุรวุฒิ วัฒนคุณ, 2550) ที่กล่าวถึง องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานในระดับสูงจะต้องกำหนดความชัดเจน มุ่งเน้นยุทธศาสตร์ นโยบาย และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งตระหนักถึงการมีพันธะสัญญากับองค์กร เพราะว่าการมีพันธะสัญญาที่ดีจะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ ตลอดจนการกำหนดเป้าหมายสำหรับผลงานที่ดีขององค์กรต่อไปในอนาคต และยังสอดคล้องกับแนวคิดที่บายเทนดิจค์ (Buytendijk, 2006 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) กล่าวถึง การนำพาองค์กรสู่การการเป็นองค์กรที่มีศักยภาพ ต้องมุ่งเน้นแผน นโยบาย

ยุทธศาสตร์และการดำเนินงาน ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยังสอดคล้องกับงานของวรัทยา พรหมชาติ (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาพบว่า การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ นโยบายและแนวทางในการดำเนินการภัยพิบัติที่ชัดเจนจากผู้นำองค์กร จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเตรียมความพร้อมในการป้องกันภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ยัง ไม่มีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของแผนยุทธศาสตร์ นโยบายและแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจน ส่งผลให้ไม่มีการจัดทำแผนป้องกันบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ยังขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

3. กระบวนการจัดการ

เนื่องจากตำบลราแดงมีแผน นโยบาย และ โครงการที่สำคัญ ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำท่วมและพายุที่มีความชัดเจน ซึ่งเกิดมาจากการระดมสมองของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำท้องถิ่น ภาคประชาชน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง จึงนำไปสู่กระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพในเรื่องของการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติแบบเชิงรุก เน้นการเตรียมความพร้อมและการป้องกันมากกว่าการตั้งรับ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ทำให้องค์กรมีกระบวนการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดที่เคียว (Carew, 2009 อ้างถึงในบุศรินทร์ สุจริตจันทร์, 2553) กล่าวถึง องค์กรที่มีศักยภาพในการดำเนินงานจะต้องมีรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ทิศทาง กลยุทธ์และเป้าหมายขององค์กร เพื่อรักษาผลการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับที่ถูกต้อง องค์กรต้องพัฒนาการวางแผนและการจัดการเพื่อให้มั่นใจว่านำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งในระยะสั้น ระยะยาว เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรสวรรค์ เถาะตะถุ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม การศึกษาพบว่า ความสำคัญในการจัดการสาธารณภัยอยู่ที่ขั้นตอนการดำเนินงานตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย โดยให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมทางด้านก่อนเกิดภัยเป็นหลักเพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากภัยได้เป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย จำนวนเจ้าหน้าที่ งบประมาณ แผนการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างกันและกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยก็เป็นการนำทรัพยากรที่ได้จัดเตรียมไว้ก่อนเกิดภัยมาใช้จนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของฤทธิชัย

ธรรมแสง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการปัญหาอุทกภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชัยนาท การศึกษาพบว่า การให้ความสำคัญกับรูปแบบและกระบวนการจัดการอุทกภัยที่เน้นการเตรียมความพร้อมและป้องกันมากกว่าการตั้งรับตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการปัญหาอุทกภัยทางด้าน ปัจจัยทางด้านบุคลากร ปัจจัยด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ปัจจัยด้านงบประมาณ จะทำให้องค์กรสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นได้แต่เนื่องจากศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 16 ชัยนาท ให้ความสำคัญกับรูปแบบและกระบวนการจัดการอุทกภัยของกับการตั้งรับมากกว่าการเตรียมความพร้อมป้องกัน จึงทำให้ขั้นตอนก่อนเกิดภัยไม่มีความพร้อม ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ และยังคงคล้อยกับงานวิจัยของชาติชาย โพธิ์วิไลศิริกุล (2545) ที่ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตอำเภอประโคนชัย พบว่า การบริหารจัดการภัยให้ประสบความสำเร็จต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยในด้าน ข้อมูลข่าวสาร บุคลากร สนับสนุนงบประมาณ จัดเตรียมระบบสื่อสาร อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ จึงทำให้ผลการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของประสพสิทธิ์ ไชยเวช (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบภัย การศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของ โครงสร้างองค์กร บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ด้วยเช่นกัน

4. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากแผน นโยบาย โครงการ และกระบวนการจัดการภัยพิบัติเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ได้รับความเดือนร้อนน้อยที่สุดและได้รับความช่วยเหลือให้มากที่สุด ทำให้องค์กรต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ที่มีรูปแบบการทำงานเป็นแบบเครือข่ายเชื่อมโยงกันทุกด้าน โดยมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2 ประเภท คือ หน่วยงานจากภาคเอกชน หน่วยงานจากภาครัฐ ส่งผลให้องค์กรมีเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมตามความต้องการของชาวบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดที่ลินเดอร์ และบรูคส์ (Linder and Brooks, 2004 อ้างถึงในสุรวุฒิ วัฒนกุลชัย, 2550) ที่กล่าวถึง องค์กรที่มีศักยภาพการทำงานสูงนั้นองค์กรจะมีการสร้างการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ หน่วยงานทางการเมือง องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และ องค์กรสาธารณอื่น ๆ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้มีสิ่งที้องค์กรต้องการที่หลายหลาย ไม่ว่าจะเป็น เงิน บุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ ที่สามารถนำมาใช้ในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรัทยา พรหมชาติ (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาพบว่า การประสานงานที่ดีกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนราชการภาครัฐ และเอกชน ในเรื่องของการจัดกิจกรรม การประชุมเชิงวิชาการ การขอความช่วยเหลือทางด้านเงิน บุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ จะสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง แต่เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีการประสานความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานต่าง ๆ จึงส่งผลให้การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกระสินธุ์ เจริญกุล (2548) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการ ป้องกันและระงับภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล การศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีศักยภาพอีกทางหนึ่งในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย คือ การให้ความสำคัญในเรื่องของการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารัตน์ พันธุ์ (2554) ที่ได้ศึกษา การบริหารเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเขามิเกียรติ การศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญที่จะทำให้อบต.เขามิเกียรติมีศักยภาพในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่มากขึ้นคือการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มากขึ้นในเรื่องของการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรรัตน์ แสนทวีสุข (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของสำนักงานป้องกันภัยจังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาพบว่า ศักยภาพในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของสำนักงานป้องกันภัยจังหวัดอุบลราชธานี เกิดจากการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายใน และภายนอกได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือเป็นอย่างดี การมอบหมายงานมีความชัดเจน มีรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการเช่นกัน

ศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

1. ผู้นำชุมชน

ศักยภาพของผู้นำในตำบลรางแดง มีบทบาทและเป็นส่วนสำคัญในการรับมือกับภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัย ในปี พ.ศ. 2553 อย่างมาก เนื่องจากผู้นำเหล่านี้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความชำนาญในการรับมือกับภัยพิบัติ มีความเข้มแข็ง เสียสละสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและร่วมมือกันในการจัดการกับภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย (2547) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำในด้านการทำงาน บทบาทและวิธีการทำงาน ประสิทธิภาพการทำงาน of ผู้นำ และความสำเร็จของงาน ปัจจัยด้านคุณลักษณะทั้งหมดนี้ช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพ

สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2555) กล่าวว่า ปัจจัยด้านที่ส่งผลต่อความสามารถในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในชุมชนบ้านแหลมกลางมากที่สุดคือผู้นำชุมชนที่เสียสละเวลาแก้ไขปัญหา สร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินการประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนน้ำท่วม ระหว่างน้ำท่วมขัง และการฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วม รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจน์จิรนนท์ คลองข่อย (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติของหมู่บ้านแหลมกลาง การศึกษาพบว่า ศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติเกิดจากผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยน้ำท่วม เป็นผู้นำที่พร้อมเสียสละช่วยแก้ไขปัญหา เสียสละเวลาเพื่อดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้าน และดำเนินการประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนน้ำท่วม ระหว่างน้ำท่วมขัง และการฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วม ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ

2. ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชน

ประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชนรำแดง ถือได้ว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัยที่ทำให้ประชาชนรับมือกับภัยพิบัติจนประสบความสำเร็จ ซึ่งประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชนนั้นเกิดจากศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติและการจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยที่ผ่านมา จากประสบการณ์ของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน อาสาสมัคร และประชาชนด้วย และบางองค์ก็ศึกษาเพิ่มเติมเอาจากผู้ที่มาให้ความรู้จากภายนอก จึงทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภสกา เพชรานนท์ และ นุชนาด มั่งคั่ง (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ จังหวัดระยอง การศึกษาพบว่า การนำความรู้ทางด้านภูมิปัญญามาใช้ ผลเชิงบวกต่อการสร้างความเข้มแข็งในการรับมือกับภัยพิบัติและถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการกับภัยพิบัติ โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สูงขึ้นหลังจากเกิดภัยพิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธุ์ศิริ ธนาริยะวงศ์ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง เครื่องข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยหมู่บ้านเก้ากอ การศึกษาพบว่า มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างกัน ที่มีลักษณะถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาในการป้องกันและช่วยเหลือตนเองทางด้านलगบอกเหตุ หรือสังเกตจากสัตว์ต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนผ่านพ้นภัยพิบัติไปได้ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของชวงส์ อุบลี (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติของอาคารเคหะชุมชนดินแดงกรุงเทพฯ ฯ การศึกษาพบว่า ประชาชนได้รับความรู้ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างดี โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับภัย ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติ ความรู้ในการใช้งานเครื่องมือเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา และการจัดเตรียมความพร้อมในระดับบุคคล เช่น การฝึกอบรมแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติ การฝึกซ้อมแผนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย มีการเตรียมช่องทางการติดต่อประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยและการบริหารจัดการภัยอยู่ในระดับสูง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ในการค้นหาปัญหาและการสำรวจปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตาม และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ เนื่องจากประชาชนเป็นบุคคลในพื้นที่ ทราบถึงศักยภาพที่มีอยู่ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยการส่งเสริมประสบการณ์ของตนเองที่ต้องเผชิญกับภัยที่ผ่านมา การฝึกอบรม จากประสบการณ์ของผู้นำชุมชน และบางอย่างก็ศึกษาเอาเอง จนสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดที่Cohen and Uphoff (1997) กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนในเรื่องของการมีส่วนร่วม ควรแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จึงจะทำให้ประชาชนมีศักยภาพในการดำเนินงาน และสอดคล้องกับแนวคิดของปาริชาติ วิลัยเสถียร (2543) ที่กล่าวว่า ชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินงานควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่ การค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล ก็จะทำให้องค์กรและชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย สุนทรนนท์ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาอุทกภัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเตวราช การศึกษาพบว่า ศักยภาพของภาคประชาชนในการป้องกันภัยควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสำรวจปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของตนเอง จึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยอยู่ในระดับสูงมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยอดิสร บำรุงญาติ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอเขาสมิง การศึกษาพบว่า การป้องกันต้องเป็นไปตามวงจรการจัดการภัย แต่ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยในการในการติดต่อสื่อสาร ปฏิบัติงานร่วมกับองค์กร รวมถึงสร้างแนวร่วมของภาคประชาชนที่มากขึ้นเพื่อป้องกันภัยที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต รวมถึง

สอดคล้องกับงานวิจัยประสิทธิ์ เวียงสงค์ และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยของเทศบาลตำบลลาไสยการศึกษาพบว่า ประชาชนและอาสาสมัครของเทศบาล ตำบลลาไสยเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางด้านการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิด ภัย และหลังเกิดภัย มากกว่าร้อยละ 80 ของประชาชนที่มีอยู่ โดยมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดหาอุปกรณ์ ต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการซ้อมแผนอพยพ จัดหาที่อพยพต่าง ๆ ส่วนขณะเกิดภัย ก็เข้ามามีส่วนร่วมใน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทุกอย่าง และหลังเกิดเหตุก็เข้าร่วมซ่อมแซมฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพ และอื่น ๆ อีกซึ่งเหมือนกับประชาชนรำแดงที่มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน และการ ติดตามประเมินผลเพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์มากที่สุดเช่นกัน

4. ทูตทางสังคม

ทูตทางสังคมเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม โดยเกิดได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครัวเรือน และชุมชน อาศัยพื้นฐานของความเอื้ออาทร การพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือ บรรทัดฐานทางสังคมร่วมกัน จนเป็นพลังที่จะขับเคลื่อนชุมชนให้พัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคมและ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะตำบลรำแดงถือว่าเป็นตำบลที่มีทูตทางสังคมที่ดี ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนบรรทัด ฐานทางสังคม ทุนทางกลุ่มและองค์กร และทุนทางภูมิปัญญา ถูกนำมาใช้เมื่อเกิดภัยพิบัติจึงทำให้ชุมชน สามารถรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ได้นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญประภา ภัท ธานุกรม (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทูตทางสังคม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสบภัย พิบัติสึนามิในชุมชนพื้นที่พังงา การศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนมีความเหนียวแน่น รักใคร่กลมเกลียว กัน ทั้งที่เป็นเครือญาติและเพื่อนพ้องร่วมชะตากรรมประสบภัยร่วมกัน เรียนรู้ฝึกความทุกข์ยากมาด้วยกัน สถานการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือผู้มีปัญญา เราเรียกว่า ทุนมนุษย์ แม้จะเกิดภัย ขึ้นบุคคลกลุ่มนี้ก็จะสามารถนำพาชุมชนให้รอดพ้นไป นอกจากนี้ยังเกิดการกลุ่มและเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ที่เราเรียกว่า ทุนทางกลุ่มและองค์กร เพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรของชุมชนเพื่อ ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือนร้อน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจน์จิรนนท์ คลองข่อย (2554) ที่ ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติหมู่บ้านแหลมกลาง การศึกษาพบว่า มีการใช้ทูตทาง สังคมของชุมชนหมู่บ้านแหลมกลาง ในมิติของทุนทางบรรทัดฐานในการพึ่งพาอาศัยที่เด่นชัดที่สุด เพราะในช่วงที่เกิดภัยคนในชุมชนยังไม่ทอดทิ้งกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสู้กับ ภัยพิบัติน้ำท่วมที่เกิดขึ้น รองลงมาคือความไว้วางใจของชาวบ้านกล้าที่แลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งปันซึ่งกัน และกัน และประสานงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อสู้กับ เหตุการณ์น้ำท่วม และยังสอดคล้องงานวิจัยของโสภสกา เพชรานนท์ และนุชนาถ มั่งคั่ง (2550) ได้ ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ จังหวัดระยอง การศึกษาพบว่า

การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพทางด้านการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้มากขึ้นจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยอดีตเพื่อการเอาตัวรอดในการผ่านพ้นภัยพิบัติ ตลอดจนเป็นการฟื้นฟูด้านจิตใจของประชาชนให้หายจากความกังวลต่อภัยพิบัติ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สูงขึ้น รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธุศิริ ธนาริยะวงศ์ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัยหมู่บ้านแก้ออก การศึกษาพบว่า มีทุนทางบรรทัดฐานและความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นในการจัดการภัยพิบัติ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เกิดจากความสมัครใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานความเป็นเครือญาติ เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ทุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ

จากการศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติพบว่า เกิดจากผู้นำท้องถิ่นที่เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งในการสั่งการ ควบคุม ดูแลรักษาทรัพยากรทางการบริหารจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและवादภัย เนื่องจากเป็นบุคคลในพื้นที่ มีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ และมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี จนนำไปสู่แผนปฏิบัติที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกก่อให้เกิดแผนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และโครงการที่สำคัญ ๆ ในช่วงก่อนเกิดภัยเป็นหลัก จนทำให้ตำบลรางแดงป้องกันและเตรียมความพร้อมได้ทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชน อาทิเช่น นโยบายการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ นโยบายส่งเสริมการอบรม ฐานเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ นโยบายทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้าง และเกิดโครงการที่สำคัญ ๆ สามารถแก้ปัญหาได้ครอบคลุมได้ทั้งภัยพิบัติอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ตำบลรางแดง คือ โครงการคลองหมอนนา เป็นที่แรกในคาบสมุทรสทิงพระ ส่วนที่สองก่อให้เกิดแผนป้องกันภัยที่มีกระบวนการจัดการภัยพิบัติแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย โดยมีการรับมือที่เน้นการป้องกันและเตรียมพร้อมมากกว่าการตั้งรับ ได้แก่ การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย การจัดเตรียมระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ การเตรียมการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดเตรียมบุคลากร การจัดเตรียมอาสาสมัครชุมชน การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การจัดเตรียมงบประมาณ การจัดเตรียมระบบสื่อสารเพื่อนำมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติขณะเกิดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนปฏิบัติทั้งสองส่วนเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน และประชาชนของตำบลรางแดง จึงทำให้ความเสียหายมีจำนวนที่ลดลง นอกจากนี้เพื่อให้ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลือให้มากที่สุดองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงได้มีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจากภาครัฐ อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียง ปศุสัตว์เกษตรอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีตำรวจภูธรอำเภอสิงหนคร โรงเรียนในพื้นที่ตำบลรางแดง สำนักงานประปาและไฟฟ้า เป็นต้น

และหน่วยงานจากภาคเอกชน อาทิเช่น เช่น โรงงานแปรรูปอาหารทะเล และบริษัทผลิตน้ำมัน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลราแวงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือประชาชนและลดความเสียหายลงได้เป็นจำนวนมาก

ส่วนทางด้านศักยภาพของภาคประชาชนของตำบลราแวงในการจัดการภัยพิบัติ พบว่าเกิดจากผู้นำชุมชนราแวง เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากเป็นบุคคลในพื้นที่และมีความรู้และความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่เป็นอย่างดี ประกอบกับมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ หลังเกิดเหตุเป็นอย่างดี ผู้นำมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการติดต่อประสานงาน ปฏิบัติการ ให้ความรู้เรื่อง และจัดเตรียมความพร้อมทางด้านทรัพยากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ช่วยเหลือประชาชนทั้งก่อนเกิดเหตุและขณะเกิดเหตุ นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกรูปแบบ ทำให้ประชาชนในตำบลราแวงเข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือกับภัยพิบัติ ตั้งแต่การคิดค้น วางแผนก่อนเกิดเหตุ การปฏิบัติการขณะเกิดเหตุ และการติดตามประเมินผลหลังเกิดเหตุ โดยอาศัยประสบการณ์/ความรู้ของคนในชุมชนราแวง การนำทุนทางสังคมมาใช้ในมิติของทุนมนุษย์ ทุนทางบรรทัดฐาน ทุนทางกลุ่มและองค์กร รวมถึงมีการนำทุนทางกฎหมายมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ ทำให้ประชาชนในตำบลราแวงเกิดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น อาทิเช่น การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย การจัดการแหล่งน้ำ และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการผลิต ดังนั้น ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาส่งผลให้ภาคประชาชนของตำบลราแวงมีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดการพึ่งพาตนเองมากขึ้น โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลราแวง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทำให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและศักยภาพของประชาชนที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนเองนำไปใช้ในการจัดการภัยพิบัติจนประสบความสำเร็จ ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ส่วนที่สองเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย และส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปในอนาคต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรภาครัฐ เอกชน ควรเตรียมความพร้อมความรู้ทางด้านเทคนิค วิชาการ เทคโนโลยี และงบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายระหว่างองค์กรและภาคประชาคมอื่น ๆ ทั้งภายในท้องถิ่น ภายในประเทศ และระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพทางการบริหารจัดการภัยพิบัติที่พึ่งพาตนเองและเป็นอิสระมากขึ้น

1.2 องค์กรภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายสภามุขมนตรีของจังหวัดสงขลาที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ ควรกำหนดนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการภัยพิบัติให้บุคลากรและประชาชนทุกคนสามารถรับรู้และเรียนรู้ถึงวิธีการป้องกันและช่วยเหลือตนเองได้อย่างถูกต้อง

1.3 องค์กรภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายสภามุขมนตรีของจังหวัดสงขลาควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติให้มีมาตรฐานทัดเทียมกัน โดยอาจนำระบบมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานกลางของประเทศมาใช้กำหนดเป็นมาตรฐานของหน่วยงาน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

1.4 องค์กรภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายสภามุขมนตรีของจังหวัดสงขลาที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด อำเภอ องค์กรเอกชน และเครือข่ายประชาชน ควรมีนโยบายในการนำผลงานวิจัย โดยเฉพาะเรื่องศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ จังหวัดสงขลา มาจัดทำเป็นเอกสาร หนังสือ หรือคู่มือ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่ต้องการศึกษาและผู้ที่ประสบเหตุการณ์ทางด้านภัยพิบัติได้ศึกษา ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ และการจัดการภัยพิบัติให้ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษานี้พบว่า ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา การรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดจากอุทกภัยและวาตภัย ในปี พ.ศ. 2553 คือ ศักยภาพขององค์กรบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 1. ผู้นำท้องถิ่น 2. แผนยุทธศาสตร์และนโยบาย 3. การจัดการโครงสร้างองค์กร 4. รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการภัยพิบัติ 5. สมรรถนะบุคลากร 6. ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ 7. งบประมาณ 8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย 9. ระบบการสื่อสาร 10. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับศักยภาพของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชน 2. ประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน 3. การพึ่งพาตนเองของชุมชน 4. การมีส่วนร่วม

ของประชาชนในชุมชน 5. ทูตทางสังคม 6. การประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 7. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ 8. บทบาทของอาสาสมัคร ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ มาใช้เป็นกรอบดำเนินงานเพื่อการจัดการกับภัยพิบัติ ดังนี้

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการบริหารจัดการภัยพิบัติทุกภัยและวาทภัย โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย/แผนงาน/โครงการ การจัดโครงสร้างองค์กร และการตรวจสอบทรัพยากรทางการบริหารของตนเอง และที่สำคัญผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถ เจตจำนงในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทุกภัยและวาทภัยที่แท้จริง

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรกล เทคโนโลยี กระบวนการจัดการ และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระยะก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังภัยสิ้นสุด ส่วนภาคประชาชนต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านผู้นำชุมชน ประสบการณ์/ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาทภัย การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน และประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งในระยะก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังภัยสิ้นสุด

2.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติทุกภัยและวาทภัย ควรมีการบูรณาการแผนงาน/โครงการ ยุทธศาสตร์ในการรับมือกับภัยพิบัติของตนเองที่มีประสิทธิภาพ และบูรณาการแผนงาน/โครงการ ยุทธศาสตร์ในการรับมือกับภัยพิบัติร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในรูปแบบของเครือข่าย (Network) ความร่วมมือร่วมกันตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด เพื่อประสานความร่วมมือและขอความช่วยเหลือหากเกินขีดความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติ

2.4 ภาคประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติ ทั้งในส่วนของผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เนื่องจากประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วม ทูตทางสังคมของภาคประชาชนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการรับมือกับภัยพิบัติ เนื่องจากประชาชนเป็นกลุ่มกำลังที่มีมากที่สุดในการชุมชนและเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น หากประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอาจจะไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเท่าที่ควร

2.5 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติ เพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตั้งแต่การดำเนินการก่อนการเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยทางด้านอุทกภัยและวาทภัย ประกอบกับ

ชุมชนต้องการประสานงานกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ เพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เหมือนกันทุกประการ

2.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติ ควรนำระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้เพื่อเป็นกฎเกณฑ์และกลไกในการประสานบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาชน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพและ ชีตความสามารถของบุคลากรให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการให้บริการ โดยเฉพาะการนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย อันนำไปสู่ผลประโยชน์ของประชาชนมากที่สุด

2.7 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติ ควรพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย ให้เกิดความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ ผลกระทบ ความเสียหาย และระดับความรุนแรงจากสถานการณ์ที่เพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

2.8 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัย ควรนำประสบการณ์และการเรียนรู้ ตลอดจนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้อาวุโสของชุมชนในท้องถิ่น โดยนำมาจัดทำเป็นเอกสาร คู่มือ หรือป้ายเตือนเพื่อใช้ในการรับมือกับภัยพิบัติ

2.9 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติอุทกภัยและวาตภัย ควรสนับสนุนทุนทางสังคมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนองค์กรและสถาบัน ทุนภูมิปัญญา เพื่อให้ประชาชนได้รวมกลุ่มพบปะ พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น เพื่อหาแนวทางในการรับมือกับภัยพิบัติอีกด้วย

2.10 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับภัยพิบัติควรให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ เพื่อวางแผนการดำเนินงาน/โครงการที่มีได้อย่างถูกต้อง อันเป็นการช่วยลดความรุนแรงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับพื้นที่ และประชากรของตนเอง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษานี้ผู้วิจัยทำการศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ

ภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ตำบล อำเภอ และจังหวัดอื่น ๆ เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนของประเทศต่อไปใน อนาคต

3.2 การศึกษานี้เป็นเพียงการวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ พร้อมทั้งเสนอแนวทางเสริมสร้างศักยภาพในการรับมือกับภัย พิบัติที่เกิดจากอุทกภัยและวาตภัยเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรขยายมุมมองในด้านอื่นๆ เช่น ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติในประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็น อัคคีภัย ดินโคลนถล่ม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการภัยพิบัติทุกรูปแบบ

3.3 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทุกประเภท เราควรทำการวิจัยแบบ ผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Method) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มา ตรวจสอบยืนยันผลการวิจัยให้มีความถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.4 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทุกประเภท เราควรทำการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยอาจนำผลการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางใน การศึกษาครั้งต่อไป เช่น การเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนใน การจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัย

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2541). **เศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเอง: แนวคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง.
- กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2548). **แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ. 2548: ภาคการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย**. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- กรมชลประทาน. (2555). **รายงานฉบับสุดท้าย การศึกษาความเหมาะสม โครงการศึกษาความเหมาะสมการแก้ไขปัญหาคอขวดภัยคาบสมุทรสทิงพระ จ.สงขลา**. กรุงเทพฯ
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2551). **พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- กระสินธุ์ เจริญกุล. (2548). **การบริหารจัดการป้องกันและระงับอัคคีภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กัญญารัตน์ พันดวง. (2554). **การบริหารเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเขามีเกียรติ อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- กาญจน์จิรนนท์ คลองข่อย และสมศักดิ์ สามีคีธรรม. (2555). **ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติศึกษากรณี การจัดการวิกฤตน้ำท่วมของหมู่บ้านแหลมกลาง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- กาญจน์ชนิษฐา เอกแสงศรี. (2553). **ภาวะผู้นำการบริหารในภาวะวิกฤติ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสาธารณภัยด้านน้ำ เพื่อความมั่นคงของมนุษย์ยุคใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลาง (ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา และนครนายก) ของประเทศไทย พ.ศ.2553**. ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : สภาคาทอติกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กิติชัย รัตนะ. (2549). **การมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์
- เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. (2543). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. ขอนแก่น. โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา

- โกวิท พวงงาม. (2552). **คู่มือประชาชน สำหรับการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.
- คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2553). **แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553 – 2557**. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- คณินิจ ศรีบัวเอี้ยว, ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพงษ์, พิสิฐ สุกรีพงษ์, และคณะ. (2545). **บทสรุปสำหรับผู้บริหาร: แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมคาเพรส จำกัด.
- จันทร์แรม เรือนแป้น. (2555). **ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จามะรี เชียงทอง. (2549). **สังคมวิทยาการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จารุพรรณ สายสุคนธ์. (2538). **ศักยภาพของกลุ่มและองค์กรท้องถิ่น ในการพัฒนาชนบท**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จ่านง แรกพินิจ. (2540). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โครงการพัฒนานโยบายการบริหารและการจัดการศึกษา: กรณีศึกษาภาคใต้**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จุฬารัตน์ โสตะ, พรทิพย์ คำพอ และคณะ. (2550). **ความพร้อมและการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันและแก้ปัญหาอุบัติภัยจากการจราจรทางหลวง**. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 2550 ขอนแก่น.
- เจริญ ภัสระ. (2540). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ**. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2546). **การบริหารการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2534). **“แนวความคิดวัฒนธรรมชุมชน” ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บก.) วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เฉลิมชัย ปัญญาดี และเทพ พงษ์พานิช. (2545). **การวิจัยและพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เฉลิมวุฒิ บุตรประ โคน. (2550). **ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในอนาคต : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคำเนียม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

ชัยนต์ วรรณะภูติ. (2549). “คนเมือง: ตัวตน การผลิตซ้ำ สร้างใหม่ และพื้นที่ทางสังคมของคนเมือง”.

ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บก.) อยู่ชายขอบ มองลวดความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ชัยฤทธิ์ ขวัญสอน. (2549). **ประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติตามความคิดเห็นของบุคลากรหน่วยบริหารบก.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชาติชาย โพธิ์วิไลศิริกุล. (2545). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชาติชาย มณีกาญจน์. (2538). **ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์.

ชูวงศ์ อุบลี. (2551). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติ: กรณีศึกษา อาคารเลหะชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร.** ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตภัทรา คำผางแดง. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานกรณีศึกษา: ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก.** มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). **การพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส).** สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ณัฐพร ดอกบุญนาค. (2553). **ศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนในเทศบาลตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.** พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2547). **การพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

ทวีดา กมลเวชช. (2554). **คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด.

ไททัศน์ มาลา สุนทรชัย ขอบยศ และพิศาล พรหมพิทักษ์กุล. (2556). **แนวทางในการจัดการอุทกภัย: กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี.** รายงานการวิจัย เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ธนากร สังเขป. (2550). **การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนชุมชนและการบูรณาการแผนชุมชนให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำปาง.** ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

- ธานีรินทร์ อินทรเสนีย์. (2548). การวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2544). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม. ขอนแก่น: คลังนาาธรรม
- นภาพรณั หะวานนท์ และคณะ. (2550). ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน: ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). สังคมแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- นิศารักษ์ เวชยานนท์. (2551). มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์. กรุงเทพฯ: กราฟิโกซิสเต็มส์ จำกัด.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2549). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). 3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน: บทนิพนธ์คัดสรรว่าด้วยประชาธิปไตยชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาบนเส้นทางที่เป็นไท. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือดอกทิวป่า.
- บุกรินทร์ สุจรีตจันทร์. (2553). รูปแบบองค์การที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประจักษ์วิช เล็บนาค. (2554). ความร่วมมือในการช่วยเหลือด้านภัยพิบัติในกลุ่มประชาคมอาเซียนตาม ASCC Blueprint. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ประวิต เอรารวรรณ. (2545). การวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกศลิมทอง.
- ประสิทธิ์ ไชยเวช. (2550). ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตามมาตรการด้านการช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย ของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสิทธิ์ เวียงสงค์, ปาริชา มารี เคน, ชิดิรัตน์ เหล่าคมพุดตาจารย์. (2557). แนวทางการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลมลาไสย อำเภอมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา ปีที่ 11 ฉบับที่ 53 เมษายน – มิถุนายน 2557.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2547). **วาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. 2540-2546)**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์กฤษณ์ เสนีวงศ์. (2535). **แนวทางการป้องกันและลดความสูญเสียจากอุทกภัย แผ่นดินเลื่อน แผ่นดินถล่ม**. กรุงเทพฯ: กรมอุตุนิยมวิทยา.
- พงษ์สิทธิ์ นิยมศักดิ์. (2546). **บทบาทและศักยภาพของชุมชนในการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในเขตตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พรทิพย์ ดันดีวงศ์. (2551). **ศักยภาพของชุมชนกับการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี**. ปทุมธานี: วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พรเทพ ศิริวนารังสรรค์. (2554). **การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน**. วารสารสมาคมวิทยาศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2554.
- พรสรวง เถาะตะกู. (2550). **ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลตำบลในจังหวัดนครปฐม**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- พสุ เดชะรินทร์. (2549). **รายงานผลการศึกษาพัฒนารูปแบบเบื้องต้นของหน่วยงานภาครัฐ: องค์การที่มีขีดสมรรถนะสูง**. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พสุ เดชะรินทร์. (2553). **ความต้องการในระบบในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ**. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2553, จาก http://www.acc.chula.ac.th/index.php?option=com_k2&view=item&id=442
- พันธุ์ศิริ ธาริยะวงศ์. (2556). **เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย หมู่บ้านแก้ออก ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วารสารวิทยบริการปีที่ 24 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2556.
- พิชญ์สินี ชมพุกำ และพิมพ์ทอง สังสุทธิพงศ์. (2552). **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. รายงานวิชาการวิจัยขั้นสูงเพื่อพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชัย สุนทรนนท์. (2550). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทวารวดี อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

- พิชิต ดันติศักดิ์. (2544). **บทบาทของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเทศบาลนครเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิไลวรรณ จาวสุวรรณวงษ์. (2555). **ความเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization): กรณีศึกษาเปรียบเทียบกระทรวงพลังงานและบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- พิสันต์ ประทานชวโน. (2553). **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2556. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เพชรรัตน์ แสนทวีสุข. (2552). **การบริหารงานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. อุบลราชธานี
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). **การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนประสาธน์พิบัติสันามิ: กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา**. วารสารร่วมพฤษภ ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2553.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2542). **ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคมของไทย**. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองยั่งยืน: กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ**. พัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 42 ฉบับที่ 3.
- มรุรส ปราบไพรี. (2543). **ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีชุมชนไทยทรงดำบ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิริรักษ์ไทย และองค์กรแคร์นานาชาติ. (2551). **ชุมชนจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ กรณีศึกษาชุมชนชายฝั่งที่ประสบภัยสันามิในจังหวัดกระบี่ พังงา ระนอง**. จัดพิมพ์โดยโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย. มูลนิธิริรักษ์ไทยและองค์กรแคร์นานาชาติ
- ฤทธิชัย ธรรมแสง. (2553). **กระบวนการจัดการปัญหาอุทกภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดในความรับผิดชอบของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 16**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรเดช จันท์ศรี. (2543). **รัฐประศาสตร์ ขอบข่ายในทศวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: สหાયบ์สื่อการพิมพ์.

- วรรณภา ถิ่นหัวเสือ. (2548). การเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนบ้านระกาศ อำเภอบางป้อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคม เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- วิรัชยา พรหมชาติ. (2556). ความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น.
- วุฒธร ต้นวัฒนกุล. (2549). ศักยภาพการเฝ้าระวัง และการพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังการเกิดอุบัติเหตุจราจรบนท้องถนน ในจังหวัดระยอง. ชลบุรี: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2551). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์ จำกัด.
- วิทยา คามูณี. (2551). ทูทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษา องค์กรออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิทยาลัยวันศุกร์. (2556). เครือข่ายภัยพิบัติกับการจัดการตนเองของชุมชน. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2557, จาก <http://www.fridaycollege.net/th/?p=316>
- วีรพล มณีพงษ์. (2531). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย: ศึกษากรณีบ้านกุดรัง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช. (2552). กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ กรณีศึกษา บ้านสบยาย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริภา คุณพระเนตร. (2553). ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :กรณีศึกษา หมู่บ้านแสมชาย ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). ทฤษฎีและเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริวรรณ การวิชา. (2555). การจัดการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ.
- ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ และรัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา. (2556). การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการสุขภาพ. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

- ศูนย์เตรียมความพร้อมภัยพิบัติแห่งเอเชีย. (2548). คู่มือเรื่ององค์รวมแห่งการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โครงการเตรียมความพร้อมเพื่อบรรเทาภัยพิบัติของชุมชนเมืองในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 1.
- เศกสิน ศรีวัฒนานุกุลกิจ. (2553). การจัดการสาธารณภัย. สาขาวิชาการจัดการสาธารณภัย จังหวัดเชียงใหม่.
- สถาบันทักษิณคดี. (2556). การประชุมวิชาการระดับชาติ ผู้นำทะเลสาบสงขลาวิจัยครั้งที่ 1 พลังพลเมือง พลังชุมชนท้องถิ่น ผู้นำทะเลสาบสงขลา จัดการตนเอง เขา (ป่า) นา เล คาบสมุทรชายฝั่ง พื้นที่ (ฝั่ง) เมือง ชุมชนท้องถิ่น (จัดการตนเอง) และสมัชชาผู้นำทะเลสาบสงขลา. มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา.
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). รายงานผลการดำเนินงาน คณะกรรมการที่มีส่วนร่วมกระจายอำนาจและสนับสนุนเครือข่าย (พ.ศ. 2548-2552). กรุงเทพฯ: บริษัท แอล.ที.เพรส. จำกัด.
- สมจิตร เสาะสมบุรณ์. (2548). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะ อุปพร.ในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมบุรณ์ อำพนพนารัตน์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟฟ้า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมสกุล ทองนิลพันธ์. (2555). ประเมินความพร้อมและความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานีในการถ่ายโอนภารกิจการวางผังเมืองรวม. การค้นคว้าอิสระ การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพพันจิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ/สัญญา สัญญาวิวัฒน์. กรุงเทพฯ: เอมีเทรคดิ่ง.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2555). การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมแบบปรับตามสถานการณ์: กรณีศึกษาคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพัฒนาระบบราชการ. (2552). พัฒนาการทำให้มีขีดสมรรถนะ. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2557, จาก http://www.opdc.go.th/oldwed/thai_Newsletter/oct_2006/e-newsletter/High.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2550). กฎหมายและข้อระเบียบบังคับที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ. กรุงเทพฯ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟู
บูรณะหลังการเกิดภัย: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศอื่นๆ. กรุงเทพฯ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟู
บูรณะหลังการเกิดภัย: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศอื่นๆ. กรุงเทพฯ
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2549). เอกสารแจกประกอบการประชุมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน.
- สำนักวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2550). การ
**ประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์และวางแผนจัดการ พื้นที่เสี่ยงภัยดิน
 ถล่ม: กรณีศึกษาอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก.** กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยและพัฒนาสำนัก.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรวุฒิ ชัยบุญลักษณ์. (2550). **การพัฒนาสมรรถนะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในองค์กรข้าราชการครูและและ
 บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยากรย.
- สุรสิทธิ์ ภูกุดแก้ว. (2552). **การบริหารงานของศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
 เทศบาลตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด.** การศึกษาอิสระปริญญารัฐศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิทย์ ชีรสาดวัต. (2543). **ศักยภาพของชุมชนอีสาน: กรณีศึกษาบ้านผาง.** สถาบันวิจัยและพัฒนา
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **ฐานคิด: จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน.** กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง. (2555). **แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย องค์การ
 บริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลาปี พ.ศ. 2555.** สงขลา.
- องค์การอนามัยโลก. (2550). **Health for All by the Year 2000.** Canada: Geneva Switzerland, 1978.
- อดิศร บำรุงญาติ. (2550). **การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ในการป้องกัน
 และบรรเทาสาธารณภัย ศึกษากรณีของอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด.** รายงานการศึกษาอิสระ
 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุสรณ์ แก้วกั้งวาล. (2547). **การอำนวยการสาธารณสุขกรุงเทพฯ: ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย
 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.** กรุงเทพฯ
- อเนก นาคะบุตร. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อ
 สังคม.

- อภิวัฒน์ เพชรโชติ. (2553). การบริหารจัดการเพื่อการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลบางชัย อำเภอบางชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.
- อัญญา พานิช. (2550). **องค์ประกอบประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยราชภัฏ**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัญญา แสงการ. (2548). **องค์การและการจัดการองค์การ**. วิทยาลัยบัณฑิตบริหารธุรกิจ. ม.ป.ท.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). **วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อาริยา จันทร์จวง. (2553). **การดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอ พิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุสมาน หัวังสนิ. (2554). **การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล. (2545). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- เอกสุธี พุฒมนตรี. (2538). **ศักยภาพขององค์กรชุมชน ในการดำเนินงานเรื่อง โรคเอดส์ในชุมชน/เอกสุธี พุฒมนตรี**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Benson, C., Clay, E., (2004). **Understanding the economic and financial impact of natural disasters**. The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank, Washington D.C.
- Bytendijk, Frank. (2006). **The Five Key to Building a High-Performance Organization (Gartner Group)**. Business Performance Management Magazine.
- Carew, Don, et al. (2006). **Is Your Organization High-Performance Organization**. {Online}. accessed 15 April 2009. Available from <http://www.pearsonhighered.com/samplechapter/013144909.pdf>.

- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1997). **Rural Development Participation**. New York: Concepts and Measures for Project Design Implementation and Evaluation.
- Hy, Ronald J. and William, L.Waugh,JR. (1990). “**The Function of Emergency Management**” in **Handbook of Emergency Management Programs and Policies Dealing with Major Hazards**. New York: Greenwood Press.
- Linder, Jane C. and Brooks, Jeffrey D. (2004). **Transforming the Public Sector**. Outlook Journal, October. M. Miller, L. M. (2002). The High-Performance Organization—An Assessment of Virtues and Values.
- Miller, D. and I.Le Breton-Miller. (2005). **Managing for the long Run**. Lesson for the Competitive Advantage from Great Family Businesses. Boston: Harvard Business Review.
- Schermerhorn. John R., Hunt, James G. and Richard N. Osborn. (2003). **Organization Behavior**. 8th ed. USA: John Wiley & Son, Inc., 2003.
- UNISDR and World Bank. (2006). **Global Facility for Disaster Reduction and Recovery A partnership for Mainstreaming Disaster Mitigation in Poverty Reduction Strategies**. www.worldbank.org/hazards/gfdr.
- Wolensky, R.P. and E.J. Miller. (1981). **The Everyday Versus the Disaster role of Local Officials : Citizen and Official Definitions**. Urban Affairs Quarterly.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบร่างในการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และประชาชน
ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
 วันที่.....เดือน.....ปี..... ณ องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี

อาชีพ.....

ตำแหน่งการงาน.....

**ส่วนที่ 2 ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและ
 วาตภัยในพื้นที่ตำบลรางแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา**

1. ผู้นำองค์กร

- ผู้นำองค์กรมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ
- ผู้นำองค์กรมีบทบาทและหน้าที่ในเรื่องการจัดการภัยพิบัติอย่างไร

2. ความชัดเจนด้านนโยบาย

- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีการนโยบายการจัดการภัยพิบัติอย่างไร
- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีการวางแผนยุทธศาสตร์การจัดการภัยพิบัติอย่างไร
- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีโครงการหรือกิจกรรมการจัดการภัยพิบัติอย่างไร

3. การจัดโครงสร้างองค์กร

- มีรูปแบบการจัดโครงสร้างองค์กรเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติเป็นอย่างไร
- มีวิธีการดำเนินงาน และระบบการสั่งการอย่างไรในการจัดการภัยพิบัติ
- มีหน่วยงานอะไรบ้างที่ทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงในการจัดการภัยพิบัติ

4. รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการขององค์กร (ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย)

- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีรูปแบบและวิธีการจัดการภัยพิบัติเชิงรุกอย่างไร
- องค์การบริหารส่วนตำบลรางแดงมีรูปแบบและวิธีการจัดการก่อนเกิดภัยอย่างไร มีการป้องกันและเตรียมความพร้อมอย่างไร

- องค์การบริหารส่วนตำบลฯ มีรูปแบบและวิธีการจัดการขณะเกิดภัยอย่างไร มีการจัดการในภาวะฉุกเฉินอย่างไร
- องค์การบริหารส่วนตำบลฯ มีรูปแบบและวิธีการจัดการหลังเกิดภัยอย่างไร มีการฟื้นฟูบูรณะด้านใดบ้าง
- มีหน่วยงานอะไรบ้างที่ทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลฯ ในการจัดการภัยพิบัติ

5. สมรรถนะบุคลากร

- มีการฝึกอบรมหรือพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติอย่างไร ฝึกอบรมหรือพัฒนาความรู้จากหน่วยงานไหนบ้าง
- มีการนำบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติภัยพิบัติไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร
- บุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติมีจำนวนเท่าไร เพียงพอหรือไม่กับความต้องการของประชาชน

6. ความพร้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้

- มีการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ที่จำเป็นอะไรบ้าง มีการตรวจสอบความพร้อมใช้งานอย่างไร เพียงพอหรือไม่ ได้มาจากที่ไหนบ้าง
- มีการช่วยเหลือทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง

7. การจัดสรรงบประมาณ

- องค์การบริหารส่วนตำบลฯ มีการจัดสรรงบประมาณทางด้านภัยพิบัติอย่างไร
- งบประมาณที่มีอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลฯ ได้มาจากที่ไหนบ้าง เพียงพอ กับความต้องการหรือไม่
- มีหน่วยงานอะไรบ้างที่เข้ามาช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ มีจำนวนเท่าไร

8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย

- องค์การบริหารส่วนตำบลฯ มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติหรือไม่ ใช้อย่างไร มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยอะไรบ้าง
- มีบุคลากรที่นำมาใช้ในการจัดการเทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือไม่ อย่างไร
- มีหน่วยงานอะไรบ้างที่เข้ามาช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย

9. ความพร้อมของระบบสื่อสาร

- ความพร้อมของระบบการสื่อสารมีอะไรบ้าง ใช้งานอย่างไรบ้าง ใช้งบกับกลุ่มเป้าหมายใด
- มีการเตรียมระบบการสื่อสารสำรอง ระบบการสื่อสารรองอย่างไร เมื่อระบบการสื่อสารหลักใช้ไม่ได้ มีการตรวจสอบความพร้อมใช้งานอย่างไร
- มีการสร้างเครือข่ายของระบบการสื่อสารให้เชื่อมโยงกับพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง

10. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- มีหน่วยงานไหนบ้างที่ประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลสีแดง
- หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทและหน้าที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสีแดงอย่างไรบ้าง
- องค์การบริหารส่วนตำบลสีแดงอย่างไรบ้างมีการสร้างระบบและกลไกการเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการอย่างไรต่อไปในอนาคต

ส่วนที่ 3 สักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยในพื้นที่ตำบลสีแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

1. ผู้นำชุมชน

- ผู้นำชุมชนมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ
- ผู้นำชุมชนมีบทบาทและหน้าที่ในเรื่องการจัดการภัยพิบัติอย่างไร

2. ประสบการณ์/การเรียนรู้ของคนในชุมชน

- ประชาชนที่มีประสบการณ์ในการจัดการภัยพิบัติมีจำนวนเท่าไร เพียงพอหรือไม่
- ประชาชนมีประสบการณ์/การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติรูปแบบใดบ้าง และมีจัดการอย่างไร
- ประชาชนมีการเรียนรู้การปรับตัวเกี่ยวกับภัยพิบัติทางใดบ้าง เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำ หรือสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์
- มีการถ่ายทอดประสบการณ์/การเรียนรู้การปรับตัวเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ อย่างไร

3. การพึ่งพาตนเองของชุมชน

- ประชาชนในชุมชนมีการช่วยเหลือตนเองอย่างไรบ้าง

- มีทรัพยากรในการช่วยเหลือตนเองอะไรบ้าง เพียงพอหรือไม่ เช่น เรือ ไฟฉาย เสื้อชูชีพ
- มีกองทุนหรือกลุ่มสถาบันการเงินของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

- ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาประเด็นปัญหาพร้อมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานร่วมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง

5. การประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- มีองค์กรชุมชนไหนบ้างที่ประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลสีแดง
- องค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องมีบทบาทและหน้าที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสีแดงอย่างไรบ้าง
- ชุมชนสีแดงมีการสร้างระบบและกลไกการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการอย่างไรต่อไปในอนาคตชุมชน

6. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ

- ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติรูปแบบใดบ้าง และมีจัดการอย่างไร
- ประชาชนศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางใดบ้าง เช่น ปรากฏ์ชาวบ้าน ผู้นำ หรือสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์

7. ทุนทางสังคม

- มีการใช้ทุนทางจิตวิญญาณ ระบบคุณค่า จิตสำนึก ความเอื้ออาทรอย่างไรบ้าง
- มีการใช้ทุนทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนอย่างไรบ้าง
- มีการใช้ทุนทางทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคลอย่างไร
- มีการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร
- มีการจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชนอย่างไร

8. บทบาทของอาสาสมัครชุมชน

- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนมีรูปแบบและวิธีการคัดเลือกอย่างไร

ภาคผนวก ข
แบบสนทนากลุ่ม

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

1. ผู้เข้าร่วมสนทนา ประกอบด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดง ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนตำบลร้างแดง ประชาชน ชาวบ้าน ประชาชน หนึ่ง ก่อนที่จะมีการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ขอข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ

- ประวัติความเป็นมาของตำบล
- ลักษณะการปกครอง
- อาณาเขตติดต่อ
- การประกอบอาชีพของชาวบ้าน
- สถานศึกษาและสาธารณสุข
- ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในชุมชน
- ความเสียหายที่รวบรวมได้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- หน่วยงานองค์กรของชุมชน
- แผนปฏิบัติการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตำบลร้างแดง

2. วัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม

2.1 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงในการจัดการภัยพิบัติ และศึกษาศักยภาพของภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ ในปี พ.ศ. 2553 ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคตของตำบลร้างแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2.2 ผู้วิจัยอนุญาตให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกเสียงขณะทำการสนทนากลุ่ม

3. ประเด็นการสนทนากลุ่ม

3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยอย่างไรบ้างในปี พ.ศ. 2553

3.2 ภาคประชาชนในชุมชนตำบลร้างแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยอย่างไรบ้างในปี พ.ศ. 2553

3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลร้างแดงและประชาชนในการจัดการภัยพิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เวทีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรื่อง ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการจัดการภัยพิบัติ
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วันที่ 31 ตุลาคม 2557 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง

ประเด็นคำถามผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... นามสกุล.....อายุ.....ปี

อาชีพ.....

ตำแหน่งการงาน.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบลลำแดงและภาค
ประชาชน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ประวัติความเป็นมาของตำบล อาณาเขตและที่ตั้ง สภาพเศรษฐกิจ อาชีพ
สถานศึกษาและสาธารณสุข และลักษณะการปกครอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปรากฏการณ์การเกิดภัยพิบัติในชุมชนลำแดง มีภัยอะไรบ้าง เกิดขึ้นเมื่อไหร่ ความ
เสียหายโดยรวม องค์กรมีการดำเนินงานอย่างไร มีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ศักยภาพหรือความสามารถในการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและวาตภัยของ
องค์กร/ชุมชนของท่านเป็นอย่างไร (1. ผู้นำองค์กร 2. ความชัดเจนด้านนโยบาย 3. การจัดโครงสร้าง
องค์กร 4. รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการภัยพิบัติ 5. สมรรถนะบุคลากร 6. ความพร้อมทางด้านวัสดุ
อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ 7. การจัดสรรงบประมาณ 8. เทคโนโลยีที่ทันสมัย 9. ระบบการสื่อสาร 10.
การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ศักยภาพหรือความสามารถทางการบริหารการจัดการภัยพิบัติทางด้านอุทกภัยและ
วาตภัยขององค์กร/ชุมชนของท่านเป็นอย่างไร (1. ผู้นำชุมชน 2. ประสิทธิภาพ/การเรียนรู้ของคนใน
ชุมชน 3. การพึ่งพาตนเองของชุมชน 4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 5. การประสานความ

